

د افغانستان نو میاں

خلو رم توک

عبدالرؤف بیمنو

د افغانستان نو میاں

روزه خاتم دھلتور وزارت

نشرتوریاست

Ketabton.com

د روزه ده سب شاه محمد
حکومتی صدارت تلفون ۲۵۸۸۶

د افغانستان نو میالی خلورم ټولک

۳۰۸ تنه

مؤلف

عبدالرؤوف بینوا

۱۳۶۰

د اطلاعاتو او کلمتو روزارت
د نشر اتو ریاست

یادونه: داکتاب د محمد هاشم بهرامی او محمد ابراهیم پیکارجو
په زیار او اهتمام چاپ شو.

یادونه:

د ګران افغانستان د پنځه زره کلن تاریخ په زرینو بانو کي د دی قهرمان هیواد دېتمو خلکو د حماسه جوړوونکو ويږاو نو په هنک کي د لغتنه هنرو نو بیلکې په خلانده تورو ګښل شوی چې ذمودن د تولو فرهنگی شتمنی بې لاسې ذیا ته کېر یېله زمودن د ذیار ایستو نکو خلکو فرهنگی میرانو نه چې د هیواد د هنرا او ادب خا و ند انو په یا هلر نه د زما نی د نا خو الو شخه سا تسل شوی او حورک کیدو خخه بې منځ نیوی شوی یاه رښتیا سره بې د خپلو خلکو به وړاندی ددی نه هیبر یدونکی خلعت له لاری خپل ټولنیز رسا لټسته د سولی دی په دی سېر کې «د افغانستان نو میا لی» اثر د یادوونی وړدی .

د افغانستان نو میا لی) د محترم استاد عبدالرؤوف بینوا اثر دی چس لیکوال له دی لاری ذمودن د تولنۍ د ګنډمیر لیکوالو او ملي نومیالیو دېیز اند نی په وسیله د قدر وړ ټولنیزه دننه سر ته رسو لی ۵۵

دادی د افغانستان نو میا لی مخلورم ټوک د دریو تیرو ټوکونو په خبر د یوی او ژښتنا کي معنو ی پانګي په توګه نوي نسل ته وړاندی کېږی چې شکل او محتوی دواړه بې د پامړ نی وړ ګنډ کېږي . دخه اړزښتنا که اثر په داسې حال کي د نشر اتو د دیا ست په مرسته له چا په شخه را ووت چې په قهرمان افغانستان کي د تورملی او دمو اکراتیک انقلاب اوږدی ویاپلی انقلاب د نوی بشپړ تیا یې پر او پلو شود ګران هیواد ګوبت - ګوبت روښانه ګړی او د ټولنیز فر هنک د لاوړی لپاره یې لاره او اره کېږي .

زه د هیواد د ټولو لیکوالو او د هنر او ادب د خا وند انو لپا ره په دی سپیڅلی لاره کې کا میا بسی غواړم او تردی ذیاتو او چتو پوړیو ته د رسید واو د خپلی تو لني په وړاندی ددی ستر ټولنیز رسالت په سرته د سولو کې ای دلا بر یاليتوبونو هیله کوم .

عبدالمجید سر بلند

دوزیرا نو د شورا هر ستيا ل او د اطلاعا تو او ګلتور وزير

ددی کتاب دنو میالیو فهرست

نوم	بخش
۱	باباجان اسیر
۲	باباجان هروی
۳	باباخان سید محمد مجز و ب
»	بابادل (ختک)
»	باباستکو اندخوبی
۵	باباسیدگل دپکلی
۶	باباشوریده هروی
»	باباعبدل دهکی غز نوی
۷	باباعلیشاه هروی
۸	باباعلی هروی
»	باباولی کندھاری
۱۸	بابای برق
»	بابا سر پلی
۱۹	بابا (ظهر الدین محمد)
۲۰	بابر خان کاکر
۲۱	بابک صاحب
۲۱	باب صاحب
۲۲	بابو
۲۲	بابو جان بانی
۲۳	بابو جان لغمای

سخ

نوم

٣٩	باتکی کاکپ
٤٩	با جوری
٥٩	با جو پری
٦٠	بادر
٥٢	بادشاه گل (حکیم)
٥٥	بادشاه میر
٥٥	بادو ابر یدی
٥٦	بار ان آخوند
٥٦	بار ان پلگزی
٥٦	بار ان سنگر خیل
٥٧	بار پکشان لودی
٥٩	بارح هروی
٥٩	بارع پوشنگی هروی
٦٠	بار کنیکه
٦١	بار و
٦١	بار و خان نور زی
٦٢	باره خان چهره هاری
٦٣	باره خو بابا
٦٣	باز ابر کاکپ
٦٥	باز بهادر سور
٦٦	باز تو خی
٦٨	باز جنگ خان

نوم

سخ

۶۸	باز جو گیزی
۷۲	باز خان بنگین
۷۲	باز خان ننگر هاری
۷۳	باز رخان خول خیل
۷۳	باز گل لغمانی
۷۴	باز گل (ملا)
۷۴	باز محمد کا کیر
۷۵	باز محمد کندھاری
۷۶	باز محمد کندھاری
۷۶	باز (ملا)
۷۶	باز وون خول خیل
۷۷	باز ید
۷۷	باز یدخان افغان
۷۸	باسطی کایلی الاصل
۷۸	باشانی هروی
۷۸	باشانی هروی
۷۹	باشهید نیکه
۷۹	باصر حاکم شاه
۷۹	باطنی بلخی
۸۰	باعوف سیستانا
۸۱	باخون مسه خیل
۸۱	باقر ذو الکمالین هروی

مُخ

نوم

٨٢	باقر شاه
٨٢	بائی بالله کابلی
٨٣	باقی بلخی
٨٥	باقی مجددی
٨٥	باقی هروی
٨٦	باکور او غانی
٨٦	بالخوازی نیکه
٨٦	بالون آخون
٨٧	بالیث طبری
٨٩	بانو بی بی
٩٠	بانو سیستانی
٩١	بانو کشپ
٩١	بانی خاکی
٩٢	باوری (آخوند)
٩٢	بایتگین زمین داوری
٩٣	بایتگین غزنوی
٩٤	بایتو ز بستی
٩٥	بایخان
٩٦	بای خان
٩٧	بای خان حافظه
٩٧	بایزید افغان
٩٨	بایزید پورانی هروی

نوم

میخ

۹۹	بایز ید پیر رو شبان
۱۳۳	بایز ید دو ری هروی
۱۳۵	بایز ید لودی
۱۳۶	با یستنگر میر زا
۱۵۲	با یستنگر میر زاعادلی
۱۵۲	با یفر اهر وی
۱۵۳	با یان خان توخی
۱۵۳	ببر خان سوا تی
۱۵۴	بین شاهو خیل لودی
۱۰۰	ببو جانه
۱۵۶	بیون منگل
۱۵۷	بیی یا بیینه ب
۱۵۷	بعجلی چار سدی
۱۵۸	بخت خان جنرال
۱۶۲	بختک هلمندی
۱۶۳	بخت ناک خان خنگک
۱۶۶	بد ایعنی بلخی
۱۶۷	بد خشی
۱۶۹	بلد خشی
۱۶۹	بد رالدین غزنوی
۱۷۰	بد رالدین هروی
۱۷۱	بد ر حاجب غزنوی

نوم

مُخ

١٧٢	بدر طر خان بامیانی
١٧٣	بدری غز نوی
١٧٤	بدل خان
١٧٥	بدل خان یابدی خان
١٧٦	بدیع الدین جوینی
١٧٧	بدیع الزمان خراسانی
١٧٨	بدیع الزمان میرزا
١٧٩	بدیع الزمان هروی
١٨٠	بدیع اندجانی
١٨١	بدیع بلخی
١٨٢	بدیعی سجزی
١٨٣	بدیع هروی
١٨٤	بدیعی هروی
١٨٥	بدیل ابو بکر هروی
١٨٦	برامت
١٨٧	براہیم
١٨٨	برت نیکه
١٨٩	بر خوردار پاشمولی
١٩٠	بر خوردار خان اشکنی
١٩١	بر خوردار فراهی
١٩٢	بر کت خان
١٩٣	برم خراسانی

سخ

نوم

١٩٣	بر مک بلخی
١٩٤	بر مکی
١٩٥	بر و رده بلخی
١٩٦	بر ها تکین
١٩٦	بر هان الدین
١٩٧	برهان الدین ابوالحسن غزنوی
١٩٨	بر هان الدین بلخی
١٩٩	بر هان الدین خاوند شاه بلخی
٢٠٠	بر هان الدین عطا الله هروی
٢٠١	بر هان ادین لاغز بدخشی
٢٠٢	بر هان الدین محمود بلخی
٢٠٣	برهان الدین هروی
٢٠٣	برهان بلخی
٢٠٤	بر هان خان
٢٠٧	بریان گر غزنوی
٢٠٧	بریم خان
٢٠٨	بومکوسوسی جان
٢٠٨	بز رجمهر قاینی
٢٠٨	بزرگ خواجه بدخشی
٢٠٩	بزرگ علی مهد
٢٠٩	بزرگ (میا)
٢١٠	بزم کابالی

نوم

مُعَ

۲۱۰	بزمی خراسانی
۲۱۱	بزمی کندھاری
۲۱۲	پسالمی غزنوی
۲۱۳	بسام سیستان
۲۱۴	بسام کو ردخار جی
۲۱۵	بستان برویش
۲۱۶	بستان خان پو پلزی
۲۱۷	بستی
۲۱۸	بستی
۲۱۹	بسطامی بلخی
۲۱۹	بسکی
۲۱۹	بسمحی هروی
۲۲۰	بسمل بد خشی
۲۲۰	بسمل جلال آبادی
۲۲۱	بسملی سبز واری
۲۲۲	بشار بستی
۲۲۲	بشار تخاری
۲۲۳	بشارت سنچر خیل
۲۳۰	بشار مرغزی
۲۳۱	بشاری پوشنگی
۲۳۳	پشیر بلخی
۲۳۳	بصیر سیستانی
۲۳۳	

سخ

نوم

۲۳۲	بصیر مکرم
۲۳۳	بغراجق
۲۳۴	بغوی
۲۳۵	بغوی
۲۳۶	نقای پدخشی
۲۳۷	نقابی
۲۳۸	نقابی هر وی
۲۳۹	پکناش بلخی
۲۴۰	پکتگین چوگانی
۲۴۱	پکتگین حا جب
۲۴۲	پکیر خراسانی
۲۴۳	بگل
۲۴۴	مگی خان بامیزی
۲۴۵	ملل بن از هرسیستانی
۲۴۶	بلبل
۲۴۷	بلبل کابلی
۲۴۸	بلکاتگین غزنوی
۲۴۹	بلکایگینی غزنوی
۲۵۰	بلند خان سدووزی
۲۵۱	بلو خان
۲۵۲	بلوش خان اخکزی

سخ

نوم

۲۰۹	- بلوخ خان خدر زی
۲۱۰	- بلوخ خان کاکپ
۲۰۲	بلو صونی
۲۰۳	- بله نسته قندھاری
۲۰۴	بهم نیکه
۳۰۳	بنارس
۲۰۵	بنائی کابلی
۲۰۶	بنائی هروی
۲۶۰	پندر شاه
۲۶۰	بنگل خان کاکپ
۲۶۰	بنگی الینگا ری
۲۶۶	بول عجب کابلی
۲۶۷	بو سعید کابلی
۱۶۸	بو علی شاه
۲۶۹	بو علی هروی
۲۶۹	بلوک نیکه
۲۷۰	بو لمی بلند
۲۷۰	بهاء الدین بلخی
۲۷۱	بهاء الدین سام غوری
۲۷۱	بهاء الدین عمر هروی
۲۷۲	هما ولدین (ملا)
۲۷۳	بهاء الدین نور بخش

نوم

۳۱۹	بهرزاد کابلی
۳۲۰	بهرزاد هروی
۳۲۱	بهمشتی هروی
۳۲۲	بهکت بابا
۳۲۳	بهکهاری خان پر ملی
۳۲۴	بهلول لودی
۳۲۵	بهلول نیکه
۳۲۶	بویکن لودی
۳۲۷	بهمم
۳۲۸	بهمم پال
۳۲۹	بیاض دسو ابی
۳۳۰	بیاض گل (قاضی)
۳۳۱	بیانی خر اسانی
۳۳۲	بیاضی بلخی
۳۳۳	بیبیک خر اسانی
۳۳۴	بیبویکو ائی
۳۳۵	بیبو بلو خه
۳۳۶	بی بی ایمنه
۳۳۷	بی بی تاج
۳۳۸	بی بی زینب
۳۳۹	بی بی زینب هو تکی
۳۴۰	بی بی سنتی

خ

نوم

۳۸۰	بی بی ستی هروی
۳۸۱	بی بی ستی کاسی
۳۸۲	بی بی شمسو روشنانی
۳۸۳	بی بی صاحبه
۳۸۴	بی بی صاحبه بپریشه
۳۸۵	بی بی گله
//	بی بی گله شنفری
۳۸۷	بی بی گنجانی
۳۸۸	بی بی مبار که
۳۸۹	بی بی مستو لودی
۳۸۸	بی بی میر کوهره
۳۸۸	بی بی نوره هروی
۳۸۹	بیستنیکه
۳۹۳	بی خود هروی
۳۹۴	بی خود بلخی
۳۹۴	بی خود فراهی
۳۹۴	بیدار نیکه
۳۹۰	بیدل اشترنگی
۳۰۳	بیدل بلخی
۳۰۳	بیدله هروی
۳۰۳	بیدلی لنگ هروی
۳۰۳	بیدلی هروی

نوم

سخ

۳۰۳	بیدم افغان
۳۰۵	بیرام خان خانخانان بدخشی
۳۰۸	بیر بل
//	بیر نگ پشاوری
۳۰۹	بیقیدی بدخشی
۳۱۰	بی قیدی بلخی
//	بیکر نیکه
//	بیکس (دسوای)
۳۱۱	بیکسی سجاوندی غزنی
۳۱۲	بیکسی هروی
//	بیگ ک په
۳۱۳	بیکت چهلغمانی
۳۱۴	بیگنی هروی
//	بی نشان پیښوری
۳۱۵	بینواي بدخشی
۳۱۶	آدم
//	آدم
//	آدم
۳۱۷	آدین
//	آزاد
۳۱۸	آزادخان خنک
۳۱۹	آزادخان ساپی

مغ

نوم

۳۱۹	آزاد کوهاتی
۳۲۰	آزادگل (میا)
۳۲۱	اصف خان جندو لی
۳۲۲	آفتاب پری (پیشوری)
//	آنخون خپک
//	آپتی هروی
۳۲۳	آبا
//	ابا بکر کندھاری
۳۲۴	ابراهیم
//	ابراهیم خیلیل
//	ابراهیم شاه کالو خانی
۳۲۵	ابراهیم متی زی
//	ان یمین شنو اری
۳۲۶	ابو حمد بستی
۳۲۷	ابو بکر جاسی
۳۲۸	ابوبکر محمد بلخی
۳۲۹	ابویکرمیا
۳۳۰	ابو العسن هر اتنی
//	ابوعبداله محمد بن علی
//	ابوعلی حسن بلخی
//	ابوعلیشاه (سید)
۳۳۱	ابوعلی شقیق بلخی

نوم

مُخ

٢٢٩

ابو على عبدالله بلخى

//

الفتح الشى غزنوى

٢٣٠

ابو القاسم عبدالله بلخى

//

اتکومولانا-یا-ارکم مولانا

٢٣١

احسن

٢٣٣

احمد تراهی

٢٣٤

احمد تیراهی

٢٣٥

احمد جان خاخی

٢٣٦

احمد (ملا) المینکاری

٢٣٧

احمد جان (منک)

٢٣٨

احمد جی

»

حمد خان

»

احمد داود زی

»

احمد (شیخ) لو دی

٢٣٩

احمد غوری

»

احمد کندھاری

»

احمد گل تکبڑی

٢٤٠

احمد گل سلیمان غیل

»

احمد نور آهنگر

٢٤١

احمدی عبید الله

٢٤٢

اختر چلشینواری

٢٤٣

اختر (ملا)

نوم

میخ	
۳۶۲	اکرام آخونزاده
۳۶۳	اکرم نیازی
۳۶۴	التفات خان
»	الکونیکہ
۳۶۵	الداداد (شیخ)
»	الهیار یسے خیل
۳۶۶	الله ویردی
»	الولا
۳۶۷	الهداد (میا)
۳۶۸	الهیارخان نواب
»	الیاس (مولانا)
۳۶۹	امام الدین (شیخ)
»	امان ترین
۳۷۰	امان گوا تی
»	امامی هروی
۳۷۱	امیر اصلاحان جوانشیز
۳۷۲	امیر خان ننگر هاری
۳۷۳	امیرخان هجری
۳۷۴	امیر خلیل هراتی
۳۷۵	امیر شاہ کویتی
»	امیر (مل)

سخ

۳۷۶

۳۷۷

»

»

۳۷۸

۳۷۸

۳۸۰

/

۳۸۱

»

۳۸۲

۳۸۳

»

۳۸۴

»

»

نوم

امیری هروی

امین

امین الدراجانی

افار

افارگل لعمانی

انخرگل

انعام خطاط

انگوخان پامیزی

انمرغول خیل

انورشاه (سید)

اورکزی روشنانی

اول خان رمحی

اول گلنگر هاری

اوی سکتیواری

ایاز لدمی

ایوب خان

سخ

ب

۱۳۶۰ - باباجان (امیر): دسلطان بدیع الزمان میرزا امیرانو خنده و په
۱۹۹ هـ کمال چی بدیع الزمان په گندهار کی و، محمدخان شیمیانی په میمهنه
او فاریاب ہاندی یر غل و کی، نو بدیع الزمان میرزا خوا امیر با باجان
دخواجہ جلال الدین میر کی زوی چی په هغوسیمو کی او سید محمد قاسم
میرزا او امیر شیرم جلایر په ملکری دیلمخان شیمیانی دیر غلگز و دماغنیوی
دپاره و رووت، جگره و نستله، او ز بکانو بری و موند او بدیع الزمان دری
سره امیران په جگره کی و وژل سول، او دهفو ولایتو داو سپدو نکوژ و ند
گلہو نه سو، او ز یاتره فراره سول.

خواند میر په خپل کتاب «حبیب السیر» کی دا پیښه داسی لیکی:
«در او ایل سنه احدی عشر و تیغ عمائه که دسلطان بدیع الزمان میرزا در و لايت
گندهار تشریف داشت دو سمالکه بلخ و تو ایج حاکمی صاحب و جو د که بدار ائی
سپاهی و رعینت قیام تو اند نمود نبو د و، محمدخان شیمیانی که همواره همت
عالی نهمتش بر سر انجام امور کشو رستانی مقصور بود متاعقب و متواتر
جنو د جلادت مأثر بدینه جانب جیحون میفرستاد تالو ازم قتل و غارت و تھر
یې شهرو و لايت ظاهر میگر دانیدند و در یهدا خالی بچو گان اقتد او گوی
هر اد بهو آگاه مقصودی رسانیدند و در پائیز سنه مذکوره جمعی کشیر از آن
لشکر بر ق اثر تاو لايت سیمهنه و فاریاب تاخته بهب و تاراج فرق عباد پرا
داختند و اموال بسیار غنیمت گرفته رایت استیلاو تسسلط بر افراد اختند و لدار امیر
ابو القاسم ار لات محمد قاسم میرزا ۰۰۰

باتفاق امیر شیرم جلایر و امیر باباجان و لد خواجه جلال الدین میر کی
که در آن بعد داقوست داشتند متوجه دفع آن جماعت کشتنند و بین العجائب غبار
جنگ و شین از تفاصیل یافته او ز بکان را صورت ظفر و نصرت روی نمودو
آن سه سردار بعزم شهادت فایرشده لشکر یان ایشان روی بصوب فرا آوار دند...»

مأخذونه:

- ۱- حبیب السیر گه خیام د کتابخون خبر و نهـ / ۳۱۵ مخ
- ۲- دده خداختنامهـ د «ب» ردیف ۶۸ مخ.

۱۳۶۱- بابا جان هروی، ملا بابا جان دذریزی شاعر و، په هرات کی
او سید، به طبع بی در لو دله، او «عشر تی» تخلص کاوه، دامطلع دده دی:
روز فراق یار که پا صدند امت است
روز فراق نیست که رو ز قیامت است

مأخذونه:

- ۱- مجالس النفائس- دینا غلی علی اصغر حکمت په سمو نـ / ۶۷ مخ
- ۲- دده خداختنامهـ د «ب» ردیف او ۶۸ مخ
- ۳- بابا حاجی هروی؛ دهرات دنهمی هجری پیری له مصور انو خیفه
و، چې د سلطان حسین بایقر اپه در یار کی بی ژوند کاوه.
په انځور او تصویر کېبلو کسی بی لوی لاس او پوخ قلم در لو د، او په تول
خر اسان کی د نقش په طرح کې بې ساری و.
دده دژوند نور حالات په لاس رانغل.

مأخذونه:

- ۱- دې پېتو آر یانا دائرة المعارف ۹۶/۲۹ مخ.
- ۲- صور تکران و خوشنو یسان هرات دو عصر تیموریانـ ۱۰ مخ

— د کابل مجله — کال — ۱۴۷۲ مخ .

۱۳۹۳ — بابا خان محمد مجنوب: دپروان دو لایت د کو هستن په سیمه زیو پدلی دی، دامیر دوست محمدخان په وختو کی عسکر و، او دانگر برانو دتیری په مقابله کی بی په جګړه کی ګډون درلو د، او خنګه چې بی له زلمیتو به دصوفی ګری خواته میل درلو د، نو هغه لاره بی پهی تهینګه کړه خوچې دعمر په پای کی مجدو بیت تهورسید، او عو امو خلکوو رتہز یاته عقیمکه درلو دله په ۱۳۹۵ ه شر کال د ګلبهار په کلی کی مر او په هغه کوتاه کی پېغ کړو سو، چې ده زوند به کی کاوه .

ماخذ:

پښتو آریانا دایره المعارف — ۹۶/۳ مخ .

۱۳۶۴ — بابا دل (ختک): د پښتو دنویهالي او خودزې بی شاعر عبدالقادر خان ختک د خو شحال خان ختک دز وی لقب دی، چې د (۱۰۶۳ق) کال د ذی الحجه دهیاشتی په پنهانه ویشتمه ز پو پدلی دی او دده پلار خو شحال خان ختک د «بابا دل» په لقب داسی یادوی:

بندزوی د «بابا دل» دی

تل دیزوندی په جهان (۱)

(عبدال قادر خان ختک دزوندی و تفصیل دی ددې کتاب دع) په دیف

کې د «عبدال قادر ختک» ترعنو ان لاندی و لوستل سی

مأخذ:

د خو شحال ختک کلیات — د کنده هار چاپ — ۹۵۱ مخ .

۱۶۳۵ — بابا سنکو اندخوی: په انه خوی کی یو مجدد و ب درو بش او ملئکو، چې تھیغی کراماتونه و رته ننسوب دی — مشاہد ۵۷۸۲ق کال کی چې

امیر تیمۇر گو رگان دخراسان دنیو لو په نیت تو آمو راپور يو ووت نو پهاند
خوي کي بى د «باباسنکو» سره و ليدل، باباسنکو دجذبى پهحال کي د سېنى يوه

قوته غو بهه دامير تيمور گور کان خواته وزغۇزخولە، امير تيمور
کار پر بنه فال و نيو، او و پويل :

«خدائی تعالی دىمەنگى سېنە چى خراسان دى ماتە راو با خبىه» او هغىسى
هم سنه .

باباسنکو داۋ و مسوه او خواتىهاھرى قمرى کال پهشاو خواكى پهاند خوي
كى بىر، او هملتە بىخ دى.

مأخذو نە:

۱- محبیب السیر - دتهران دخیام چاپ - ۳/۵۴۳ مخ .

۲- رجال حبیب السیر - ۶۳ مخ .

۳- دده خدالغەنامە د «ب» ز دیف - ۷۰ مخ .

۴- از سعدی تاجاسى - ۲۰۸ مخ .

۱۳۶۶ - بابا سید گل دېكلى: دېستۈزبى اولسى شاعرۇ، او د (۱۲۰۰ هق)
کال پهشاو خواكى دېپېنسۈر دىسيمى د «پېكلى» په «پې» خاي کى او سېد، عمر
يې ترسلىو کالو تېرسوى و .

دده اولسى بىللى تراوسە دخللىو پەخولو كى جارىدى او پە خپلو نظمۇ
كى بى دامير دوست محمدخان نوم د «گىدرپور» دیوه شەھەرخان «جمدار»
دنامەمەر راو بى لىكەچى و آبى :

پە گىدرپور كى جمendar چى تازەتل او سى

لکە امير دوست محمدخان چى پە كاپل او سى

بلەر عاشق او مىشۇقى تەپە بور جل او سى

بس که چی نن تری سید گل سوی خنگر لا رشو

ددی پور قنی بدلی دسر بیت (کسر) دادی:

په ژ راسری ستر گی و لار یمه دلبز لار شو

لکه آفتاب په شغله پر دماز یگر لار شو

او بل بندی دا دی :

لکه آفتاب په شغله پر دیار صورت و ینم

ساه می لو گی په سرت لمبه په خان قیامت و ینم

دچاله خوده می په ژ ره د غم خنجر لا رشو

ما خد :

پیغمانه شعر ا- ۳۵۷ / ۲ مخ.

۱۶۳۷- بابا سوریده هروی : ددری ژ بی شاعر او په قصیده و بلو

کی بی شهرت درلو د، دامیر علیشیر نو اینه په ختو کی په هرات کی او سپد.

بنه طبع بی درلو دله او تل دخوش طباع نو سره ملکری و . دیو داتوب به باب

کی بی و پلی دی :

قدم شد چون کمان و عمر شد شست

جو اني هم جو تیر از شست من جست

مأخذ:

مجالس النفاعی - ۸۵۰، ۲۶۰ مخونه .

۱۳۶۸- بابا عبد دهکی غزنوی: د خپل و خت نومیالی رو حانی

عالی و، دغز نی ددهک د کلی شمال خوا ته بخ دی او مزاوی د همه

خای په خلکو کی شهرت لری- دژ و ندنو رحالات بی په لاس را نفله .

مأخذ:

دار یانا پهتو دائرة المعارف ۵/۹۶۶ مخ.

۱۳۶۹- بابا علیشاه هروی : دنهمی هجری پیری لهنو میالیومشا به خو
خدهو، دشا هر خ میر ز الدو ختو دسلطان حسین میر ز اتر و ختو په هرات کی او سبد
او خوارق عادات لخینی نقل سوی دی او عجیب او غریب کارونه بی ده ته
منسوب کپری دی او دشیغی سره بی په دری ژ به پنه شعر هم واایه .

مأخذ :

تاریخ نظم و نثر در ایران ۱/۳۲۸ مخ دسعیدنفسی تأثیف .

۱۳۷۰- بابا علی هروی : دا میر علیشیر نوا بی له لېمکوی
نو میالیو سالار انو خدهو، چی بر هر آت پاندی په دبر دیو دپری به وخت کی
دپری کوونکو د مخنیوی د پاره دلپهکر سره و راستول کپده .

مأخذونه:

۱- حبیب السیر - ۳/۱۷ ۲۳۸،۲۲ ۱۶۲ مخونه .

۲- ددھیلد الغتنامه - ۶/۶ مخ د ب « ردیف .

۱۳۷۱- بابلولی گندھلوی : سیدحسن ابدال مشهور به «باباولی» د گندھار
لهنو میالیو رو حانیونو، ولیانو اوستر سیدانو خده تپرسوی، پی د گندھار د
پار شمال لو پدینځی خواه شپر کیلو متره لیزی دار غند او پر غاره پر یوه غرگی
پاندی پنج دی، په گندھار کی په پنه رو حانیت او کراماتو شهرت لری او
هبر حملک بیز یاوت ته و رخنی او ارادت و رتبه خر گندوی .

لو سپری دخرا سان په سبز وار کی او سپد، خود گورگانی شاهر خ میر ز او
او مسلکی کو هرشاد بیگم په بلنیه له سبز و اره هرات ته راغی، او بیا هغه و خت
چی شاهر خ د گندھار له لاری هندته تئی، دی بی هم دخانه سره راره کی

خوچی کندهار ته راو رسپدل - دلته نودوه رو ایته دی ؛ یور و ایت داسی
دی چې: دشا هر خ میرزا پر با باولی صاحب نور دسفر بروونه، نه لور پده نو
محکم بې له هفه شخه هیله و کړ مچې به کندهار کې با ته سی، او دی هم دار غند او
د «لنگر» به کلی میشته، او هفه وخت چې شا هر خ میرزا بیور ته له هنده راو
کړ محبد، دی وفات سوی ودار و ایت د - ر حوم سیدم خسین آغا کندهاری دی
چې په خپل سنتظو م کتاب «د کندهار د سیدانو مزار اب» کې واړی او داسی و ایه:

د ډاډا صاحب بیان کړم

کرامات به بیان کړم

توفیق غوا او مله سبعانه

دیز دان د ډاډا کې فیضانه

خلاصه داولیا دی

تفاوه دا صفائیا دی

دېگکی د باغ بليل دی

در سول د ګلز ارګل دی

دلا هوت داوج همای دی

دناسوت منزل بې ځای دی

لنگر داوه لکه غر دی

په آسمان د هزت نمردی

په عمه ده و کې عمه ده دی

دولیانو سر کر ده دی

تمام تن بې په اذ کار کې

داذ کار و به انوار کې

نور اني و، سر تو سره

صفه بي و، اظهره

سلسله بي رحمني و،

طر يقه بي حفاني و،

دده نوم سينه حمن و،

ايه «سوزوار» کي بي و طن و

حضرت رسول او لادو

حضرت علی احفاد و

حضرت حسین فرزند و

ذا بد ا لو او جمند و

دده کسب زما و وورم

دبراهيم ادهم له کوره

پادشاهان عظیم الشانه

خادمان ددم و و، جانه

دشاھر خ پادشاه مخدوم و

دالتاب په دود معلوم و

چي تاریخ دنه صدیا و،

د هجرت تپر شوہ هبیمارم

شاھر خ شاه و پل زما بوره

ز ما نیت دی تر گشمیره

قاله گھانه بوره پیا بیم

ستا په دید سیروه ز و یا بیم

شیخ و بیلچی ای امیره
ربدی تانکری دلگیره

په مخای چی دی گذ ردي
زماهجه خواته سفر دی

قند هارتہ رارهی شو
کل عالم په دهراضی شو

په جو فان کی راتی دله
په مزلو مز لو په چپله

شاھر خ شاھ په ده شادان و
په زرو بی خا دمان و

له هر اته رارو ان شه
قند هار پیده تابان شه

با دشاد و ویل نور بس دی
زما دغه قد ر هو س دی

هندو ستان لیری وطن دی
دغی خواته زما رفتن دی

ته بی شیخ د غه دی چا ی دی
زیاتی مه خه روی دخدا ی دی

د سر و قول د ریاب دی
دریاب خه لار در ناب دی

ز همیر پده دی همبیری بس ده
تمنا می بیو په لس ده

شې دعاوی به کوي ته
فيوضات به را پېرى ته

ستا پر قول زما باوردي

مقصد دا قدر سفر دی

له اردو خىخه جدا شه

په «لنگر» کي يې ماو اشه

ار غنداب يې کې رو بانه

لكه نمر هسي تا با نه

عام و خاصن تري فيض مو ندلی

و مقصود ته رسبدلى

ا. ز ما د زړګي نوره

رب دی تا کاندی مسرو ره

خواهش له هندوستانه

شورا ستون تر خرا سا نه

دده روح و پرواز کړي

و جنان ته رسبدلى

گوره خود به مری انسان و

چې عاجزه هم نا تو ان و

قدسيان تيو له مسرو ره

ا حبا تيو له يې نوره

نور بې بشخ کېر پر غره باندی

کاعالم شو تر ده لاندی

پادشاه هان تیول زما و روره

تل راڭى دده تر گوره

اقتباس بی دانوار کپری
مقاصد و ته انبار کپری

تیول رو اشی دم تر دمه

یقین تیننگ کپر ای همدمه

کرامات بی تر حدتبر دی

خوبی نمایم لامی هبر دی

فیوضات بی نمایان دی

تأثیرات بی صدقندان دی

بنه مسجد عما رتو نه

رنگار نگک بنایسته گلو نه

فو اری، حوض و اشجار دی

چهار جوی او قاف بسیار دی

دغه تو له شاهر خی دی

شاهر خی و فر خی دی

په سیرو کی بیان دی

بنه و اضچ او بنه عیان دی (۱)

بل رو ایت دادی چی با باو لی صاحب دشاھر خ میز اسره هند ته ولار، او چی

بیتر ته له هنده راستون سو، نو گندھار بی داو سبد و دپا ره خوبن کی او

دلته پاته سو، دار و ایت د محمد معمصوم نامی دی چی خپل مخان دحسن ابدال

او لادی ته منسو بوي او په خپل کتاب «تا ریخ سند» کی لیکنی :

«ایشان از سادات صحیح النسب سبز و ارند، و در سبد احال که ایشان را ذوق

دست داده سفر حجاز اختیار نمودند و بزیارت حر میین شریفین و ارض مقدس

(۱) دکندهار دسیدانو مزار ات - قلمی ۰ ۲ مخ د پیشوخپ نو دین المللی مرکز

په کتابتون کی خونددی . خو مأخذنی نه دی بنو لی .

مشرف شده‌چندسال در آن نواحی گذرانیدند، و در زمان سلطنت میرزا شاهرخ ولدار شد حضرت صاحب قرآنی از دیار روم و حجاز مراجعت نموده بسیز و ارتشریف آوردنده و شاه رخ میرزا نسبت ارادت و حسن عقیدت که به بابا حسن ابدال داشته در سفر هند با برانکلیف نموده با خود بردند و در حین مراجعت در موضع لنگر قندهار رحل اقامت اندخته با مریدان و معتقدان خود اظهار نمود که ازین زمین بوی محبتی بمشام من سیرسل تا آخر عمر در آن منزل گذرانیده همانجا آسوده اند خوارق ایشان بسیار است ...

و در پیش استانه ایشان گنبدی است رفع مخروطی شکل که از سنگهای ناتر اشیکه هر یک وزن پنج من قندهار بوده باشد، بی گچ و آهک و گل ساخته اند بیگویند که چله خانه با باحسن بوده است (۱)

د محمد معصوم نامی دار و ایت و «گلزار قندهار» دکتاب مؤلف شیخ محمد حسن مولوی قندهاری هم تائیدی او دبای او لی د مزار په باب خه نور مطالب هم زیارتی او هم دبای او لی له خو لی خبری لری چی دلتنه بی کت مترالخلودی لیکی: «سر حلته سالکان طریق حق جوئی و پای بند شر یعنی غرای محمد (صلعم) بابا او رضوان الله علیه اسم مبارکش سید حسن ابدال از سبز و ارخر اسان است که باستد عایشا هر خ میرزا گورگانی ملکه مکرمه گو هر شنا د بیگم با نی سیجد جامع معروف شهید مقدس از سبز و اربه ات تشریف آورده از انجاقدهار عرو رودار زانی سفری در هند تشریف برده اند به رجایی که چند فرصتی بیتو ته نموده اند و مشغول عبا دت شده اند همان موضع شرف و نور اینتی بهم رسا نیده و بعد از هند تشریف بردن ش زیارت گاه عمومی شده با اسم «بابا او».

زمانیکه از هند قندهار آمده اند قریه لنگراز جمله قرای جلگه رو دار غندا ب ر برای عبادت و ریاضت حقه خود انتخاب نموده و میدانستند که مزار مبارکش باید در قندهار محل فیض رسانی اهل آن و لا باشد، کرامات متوا ترازان جناب ظهورو بروز نموده تل بلندخاکی مشهور به تپه امیر اقبال کنده سردابی برای آرام گاه

بد ن مبارک خود درست نموده، و وصیت نموده که: «در وقتی که از دنیا رفت
بعد از غسل و کفن قبای سبزم را بر بدنم پوشانید و سار وی سریری که دایما خواب
میشدم بخوابانید و عصای سبز که سر عصبا نقره کار شده پهلویم بگذارید و برای سرداب
درب کوچکی قرار بدهید بدن خاک نمیشو د غسل جماعتی اتر که نکرده ام،
حافظ قرآن شریف و در یقظا و تعددالت محض نموده ام ، لحاظ احدی را نکرده ام و این
هر سه صفت سبب سلامتی بدن بی روح میشود « همان طور به وصیت عمل نموده ام
و مدت یکصد سال جمیع مردم از زیارت بدن مبارکش استفاده نموده اند و بعد بواسطه
رفتار غیر مشروعی که در سرداب مذکور واقع شده در بسته و در نتیجه باطل یکی
شده صورت قبر مبارک و لوح بزرگ تاریخی که حالا بالای سطح تپه امیر زیارتگاه
عمومی است محاذی سریر بدن آن جناب بام سرداب شمرده میشود، و آن جناب حسینی
نسب و به پشت یازدهم به حضرت سید الساجدین امام علی بن الحسین منتهی میشود)۱(
په « گلزار قندهار » کی داهم لیکلی سوی دی چی دحضرت بابا و لی در پاصل او عبادت
دری خایه مشهورو ، یوبه خپله دبابا و لی په کلی کی هغه ز یرز مینی جی او سددی
ءبر هم هلتهدی، او بیل دلنگر په کلی کی، او در پیم چی دبر خاص مخای و اوحتی
دده مریدان او خپل منسوین بی لاهم نهسو، ورتلای او هغه دجهه داریه کلی
کی دده یو خالصه باع و)۲(

او هم زیاتوی چی: جناب بابا و لی سید حسن حسینی از علمای متبحر و خاصه
در علم اخلاق یگانه عصر خود بوده ...

واز بس در هدایت و ار شادخانق نظر بلند و جدو جهدي زیاد داشت در هندو
قندها ر نفو سز یادی از بو دائی ها و بر همن های هنود
و آتش پرست هار اسلام نمود، و نفو ذکلمه او خیلی ممتاز بود

(۱) گلزار قندهار - طبع مطبعه - النعمان النجف الاشرف - ۹ مخ

(۲) گلزار قندهار - ۱۹ مخ

علمای رسمی طو ایف مذ کور را با ستد لال و مناظر و میر تاضین شان را
که از راه ریاضت نفس کمالی در علوم غریبه و نیر نجات و تسخیرات
وسایر علوم غریبه بدست آورده بودند از همان طریق راه را -
بر ایشان سد نموده و کما لات دام غر و رآتهاراخنی نموده غالباً
آنها را بشرف دین اسلام مشرف می نمودند. (۱) بابا ولی صاحب به
(۹۹۰ هـ) کمال کی مسجدی اودده پر قبر یوه لوحه ولازمه ده چی
پر دوازده خو او بی دده په باب لیکنی ستنه، پرلو مسجدی مخ بی دباندی
خواته لیکلی سوی دی:

«هو الحَيُ الْقَائِمُ الْتَّيْوُمُ سَبْحَانُ الْمَلَكُ الْحَيُ إِلَذِي لَا يَمُوتُ لَهُ الْجَنَمُ
وَلَهُ الْحَمْدُ وَلَهُ الْكَبِيرُ يَا وَالْعَجْرُ وَتُبْرُلُوحُ ضَمِيرُ زائِرَانِ رُوضَه
ادِرَاكُ وَخَاطِرُ خَطِيرِ عَاكِهَانِ خَطَّهُ خَاكُ ظَاهِرُ وَپَيدُ او رُوشَنُ وَهُويَدَا خَواهدَ بُودَ
که خلاصی از مضایق ایام و رستگاری از مزلت اقدام بز یارت ار باب قبو رو استعانت
از اصحاب حضور منوط و میر بو طاست چنان نچه کلام خجسته فرجام
حضرت رسالت پناه علیه من الصلواة افضل و من التحيات اکملها
خبراً زاين معنی بيد هد (اذا تحریر تم في الامور فاستیعنوا من
اہل القبور) کا شف این حکایت و شاهد این روایت است اسعاف
حاجات و انجاع مهمات زائرین این مشهد مقدس و متعکفان مسر قد
منور است اعني مرقده سلطان الطریقة و بر هان الحقیقته قطب فلك
الهدا ایت مرکز دایره و لا یت مهبط انوار الالهی ، مظہر اسرار

نَا مَتْنَا هِيَ ، قَدْ وَةُ السُّو اَصْلِينَ ، زَبَدُ الْكَاهَ شَفَبِنَ ،
 سَرَ حَلْقَهُ اَرْبَابَ وَ جَدَ وَهَا لَ ، بَا بَا حَسْنَ اَبَدَ الَّهَ مَرَقَدَهُ
 عَطَرَ مَشْهَدَهُ كَهُ دَرْعَاهُ لَمَ طَرَ يَقْتَ كَسْوَتَ وَخَرْقَهُ اَزَ حَضْرَتَ سَلَطَانَ
 الاَّ وَلِيَا ، وَبَرَهَانَ الْاَنْقِيَا ... فِي الْعَالَمَ سَلَطَانَ اَبَرَاهِيمَ اَدَهُ دَاشْتَهُ اَنَدَهُ
 وَبَهُ نَيْلَ سَعَادَاتَ وَ رَفْعَ دَرَجَاتَ فَاهِيْزَوْفَا يَقَ.. . وَمَجْذُوبَسَالَكَ بَوْدَهُ
 اَنَدَهُ وَخَوْارَقَ عَا دَاتَ اَزَ خَدَمَتَ اِيشَانَ بَطَهُوَرَ مَسِيْ اَنْجَامِيدَهُ سَچَنَاجَهُ
 دَرَافَوَاهُ وَالسَّنَهُ جَاهِيَ اَسَتَ وَ اَرْبَابَ مَلَكَ وَمَلَتَ وَاصْحَابَ دَيَنَ وَ
 دَولَتَ روَى نِيَا زَوَابَتَهَالَ بَدَيَنَدَرَگَاهَ كَهُ كَعْبَهُ آمَالَ وَامَالَيَ اَيَنَ دَيَارَ
 اَسَتَ آَوَرَدَ ، مَقْصُودَ مَسِيْ يَا بَندَ .

چَوَنَ كَعْبَهُ قَبْلَهُ حَا جَاتَ خَلَقَ گَرَدَیدَ ، نَهَنَدَ روَى بَدَ رَگَاهَتَ اَزَ دَيَارَ
 بَعِيدَ وَحَضَرَتَ خَاقَانَ مَرَحَوَمَغَفُوَرَ شَاهَ رَخَمَيْرَزَا اَزَ روَى اَخْلَاصَ
 وَارَادَتَ دَرَيَنَ مَقَامَ مَلاَقاتَ كَرَدَهُ آَنْجَهُ ؟ اَزَخَدَمَتَ بَابَاشَنِيدَهُ بَوَ دَنَدَ
 بَرَرَى العَيْنَ مَشا هَدَهُ آَمَدَ وَ اَيَنَ مَوْضَعَ كَهُ مَوْسَوَمَاستَ بَقَرَ يَهَ
 « لَنَگَرَ » بَرَسَمَ ذَكَارَ وَقَفَ حَضَرَتَ باَبا فَرَمَوَدَهُ اَزَمَالِيَهُ وَكَلَ
 تَكَالِيفَ مَعَافَ وَ مَسْلِمَ دَائِشَتَهُ اَنَدَهُ وَ دَرَزَمَانَ حَضَرَتَ سَلَطَانَ
 وَمَشا رَالِيهَ بَنْجَوَهُ اَيَ مَصْدُوقَهُ (الْمَوْمَنُونَ لَامِيَوْتُونَ بَلَ يَنْقَلُونَ اَلِيَ)
 اَزَ دَارَ فَنَا بَهُ دَارَ بَقا رَحْلَتَ فَرَمَوَدَنَدَ وَ چَوَنَ زَمَانَ سَلَطَنَتَ مَنْتَقَلَ
 بَحَضَرَتَ سَلَطَانَ مَرَحَوَمَغَفُوَرَ رَابُو الْغَازِي سَلَطَانَ حَسَيْنَ بَهَا دَرَگَشتَ
 اَهَلَ بَغَيَ وَعَنَادَ درَبَلَ دَسَرَ بَقَتَهُ بَرَآورَدَهُ وَگَرَدَنَ كَشَيَآَغَازَ كَرَدَهُ
 بَوَ دَنَدَهُ وَرَعَا يَا مَتَضَرَرَ وَمَتَفَرَّقَ گَشَتَهُ اَزَ اوَ طَانَ خَوَدَ جَدا
 مَسِيَشَدَنَدَهُ ہَرَ چَنَدَ كَهُ فَرَزَنَدَنَ کَامَگَارَ وَ مَرَدانَ نَامَدارَ مَسِيَ فَرَسْتَادَنَدَ
 اَيَنَ دَيَارَ قَرَارِيَ پَيَدَانِمِيَ كَرَدَهُ ، بَرَيَنَ تَقْدِيرَ حَضَرَتَ اَمِيرَكَبِيرَ عَالَمَ گَيْرَ المَؤَيَّدِمِنَ
 السَّمَا الْمَظْفَرَ عَلَى الْاعْدَ اَفْتَخَارَ الْاعْظَمَ اَلَاسِيرَ السَّرَّ حَوْمَ الْمَغْفِرَ

امیر شجاع الد ولته والدین ذو النو ن بهادر بر د الله مضجعه رادرین
 ولاز ولایت ما ورا النهر... شان اتفاق افتاد ودر ا هل شر و فسا ددفع
 و... عالی بنام مبارک حضرت مشا رالیه شرف صد ور یافت آنحضرت
 با برادران نامدار و فرزندان کامگار و چندی از خاصان واردان
 حدود گشتند بعو ن عنایت الهی و یاری دولت نامتناهی، بضر ب تیغ آبدار این دیار
 را از شر مفسدان باخی پا ک و صافی گردانید دران... از کنار آب سند
 تاخت کابل و از بلخ تناحیت دارا لسلطنه هرات وا زسر حد سیستان
 تادامن... در قبضه تصرف پادشا هانه در آورده لوای عدالت و شفقت
 در این اقلیم... سلطان غازی سلطان محمو دسبکتگین نو راله مرسقده از صفحه

خاطر جهانیان و اهل زمان محو هستی گردیده «(۱)

دهبرینی لو حی پر دو هم مخ دا لیکنه سته :

و بحمد الله تعالی که این دولت ابد پیوند ولدار جمند عالیحضرت
 مشا رالیه و هو حضرت امیر روشن رای ما فی ضمیر عالیجا همما لک
 پناه عدالت دستگاه النیر الفلك الارتفاع بارزا للد ولته والدین شاه
 شجاع خلد الله دولته الى يوم الدین اهل این دیار و بلاد...
 بفراغ دل وحضور روزگار بیگذرانند و او قات برسمری برند ظل
 خلیل مرسحت و عاطفت این حضرت الی یوم استاد برسکان...
 عبا د آقا ق گسیر باد و هذ ا... فا صلاح

(۱) د کندها رمشاهیر - ۱۱۶ مخ - هغه خا یو نه چی تکی

الاصناف مشار اليه ... کافه رعایا و بُر ایا اینهیه عالیه معروف و معطوف
است ارکان و اعیان حضرت ... ساعی جمیله بظهور و می رسانند را این
ایام خجسته فر جام تو فیق حال فر خنده حال حضرت کو کلماتش
مشار اليه و هو جناب رفعت ما آب امارت پنهان شجاعت دستگاه امیر
عاقل کامل عادل باذل امیر ناصر الدین فاضل ایدولته بر لوح عرش
فر سای ... عالی ... تو فیق یافت والحمد لله . على التوفيق (۱)
لکاتبه :

سیر فاضل یادگاری ماند در عالم زخیر باد با قی دولت او تاجهان فانی است
چونکه در ماه ربیع الثانی شد تمام او سال تاریخ گش همین ماهی ربیع الثانی است
و تاریخ سنه نو سیا لی سو لف محمد معصوم ما می خپل
خان د همدی بابا ولی صاحب اولادی ته منسو بوی اود خپل
كتاب په مقدمه کی لیکن : « اسا بعد راقم این صحیفه محمد معصوم
المختلص به نامی » بن سید ... صفائی الحسینی الترمذی اصل و البکری
مسکناو مدفعناو المنتسب الی سید شیر قلندر بن حسن ابدال السیز واری
سو لد او القندھاری سو طنا و در قدماً »

ما خذ و نه :

- ۱- تاریخ سند ۳۴۱ دخ
- ۲- دکندها رسید انو مزا روت سلمی - ۲۰۰ مخ
- ۳- گلز ار قندهار بغداد چاپ ۹۶۹ مخو نه
- ۴- دکندها رسماهیر - دنباغلی زلمی لیکنہ - ۱۱۳ مخ ترا ۱۸۱ مخ پو روی

(۱) دکندها رسماهیر - ۱۸۱ مخ - تپش خایو نه چی تکی ایپیوول بسوی
اصل تو روی نه لو ستل کیوی

۵- آریا نا مجله - ۷۰ گنه - ۲۰۱۳۲۷ کال دلپ م دمیا شتی -
 ۶- بابای برق : دامیر عبدالرحمن خان دو ختو دسر کاری شاطرانو
 دشرا و اخنگه چی دیر گرنده و، نو گهه ی « بابای برق » باله وا بی چی یو وخت د آس
 په سپرلی په دروشبو کی له هراته کابل تهور سید په دې تو گهه چی له هراته تر کابله په
 هربه او کی یو یوايد که آس و رته ولاره، چی ده په هر په او کی آس الیشاوه
 دامیر حبیب الله خان په و ختو کی هم ده په او اک او اختیار خاوندو، حتی وا بی چی
 دغه غره کولو صلاحیت یه هم درلو د، او د کابل په بشار کی زاره گمر که ته نزدی
 یوه غره غره خاص دده په نامه ولاره وه، او د اسیر حبیب الله خان په و ختو کی هم
 د سرکاری شاطرانو د مشرو .

مأخذ :

دانیس ورخانه - ۳۳۰۱ کال د کتب ۲۸ نیمه -
 دیناغلی محمد صادق دستر گو لیدلی حال .

۷- بابا سریلی : میر با بر ددری ژ بن شاعر او د سر پل لدسا داتو
 خخه و، او دا بیتونه دده دی :
 بشام غمت د و د آهی که دارم
 از آنسه رو زیبا هی که دارم

به عوی عشقت چنان سر بلند م
 که بر عرش شاید کلاهی که دارم

ز بید اد خوبان بد اد د لم رس
 تو ئی در جهان پادشاهی که دارم

طريق و فا پیشه کردم چو « بابر »
 همین استسوی تو راهی که دارم

دی د میر چو چکه علمی و رورو

مأخذ و نه:

۱- سیجمون الفضلا - خطی ۳۴۳ مخ

۲- تاریخ افغانستان

در عصر گورگانی هند ۲۲۷

۱۳۷۴- باد (ظہر الدین محمد) (۱):

ظہر الدین محمد با بر دعمر شیخ زوی، دسلطان ابوسعید میر زانسی، دمحمد میرزا کر وسی ، دمیر انشاہ کوسی او دامیر قیمو رکودی دکابلستان او هند وستان او خراسان له دیر و نو میا لیو پاچیا نو خخه تیر سوی دی چسی د ۸۸۸- (۱۳۸۳) کال د محروم د میاشتی په شپرمه او د فروزی په ۱۳۹۳- (۱۴۰۵) دساورا الهنر په فرغانه کی زپور پد لی او د کال د درد یمی خور (جمادی الاولی) په پنځمه د دوشنبی په ورځ په هند کی د جمناد سیندپر غاره په «باغ زرا فشان» کی سپ او همه لته بشخ کړه سو سخو په (۱۴۰۷- ۱۴۹۵) .

۱۵۰۰م کال د با بر د دو صیت سر هسم د با بر یو سفری ماند یعنی بی بو سبار کی د ده پری له هغه ځای خخه کابل ته را وور او د کابل د شپر دروازه د غره نوید یکو لمنی په هغه باغ کی یې بشخ کی چې تراو سه دده په نامه د «با بر باغ یا دیبوری» او هغه وخت یې په قله ګاه شهرت در لود .

(۱) د ظہر الدین محمد با بر دز وند دی پښتو زیا تر ه بر خه د پو هاند عب. الھی جبینی له هغه کتابه په پښتو را ازوی سوی ده چو په (۱۳۵۱- ۱۴۰۵) کال دنو سو پری پو ها ندله خو اد ظہر الدین محمد با بر شابه نامه په دری ژ به لیکل سوی وی

-٤٠-

دبابرمهور «قتلق نگارخانم» نو میدله او در مغولستان بوردوا کمن یونس خان لور
وه، او با برده مور له خوا به پنهان سواو سطو چنگیز خا ن ته رسیده.
د با بر د نیکه سلطان ابوسعید میرزا د پاچیه ا ر توراليه له
آذر با یجا ن خخه د هندوستان ترسحد و او بیا له مکران خخه د تاتار
تر ریگستان رسیده نوبه (۱۳۶۸ ق = ۱۸۷۳ ه) کال چی دبا بر نیکه
ابوسعید میرزا پسوند ده د پاچه هیوادده دز امنوتربخ و ویشه سوسنرزوی
بی سلطان احمد میرزا د سمرقند او بخارا او کمن سواود استرآبا د سیمه سلطان محمود
میز او اخیستله او کابل او غزنی دالت بیگ برخه سواود کند هارا و گرسیه دوا کدتی وا
گی سلطان راده میرزا به لاس کی و اخیستی او فرغانه حکومت دبا بر پلا رنه چی دسلطان
ابوسعید میرزا خلروم ز وی و پاته سواو با بر په همدخه فرعانه کی وز یویدا و د حبل پلار
در سیوری لاندی د یوه شهزاده به توکه و روزل سواود پلار پر روزلو سریه دده به روزنه کی
دد د پلار در باز نویه ای و پوهانهم لوی لاس در لودچی له هنی جملی خخه پخنه با بر
د شیخ «مزیده بیگ» «او باقله بیگ او خدای بیردی بیگ تومنه اخلي او د هنوع عالمانو
له د خخه چی با بر و رته عقیده در لوه او خان بی د هنده شاگرد باله یوه خواجه قاضی
مولانا عبد الله دسلطان احمد قاضی ز وی و چی با بر پی دامی ستایی «او ستاد پیرین
خواجه مولانا قاضی باشد ... نسب او از طرف پدر بشیخ برهان الدین قلیچ فتهی می
شود و از جانب بادر بسطان ایلکه ماضی میرشد در ولايت فرغانه این طبقه مقتدا و شیخ
الاسلام و قاضی شده اند مرید خواجه عبد الله بود از ایشان تربیت یافته بود در ولی بودن
خواجه قاضی سرا هیچ شکی نیست عجب کسی بود ترسیدن در واحد
نبود... این صفت هم دلیل ولایت است (۱) دبا بر پلار عمر شیخ میرزا چی ۸۹۹
ق = ۱۳۹۳) کال دروزی خلرمه او د جون نهمه د دوشنبی و رح د آخشی په کا لا کی

(۱) با برنامه ۵۰۰ خ د ظهیر الدین محمد با بر شاه د پوهاندجیه د تالیف بر حواله

په داسی خال کی چی کوتولی بی الوز ولی دیوی ودانی له باسه خندق ته و لوید اوه پرسو
نودفر غانی ددر بار امیرا نوزلمی د و ولس کلن شهزاده با بر د هنده خای
د پا چهه پر تحت کنیننا وه . پهد خه و خت کی د ده آما سلطان
احمد، پرز ادم رقند حکمران و او، امایی سلطان، حمود، پرزا قند و زاوید خشان کی
حکومت کاو هچی داد و اوه د با بر سعادت دان و خوده ئی په مقابله کی تینگک مقاومت و کاوه
اود خپل پلار در بار د خپل نوسامیران او و خور و په سلاتری د (۹۰۳ هـ) کال (۱۸۹۷ م)
چه لوه ری خورون ببرله خپل کا کا سلطان احمد پرزا خخه سمرقند نیویوس گرخه هچی دده
ور فر جها نگور مز زا «دا نه مان» نیو لو ته و پا را وه نو ما پر سلو و رخو
حکومت و روسته در جب پیاشت سمرقند پرینبووه او د اندجان خواته و خو گیله خوهه
بنار هم د با بر تروز رسید و د مخد سقوط و کی او ده طرفداران لکه سولا لان اقضی او نور
ورل سو با هر چی د خپل پلار بایتخت او سمرقند او اندجان بایملل نوترج پری مودی پوری
لا لهها نده گر گیله خو چی تاشکند ته ولاز او وه اته سوه تنه بی پرخان راتول کپه پر فرغانه
بی پرغل و کی او بی اداند جان مخان ته و خوب بنتله او د (۹۰۵ هـ) کال د ذی قعده په
پیاشت بی د خپل و رور په سلگری د سمرقند نیویولو تکل و کی او بی (۹۰۶ هـ) کال (۱۵۰۰ م)
کال بی هنده بنار له شیمانی خان خشخه و نیو و دی پخاشه وا بی «من جوان نزدہ ساله ور -
لی بی بن شیمانی خان بر د پر تبرجه و پیر کار دیده بی پود با وجود این هم بی اری د وست و -
چهل تن شیمانه برس مرقند تا خیتم و ازراه پل سخاک برح صما و برآمده و شهر را گرفته بیم و شیمانی
خان با هفت و هشت هزار سواری که داشت هزیمت یافت و بسوی بخارا پس نشست «
بیا هم شیمانی خان بر آوا نه کنینه نوست د با بر د هنده د ماما سره چی د تاشکند
حکمران و پیر جنگو نه و کپه خو چی د (۹۰۸ هـ) کال ذ دوال عجمی او جون
په بیان شت بی تاشکند د با بر او د با بر له سلطان محمود خشخه و نیو . ۹۰۹ هـ -
ق - ۱۵۰۳ م) کال با بر بیا لا لهانده گر گیله، او د خان دهاره د دیو و تا پتو

بی په لتون کو و خوچی د (۱۵۰۳ق = ۹۱۰م) کال په مهرم او جون او جون کی له فرغانی خنخه دخر اسان په نیت د حصار و لایت ته راغی او په دې و خت کی دده سره تر در و سو و تنو زیات کسان و رسه نه و و، چی هغه هم زیاتره پلی و و، چار و غی بی په پښو او لکپری بی په لا سو کی وي، او یوازی دوې خیمه بی در لو دلې، په داسی حال کی تردندته نز دی د آسو د سینه د «یو تاج» له گو دره دافغانستان خا و ری ته را پوری و ته، او د «کهمر د» او «بامیان» سیمهو ته راغی چی دلته د باقی زوی احمدقاسم د خسر و شاه خورهی و اکمن و .

با برچو یو داعیه غوبتو نکسی او فعال سپی و ، په کندزا او ایبک او دوشی او آجر کی بی دخسر و شاه لپسکر یا ن او نو ر خملک خانته جلب کی او د (۹۱۰ق) کال په لو سپی خور داندرا ب ترا او بو پو رویوت او په دوشی کی کښته سو، او دخسر و شاه تول خلک او لپسکر با بر ته ابل سول او خسر و شاه ددهانه غوری له لاری خر اسان ته و لار، او د ده تو لې پیسې او وسلی د با بر په لاس و رغلې او بیانو تر هندو کش راو او و بت او ددو همی خورد میاشتو په پای کی بی د کابل بشار و نیو .

خر اسان او عراق او چین او روم او هند تر منځ لوی تجارتی مر کزو، او لکه په پله چی با بر لیکم کو د کابل مالیات د لغمان سره هغه و خت اته سو هزار شا هر خی وي .

په (۹۱۱ق = ۱۵۰۶م) کال بی دغزن او ګرد یز او کو هاپ او بنو او تهل او د ګوبل دری نیو لو ته ملاو ته او خپل و رو رجهانگیر میرزا بی دغزن حکومت ته و ګماره .

د کابل او نور و پور قینو سیمهو تر نیو لو وروسته د (۹۱۲ق) کال د محرومی

په سیاشت دشیبانی خان له حملو خخه دهر ات دز غور لو په نیت دغور بند او شپیر او باهیان له لاری هغئی خو اته و خو خیداو خان بی په بادخیس کی دهر ات تیموری شهر آگانو تمهچی دشیبانی خان دحملو دخنیوی دپاره دمر غاب دمینه دپر خاپ دسره راغونه سوی و و، و رسماوه، او دخلره می خور په شپیرمه ددو شنبی په ورخ د گل باغان» په سیمه کی ورسه یو ځای سو، چې بیا بدیع الزمان په بلنه هرات ته ولاړ ..

خو په کابل کی دده تر تګه و روسته محمد حسین میرزادو غلت اود ننگر هار حاکم سلطان سنجر پر لامن یو خه سفو لان چې په کابل کی پاته و و، دخانو سره ملګری کړه او دبابر دا کاز وی خان میر زاین د کابل په پاچه هی و تاکه او دبابر طرفداران لکه ملا بابای ساغرچی او خلیفه محب علی قو رچی او احمد یوسف او احمدقاسم یې د کابل په کوئې کی کلپند کړله، باهړچی ددی پیښی خبر په هرات او رپذنو (۹۱۶ق) کال دبرات دمیاشتی په او ومه د باد غیس او غرجستان او چنجهان او یکه او لانګ او پامیان او غور بند له لاری بیرون ته د کابل پر خواره هی سو، او دز می په پر و سختپه کی یې خان کابل ته او رسماوه، او دابشار یې د کوچنی اختر په میاشت بیا و نیو خان میر زاین ټندهار او محمد حسین میر زا دوغلت یې دفرا او سیستان خواته په بموول چې ولارسی .

باپر تر هغه و روسته دخپلو عسکر و داعاشی او خپل مصرف دپاره په (۹۱۳ق-۱۵۰۷م) کال غلېجی او مومند قبائل چورکړه، سلزره پسونه خینې بو تلل او د کټوا زترحدو دو پسی و رسپد، او هغه بندیا ن چې په دی چور ۱ و چها وی کی په لا من ورغلل تو ل یې ووژل او د هغو له سرو

خخه یې کلمه هزار جوړ کی .

خنگه چو د (۹۱۳ق) کمال دمجرم په چاشت شیبانی خان هرات و نیو او له هغه خایه دفر او او گرسیر خوا ته پر دخ راغی نوبابر د هغه دخنیوی دهاره دخنی او گلات له لاری د گندهار او زهیند اور خواته و خوچبد گندهار بنارئی وزیواود گندهار حکمران شاه بیگ دشال او مستونگه خواته او ده گهه ورور محمدیه قیم دزینداو رلو رته و تبتدل.

بابر د گندهار بنارخپل و رو رنا صرییر زاته و سپاره او پخپله دهپر و ولجو سره د کابل خوا ته راو هی سو - خو تر خومیا شتوو روسته شاه بیگ که او محمدیه قیم دشیبانی خان په سلانپر بیرون ته گندهار و نیو او دبابر و رو رنا صرییر زاد کما بل خوا ته و تبتدل شیبانی خان گندهار شاه بیگ او محمدیه قیم ته چی دوازه دذ و ا لنون ارخون زاده و و سپاره او پخپله درات ته ولاړ چو په دې و خت کی د یحمد ویم وی او گندهار بیو ازی شاه بیگ که ته پا ته سو.

(۹۱۴ق - ۱۵۰۷م) کمال په دریمه خور رجمادی الاولی) کی بابر د خورد کابل له لاری د افغانستان په ختیج کی دننگر دار آدینه پور ته و خوچبد لغمان او ننگر هار او کونپه بی و نیول او عبد الرزاق سیر زاته بی و سپارل او پخپله بی د (۹۱۳ق - ۱۵۰۸م) کمال دسی په چاشت د دو منډ و پر قبیلې یېر غل و کی په دې و خت کی که خده هم د عبد الرزاق سیر زا په پارونه په کابل کی دبابر په خلاف یو هد سیسه منځ ته را غله، خو با بر هغه له منځه یو و ده او عبد الرزاق سیر زا هم و وژل سو.

بابر په (۹۱۵ق - ۱۵۰۹م) کمال بد خشان هم دخپل اکا دزوی خانه پر زا په واسطه تر خپل و اک لاندی کی، او د هغه خای حکومت خپل همدي، دا کما زوی ته و سپاره چی ته (۹۱۶ق - ۱۵۲۰م) کمال پوری هلهنه حکمران و او په دعه کمال همه له سپرسو.

د (۱۵۹۱ق - ۱۵۱۶م) کل دبرات به ۲۹۵ او دسمبر به دو همه د جمعی به و رئی چو شیبانی خان پهلو و کی دصفو یانو دلشکر سره به یو دلو به او سخته چکره دلو سوزرو او زیکوسره و وژل سو، نو خان میرزا الله بدخشنانه با بر ته و لیکله او هنده بی دفر خانه دنیو لو دباره تشویق کی، با بر هم فر صت غنیمت و گانه او د همه همه کمال د کو چنی اختر پهنه اشت تر هندو کش و رو او و بنت او کند ز تدو رسپد، لشاهاده اسماعیل صفوی خخنه بی مرسه و اخیستله او له بدخشنانه دخان میرزا عسکری سلاتر هم ورته و رسپد نو دشپیتو ز رو عسکر و سره د آسو تر سینه و رپوریو و او د حصار (او سنی تاجیکستان) سیمی بی و نیولی، او د (۱۵۱۷ق - ۱۵۱۱م) کمال په رجب او اکتوبر کمی بی د سمر قند بنای هم د در پیم محل دباره و نیو؟ او له هنده خایه ئی خیل و رو و ناصر میرزاد کابل په حکومت و گماره، خو به (۱۵۱۸ق - ۱۵۱۲م) کمال عبیدالله خان او ز بلک با بر ته ساته و رکره او د هنده کمال دروژی به در پیم او د نو میر په ۱۵۱۰م تر سینه بیور ته د افغانستان خاوری ته را پوریو و او به (۱۵۱۳ق - ۱۵۱۰م) کمال کابل ته را و رسپد.

په (۱۵۱۵ق - ۱۵۱۰م) کمال با بر له کابله د کندهار نیو لو ته ملاو تر او به (۱۵۱۶ق - ۱۵۱۵م) کمال بیه هنده بنا رو نیو،

په (۱۵۱۹ق - ۱۵۱۰م) کمال با بر دهند و ستان خواته لبکری وا یستلى -

دی به خیله په با بر ناه بکی لیکنی چو :

«در تاریخ ۹۱ که ولایت کابل مسخر شد ازان تاریخ تاحال همیشه هو من هندوستان کرد می شد. گاهی از جهت سستو رائی امرأ، گاهی از همتائی برادران، یو رش هندوستان میسر و ممالک او سخنی شد. آخر اینچنان «وانع
نماند»

باير (دده به خپل قول) تر پنځولښکر کښیو رو منته د و هلي بر نیو لو بر يالي سو، خود دده دلو ۾ پري لښکر کښي دنېتني په باب د، و رخا نو نظر سره تو پيز لري داکبر دربار دموردخ ابوالفضل علاسی هه قول ده باير لو موي لښکر کښي دهندخوا انه (۹۱۰ق) کال په برا ت ک، او د و همه لښکر کښي پي د (۹۱۳ق) کال په در پيمه خور، او در پيمه لښکر کښي د (۹۱۵ق) کال ده چرم په اول کي و هـ خو ۾ حمد قاسم فرشته په هندوستان با ندي ده با ل لو پري حمله (۹۱۵ق) کال په سر کي، او دو همه حمله د (۹۱۵ق) کال په پای، او در پيمه حمله په (۹۱۷ق) کال کو گئني، او د خارم او پنځم پر غل دنېتني په باب دنو، ورو دواړو پئر خينو نظر یوشان دي.

خو په خپله باير لېکي چي دد ۾ لو پري پر خل (۹۱۵ق - ۱۵۱م) ده چرم په او له او دجنو ری په در پيمه ددو شنبه په ورڅو، چي دېر کونه او جندول له لاري با جور ته ده لار او دېسته د دلازا کې دقېيلو سو هتر سختي جګړي ورو ستنه پي ده چرم په پنهنه د با جور ته نګه کلاو نیو له، درې زره تنه د کلاسا تو نکو پي ووژل او هېر پي هم نهنديان کړه، دوژل یو سرو نه پي کابل او بدخشان او پلخ ته ده استول او هم پي هلتنه پر یوې غونه با ندي کله مغار جوړ کي. ده چرم په هم ابي ده باجوړ و اکوالو خپل یو امير خواجه کلان ته و سپار له او دې خپله دسوات خوا ته رهی سو.

خنګه چي دسوات سيمه زياتره ديو سفر یو پېښتو په لاس کي و ه او ستر پي هم ده ملك سليمان شاه زوي شاه منصور و، نو خکه با بروغون پېښله چي ديو سفر و سره خپبني و کپي او بیما ديو سفر و دهستي له لاري دهندو سنا ان خوا ته د خپل لښکر لار پر انیزی، هغه و، چي دشاهره منصور لو ر «بې بیمار کله» پې خان ته ده سو پېښله او په دې توګه پي یو سفر یو قبيله دخان ملګري کړه، او د همدي کال

د صفری، په شمار سمه او د فرو ری به، او و لسمه دهنجهستنی په و رخ د سندنور.

«زیلاب» سیند ٻو ریووت او د لرمی خل دباره یی دهند په خاوره کی پل
کبپنود، او دهنجهابد «بهیره» و لایت یی او نیو، ٻو دخلو رسو، زرو شاهر
خن، (چی تقریبا شل زرهست لئگه پونه کبدل) په مقابله کی یی دهنه های خلکو
ته اسان و رکی او دلو مری خور په نهند ددوشنبی په و رخ یی بهیره و لایت
هندو بیگکته، او د چناب و لایت یی حسین اک ته و سهاره او بخلمدلو سری خور
په یو ولسمه او د مارچ په دیا د لسمه دیکشنبی په و رخ لمهیر و خحمد کابل خواه
راه هی سو، او د بیپنور، خیر او گندمک لھلاری دلو مری خور په او لهچی دا پر بیل
هم لو مری نپه و هجمعی په و خ د کابل ارگ ته داور سپه، او په عیش و نوش بوخت
سو، خو یو هنیاشت و دوسته د، هندو متان پہستانه او د بهیره دو لایت ز میندادان
س، یو خای سوله او دا بر گهار لئو حکمران هندو بیگک یی له هنجه خایه و شاره او با بر
ته یی خان را و رسماوه، او هم د بیپنور د سیمو یو سفزی حی د کامل دسند پر عاره
په اتمه و، با بر ته پور ته سو، ٺکه نو با بر و روسته تو هنجمی د گر دیز پہستانه
یی و چهل، د ب آی و وزل او بد غو دسپ و سو و خنده یی کلمه نار و در او، د (۹۲۹
۵ ق ۱۹۰۱ م) کال در و ڙی به ده لسمه او د ستمبو په اتمه د خیر له لاری د
پیښه را او لاهو رخوانه و خو چهد، اشنغر یی ده بری علی شر و نیو او خو پتمنی
چی بر، خ و لاز سی مگر په دی و خت کی و رته خبر را و زمیده چی سلطان سعید خان
له کاشغر ه بد خشان خوانه راخن نو بیر ته کابل ته را او گر چهد او د چهل، و رور
نمسي په زامه مه سلطان و پس ده نصو رز و ی دخلو روز و سپر و سره دلاهور
خوانه و لبیو، او په چله د کو چن اختر ده میاشتی به پای کی او دا کتو په شلمه
کابل ته را و رسیده

خو خنگه چی په لاره کی.. دسلطان سعید په بیرون ته گر چپو خبر سو، نو دندر خیلو

پېمەنۇ بار تېرى بىچى دخپلى آزادى د ساتلۇ دهارە باخىدلى و و، يېغلى و كىن او
ەغەھە هي چۈر كېرە.

د(۱۵۲۰ق - ۹۴۶ق) كال بە باي كى بەياد پېبىنۇ رله لارى دېنچا ب خواتە
رەسى، دەندەنە قىزسىنە پورى ووت، او پەبەيرە كى بىھۇ كسانو تە دونەسزا
ور كېرە چى دباير كارداران بىلە هەغەخا يە شەرىن و و، او ھەم بى دىسىد پور د
سېمىن خالك چى دەدە پە، قابىل كى بى لاسونە و سلوتە و روپى و و، قتل عام كېرە،
مالونە بى و لو قول او بېغى بى بەندىيانى كېرە. بەدى و خت كى باير تەخبر و رسپد
چى دكىنەهار حكىم ان شاه بىيگى رەغۇنى دباير پە، تصرفە سېمۇ تېرى كېرە،
غۇزنى او كابىل تە بى خطر پەيدا كېرىدى، خەكىنۇ باير بېر تە كابىل تە راغى، او
خىنگە چى پە دغە و خت كى دېدەشان و اکوال خان میر زامىرسو، نۇ با بر پە
(۹۴۷ق - ۱۵۲۱ق) كال خەپل مشرزوی ھمايون دېدەشان و اکوال و تاڭە او بەچەلە
دكىنەهار خواتە و خو خېد، شاه بىيگى بى پە دكىنەهار كلا بېنە كى، شاه بىيگى لە
صفوى شەھزادە طەباباسپ خەخە چى داسىير خان لە خوايى بە خراسان حكىمەت
كاكا وە سىر سىتە و خۇبىتەلە اميرخان ھەم با بر تە دكىنەهار
بە پېشى و لو بېيغان را ولىپە خوبايىر و نەمانە او شاه بىيگى معجۇر سوچى باير تە
شىيخ ابۇسعىدە بورانو ھروى پەننۇانە د رۇغى د پارە و لېرى باير ھەم رۇغە
وەنلە او بەرىدى بى روغۇ و كېرە چى بە راتلۇنلىكى كال كى بە دكىنەهار باير تە
سەبارى.

ەغەو، چى د(۱۵۲۲ق - ۹۴۸ق) كال د كەچىنى اختىردە ياشتى بەم، او
دېپەتلىق پەاولە شاه بىيگى دكىنەهار دباير كلى دەھىب السىر دە ئالخ خواندە يېر
د كېرەسى، يەغىماتالدىن بەلاس دباير در باارتە و اسلىلى او بەچەلە دشال
(كۆتى) و لایت تە ولار او پەسپۇرى كى كېبىنۇ سىت، او باير دكىنەهار واكىو.

الی خپل زوی کامر ان ته و سپارله او دبایر دوا کمنی لمنه تر هلمته بوری
ورسیدهه (۹۳۰ق - ۱۵۲۳م) کمال باز خلر مو ارد هزار خوا ته بشکرو بیوست
پر لا هور بی پر غل و کی، کمه خدهم دهنچاب وا کوا لو او مقتدر و پیشنهه لکه
بهار خان او بیمار که خان لو دی او بکمن خان لو افندی د لاهور به شور
کرو هی کی دبایر سره جگره و کبره، خود پیشنهه شرانو دین اتفاقی به سبب
باير و رباندی بزی ووند، لاهور بی و نیو او و بی سو مخاوه، خرو و بخی
وروسته بی دیبالو و هم و نیو او خلک بی قتل عام کره - لاهور بی میر عبدالعزیز
او سیالکوت بی خسر و گو کلتاتن او د بیمالو رز بی با اتشنه مغول او کلا نور
بی محمد علی تاجیک ته و رسپارل، او پنهانه د کابل خو اتدرار هی سو. به دی
سفر کن با بر ته سر هنده برمیخ و لا ره.

(۹۳۲ق - ۱۵۲۵م) کمال صفری په او له او دنو سیر به او و لسمه با بر
پنهانم و اوله کابله دهندنیو لو په شرض و خو نخپد - کابل او کندهار بی خپل
زوی شهر اده کامر ان ته پر بشپود، او پنهانه د خیبر او پینبورله لاری
دلومړی خو په او له د دسمبر به شپار سمه دشنبه په رخ دسته تر سینه بوره
یو و ت او دلو سپی خور په خوار لسم دجمعی به و رخ بی د «چناب» دسمند به
ختیجنه خوا کی سیالکوت او بیایی د «ماوت» کلاونیو له او دلو دی دو لخت خان
ذوی غازی خان ټول، الونه او خزانې او لو یه کتابخانه بی ضبط کره، او
بیایی دلاهور او میر هند تر منځ کلاوی هم و نیو لی، او د همنه کمال در جب او
اپریل په میاشتو کنی پانو پت تدو رسید، او د سلطان ابراهیم لو دی سره تر بوه
د بز خو نېږي جنګه و روسته چې سلطان ابراهیم به همه جنګه کی د نزدی پنځو
سو ز و افغانی جګر نوسره و وزل سو، با بر بزی ووند او د (۹۳۲ق)
کمال در جب په د و و لسمه د به شفې به و رخ ده هلی برمیخت کېښوست او

دکووگانی سلطنت دنست بی په هند کی کېپېر، او با بر د هندا د شهنماه په حیث و پېز آنده سو.

د با بر شهنماهی تر بمنگاله پوری و غمېدله او په هند کی بی هر لو رفتوهات و کړه (چې د هغو فتوحاتو او په هند کی د با بر دنو روکار نام و مفصلې پادونی په هفو مأخذو کنی را وړه سوی دی چې په دی کتاب کی د با بر دز و ند پېښو په پای کې پوو لې سوی دی، محترم علاقه، لرو نکی هفوته مراجعه کولای سی دلته یو ازی هغه خمه را الخلو چې په افغانستان پو ری اړه و لري او هغه داچي:) با بر د هندا د شهنماهی د چارو تر سباليو لو و روسته چې د هند په «اګرهه» کی قاتو بي و نبو، نو بیا بی افغانستان ته تو جه را و شتله او افغانستان ته بی د او د افغانستان خمبل در بار نومانیالی امير انر او استول، چې پوله هغو خخه د ده پېر باو ری او لوی سپه دار «خواجه کلان»، چې د با بر له خوا د غزنی او وکر دیز په او کوین او حکومت و تا کل سو، او هغه هم ترهه و روسته چې ده هلي دیوی و دانی پر دیواله بی په دری ز به دا بیت و لیکه چې.

اګر بخیر و سلام۔ تګذا رسنډ کنم سی ماہ روی شوم ګرهواي هند کې نم د (۹۳۲-ق) کال د فیوجه د میاشتی په شلمه د پنځیشني په ورڅ له د هلي خخه د کابل خواته ز او خوخېد.

هدار از با بر (۹۳۳ هـ) کال در جب په نهمه خجل زوی شهزاده همایون د کابل او بد خشان په حکمرانی و تا، چې همایون بیا په (۹۳۴ هـ) کال په بد خشان کی سلطان و پس دخان ملکی کی او د خلوبیت ز رو تو سره د سمرقند خوا ته و خوخېد، خوشنگه چې په هند کی لا د با بر په مخ کی مشکلات وو، نو همایون ته بی فرسان و لپیوه چې د مار راءالنهرد حکمرانا نوسره رو غه و کړی، هقه و چې هما یون یو کال و روسته بد خشان حکومت خپل یو هېښ ته

چەسلەپان ولیس نومیده و سپاره او به خپل دکا بىل د لارى باز تە
 ورغى پەكندەار كى هم دباير لەخواشىھزادە، كامران وَا كەلەپەنچى بىماھى كندەار
 خپل فۇر و شەھزادە مەنكىرى تە و سپاره .
 بايدو دانىۋېھ و دانۇلۇو دباغۇيە جۈز و لو كى بەندۇق دىر لود، دېرىو ان دامتالىف
 دباغ دو يالو كېئىل او دخىيا بانو سىمول دەدەپە و خەت كىن سىۋىدى . كەخەم د
 اسەالفى باغ تىرە دەمەخە «الغەيگە سىرزا لە خلکو خەخە غصب كېرى و، خوبایر خلکو
 تەدھەنە باغ بىھە و ر كېرەلىپەتى بىن بىكىپىنى و ئىسىقل او خىابان نۇقە بىن سەم كەنە .
 ھەلەر نىڭەبى دخراجە سىواران پەسىمە كى ئېرىپە غۇنۇي يوھ گىردى، صەنە جۈزە
 كېرى او دەنەنە خاي لە چېنۇخىخە بىن يوھ نۇپى و يالە، اىستلىپى و، چىن د اىستلىونىتە
 بىن د «جرى خىش» لە كەلماتوخىخە (۵۹۲۵ق) كاتلار او تلىپىدى .
 بايدى، كاپل كى د آلار بىلە دىنەلەتكىي و اىنىسىدىن تەممىم كېرە او دەند و سەستان تەننېپولو
 و روستە بىن دخراجە كلان بە و سىيلە دەخزىنى د سلطان بىند دېپاوا دانۇلۇ دپارە
 بېر زىر راولېپول .
 سەپەنە پېرىدى بايدىپەلە بازىنامە كى ددى باغۇنومونە يَا دوى چى ددەپە و خەت
 كى و دان او دسىلىخا يونە و و :
 باغ نورو زى، بولىستان سراي، چەها ر باغ ، باغ بەشت، باغ بەنەشە، باغ نور،
 باغ گل كىنە، باغ خاوت، باغ صورت خا نە، باغ حېد و ناقى .
 د عبدالعەيمەلاھورى پە قول بايدىپە كاپل كىنۇر باغۇنە ھەم د شهر آرائ، چار باغ،
 جلوخانە، او ر تە باغ، باغ صورت، باغ مەتتاب، باغ آھوخانە او سە با غۇچە
 جۈز كېرى او دىپولۇنە بىن پەر را گەر خولى و و . بە كاپل كى دبايدو خەت لە و دا
 يەنۇ خەخە يوھم تەخت بايدى چى د كاپل درو دەجر اپر جەنۇ بى غەرمانى دى بى
 د صەنفى پەشكەل جو بى كېرى دى اوھاتە يو كەرى حوض ھەمدەش بوداوارە كېنىلى و

چن هندی دو منه شراب بی نول او هلتند کتبه هم سه پی پر هنی باندی لیکی سوی دی:
 تختگاه پادشاه عالم بشاه ظهیر الدین مخدی پیرا بن عمر شیخ کور کان خلی المصلکه
 فی سنہ ۹۱۱ هـ دبابر کپرسی نورالدین جهانگیر لیکی چی: دی دبر بنه صفی
 به تاخت شاه شهرت د رلود ا و با بر هنی و کببیتا ستنی او شراب بی چبیل.
 او هم جهانگیر و این چی د شهر آرا باع، دبابر ترور شهر بانو بیگم و داد
 کری و چی دجهانگیرله خواهی باجوان آرا و باله سو.

به کام بل کی بله و دانی چی د با بر به و ختو کی و دانه او د استوکنی
 مخای و د ارگ کلا (قلعه رک) وہ چی اوں بی با لا حصار بو لی با بر
 داو دانی ستایی او لیکی چن د ا عجیب ا رک پر یوه لو ره بر و د دی
 چی ذیره بند هو الی او لاندی بی داو بو یو لوی د نه (کو ل) او د ر
 و خو او ته بی سمسو ره شنیلی دی او دشمال لور نه بی ک سوزونه ذی
 او ملا طالب، عما بین ددی ارگ به ستایینه کی پدیع الزمان میرزا نه دایستو بیل و :

بغور در ارگ کام بل می بگزد ان کام ته بی در بی
 که هم کوه است و هم دریا و هم شهر است و هم صحراء
 د با بر د وقت بل مشهور بین د ننگو ها ر

به سود و ته نبودی باع صفا و، چی د شا هجهان تروختوی هم شهرت د رلود،
 او ابوالفضل دایم باع داسی ستایی آن راههار چمن آرایش طرب افزای خوا طرو صفا به خش
 رنگاستان بوز وطن توان گفت که نزد یک جلال آناد بود (۱) او د عبد العظیم
 به قول د صفا باع لهدگرا می خخه بر سمه ته ر ۲ کر ولیری وه،
 باع و د هر صفا و رنگین (۲) چی هم د اوس دجلان آبا ذلو بد یزی

(۱) اکبر نامه ۳ - ۳۲۱ سخ د بو ها نه د حبیبی به حواله

(۲) پادشاه نامه ۳ - ۳۶۰ میخ

خواهشل گیلومتری دوی رو دیده او لسوالی کی دیابع صفاپه نامه
 یو کمی سته او دیابع صفاد و بیت کارند وی دی و چواربایع صفا هم
 په هنزو حدود دو کی برا پ ب دی (۱) همدازنگه به دی نامه
 دېچاب په ایالت کی د بهیور؟ نومی خای خخه لس کروه لیری د بهیوره
 او جود د غره تر منځ د چینه رغایه د با بر له خوايوین جو پ سوی
 دوفاباع : په ۹۱۷ هـ = ۵۰۸ هم کابل بابر له کابل خخه د جنوب
 خواهه دیار لس فر سنگه لیری پر یوه لوړه باندی یو جو ر کپری
 واچی رو د آئی به منځ کی بهیده او دین به منځ کی یوه غوندی وه چی
 بابر همه خباباذاو نه او حوضونه جو ر کپری و او دنار یرنج او انارو
 و نی یی کښینو لی وی د این د سوین غره به لمنه کی و ، خوا
 و او د هلتنه او ریدله، او خنگه چی د کابل او ننگه هار دلا ری پرسو
 نوبا بر بهدی بن تهورقی او د ۹۳۲ هـ = ۱۵۸۹ م کابل د صفر په ۱۷ چی
 بابر دخیل و روستی جنگ د پاره دهند دفتح په نیت هغې خواهه تی
 دغه بې تهورغلی او هلتنه میشته سوی (۲) او اکبر هم په ۹۹۸ هـ ق
 (۱) کابل ته دنگ پروخت خه مو ده په باع وفا کی پا ته
 سوی او د هغه شاو خواهه یی بشکار کپری و (۳) لسکه بابر چی لیکی
 د وفا باع ، د جوی شاهی او ګند مکه تره منځ پروت و ، او د کابل لار
 له باع وفا خنځه د سلطانی پو رخواهه تله .

(۱) بابر نامه - ۱۶۲۸، ۲۳۰ مخواهه

(۲) اکبر نامه - ۱/۹۳۰ مخ

(۳) " " ۶۷۰/۲ "

با بر لیکو چی : بسیار بصفا با غی واقع شده، هر کس به چشم خریدا ری
بینند خواهد دانست که چطرو ر جاسیست صفا ولطف آن بی نفایراست (۱)
ابو الفضل هم و باع وفا موقعيت دگنده که ا و کوشکش تر
منخ نهیں .

او اوس داخای دجلائ آبا د لوبدیغ پلوته لس کروه لیری د «باغوانی» د کلی
سره پر و ت دی ، او د با بر « آدینه پور » هم دلتنه و ، او باوا لفضل لیک چی :
«باغ و فانزدیک آدینه پور از آثار با بر است»

په کند ها کی هم دسر پوزی
دغره پر خو که «چهل زینه» دبا بر په امر و دانه سوی ده چی محمد معصوم
بی په خپل کتاب تاریخ سنه کی د «عمارت پیش طاق» په نامه یادوی او لیکی :
«بفر مو ده با بر پادشاه در کو هیکه مو سو مبه سر پوزه است از سنگ بر یده اند
و آن طا قیست در غایت ارتفاع و در دلت نه سال هشتاد نفر سنتراش هر
روز در آنجا کار کرد با تمام رسانیده اند — الحق جای نفیس و فرح فرز است
و در آنجا کتابه بی بنام با بر پادشاه و ذیر زا کامران و سیر زاعسکری و یزرا
هندا ل که صاحب اهتمام بو ده اند نوشته اند»

خو په چله با بر یوازی دو نی لیکی چی : «در بینی گاه کو هند هار عمارتی ساخته ام»
دچهل زینی و دانی په (۹۵۰ق) کمال سوی او په (۹۵۳ق) پای ته
رسیدلی ده ، او په (۱۰۰هـق) کمال چن دا کبر پاچانظامی منصبدار سیر معصوم
کند هاری کند هار ته راغی نوبه خلو ر کاله کی بی دبه کرد هبر و تو بد و نکو

-۴۵-

په واسطه یوه بله کتیبه دهه ما یون او اکبر په نا ده هم دچهل زینې پر پخوانه
کتیبه زياته کره او داکبر دشنه شاهی دټولوشاو او ولاياتونو وونه یې هلته
و لایکل .

په دې توګه باپر په افغانستان کې دېرخایو نه و دان او دېر باغونه جور
کړل چې له هغو خڅه دافغانستان سره دباپر زياته علاقه او ډینه خر ګنډیوی او
او دده دز یاتې ډینې یو خر ګنډ دلیل دادی چې ده دېر ینې پر وخت و صیت
و کې چې دده پړی دی کابل ته یو وړه سی او هله دې بشخ کړه سی، هغه، چې
دباپر دا و صیت دده ننګیوالی پېښتنې ماندې یو سفرزی «بې بی سبار کې» پر خای کړ،
او دده پړی بې کابل ته را وړه او دلته دشیردرز و ازه دغره په لو یډی ځله لهه
کې بشخ کې چې هغه وخت بې په «قدمه ګاه» شهرت درلو دا او من بې «دباپر باغ
بولی .

عبدالحمید لا هو ری دا هم لیکی چې باپر و صیت، کړی و، چې دده پر قبر دی
و دانی نه جو رویوی، خکه نو لو موږی دده قبر دېر ساده و، خو په (۱۰۱۶ق)
کمال د جهانګیر پاچا په اړی بې د سهی نو هرمه رویا شناخته (اوجه) پر قبرو در و له
سو هچې یو نیم متز بې لوړو الی او نیم متز بې پسوردی او پر یونه سخ بې په دېر
پېکلی نستعلیق خطلیکی سوی دی:

لو پړی لیکه : یاسبحان یامسلک یافتاح یاعدل یاقوم

۲ الله اکبر

۳— لا اله الا الله محمد رسول الله

۴— پادشاهی کز جو همنش تافقی نو ر الله

- هـ - آن ظهر الدین محمد بو دبابر پادشاه
- ۶ - باشکوه و دولت و اقبال و عدل و داد و دین
- ۷ - داشت از توفیق و فیض و فتح و فیر و زی سپاه
- ۸ - عالم اجسام را بگرفت و شد روشن روان
- ۹ - بهر فتح عالم را واح چون نور نگاه
- ۱۰ - شد چو فرد و سنت مکان، رضوان زم تاریخ جست
- ۱۱ - گفتش «فرد و من دائم جای با بر پادشاه» - ۹۳۵ هـ
د شناختی بریل مسخ ایکلی سوی دی :
- ۱ - لیکه : يالله يانور يافیاض یاغفار یا رحیم
- ۲ - «: یا ارحم الراحمین
- ۳ - «: از فیض غنایت بیغایت الهی
- ۴ - «: وقتی که بزیارت رو ضمیر نبوره
- ۵ - حضرت فردوس مکانی
- ۶ - «: ظهیر الدین محمد با پرشاه
- ۷ - «: خازی انوال مظفر نور دین محمد
- ۸ - «: جهانگیر پادشاه این حضرت
- ۹ - عرش آشیانی جلال الدین محمد
- ۱۰ - «: اکبر پادشاه خازی کامیجو گردیدند
- ۱۱ - «: این لوح فرمودند سنه ۲ جلوس .
- ۱۲ - «: جهانگیری مطابق ۱۰۱۶ هجری دبابرہ هدیۃ کی دده دکور نی داقبر و نہ

همستیه :

۱- دبابردنمی ده مايون دزوی سعید حکیم قبرچی (۹۹۰ هق)

کمال در بی خور په ۵ از پیبدلی او (۹۹۳ هق) کمال در برات په اوله دجمعی
په و رخه او دبابردن قبرشی خواته بشخ دی .

۲- دبابر دزوی هندال قبر، چی (۹۰۸ هق) کمال ذذیعه دی په ۱ په چپرهار کمی
و ژل سوی او دبابر دقیر کمی خواته بشخ دی

۳- در قیمه سلطان ییگم قبر، چی دمیرزا هندال نور او دجلال الدین اکبر پاچاناندینه
و اویه (۳۵ هق) کمال دهنده اکبر آباد کمی سوی و او سوی لبی کا بل ته
را او رسوی او دباغ په پنځلسه سرتبه کمی بشخه ده، او دجهانگیر پاچا په امر دسمر
و چپوره و رباندی جوره سوی ده .

عبدالحمید لا هوری په خپل کتاب «پادشاه نامه» کمی لیکی دبابر باغ پنځه سوه گزه
اوږ دو، او پنځلسه سرتې بی دلولو دلی چه دهري سرتې بی دلولو والي دېرش گزه، او دشا هجهان
په وختو کمی هم دې باغ دېرېه ر و نق درلود، یوو اړی پنځلسه زره روهی او ییا بی دخپل
جلجیوس په نولسم کمال په (۱۰۶ هق) کمی دوه لکه او پنځلسه زره روهی او بی دبابر په روضې
اود کابل په نورو با غوخرخی کپری چی ده قوله جملې خڅه لبی دبابر قبر په لاندی
سرتې کمی یو کوچنی مسجد دمرسو له دېرې خڅه په دوه کاله کمی دخلو پښتو زرو
زرو یې پوهه مصرف ودادن کمی، او هم یې په دې باغ کمی دوو لس آشا رونه دډنه و
سره د کابل له مرسو دېرې خڅه جور کړه .

دبابر شخصیت او د ده علمی او ادبی استعداد:

د سور خانویه اتفاق با بردلور شعخصیت خبتن او د علمی او ادبی استعداد خواوندو

د دد خاله زوی «یرزا حیدر دو غلات د کاشغراو کشمیر حکمران د با بر شخصیت
داسی ستا بی .

«پادشاهی بود بانواع فضایل آراسته گی خاصاً بیل حمیده پیراسته، از بن همه خصلات
شجاعت و روت او غالب بود. در شعر ترکی بعد از «یر علی شیر کس مقدار او
نگفته - دیوانی دارد ترکی در غایت عذ و بت و «بجهن» نام نظمی ساخته در
فقه بغايت رساله مفید است و مقبول خلائق، و عروض ترکی نوشته که پیش از
وی کسی عروض ترکی را بآن لطافت ننوشت و رساله و الایه حضرت ایشان
(دلیکونکی خواجه عبیدالله احراری) نظم کرده و قایعی که تمام ترا ریخ
نزک (دارد) در غایت سلاست و رواني و عبارت پاکیزه منقح قریب الفهم..
بغضایل او پیش از وی در دودمان او غالباً کس نگذشته است و واقعات غریبه
و جنگهای عجیب دست داده که بتحقیق از اینای او کس را دست نداده ....»
دموسيقی پهعلم او په شعر او انشاء او اسلام کی بی ساری نه در لود، د خپلی پا چهی
بی په ترکی ژ به ولیکلی چی دیورم خان زوی عبدالرحیم خان خانان بیاهقه
دا کبریاچاپه وخت کی په پارسی ژ به داو روابی .

د فرشته په قول یابریو عیاش اومنی پرست سری هم و، خوسره له هغه په حنفی

فقه هم خبرو، روژه بی نیوله او نمونه بی کاوه .
په شعر کی بی ناز که او بدیعه طبع در لودله، او هم بی یوجول خط اختراع کړی و،
چی «بابری خط» بی باله او پېچله بابرد (۱۹۱۰۰) کال په پېښو کی یوه دا خبره
هم له کی چی ده داخل په کابل کی اختراع کړی دی او د دې خط په باب تفصیل

او دخطنمونه بی دپوهاند حبیبی د «ظهیرالدین محمد با برشاه» د کتاب په ۷۵ شخ کی تر
شخ بوری راغلی دی .

دبابر مشهور تالیفات دادی :

۱- بابر نامه : چی دتیز کک بابری - یا - و اقعات بابری په نامه هم یاد بیوی ، او په
انگریزی ، المانی ، او فرانسوی ژ بوهم ترجمه سوی ده .

دا کتاب بابریه تور کی ژ به لیکلی او در در و تبلو له خوابیل بهل په پارسی ازو ل
سوی دی . لوپری ترجمه دعبدالرحیم خان خانان له خوا په (۹۹۸ هق) کمال ، او
دو همه ترجمه دشیخ زین الدین خواجه و فائی له خواچی (په ۹۳۰ هق کمال کی میر
دی) او در یمه ترجمه ددیمیرز ابا ینده حسن غزنوی له خوا په (۹۹۹ هق کمال کی)
۲- دعروض رساله داساله بابر دتر کی اشعار و پر اوض په (۹۳۳ هق) کمال
کی لیکلی ده .

۳- دبابر دیوان : دبابرد تر کی اشعار و دیوان دی چی پارسی اشعار بی هم پکشی
سته ا و په (۹۴۵ هق) کمال ترتیب سوی دی .

۴- چین : دا کتاب بابر دختنی فقه په مسائلو کی په تر کی ژ به منظوم کړی او
نظم بی د (رسمل مسلسل من محفوظ) په بحر کی دی او په (۹۲۸ هق) کمال پای ته رسبدلی دی
چې یو فصل (كتاب الزكوة) بی په (۱۹۶۰ م) کمال کی داو زبکستان دعلم و سو
دا کادیمی د اقتصاد د موسسی په جمو عه کی خپور سوی دی ۵- دو الديه درسالي
نظم د ارساله چه د خواجه ناصر الدین عبید الله احزار تأییف و په (۹۳۵ هق) کمال پای
په تر کی ژ به نظم کړی ئبابر په تر کی ژ بی تر بیه په پارسی هم به شعرو ایه دا خلو

درو یشانر اگر چندنه از خوشیا نم

لیکه از زدل و جان معتقدا یشانم

دو راست مگوی شاهی از درو یشی شاهیم

ولی بندور رویشانم دامطلع هم دده ده هلاک سیکندم فرقت تو دانستم

و گریه رفتن از این شهر می توانستم

واهی چه به کابل کی بی ده خفت شاهد دبرین حوض برخنه داییت کیمند لی و :

نورو ز نوبها ی وسی و دلبری خوشتست

با بر عیش کوش که عالم د و باره نیست

ساخته و نه :

۱- ظهیر الدین محمد با پرشاه - دبوهاند حبیبی تأثیف - ذکتاب له ز یاتری برخی

شخنه استفاده سوی ده .

۲- با بر نامه - بارسی ترجمه - دیجی پایاپ سر ۲ مخ او نور مخونه .

۳- اکبر نامه - ۱۸۶/۱ مخ او نور مخونه

۴- منتخب الباب ۱/۲۱ «

۵- تاریخ فرشته - ۱/۹۳، ۱/۹۳ او نور مخونه

۶- مفتح التواریخ - ۱۵۶ »

۷- طبقات اکبری - ۱/۲۷ « او نور مخونه

۸- تاریخ افغانستان در عصر گو رکانی هند - له ده هم سی خخنه قریب ۳۳ مخ بوری .

-۴۱-

۱۳۷۵- بابرخان کاکر : دلسمی هجری پهپوی په سر کی دېښتە وزبکی لیکوال، او د «غرغښت نامې» د ناظم دو سرت، «حمد کاکر پلار و، چې په خجلله دو سرت، «حمد کاکر په خپل کتاب کی لیکلی دی»: «چې زما پلار بابرخان هم یو کتاب په شعر کښلی و، چې نوم یې و «تذکر ئاغرغښت» او هنډ و خټچې بابرخان و فاتسو، او زه بر کور نوم، نو هنډ کتاب و رک سوی و، او چاضا یع کړۍ، زه چې را غلم ذخپل پلار په، اتم هسی و یرجن نسوم، لکه چې کتاب ورک سوی و ماخو د هنډ کتاب خبری او روپلی او پهوار و وارو و یلی وی ، او هم می یو خه له هغونځنه په یادوی ، نوم پرخداي تو کل و کا، او هنډ قصی او روا ایات می هیا په شعر و ویل، «خدای تعالی دی زساپلار سعی مشکو ره کا»
ما خذ :

پته خزانه - د کابل لوړی چاپ - ۸۷ - مخ

۱۳۷۶- بابک صاحب: د خپل و خټ یور و حانی سپی او به خته بنادیزی سیدو، او کو یېقی د ګلستان دعه ایت کار یې ته نژ دې په غړه کې بشخ دی عالم خملک زیا ته عقیده ورته لری او زیا رت ته ورځی
ما خذ :

زارات - د سیال کاکر لیکنه ۲۶ - مخ

۱۳۷۷- باب صاحب: نوم یې په لامحمد جان - یاسیور محمد حان او شهرو ر په بایک
صاحب د خپل و خټ نوم سیالی وو حانی عالم و، د پرمیدان بی در لودل چې ترا او سه یې هم زیارت شهرت لری او په عوام یې زیارت ته ورځی.
دی به خته سیدو، په فقهه، حدیث او تصویب کې یې لوی لامن در لود، د په

متشرع، زاهد او بر هیز گار سپری و، ژ و ندیبی زیاتره دخداي په عبادت تبر او
ا و په طریقت کی د نقشبندی سلسلی پیرو و، به ۱۳۵ کال دکندهار به
په سپین بولدک کی، پ او هم هملته بېخ دی. لېنگر بی ترا او سەچلىپى.

ما خذ :

د کندهار سشاھير - ۱۸ - ۳۴ بېخ .

۱۳۷۸-بابو: د باز يدز وی دېبېتىو د بازو زوی دقىقىلى مشرىكە و، په قېملە
سېلەو، سر سدارى، گلوگرام، کو كپى، بىقۇ د سېل بازىھى، شىئر اترپ، او سلام
پورسيمۇ و كى ۱ او سى

ما خذ :

حوالى-توار يخ حافظ رحمت خانى- پهار دو ۱۳۵ بېخ .

۱۳۷۹-بابو جان بايى: د کرم خان زوي د هوتكو د دوري دېبېتىو ژ بى نو، يالى
شاعر، او دەلى قائىد، يېر و يس نېكەنچىيالى ملگرى و، دز اپل داتغر په سېمە کى
او سېيدە و دەھنە و خەت دازىدى ساتلىو په چۈرۈچكلىو و كى بى بىر خەاخىستى و،
ھەغە و خەتجى، يېر و يس نېكە دصفوى دولت د تىرى د قابىل كى ملاو تېلە،
او پە كىندهار کى دصفوى دولت او سىنى ئالم حكم ان گرگىن ووازە كېدە باجوغان
بايى د خېلۇ جنگىيالىيۇ ز لمىيانو سرەد «ماشور» دكلى له خوا د کندهار پر زارە
پيار يېر غل و كىء او بىار بى د گرگىن لە متاجا وزو جىڭىز نوخختە و نېق، او بىار د
مېر و يس نېكە له خوا د کلات (زابل) د سىمى حكم ان و تاكل سو .
دمېر و يس نېكە ترسپەنى و روستە ھەغە و خەت چى شاھ سەممود، هو تىكە داصەنھان
لورقە لېشكۈرۈيە سەتا باجوغان بايى د دو و زو و تۇن جىڭىز نو سرەد د کندهار بىلەر تە .

راغن او د شاه، حمود دلپنگر سره یو خای سو.

دېتى خزانى مؤلف «حمود هوتك لېكى چى»: «پە کال (۱۳۰۰) سەھەجرى، پە شاه، حمود پادشاه دپادشاه دو ران شاه حسین و دو راپنگر و کاوە او اصفهان تەبى دېر غل عزيمت و کا، بابو جان باپى سره لە خپلۇ غېبتەلو خوانانۇ، چى درې زور تەنە هوتك و، او تو خى او تر كى او خىينى آتا خيل زاغلىڭ كىندەهار تە او د شاه، حمود سرە ولارل اصفهان تە، پە جىنگۈكى بابو جان باپى هسى مېزاندەو کا، چى رىستم دو ران يىھېر کا».

دقار ياخ سلطانى مؤلف سلطان محمد لېكى چى: «بابو جان باپى پە ايران كى د شاه، حمود هوتك او شاه اشرف هوتك داستىلاپە و خەت كى دلار و بندر» حاكم و، او پە ايران كى د هوتك دشەھشاھى تراختىميد و وروستە بابو جان باپى كىندەهار تە راغن، او هغە و خەت چى نادر شاه افشار لەھزادە دكىندەهار پە خوا ير غل راو ور، او ادام و ير دى بىيگى دكەمان حکمران يىد گىشكە او بىست دكلازىولوتە و گمازە، نو باپو جان باپى دشادىسىن هوتك پە امەرد بېتە و جىنگىيا لىيو سرە دەھەد قايلى تەور ووت او دوپىرىدى بىيگى لېنگر تە يىھاتى و راكەرە . بابو جان پە پېپتۇ ۋە خوايدە شەعر و نەھم و يل، او پە (۱۲۹۵) كالا يى د «شە او گلان» قصە پە پېپتۇ و ئەنلەم كېرە، او هغە يى «قصص العاشقين» پە نامە يى و بىللە، او پە هەنە قىضە كى دى عشق داسى ستايىنە كۈنى :

عشق يو هەستى تور يانى دى   چى پە هەنە يى بى دى

دەشق او رەسى سوزان دى

چى سو خىلى يى جەھان دى

زره بی عشقه کله زره دی

چی بی عشقه زره دمه دی

نه دی عشق به یوه رنگ

کله صلح ، کهی جنگ

پسته انه کاندی متل

چی دی خو پ ترشات ، عسل

چی «بی عشقه سر کلو دی. »

تش بی مغزه بو لادو دی

زره بی عشقه په کارنه دی

هم هر زره سز او ارنه دی

چی د عشق و کا خبری

کپری په غورد امر غلاري

دپا کانو عشق سزادی

امانت دا ، دبو لادی

سأخذونه :

۱- پته خزانه - ۱۳۳ سخ

۲- تاریخ سلطانی - ۸۵ سخ

۳- جهانکشای نادر - ۱۲۱ سخ.

۴- با بو جان لغمانی: دېښتو ڙ بی نو، والی شاعرو، چی داشغار و بشپړ
دیوان بی درلود او دده ددیوان پوهیر خه مشتورو او رتني په خيل کتاب
«گلشن رو» کي را اخيستي ده، او جارج راو رتني لو سړي سري دی چي دبابو

بخار د اصل او نسب په با ب يې د پښتو گرامر د مقدسې په دری د هر شم سخ کسي
ليکلې دی :

«بابو جان د بلو رستان (۱) له سياه پو شو کافرو خجنه و مسلمان سواو د خپل
علم او لیاقت له امله يې په مسلمانانو کې شه نومو ګاتهه بابو جان په یو سفر و
سخ دی او خلمک يې ټيارت ته و رځي».

قاضي سيراحمد شاه رضوانی (۱۷۹-۱۳۰۳ھـ) په خپل کتاب «شکر مستان
افغانی» کي در او رتني دغه خبری را نقل کړي او دا يه هم پر اضافه کړي دېچي :
«بابو جان له تور و کافرو خجنه یوه ملايو سفري و ته را وستلي و، په چله
بابو جان د لغمان و»

«په و رکه خزانه» کي در او رتني دغه خبری تهچي بابو جان په اول کسی
سياه پوش کافرو، د شکر په ستر ګه کتل سوي دی، د دغه کتاب دلو مړي توک
په ۱۳۰۲هـ سخ کي کېښلې دی:

«نهشي و یل کېډاى چې د اسلاومات راو رتني له کوبه راوړي دی،
ليکن تر کومه چې د بابو جان او سرو کافرو و تعلق دی، نو که بابو جان په رښتیا
د بلو رستان سور کافرو، نو دا خبره دعقل او قیامن نه لري ده چې د بلورستان یو
سپې چې پښتو ده ګه سورنې ژ به نهوي دوسره ژ ردی پکښي کمال ته و رسی
او بیاشاعری دی پکښي هم و کړي، او بیا به هنه زمانه کېـ البته دا کېډاى
شي چې د بابو جان پلار نیکه به په اسلام تر مشترف کېدو نه پس چهرته د پښته مو
غلافي ته راغلې وي او بابو جان هلتنه پهداشوي وي . بابو جان که مسلمان شوي و

(۱) بلورستان د کونړ او الینګار د درو و شمال ته پروت دی .

شاعری

دو توکم او کم بحداسی هصر کسین بهوی چی دلکتر او اسلام تو منعه دینه او بد
فرق بهی کولای شو، دینه او بد و دا فرق کم از کم انسان دلبر شو کلونو
نه، عمر کن کولای شن دلبر شو کالو یو سپی چی به یوه غیره ؟ دن کی شاعری
نکتوی همه فرق دبابو جان به شاعری کی نه محسوسی
بو هاند عبدالشکو ر شاد د گلشن و و « پندر بیز کی چی ۴۳۵۶ بدهش
کمال په کابن کی بجای سوی لیکنی چی؛ « ظاغلی همیش خالی خوبه بینتو ز به
کن دبابو جان بشهری لو صحیح المادی او بیا د شاعری تر عهدی به
منه تو گله بمه و تلو دی ته او بستنی دی چی دراو و قی خبره و نه منی او یاد
سمون کوم ضعیف تاویل ولیوی.

نمگز زه و ایم چی دبابو جان به عربی، پارسی او هند کوژ بو بوره او صحیح
بو هندل هم دراو و قی خبره ماتوی او ددی ادعا شواهد دبابو جان به کتاب
کی چهردی »

بو هاند ر شاد لیکنی چی؛ بابو جان دفکر و ذکر او سلوک و عرفان لههی د
دیبر بابا « سیدعلی غواس ترمذی » (۹۹۱-۹۰۸ق) دمسلک او مشرب بہرو دی.
دبابو جان دز و ند انه دزمانی په باب دېښتنه شعر ا دلو بیز تو که په
مقدمه کی لوی اوستاد بو هاند بجهی لیکلی دی چی بابو جان تر (۱۰۰۰هـ)
وروسته ژوندی و، او همیش خالیل دور کنی خوانی مؤلف بی دمیرزا اخان
او رسمی چی (۱۰۲۰هـ) کمال سردی او ددولت لو اونی (۱۰۶۸هـ) دزمانی
زمانی شاعر بو لی .

بو هان ر شاد لیکنی چی؛ دبابو جان دلشاعر و به، بجهو سده کمی بدادر

نگز بیمه حال مگیر (۱۹۰۸-۱۹۰۶ق) ستاینه دا من هجی با بو جان تر
 ۱۹۰۶ق کال و روسته هم خد مو ده ژوندی و
 دها بو جان دنظمو نو مجموعه به بشپړ دول تراوشه نه ده چاپه مو
 خو خطې نسخې بې د برې دی د لندن به الله یا آس لاثر برې کې
 بې یوه نسخه سته چې د لوی احمد شاه با باد با چائی به خو د لسم
 کال (۱۹۰۶ق) کېبل سوی ده او را هور درضا لاثر برې نسخه
 د الله یا آلس لایبریری تر نسخې یو کال و روسته (به ۱۹۰۵ق)
 کېن لیکلی سوی ده دها بو جان سر یانی قصیده به ۱۸۸۷، کال دهري
 بر و فسیل دوون به پښتو مستحبانو کېي الله ۱۹۰۷م ده خطې قر ۴۸۳۰م
 یو روچا به سوی ده او را او رتني د ګلشن رو و به ده ګلسو ډټونو کېي
 دها بو جان د کتابې یو د ټرسه دا اخیستې ده خود نشر ګهان هی ډر کېږي دی
 حال دا چې دیو هافه رشاد په نظر نظم دی به هونه دها بو جان د کلام
 وی نو نی دادی :

سونه ستا کړه د دنیا ډینی لتاوه	د زړه دینه دی تماوه پسی لا ره
د دنیا له ډینی هسی سبدل شوی	څه دروغ الابلادي کړه به غاره
معربان مستعفان دی نسحروم کړه	دحرام پوښته نکړي هر خدا نغافله
هله مال به دی بلاشی سیاه سرخه	لکه څوکځانه زړه ډربانګه ووازی لمباليه
تاهه ډیاموسی په دو مره دیرو عالم کې	ستا بشرعا به سوسو نو کړي لتاواه
په هکرو نو به دی اخلي یو تر بله	هیڅ نېړه به دی برې نه دی هې ګذاره

که دنیادی همه واره سره یاسپین وی
په صورت به دی داغونه کاله او ره
هره تنگه به دی داع کاندی له ناره
په عذاب به دی بشره کا گرفتاره
عرض بهنه کاد ظالم بغیل دپاره
عذابونه به چبر سخت کاندی دو با ره
دغیل په باب راغلی آیاتونه
د با بوجان په بیانو نو باور نکا
(۲) دحاتم نوم به جاری وی ترقیامته
حا جتمن به نایمده ترینه تلو
زده بی روغ په مر حبای کبر
کایل نمه و فقیرانو له خدمته
هر سوالی چی یدده په رحاضر شو
زحمته په بیارونونی نومولار دسخاوت شو
پادشا هان بی په غصه شو شهر ته
همت د خدای له خزانو دی بابو جانه
همتیا که دی خبتن نه کا بی همته
ما خذونه :

۱- پیشانه شعر ۱- ۱۹۶۱- داغونه

۲- دلشن رو و سریزه ،

کا بل چا پ - دپو ها ند رشا د لیکنه له ۱۰۰ سخ خخه تریم پو روی

۳- شکرستان افغانی - سه سخ دلاهه رچاپ

۴- ورکه خزانه - ۱/۳۱۳

۵- پیشوآریانا دائرة المعارف - ۳۰۵/۳

-۴۹-

۱۳۸۱ - بـا تـکـیـ کـاـکـپـ :

دانگر نر انو د استعمار دزماني يو مبارزاو ننگيما لى پېستو ن و ، چى
د کا کپرو ستان دبو رى دسيمەن د «ير ان» په کلمى کى او سپد .
چىرى مجادلى يې كپرى او په کاكپى خارو كى ستايىلى سوي دى ، لكه چى
وا ئى :

د با تكىي بېرى چلىپى
نا خو پرزا و لار يېرى

انگر يز سترى سوي په پېستو نسى با تكىي په جهازو
ما خذ :

كا كپرى - د مىال کا كپر رسا له - ۳۸ سخ

۱۳۸۲ - بـلـجـوـ پـىـ :

پېستو زى شاعر و ، او د پېستونخواد سوات په سيمە كى او سىيد ، د
سو چىگۈرى كىسب يې كاوه او د يوان بى نظير په نامە يې د پېستو
اشعار و يو ديو دان درلو د او هم يې يوبى انور د بهار سىدېنە په نامە
چاپ سوي دى دا بىت دده دى :

با جو پى چى د افسوسى غزلى وابى په فر يا دىبى دا سمان لەنى سر كپرى
ما خذ :

فر هنگ زبان واد بيات پېستو - ۶۵ سخ

۱۳۸۳ - بـاجـوـپـىـ :

اصل تو م يې سەلۇم نە سو خو د حبىب الله رفيع دالىكىنى سەمم دو

-۵۹-

ههه نند شا عره وه چه د (۱۳۰۰ ه) په شه و خو اکن بې ۱۴۰
په پېښو رکی زوند کناوه او په شعر کی د پېښو زدنو رو زمشهور
شاعر دادبی سبک پیور وه ددی دیوی بدلی سردادی :
مه کوه و روکیه ! هو سره ظلم بې نیازی
داظلم اوستم به خیری ستانشی رو زی او دهای بیت بی دادی :

چاری د نقد بیرشوی باجوری و تهرا پېښی نن

چیر ته با جورا و پېښو رو اپوزی

ما خذ :

کا بل مجله - ۱۳۵۶ ش

۱۳۸۴ بادر :

پېښو زبی او لسی شا عره ، او دده یو چار بیته د از مستتر بې خپل کتاب
د پېښو نخواود شعر هار وبها رکی را وری ده ، او له هغه خجنه خرگنه
یو چی بادر په داسی او لسی شعر جو رو لو کن لوی لیس در لو د
په دی چار بیته کی بی ده یری فقیر بابا پاد کړی دی او د بري خود یو سفرو په سیمه
کی د سیاگانود یو زمشهور کلکی دی، نو داسی اتكل کیدا ی سی چی دی هم دیوو سفر و د سیمه
و او دا چار بیته بی سوال او حواب په ترتیب ویلی د :

بیگما دی یم و هله سبجو با په کټار

و درسته شبه شو ګیرو در ته نامست پیمه پر کاله

-۵۱-

بیگادی یم و هلی سعیو با شوم زحمتی

او من گرزم تهمتی

نری نری فریاد کبری زما زمه لکه تو تی

شوم په سر و لنبیو ستی

په هرخای کی زما شود دی

ستا د تو روسته کو په ما هیما را خله قاتی

چی دی وا غوست بنا تی

شاه او ربل دی په دخ خورز دی

بی هو شه لیو نی شوم مدام گرخم په دیر و

شوم خوراک ک ده نز رو نری رنخ می شه تو کاله

بیگداد یم و هلی ....

نری رنخ خودی ز یاتبی خلیه گر خبی په بیابان

چیری و به کبری ارسان را شه کبینه په پالنگ

له خیاله می زنگبی په سینه با ندی ز لفان

به جیون باندی سهر ان

لکه ته می شوپی مانگ

بر ا ته می په د لبار کنی ستا به شان دبر ملنگان

بشه زلمی د قبرستان

دی و لار زما به خنگ

- ٦٤ -

دادا سی نا مسلم دی و رته کبینه به زارو
عمر تهر که به خوارو
آخر در به میں کری تاله

یگادی یم و هلی ...

که دادا دادی نا مسلم دی روند یم زلای دخونی کار
ز بکی بیم دی پر هار
سدا م خاچی تیر پنه و بانی
حور لی بنا ما را نویم زبروت و ستا به دلباد
جه او دی به سازار
روغ به نشم کل رنگینی
له دره خودی نه خم که سی و و سیخی به نار
نه سر پدم به گفتار
به مجلس اد نا ز نینی
سترگی دی چه غم خوله دی تو پنک دک له چرو
شین خال دی به ابر و
سپوته خوله دی را کره ماله
یگادی یم و هلی ...

سترگی سی چه غم خوله سی تو پنک و کره تری یام
جی را نه شی سا شا م
بند یوا ن به شی دکور

-٥٤-

په خپله سی خور کپی دی دیور و خودام
چری ته به شی پدنا م
بل ستی به شی پداور
داتالهه می ساتلی نری ژ به خوله اینام
در کوم به بی شا مدام
په تا وشه ظلم زور
راغلی هی وطن له مسافر دجز یرو و
ژوندی شخ په اد یرو
خو کک بی نشته دفی الحاله
بیگادی یم و هلمی ....

راغلی یم دیدن له مسا فردبل وطن
په طلب ستا دد یدن
بېلقاتانه سی کړه سلاما ته
«ددېری» فقیر بازار او رسپیری په چستن
ز ما نه کېږي ر فتن
د ا سوال کوم و قاته
جلی راغلی ستابله غمه په ماو خت دخنکلن
نه به رو غ شم په بد ن
نه به خلاص شم له پسا ته
«بادرشو» قلمندو پی پسی تیپ ځی د سور و

شان بی نشته د مسر و

نن به نخن د کلا خواه

اگادی بم و هلی ..

ما خدوانه :

۱- بهشتانه شعراء - ۲- ریخ ۹۳۵ مخ - ۳- بهشت: خود شعرهار و بهار - ۴- مخ د کابل چاب

۱۳۸۵ - باشدله گل (حکیم): حکیم با دشنه گل د حاجی فیض گل زوی
به خته نیازی یونانی طبیب او د بهشتور بی شاعرو.

«به (۱۸۸۳م) کمال دهیبور په بمار کی ز پور پدلی، او د ینی علوم بی د کوهستان
دللا صاحب خفه لوستلی و و، په یونانی طب او حکمت هم پوهده.

لو سپی به دهیبور کی د «انجمن بزم بهشت» سکریتاریا بیاد هنده انجمن روزمن و قاکل سو،
او در وند به های کی به یونانی طب بونخت و و، او به (۹۵۰م) کمال کنی میر سو.
دده اشعار و عشقی او اجتماعی به نه در لود، او خود ادبی آثار بی همچاپ سوی

جی مشهوره بی دادی :

۱- او غرن د عشق

۲- فراق نیازی

سوز نهایتی

او دایت دده دی :

په دیر خیال جی درومی دا گلعدار خوکشیدی، مروقد خنجهد هن برپوار خوکشیدی

ما خذن : فرهنگ زبان و ادبیات بهشت - ۶۶ مخ

فرهنگ زبان و ادبیات بهشت - ۶۶ مخ

۱۳۸۶- بادشاهه میر : د پیتو ا ولسی شاعر وا ویر اولسی
او زانو بی شعرو نه ویل .

به (۱۲۹۸ هش) کمال د پکتیاد خوست دستیمی ده یا نورا سماهیل خوب به کلن کی
زیبیدلی و دده اشعار په عو او وکی به شهرت او مقبو لیت در لوداو به
(۱۳۳۸ هش) کمال کی میر دی - دایت دده دی .

خه خو به درته پا یه بی دیدنه شهی گلو نه دی
پهرو و بختور و سهیمی لیچی با لبتو نه دی

ما خذ

فر هنگ زبان وادیات پیتو - ۶۶- سخ

۱۳۸۷- اسرا دوا بر یلدی : د پیتو ژان اولسی شاعر و او شعر و نه بی
پراولسی وزنو و بل .
دننگر ها ره به گردی کیخ کی او سیدا و چو یانی بی کوله .
دده زوند (۱۲۵ هق) کمال په شاوخوا کی اتکل کیدای سی او به (۱۲۵۶ هق)
کمال دیوی دلی غلو لاهی و وزل سو، او دز کندن به حال کی بی هم بخونی .
لپتو نه ویلی وو چی به عوا مو کی دیر شهرت لری او یوه تو ته بی د
داده :

نصیب بی نه و ده جبت دغوا او رگو کی
وینه سی گر بخی دهدن قو لو رگو کی

ما خذ :

فر هنگ زبان وادیات پیتو - ۶۶- سخ

۱۳۸۸- باران آخو ند:

ملا باران آخو ند په خته خو ستن دکو یتي په پښتوو کېو د بشه نا همه
خاوندو مزار بې، په کچلا غپو ری دی، بشخو بهه غپو دبری و رخی.
د خه زیارت دعو امو په عقیده دکو شینا نو د دیو لوپنار و غیو دباره
نه بشه بلل کېیوی.

ما خذ:

هز ارات - د باغلی سیال کاکړ لیکنه - ۱۶ مخ

۱۳۸۹- باران یلکزی:

د پښین د بازارگی دایکلز یو د کلمی او سید و نکی په خته تو رترین
ایکلزی پښتو ن دخبل وخت لهنو میالیو غاز یا نو او مبارز انو خڅلوا
چې په (۱۸۷۲م) کی دانګیر یز د جنرال ایګلمند د پوج سره په مړانه و
و جنګید، او د ملی مبارز ینو په کتار ولاړو.

ما خذ:

پښتو او پښنانه په سهیلی پښتو نخوا کی د پروفسور سیال کاکړ لیکنه

- ۳۴۳ مخ

۱۳۹۰- باران سنځر خيل:

د کاکړ ستان دبو ری د رومنی سیمی د خټکی نوسي کلمی او سید و نکی
په خټه سنځر خيل کاکړ د پر نگیانا نو د استعما روزستانی یو فنګیالی او
نو سیالی پښتو نوا و په کاکړی غارو کې یې ستاینه سوی ده چې و اېي
باران په مهتر زمېردی

بارن سرمههتر ز هير دی
نن ہو گرد سرمهه خمیل ویردی
تو رپه کوتاه کی دی بندی
اوس په ہیتو گر غمی ڈوبی
مائند

کا کبری دسیماں کا کبر - ۳۳۴ مخ

۱۳۹۱ - باد بکشا ه لودی:

شهر اده مبارک خان مشهور په (بار بکشاه) د سلطان بھلو ل نودی زوی
و سو روپی بی شمسی ، یا بی شمسیه ، یا بی شمسونو میدله او ماسا
بی قطب خان لو دی و .

په (۱۳۹۱ق) کال چی دده پلا رسلطان بھلو ل جوشپور و ینو
نو مبارک خان بی دھنے نخای پر تخت کسبیتا وہ ، ختیزی سیمی بی
ورو سهارلی او د بار بکشاه ، خطاب بی و د کی چی تر هنگه وروسته
په هندی خطاب مشهو رو سو ، او تر (۱۳۹۲ق) کال پوری چی
د سلطان سکندر زمانه وہ با ر بکشا ه پر شرقی تخت ناست و
با ر بکشاه په ویر وجگر و کی د خپل پلار سلطان بھلو ل دلبکر و
پش و او هم د سلطان بھلو ل پش زوی گشلی سوی دی نخکه نو
د سلطان بھلو ل د میرینی پر وخت نخینو پېښنوا اسیر انودی دونیعهدی
د پاره تر نظام خان ، خوپناوه او په (۱۳۹۶ق) کال چی سلطان
بھلو ل د سلطان دپناه وروپی پاچا شیخ یوسف ، په سرسته د پنجاب
حا کم تاتار خان پر سلطان دبر بد دپاره و گماره دلبکر پش توب بی

با ربکشاھ ، ته و سهاره ، خود سلطان بھلول تو می پینی و روسته دلم
ختیز و سیو

جاگیرداران با ربکشاھ ته پورتھ سول او خینو امیر انو رداد سلطان
سکندر تحریک و با له ا و باربکشاھ بی دسلطان سکندر مخالفت ته و با راوہ
نو سلطان سکندر رهم د (۸۹۵ هـ) کال په پای کی د لمرختیز -
و حیمو واکھپلو غبتو اوادیر انو ته و سهاره او دجونپور په در بارکی بی هم خپل
معتمدان و گمارل سگر با ربکشاھ د او نه ز غسلای سو ای اوچ یر ژرسلطان
سکندر ته پورتھ سود « پتیالی حاکم عیسی خان او د بهرا یچ حاکم شیخ محمد
پرمی کالا لا یهار هم و رسرو مله سول عیسی خان د سلطان بھلول
تر بو ر او شیخ محمد پرمی د سلطان بھلول تربور او شیخ محد پرمی د سلطان بھلول
خور بی و سلطان سکندر جی خبر سونو هغه آن بی دلو افی اسماعیل خان په مشری بو
تکرہ لمکر جونپور ته ولیزه او پخنه دیوہ لوی لمکر سره د پتیالی خواتندو ز و خید ، د عیسی -
خان لمکر بی هات کی او پخنه عیسی خان بی و باد خبده پتیالی حکومت بی سلطان
رای که بن ته و سهاره او تر هغه و روسته بی لوانی اسماعیل خان دروغی د پاره
باربکشاھ ته ولیزه خونا کامه راستون سو ، نو سلطان سکندر د جو نپور
لو رتھ لشکری و لیزه دولی له هنی خوا باربکشاھ هم دخبلو فو خو
او د شیخ محمد کالا یار دفو خو سرمه مخ پر قنوج روان سو قنوج ته نژدی
دوازه لمکری سرمه خامخ سوی جنگ و نیمت ، د جو نپو ر لمکر و ماته
و کره او باربکشاھ بدیون ته و تبعتید ، سلطان تر مشابه پسی واو هاته بی کلابند کی

باربکشاه مجبو رسوچی و سله کسبید دی سلطان چی په
خپل و رو ربا ر بکشا ه بری و مو ند بیر ته بی خوشاله بی کی ،
ه یر و نازاوه جو نپو ر ته بی بوت او بیر ته بی دجو نپور او لمر
ختیز و سیمو واکه ده ته په پنهو د خو به دربار کی بی خول معتمدان
ورسر ه و گمارل .

ما خذونه :

۱- لو دی پېشتانه

دپو ها ند رشادتالیف - ۱۳۷۱ مخ اونو رم خونه .

۲- تاریخ فرشته - ۳۲۶ / ۲

سیل سیر ا لمتا خرین - ۱۳۷

۳- خور شید جهان - ۷۹ مخ .

۴- تاریخ فرشته - ۱۷۹ / ۱ مخ

۵- مخزن افغانی - قلمی - ۱۲۰ مخ

۱۳۹۳ بارح هروی :

احمد دبارح زوی د هرات له نو میا لیو محمد ئینو خاخه و چی د پلار
په نامه با دیده .

ما خذونه :

۱- د دهند الغنیمه (ب) ۲۹۳ مخ

۲- منقوی الارب

۱۳۹۳ - بارع پوشنگی هروی: د خپل و خت له نومیالیو

پو هانو او فاصلانو شخمو، او د «طرائف الطرف» کتاب دده تالیف دي .
 ددههدا په لغتنامه کي دانوم دوه واره را غلى دي ، یو او د «بارع پوشنجي»
 او بل وار د «بارع هروي» په زامه خوشنگه چې په معجم الآد بآکي دا دولوه
 نومونه په یوھ سخ کي را غلى دي نو داسی اړکل کېډای سی چې دادوا ره یو
 سپر دي ، څکه چې پوشنج هم په هرات کي دي او نوم هم یو دي .
 مأخذونه :

۱-معجم الآدبا-۲/ ۳۴۱-میخ ۲۰. -لغتنامه (ب) - ۳۰۳: سخ .
 ۱۳۹۴ -بار ک نیکه : د بار کز و د تیر لوړۍ نیکه ، او د سپر بن د
 ا بد ایو بشاخ ته منسوب دی چې د کندهار له جنو به تر فراه ہوري اوسي، او
 د افغانستان د «محمدزی» طایفه د همدی بار که او لا دده .
 بار ک نیکه د (۵۷۶۰) په شا و خوا کي ژوند کاوه چې دنسټ سلسله یې سپر بن
 ته داسی رسپږي :

بار ک د سليمان (زير ک -۵۷۵۰) زوي، زير ک د عيسى زوي، عيسى دوجو
 زوي جر داو دل سياابدال زوي (چې ا بداليان یې او لاده ده داود . ۴۴۴ هـ
 په شاو خوا کي ژوند اړکل سوي دي) او او دل د ترين زوي (چې د ۵۳۵ هـ په
 شاو خوا کي ژوندي و) او ترين د شرخبون زوي (چې ژوندي د ۵۳۰ هـ په
 شاو خوا کي اړکلولی سوي دي) او شرخبون د سپن زوي و .
 مأخذونه :

۱- حیات افغانی - ۹۳۲ میخ
 ۲- دنوای مغار ک تعليقات د کراچی چاپ - ۷۹۸-۷۹۰ مخونه .

۱۳۹۵ - با رو : د تول رس بـاـ تـور اـن زـوـی اوـد بـاـبـاـغـلـخـیـ نـسـیـ دـخـلـخـیـ پـهـتـنـوـ
لهـذـوـ مـیـالـیـوـ نـیـکـهـ گـانـوـ خـخـهـوـ . دـدـهـ نـیـکـهـ «ـبـاـبـاـغـلـخـیـ» دـخـلـخـیـ پـهـتـنـوـ لـوـمـرـیـ
نـیـکـهـوـ ، چـیـ غـلـخـیـ پـهـتـانـهـ وـرـتـهـ مـنـسـوـبـ دـیـ ، اوـدـبـاـ رـوـزـوـیـ «ـبـاـبـاـ هـوـ تـکـ»
بـیـادـ هـوـ تـکـوـ دـتـبـرـ لـوـمـرـیـ نـیـکـهـوـ ، چـیـ دـهـوـ تـکـوـبـرـ دـدـاوـ لـادـهـ دـهـ .

مـاـخـذـوـنـهـ :

۱- سـحـیـاتـ الـفـانـیـ - ۵۶ مـخـ .

۲- خـورـشـیدـ جـهـانـ - ۱۰۲ مـخـ .

۳- پـهـ خـراـنـهـ - ۷۸ مـخـ .

۱۳۹۶ با رو خـلـانـ نـوـرـزـیـ : دـاـحـمـدـشـاهـ بـاـبـاـدـ وـخـتـونـوـ مـیـالـیـ حـانـ اوـ زـرـورـ مـجـاهـدـوـ ،
چـیـ دـاـحـمـدـشـاهـ بـاـبـاـ سـرـهـ دـبـلـوـ چـسـتـانـ اوـ هـنـدـ وـسـتـانـ پـهـ لـوـ يـوـجـگـرـ وـ کـیـ سـلـگـرـیـ وـ
اوـ دـعـمـلـهـ باـشـیـ سـرـ کـارـ خـاصـهـ شـرـیـفـهـ مـنـصـبـ بـیـ دـرـ لـودـ ، اوـ دـ «ـتـارـیـخـ اـحـمـدـشـاهـیـ»
مـؤـلـفـ بـیـ دـاـحـمـدـشـاهـ بـهـ جـگـرـ وـ کـیـ خـوـمـخـاـرـهـ نـوـمـ يـادـ کـرـیـ دـیـ ، مـشـاـلـیـ یـوـمـخـایـ لـیـکـیـ :
«ـحـسـبـ الـفـرـمانـ قـضـاـجـرـ یـانـ خـانـ جـانـ خـانـ وـ زـیرـ پـادـشـاهـ تـائـیدـ سـهـاـهـ تـیـمـورـشـاهـ
وـ اـنـزـلـهـ خـانـ نـسـقـیـ بـاـشـیـ وـ بـاـرـ وـخـانـ نـورـزـیـ وـ جـمـعـ دـیـگـرـازـ خـواـنـینـ اـخـلـاـصـ شـعـارـ باـقـوـجـیـ
اـزـعـمـاـ کـرـنـصـوـتـ مـاـثـرـ بـطـرـیـقـ سـرـعـتـ اـهـلـغـارـ کـرـدـهـ خـوـ درـ اـبـشـاهـ وـ لـیـ خـانـ وـ زـیرـ رـسـانـیـدـنـهـ».
بـلـخـایـ لـیـکـیـ : «ـدـ روـقـتـیـ کـهـ فـرـمانـ دـهـ بـھـرـ وـ بـرـ تـماـشـایـ آـنـ مـعـ کـهـ فـیـرـ وـ زـیـ
وـ فـرمـیـ فـرـمـوـدـ ؛ اـرـ وـخـانـ عـمـلـهـ بـاـشـیـ سـرـ کـاـ رـخـاصـهـ شـرـ یـفـهـ کـهـ اـزـ بـرـ اـیـ
اـسـتـخـبـارـ اـحـوـالـ هـرـ طـرـفـ تـرـدـدـمـیـدانـ مـیـکـرـدـ وـ دـسـتـهـ هـایـ اـفـوـاجـ ظـفـرـتـمـونـ رـاـ
بـهـرـ جـانـبـ کـهـ ضـرـوـ وـ مـیـشـدـ بـمـوـ جـبـ حـکـمـ هـمـاـ یـونـ بـجـنـگـ مـیـ بـرـ آـسـهـ عـرـضـ

نمود که از طرف کفار و برسمت سیمه نه پسیار است اعلیحضرت قادر قدرت
امیر خان چند او ل باشی که سر کرد دایل جوا نشیر و در صغر سن جنگ آور
بهمال و فایق بر سعر که آرایان کهن است بادسته چند او لان امر باطفای تائیر شورش
کافران نموده مقر و فرسودند کله ۰۰۰ »

ماخذ :

تاریخ احمدشاهی - دی محمود الحسینی المنشی تألیف د سکو چاپ ۷۸۰/۲
اونو رهفو نه .

۱۳۹۷ - باره خان چپر هاری : د پیشوژی او لسی شاعرو، او د ننگرهار په چپرها
کنی او سپس د هم پر او لسی وزن او هم پر عروضی وزن شعرو نه و یل .
داسی اپکل سوی دی چپی باره خان (۱۳۰۰ هق) په شاو خوا کنی ژوندی و
ددله و پناختخه بکاری چپی علمی زده کپه بی لکه خنگه چپی بی زیه خوبته
نه و کپی حکمه چپی په یوه شعر کنی و اینی :
کاشکی و روکتوبه ! په سایه بخلی راغلی وی ماخولی و د پرسق په خپل عمرو بیل وی
زپه می شوه سپینه خاچی می ووا ته کنده امن شوشه نه به ومه داسی که می پندد چانسلی وی
تش شعر به خه کرم چپی دنو رو پیروی کوم
نسوی کور (۱) به ما لکه « تو کل » مخان ته مو ندلی وی دده
د اشعار و د ری نوی نمونی دادی : (۱)

ستا غمونو لپونی لکه سجنون کرم
بی له تا به لیلی نو رخنگه ژوندون کرم

---

(۱) کور دلته دوزن او پهر په معنا استعمال سوی دی .

-۶۲-

تاپه داسی غشی نه یم سوری کپری
چی علاج بی به دواد افلا طون کرم
ستاسودا را باندی هسی شوه غالبه
د آهو به خبر حیات په سپر تون کرم
دغه پققی دی تر داسی حله دروند دی
چی بی ژوندی په ځمکه بېخ لکه قارون کرم
باره خانه! داشنا خمو نه ډېر شو
چی اخته بی په خپل غم او جگر خون کرم

(۲)

سترگی دی ډکی تمانجه ډی بانه غشی لري
که یو خطای شی په کمان رانه دو یم سور وی
زه به دستا کمه نادوده زره ته وزنیسمه
په غور غره می دنه صبور خونندی دائم سور وی
په دوه خالو دی لاخما دقتل سوده نشي
ز ماد قصده لape دی دوا رو در یم سور وی
دخدای دباره په خپل لامن بی خون بېملی درته
رقیب ولا پدی ما په داردل و جانم سور وی
دباره خان و یل که هر خو مر ساده بشکار پیږی
ساده غزله ته په زخم بنه ملهم سور وی

-۳-

چاربیته

په سرو لبانو دی پېزوان و هي تا لو نه کنه

زلفی جا لو نه کنه

-۲۴-

سترگی دی تو روی جلی زلفی سمسوری جلی
ستا په نمای کمی عجب خوند که شنه خالو نه کنه
زلفی جالو نه کنه

وخت دبهار دی جلی وطن گلزار دی جلی
ارا خه چی دوازه دبا غچو و کپ و سیلو نه کنه

زلفی جالو نه کنه

بی تاسی تاب کلهوی په سا کمی آب کله وی
سا په شاکری ستا غمو نه غرو نه غرو نه کنه
زلفی جالو نه کنه

د باره خان خبری درو مرجان خبری
زماد شعر نه قربان شه نور شعرو نه کنه

زلفی جالو نه کنه

مأخذ :

پیغما نه شعر ۱ - ۶۳۸/۶۳۳ مخ.

۱۳۹۸ - باره خوبابا : نوم بی سلکت باره خان دموسی باشی زی زوی دهائیزو
دقیله بی یو نو سیالی شیخ و چی د کلهانی استیشش په سیمه کمی د کلهانی درود
پر ختیشه غازه بیخ دی او زیارت بی د «باره خوبابا» په نامه پادیری.

مأخذ :

حوالی - تواریخ حافظ و حمت خانی - بهار و ۶۳۸ مخ.

۱۳۹۹ - بازار کاکپ : حاجی بازار کاکپ دبلو خستان د «بوب» دسیمه

-٦٥-

عواسى شاعرو» او په پښتو ژبه بي پرا او لسى او زانو شعرو نه و يل .
دې په (١٩٧٠م) کال کي سپر دی .

سآ خذ :

فر هنگک زبان و ادبیات پښتو ٦٨/١ مخ دکسي لمىني پښتانيه ليکوالد
دو هم تو کک په حواله .

١٤٠٠ - باز : دېښتونخوا د «پکلمي» دسيمۍ نوميالي او لسى شاعرو، چې
د هغې سييمې دذوق دخاوند انو اوم هم دده شعرو نه په ياد دی .
دې د (١٣١ هش) کال پهشا و خوا کي سپر دی .

سآ خذ :

فر هنگک زبان و ادبیات پښتو ٦٧ مخ .

١٤٠١ - باز بهادر سوره: با يزييد د شجاعه عت خان سور زوي مشهو رو به
سجاول خان دهند په مالوھ کي د شير شاه سوری له خوا اسپه سالارو .
په ٩٦٢ ه کال کي دپلار پر لخای کېښوست او په ٥٩٦٣ کال کي بي
خطبه په خپل نامه وو يله او توله مالوھ بي تر لامن لاندې کړه، خو په پا ي
کي په عیا شي بوخت سو، او خنګه چې بي د موسيقې په فن کسی
لسوی لاس در لسود او داستادي مقام ته رسپدلوي، نو خپل تول همت يې
هغې خواته و گماره، او پر يوې بشکلمي سنادر غاري چې» روپستي «نو دېدله
هین سو، او د هغې په هينه کې بي د پر شعرو نه و يلي او د ددوي دهيني داستا
نو نو په هند کي شهرت د رلود .

په ٩٦٨ ه کال چې ادهم خان کو که د نورو اړهړانو سره داکبر پا چا

په و ختو کي دسالو ه نيو لو ته و گمارل سو ، نو باز بها در دسار نکپور په دوه
کرو هي کي و رسره و جنگيد خومات سو ، مگر خنه مو ده و روسته يي بيرته
سالو ه و نيو له .

دي په اجین کي دده دماغه و قي «رو بستي» تو خنگه پر يوي غوندي بخ دي .

سأخذ :

سأثر الامر ٣٨٧/١ بخ

١٤٠٢ - باز توخي : سلا باز توخي دهوتکوددو رې دېبتو ژ بي نوميالي او بديمه و يو نکي شاعرو ، په ۱۳۱ هق کال دزابل د«اتغر» په سيمه کي او سبله .
د هغه و خت متداوله علوم يي په هندوستان کي لوستلي و و ، او په تپره يي بيا
په فقه کي لوی لاس در لود او دمنطق او حکمت تدریس يي هم کاوه .

د پقى خز انى مؤلف محمد هو تك يي نزدى سلگرى او همرازو ، او هغه

دده په باب کي داسى ليکى :

«سلا باز توخي په اتغر کي اوسي او په اصناف داشعار و کي ادستادي ، غزل
اور باعي و ايي او دشاعر انو انبازدى ، او زما چي محمد هو تك ييم همرازدى
كله چي قندهار ته راسي ، زمو د مجلس په تو دوى او پياران دده له لطاقتهد
طبع «منون» ، سلا باز سبادى دعلومو لو لوستي ، او په فقه شريف کي تياردى ،
كله منطق او حکمت لولى او خپلو شاگردانو ته يي درمن و رکوى ، دمخد
په ابتدأ دخوانى تمللى و ، او په هندوستان يي له استادانو لوست كېرى»
بيانو د«لطيفه» ترعنو ان لاندى دده يوه تو كمه چي دده دطبع ظرافت او بدريه
و ييل بشه خيني خرگند يېزې داسى را و پرى

لطیفه

«کله له کلاتنه ملا باز راغنی او په قند هار کی ز مامېلمه سو، دستی ماچرگ
حلال کا، او طعام سی تیار، چی دستر خوان راغنی ملا باز هسی شعرو و ایده:
پر کور و بی رسی کرزی د با ز بر خه یو چېچی دی
او س می هن ها سپهه نکی و رسی دی
د باز بشکا روی د غر خنو
ساز و هغه سهین و رسی هم حلال کا، او د مېلامة مېلادسته پیاته رسی پو خ کا»
ملا باز پرا او لسی وزن شعرو نه و یل، چی یوه بدلله بی داده:

راسه پر خنگ، راسه لیلی، تهدی نودی سله دل
یمه ز خمی چی رسی و نه نجتی په خوب زره دنگول

راسه پر خنگ، راسه لیلی، ولی له ما کړي بېلتوون
ذاستا له خمہ رسی زړ کی دی، په سرو و ینو ګلکون
که هر خو تېټم نه پر یو دی رسی ستا د عشق شوا خون
زه نه خلاصېو م له غماز م په لیدنه په تلل

راسه پر خنگ، راسه لیلی، چی دی په زړه کم سله هم
ذاستا په عشق کمی رسی ترشا کا دنیا و اړه غم
حساب کتاب مجلس رسی و اړه کاستا مینی بر هم
لارو و ته نسته چی دی کښې نوم درون په کو ګل

راسه پر خنگ، راسه لیلی، چی دی په زړه کم پوری
کېجل درو اخله دوازی سترگی به دی زه کم تو روی

ايدل به ستاد سخ کوم ، انه يېئي بهنه کم نو رى
په کارمى نه دى ستا بې مەخه د جنت ز يېرگل

راسه پر خنگك ، راسه ليلى ، چى سره و کېرو خواله
پر تا بىن يېم بې لە تا سى نسته هىيچ آند بېشىه
زە دغۇر و «با ز» و م ، تابىندى کېرسە قىمن كى پىر خە ؟
يو وارمى خلاص كە ، چى بىاز ددكۈم دو زۇخورول

ماخذ :

پېتە خزانە - ۱۰۱ سخ .

۱۴۰۳ - باز جنگ خان :

دلوي احمد شاه بابا له خوا د پنجاب دخلورو ولاياتو حکمران و ،
چى د «تاریخ احمد شاهی» مؤلف بې خوخایه يا دو نه كېرى د او د چەلى
د باجادو زير خازى الدین او د جیون سیكى سرە بې د هەنەجگەپى او مبارزىكلى دى .

ماخذ :

تازاریخ احمد شاهی - د مەحمود دالحسيني المنشى تاليف - د مەسىك و چاپ ۱۹۵۶ / ۱۹۵۶ سخ .

۱۴۰۴ - بازجو گىزى :

بازخان د محمد نور زوى ، د ترغى لىمى او د اسحاق كېروسى
په خەتىھ جو گىزى كا كېر او په جو گىزى و كى على زى سەنخى خىل د كا كېر -
ستان د «غوقى» نومى كىلى او سيدونكى لە هەغۇ مبارزانو خەخە و ، چى د پەرنگى
نو كرى (بېجىرى) بې پېنۋە و لە او د پەرنگى استعمار چىيانو داستumar پر خەدەبى
ملاو تېرلە ، افغانستان تەر افرا وە سو .

هغه و خت چي په تو له پېښو نهوا کي د افغانستان داستانل په باب د پر نگيانو
هر ضد سهار زی پهيل سوي نو باز جو گيزي هم په (۱۹۱۹ع) کال دانگر يز انوسره
په مړانه و جنګيده.

په و فیس رسیال اکا کړ لیکني چي :

«په دغه شپو کي د کلاسيف الله تحصيلدار یا په بله ز به ولسو ولسر دار جعفر خان
مه مدد زی، هغه دو رو رګلوي پر اساس باز جو گيزي ته يو خو دیاشتی و راندی
لاخ تیاو ر کېږي و، چي غور رخه پر نگيان دی و ژنی
باز په خان په سی، تیاري بي و نیوله، خپله اسه په نه و هپر یو هبله اسه شپو رسو، خه
و خت چي هېرن ته و رسیاء، نوله رو و هپر خپله اسه شپو رسو، خو له بډه موه، داسپی
شاششی نه و، او له بلی خو اپه باز جو گيزي پسی دانگر يزانور ساله و هپه دغه ما بین کي
اسپی سلی سبار زتس کي، چي په نتيجه کي د هغه داد و مغوت ماتسو-په دی باب
فو لکلو رو اشعار جو رسوي چي د بیلګي په تو ګه دلته و په اندی کېږي:

با ز دنه یو و په تړ تا که (۱)

پېښي دی ماتی سه بو را که

پېښي دی ماتی سه خار پا یه

باز» دی نه یو و په ترڅایه

خه و خت چي د باز جو گيزي ورون مات، سونو رساله بیر ته و ګرځیده، البتہ د غلیم له
خو ایو چاتیکری و رواهه

اـ تـقاـ کـ تـگـ دـوـ يـشـ پـهـ سـعـنـاـ

-۷۰-

چې مندی مدو اهه راسه - خپل او مان پورکه «
د دې خبری په او رېدلو سره د باز جند بات انقلابی سو، تو پنگچې ته یې
لاس کن، چې په نتیجه کې دو سیک مردار او دوی اسېی مړی سوې، او باز جو ګیزی
پخپله په همداخه وار پخپل کلې پوری پر کمکی هګر باندی به (۱۹۱۹ع) کمال
کې د پرنگیانو د لاسه په حق و رسید.

باز یې مړ کې سره غرمه ده

په ډوب پنهانه ملېشہ ده

د بهمنتو دملی استقلال مبارز عسکر باز جو ګیزی پس له مړینې د «خو سنو ب»
په ادیره کې خاو رو ته و سپارل سو.

په ډای کن د پتیالی فرزند باز خان جو ګیزی په باب یوشمیر فولکلو روی غازی
چن د ادخالکو له خو لو خخه را تو لی کړي او د لته د کتاب پاڼو ته سپارل کېږي:

په شرع ذنبي -

«باز» و «شیر ک» و زنی ګور کې

باز یې مړ کې سیک په زور کې

سپین شیر کې به و لات نور کې

با ز بی مړ کې په سیکان

ز رغون باین و رو زمه دی دیوا

چې د باز پر وینو ورسی

په پتې «معن مامدنخان» ترسی (۱)

(۱) تپرسی .

-۷۱-

با ز بی مهر کی لا سی پری دی

جنگ پر غاره د و یلپی دی

باز تپی دی و رو ن بی پری دی

جنگ پر غاره د لو روی دی

و رسمی راله دسیک سکانیه

او س لنلی (۲) کا په باز خانه

باز دنه و رلی (۳) ته خایه

پہنچی دی ماتی سه چار پایه

دچرگی (۴) کو لمی دپری کپی

بازه لاندی رسالی کپی

ور دنه و روی ته تو پکه

پیمی دی ولو په چا بکه

غابشی سپین خونکی سری

دباز په رنگ نسته جو روی

با زه وله تو پنچی

دو تر دو او بشتی او س مری

باز بی مهر کی عی (۱) کم بنه

ا سبل را وره دروازی له

---

(۲) تو پنگچه .

(۳) و رو روی .

(۱) دباز خان دما ندینی نوم و . (۴) اسپه .

خود بې زارى ناو کى
تر باز دسو و زى گولى «

مأخذ:

پېتە او پېتەنە پەسھىلى پېمتو نخوا کى دھرو فيسىرسىمال كاڭ ئانچ ٢٣٧ مىخ.

١٤٠٥ - باز خان بنگىنىن :
باز محمد مشھور پە « باز خان » د سردار محمد مظفر زوئى ، پەختە
بنگىنى دېمتو ۋىزى شاعر و ، چىپە (١٨٣٠ ھ ش) كال پە تىرا کى زېپىدىلى
او پە (١٩١٧ م) كال پە هنگو کى مىرىدى .
دى مجاھەد شاعر و ، او پە جەھاد کى بې برخە اخىستى و ، داشعار و يو ديو ان
بى درلۇد او دشئور و نۇ يوه مجمۇعە بى او س ھم سەقە - دابىت دە دى :
باز خان ھىيخ سىيالى دشعلە چانە كا
دى تابع د شاعرى لە رەھىن راغى

مأخذ:

فر هنگ زبان و ادبیات پېمتو - ٩٦ مىخ .

١٤٠٦ - باز خان نىنگر ھارى :
د پېمتو ۋىزى او لسى شاعر و ، شعرو نە بى د او لسى آهنگو سەرە سەم
و يىل ، او تر (١٣٣٠ ھ ق) كال دەنخە دەنگر ھار پە سىمۇ كى او سېد .
ديوپى بىدىلى دوھ بېقاو نە بى دادى :

زخمىسى دزىرە سردى بانە د شاه شتى دى نا
اغوستى بى رنگىن دى زلفان بى گۈرگۈتى دى نا

په پنده کي ده و زى دى چاپير خيني خو کمی دى نا
بازخان پسی ز هير دى خوانى يې خاورى کيموي نا

سأخذ:

فرهنگ زبان و ادبیات پښتو - ۶۹ مخ.

۱۴۰۷ - باز ر خان خول خيل:
د سهیماي پښتو نخو ادره او پردازخول خيلو د تبر يو نو سیالی غازی و، چې د «و لومست»
په کلماي کي او سیداود پرنګيانيو په استعماری دوره کي ئي په سلی سیارزوکي برجه اخيستلى

سأخذ:

پښتو او پښتا نه - د سیال کاکو - ۱/۳۸۲ مخ.

۱۴۰۸ - باز ګل لغمانی : د پښتو ژې شاعرا و د شیخ احمد خان
(۱۲۰۵ق) شاگردو، د لغمان په سیموکي او سیداود پرا و لسی و زنو يې
شعر و نه و يل . شیخ احمدخان يې د خپلو شاگردانو په کې دله داسي يادوي:
بلې باز ګل دی چې مدام کي چپاوونه
په زړه ښی او ری ستا غمونه امبارونه

سأخذ:

فرهنگ زبان و ادبیات پښتو - ۶۹ مخ.

۱۴۰۹ - باز ګل (ملان): سلا باز ګل اخونزاده د دینی علومو عالم او
د یونانی طب طبیب او د پښتو ژې نو سیالی نظام و .
ددیر لسمی هجوري پېړي په سر کي په پښتو نخواکي او سید، او یو کتابه ئې
په پخو اني طب کي د شافع الامر اغز به نامه په پښتو نظم کړي و، چې دهای دووه

بیتهه بی دا دی :

دانسخه شو له تما مه

در ته و ایم نیک فرجامه

له دسته د « بازگل »

په همز و کمی دی گل

ساخته :

فرهنگ زبان و ادبیات پښتو - ۶۹ مخ.

۱۴۱۰ - باز محمد کاگر : دېښتو ژبی اعرا او په خټه مردانزی کا کرو،
د کندهار د بشارد پو پلزو په کو خه کمی او سید .
دینی علوم بی لوستی وو ، او د قرائت په علم کمی به معلومات در لودل ، او
په (۱۳۰۶) کال بی یوه رساله د تجوید په علم کمی و لیکله .
دده شعر و نه د کندهار په خپرونو کمی خپاره سوی او دا بیت دده دی :

هر صنعت بی نا تمام دی له بیانه

څکه نن باز محمد خو بن په اختصار دی

ساخته :

فرهنگ زبان و ادبیات پښتو - ۶۸ مخ.

۱۴۱۱ - باز محمد کندهاري : د پېښتو ژبی شاعر او په خطاطي کمی د
نویالي خطاط غلام جیلانی پېښو ری شاگرد و .
په کندهار کمی ز یو یدلی خو په پېښو رکمی او سید ، او د دیر لسمی هېږي
په چړی د پای له شاعر انو خخه ګنډ کېده .

داییت دده دی:

سره لمبه ده په باز ار کنی چې بلپیری
هر سپی چې و رنزو شی دی سو خیبری.

مأخذ:

فر هنگ ز بان واد بیات پېښتو - ۶۸ مخ.

۱۴۱۲ - باز محمد کند هاری : دېښتو ټی شاعر او خطاطو، له کند هاره
بنوته او له هغه ځایه بیما پېښو رته تملی و - دخوشنو یسی زده کړه بی دېښو و ربه
پهار کنی له دمو لانا غلام جیلانی خنځه کړي و، او په ۱۸۷۱ هـ کال بی دېښور
په مطبع مصطفی کنی کتابت کاوه او خو کتابه دده په خط په ډربین چاپ طبع سوی
دی.

څه و خت بمېشی ته هم تملی و، او هلتنه یې پېښتو کتابونه دچاپ دهاره ليکل .
ده په پېښتو شعر هم و ایه ، داشعر دده دی

سره لنېه ده په بازا رکنی چې بلپیری
هر سپی چې و رنزو شی دی سو زیبری
دیر عالم به ور سره اور تهرا ارتناو کړی
د هقو په زړه کنی سرې لنې بلپیری
هر سپری چې زه پوښتم دی را ته ژاواي
او شهړه بې و رڅ به و رڅ بې زیاتېږي
په دی و خت کنی او من خبری به پیسو شوې
بې پیسو جواب و چا ته نه ردېږي

او هغه چي بيما کم ذات وي په دنيا کنې
چي پيسه په لامن و رخى په هو اکييرى
باز سالانه که ايما ن دى سلامت شى
په عقبى بدی هم دى يو په کار يزى

مأخذ:

تپر هپر شاعران - ۲۰ سخ .

١٤١٣ - باز (ملا):

سلا باز په خته سالار زى دېښتو نخوا په « جندول » سيمه کي او سيد ،
او دېښتو ژبي او لسى شاعرو ، او په او لسى او زانو يې شعرو نه و يل .
ددىنى علو مو په سباديو هم پو هيده او په عو اسو کي يې په « بازملا » شهرت
در لود ، او د (۱۳۱۵ هش) کال په شاو خوا کى سردى ، دايى ديو په بدل سردى
يا ها رستاد گرد ن دى

يا مر دى يا بر يېئنا ده

يا توره د پولاد و

مأخذ:

يا ستر گه د ليلاده

فرهنگ زبان و ادبیات پېښتو - ۶۷ سخ .

١٤١٤ - بازون خول خپل: سلا بازون په خته خول خپل « رانى دسهيلى
پېتونه واده غل کوتنه وي او سبلو نكى دخپل و خت « باز شەھىمت تپر سوي دى .
خه و خت چي پرنگييانو سرتىمى خان او به خپل غازى په خند كىي و خور ، نو
د « رانى و سهرتوب ، لا بازون خول خپل ته و سپارل سو - داهنە ورخى ويچى دپر -

-۷۷-

نگیانو یرغلگرو د «در از نده» سیمهه ترڅلوا استعما ری چمپولاندی راوستلي و هه
سلامازون دمرتضمي خان سلمی سنگر «خوب بیني» ته و لار، او ده را پوشاش ز لمیان
بې سره رایوځای کړه، خوله بله سرغه پرنګیانو دشپې دسلی هجا هدينو پرسنگر او
ګرځبدل او سلامازون بې و هو، او په ولسي سند رو کې د اسی یا دسو
سرې، ترگی د بازدی لنډی شنۍ له غور و سره رالشی سپین بازون لکه زسری له مخنځير و سره
بیا و روسته پرنګیانو سلا با زون او یوشمپر نور مرانی هجا هدين د «خور»
کلاته بوتلل او هلته بې بندیان کړل.

سأخذ

پښتو او پښتنه د سیال کا کړ - ۱۳۷۳ مخ

۱۴۱۵ - بازید :

د پښتنو د بائی زی قبیلی لوړی نیکه و چی دوی زامن بیتون سهیل سلیمان
او بابو «بې در لودل، او د دې درو سر و زامنو په نوسو پل پل خپلو نه شهرت لري»

سأخذ: حواشی-تواریخ حافظ رحمت خانی - په اردو ۶۳۰ مخ

۱۴۱۶ - باز ید خان افغان :

د بهاء ان خان زوی په هندستان کې لاهنو هیالیو افغا نا نو خڅه ئوده په ۵۹۸۰ ق
کمال کې د پلار تر سپیني وروسته د هند د «بهار» د حکومت واګې په لاس
کې و اخیستلى او په پا ی کې د یو بل افغان په لامن چې دده سخالف، و وزل سو

سأخذ و نه:

۱- تاریخ بهار - ۱۷۲، ۱۷۳، ۱۷۵، ۱۹۳، ۱۹۷ مخونه

۲- د هند په تاریخ او سدنې مت کې د افغانانو پرخه (خطی) - ۸۶ مخ

١٤١٧ - باسطی کابلی الاصل:

بندہ علی خان با سطی چی سوری پی د شیرا فگن خان کا بلسی لوروه
په هندکی او سپداو دری ژ بی شاعرو. خنگه چی دده پلار د کابل له غتاناو
خخه و، نوده هم لوسری «شیرافگن» تھا لاص کا وه - خوو روسته چی د لکھنو
په بشار کی دشیخ عبد الباسط سریدسو، نوخپل تھا لاص بی په «باسطی» واڑاوہ، اود
«تذکرہ باسطی» په ناسه بی یوه تذکرہ هم و ایکلمه، او په شعر کی دشیخ محمد
علی حزین لاہیجی له شاگردانو خخه گنل کپله، او دادوہ بیته دده دی :
آن گلخ شوخ دلستان را آرید   و آن لاله عذر نو جوانرا آرید
یا در قدم ا و بر سانید سرا   یا پر سرم آن سرو روان را آرید

ساختہ :

١- ددھنخدا لغتنامہ (ب) (۳۲۳ مخ) - ۲- قاموس الاعلام ترکی - ۱۹۷ / ۲

١٤١٨ - باشنانی هروی :

ابوسعید ابراهیم دطہمان خراسانی زوی دهر ات دباشان دکلی و اود
تابعنو یوہ چله بی لید لپی وہ چی یو له هغو خخه عمر و بن دینا رو
او به (۵۶۳ ق) کمال په مکہ کسی سپ دی .

ماخذ :

ددھنخدا لغتنامہ (ب) (۳۳۳ مخ)

١٣١٩ - باشنانی هروی :

ابو عبد الله محمد داحمد زوی د عبد الله باشنانی نمسی دخپل و خت له

سفسر انو خخنه و ، او د هرات د باشنان کلمي ته منسوب دی خو
دا «باشنان شايسی به اصل کمی باشان» وي .

ما خذ :

ددھنگل الغنامه (ب) ۲۳۶ مخ

١٤٢٠ - باشهيد نيكه :
په ختيه ملا زى سنجور خيل کاكبر روحانى سپری و چې د کاکپستان د
«هرنائي» په سيمه کمی د خوکا لى په هله یره کمی بشنخ دي، او خاص
و عام بېز يارت ته و رخني
ما خذ

هز ارت دنبا غاملي سیمال کاکبر لیکنه - ۵۸ مخ

١٤٢١ - باصر حاكم شاه : دگلزار زوي دېښتو ژې شاعر و چې به
شعر کمی بې باصر ، تعلص کاوه به (۱۹۱۹م) کال په (لوارگى) کمی زيوه
يد لى او په (۱۹۵۰م) کال کمی دې دی .
په شعر کمی بې رو انه طبعه د رلو دله هم بې پر کلاسيكه طرز او هم
ې پر او لسى او زا نو شعر و نه و یل - دده ديوې پسر لنى بدلې سردادي
نن بیاپه گلستان پسر لى شو لو خندان نن بیاپه گلستان .

ما خذ :

فر هنگ زبان وا د بيات پېښتو - ۷۰ مخ

١٤٢٢ - باطنی بلخی :
ددری ژې شاعر و ، په بلخ کمی او سید .

امير علميشير نو اي په مجالس المفاهم کمی لیکي چې باطنی ساده او فقر

سپری و حج ته هم تلملی و داییت دده دی :

بسکه داری تنگک دل ای غنچه خندان در ا

جان ز دل آدبته تنگک و دل گر فت از جان در ا

ما خذونه

۱- سده چهارمین بیان - ۲۵۶، ۸۲- دخونه

۲- دده خدا الغنیمه (ب) - ۳۳۶- دخ

۳- قادو من الاعلام تر کی - ۱۱۹۹/۲

۴- صبح گلشن - ۵۰- دخ

۱۴۲۳- باعوف (۱) سیستا نی:

دعا بدال رحمن زوی او و دبریع نمسی دسیستان دخوا رجو نو میا لی مشر
و چی د (۱۵۶۲) کمال په خلار مه خور (جمادی الآخر) کی چی
دخوا ارجوبل مشر ابو اسحاق دخوا رجو له منجه و تبیین
نو خوا ارجو داباعوف سره بیعت و کی - ده هم دسیستان دخپلوا کی
دساتی دهاره دعو بود عمالوسرسخت جنگونه و کهه .

ما خذ

تاریخ سیستان - ۱۸۲، ۱۸۳، ۱۸۴- دخونه .

۱- (۱) دانو م یو خای اباعوف ، هم لیکلی سوی دی، خونور خایونه
داباعوف په شکل راغلی ، مگر ملک الشعر ابهار دتاریخ سیستان دکتاب
په فهرست کی ابو عوف ، راوی دی .

۱۴۲۴- باعون مسه: خیل:

د کاگر و دمه سه خیلو یو پیاوی نو میالی و چی دبو ری د تسلیل سیه
خیل دسیر دازی به کلمی کمی او سیدد پلار نوم بی زدون واو د هنده خیای به
پیزقنى، غار و کى، یادسوی: دی چی لایبی:

نا صری بتکی تر سر با غون د گردمسه خپل سر

تو بکنه دی گنجشیشین دی خانه: وزنی د بالغون جی،

ملحد:

پیمیاو پیمانه د میال کا کپ-۱-۳۱۳۰۶

۱۴۲۵- باقر فوالکمالین هروی:

دسیر علی هروی پلار او دنهمى هجری پیمی له نو میالیو یو هانوشخه و چی د
ابو المقادیم رفیعی بهر آبادی د «خط و خطاطان» د مؤلف پاوقول بی بمعقولیه او فضایه
علیمو، کمی سایری نه در لو د، او دغفیل او کھلکھل پر آسمان یو خلبدو نک ستو روی
و د بنه خط په لیکلوا کمی د خیل و ختل له استاذانو خشنه یلل کپلدا و بہ تپه بیهی
د خط په قوانینو او ضو ابطو، کمی لوی لام دیلو د.

د بیو گتاب دخواجیه، نصیر الدین طوسی دهی شرحی چه و د کمی لیکلی دی
چی هنده د شیخ المرئیس، ابوعلی سینا، پژاشمارانه لیکلی وه.

یو و ختل له هر اته هندوستان تدو لا ز او هلتنه دلا هو ر حکمر ان جیهال چی د
ده هه کمالاتو او فضایلو، خبوسو، نو بی چپر و ناز او، او خیمنی و خو پتله، چی د
یو، بستکلی موقع و رته و لیکی، هدهم و سنهله او و پر ه بستکلی او، نفیمه سدقع و رته
ترتیبه او پیشبره جیهال ته بی و راندی کرمه جیهال بی، بله لیدو خروایه برسخوشال سو،

او خلو رزره طلا وي يي و رو بجهه باي ، خود ده لور همت هقه صله و ندهمهله ،
او به او و ها قيا كلني کي پرسو .

ساخته :

— پيدايش خط و خطاطان دجاجي پير ز عبدالمحمدخان ايراني تأليف —

۱۴۳۵ . خ

پـ خط و خطاطان — دابو القاسم رفيعي ههر آبادي تأليف — ۱۴۳۶ . خ

۱۴۳۶ — باقر شام د پنجه توژ بي غزل ويو نکي شاعر او د طبع الله پير ه
خیل معا صبو ، د (۱۲۰۵ ش) په شاوخوا کي بي زوند کاوه .

ساخته :

فر هنگ زبان و ادبیات پښتو — ۷۰ . خ

۱۴۳۷ — باقى بالله سابلی : خواجه باقى بالله کابلی دلسومی هجری پېرى له
نود یالیو پو هانو او روحانیو نو خەھەو ، چې په (۹۷۱ هـ) کال د قاضی عبدالسلام
له صلبیه په کابل کي ز یور یدل دی چ و ، وسته په طریقت کي د نقشبندی ساسای
له پسته و ز بر گانو خەھەسو ، او د حضرت جلد پېر و .

دی ۱۰۱۲ هـ کال د خلره دی خورپه ۶۶ د دوشنبی په روش پاوده هنده دهلي کي
پېغ دی دخز ینه الاصفیه اماؤ لف مفتی خلام سرو و لاھوري لیکی چی :

«خواجہ محمد باقی نقشبندی از بزرگان وقت و مقنده زمانه واما مان
عهد خود بکمالات ظاهري و باطنی آراسته و بجذب و عشق و محبت پیراسته
و بزر ھدو تقوی معروف و باو صاف کر بيمه و صوف و نسبت او پيسی بخواجہ
بهاء الدین نقشبند و نسبت ظاهر بخواجہ امگنگی داشت و از روحانیت خواجہ

عبدالله احرار فایده و افرگرفت— در او ایل آز کابل بسم قبند رفت و بعد تحسیل علوم ظاهر کسب علوم باطنی از خواجه امگنگی نمود و صاحب تصنیف و تو الیف شد».

دده په علمی آثار و کی «سلسلة الاحرار» کتاب شهرت لری او سر برده پر همه خواجه باقی بالله په دریز به شعر و نه هم و یل، خو شعر و نه بی زیارتہ عرقانی او تصویفی به لری چی خوبیته بی دخزینة الاصفیا مؤلف «روضۃ السلام» له

کتابه راخیستی او هفه دادی:

من نه همینم که وجود من است
جای دگر رقص وجود من است
نقطه محراب جماعت منم
دانه سیراب زراعت منم
ابروی چشمانی من دلکش است
قطر ئامیسا نی من آتش است
عقل نمک زیر کباب من است
خون چگرنام شراب من است
شخا مه کلمید سر ا نگت من
گنج دو عالم همه در پشت من

همه ار از سفتی غلام سرور دخزینة الاصفیا مؤلف دده دسپ لبني نیقه په

سو بیو کی داسی راوی:

۵۸۴-

چو باقی راهی سلک بکشد
 باهله د هرگفت هدا فرا قی
 ندا آمد ز هاتف وقت ترحیل
 بجا ی سلک باقی رفت با قی

٦١٤٢

یادا:

چوشد از عالم فانی مقیم جنت والا
 معلی خواجه عالی شهدار البقا باقی
 بخوا ان قطب زمان مخدوم با قی
 سال ترحیله ش اگر طلب ز من شد
 وال دار البقا باقی

مأخذونه:

- ۱- خزینه الاصفیا ۶۰۵ مخ.
  - ۲- تاریخ افغانستان در عصر گورگانی هند ۲۵۰ مخ.
  - ۳- مکتوبات حضرت مجدد لو میری توک.
- ۱۴۲۸ باقی بلخی : په بلخ کنی ددری ژبی شاعر و دا بیت دده دی:
- چو او راتکیه ببر دیوار دیدم مردم از حسرت
 که این فرسوده قاتب خشت آن دیواو بایستی

مأخذونه:

- ۱- دده خفندالغتماء - د «ب» ردیف - ۵۰ مخ.
- ۲- قاموس الاعلام ترکی - ۱۲۰۳/۲ مخ.

۱۴۳۹- باقی مجددی:

حضرت نیا عبدالباقي مجددی دری زبی شاعر و دسراج للانجلزاد اووم کمال
په ۷، گنه اونهم مخ کی د ده یوه غزل دلنلی پادو نی سره داسی چاپ سوی ده:
از طیع جذاب صاحب کاهان ولیم فاضل وادیب آگاه دل، رحیق مکملة فیوضات
مجدیدی راساقی، جذاب حضرت نیا عبدالباقي صاحب سر حوم.

دوش از کوی خرابات آن شهری قدسست رفت

از بی آن دلربادیدم که دل از دست رفت سینه شدما جگاه ناو لک مژ گان یار
گفتم ای جان صرفه کن گفتا که تیرا زشنست رفت
تکیه بر طول اهل داری نمیدانی مگر
بر نفس و ابسته هستی تا که گفتی هست رفت
می تو ان فهید مضمون کلام از عکس اصل

به ر تحقیق همین معنی نگین پنشنست رفت «بالقیا» قید تعلق سنت رامنالک است
سرغ زیر که چون زدام و دانه فارغ جست رفت
مأخذ: سراج الانطا ر-پورته یاده سوی گنه

۱۴۴۰- باقی هروی: دری ز بی له شاعر انو خنده و، او په هرات کی او سید
داییت دده ددی:

سا و سعین از کشن دن میکلمه
من بهمین خوش که سعین سی کند
مأخذو نه:

۱- دده فدا الغثنا سه

د «ب» ردیف ۱۰ مخ

۲- قاموس الاعلام ترکی ۲۰۰۲/۲۰۰۱ مخ

۱۴۳۱ - باکور اوغانی: د کربان دسمیمی دیواقغان امیرنوم دی چې د شاه شجاع
مظفری له خوا دخوا جه مجدد الدین قا قم په سلگردی ددو و زرو و سپرو و سر هدشانه
شجاع، ملقری دزوی، ملاتر تهچی په کرهان کی والی و، استولی سوی و.
دانوم په بیب السیر کې «امیر تاکور اوغانی» لیکلی سوی دی او د تاریخ
کرمان، مؤلف بیمالیکی چې دا امیر باکور اوغانی د «سیرو غتمش» دا کازوی
اوکرمان دسمیمی یو اوغان اړرو.

مأخذونه:

۱- د دهنداغنامه (ب) - ۱۹۵۰ میخ هـ تاریخ کرمان ۹۰۰ میخ

۲- تاریخ عصر حافظ ۱۳۲۰ میخ

۱۴۳۲ - بالخوازی نیکه: د کارکورستان د «هرنای» دسمیمی یو رو حانی
نیکه و، چې د «بی» نو سی کلني په هله بېره کې پېغه.
په خته «پېغه» و، او په خلکو کې پې پهنه مړ بتوم زیات شهرت دلو د،
چې حتی د کارکور په یوه غارو کې پې هم ستاینه سوی ده، چې و ایمه:
و رسپری بالخوازی.

کوتان خلاص کې په پېشی

مأخذ:

زارات- دسیاں کاکړ لیکنه ۹۰۵ میخ.

۱۴۳۳ - بالون اخون: د بازیدزوی دېښة نو د خضرزی قبلی، شر لاد بیونکی
او د خپل وخت نومیانی له زبر کانو او شیخانو خخه و.
د خضرزی قبلیه دسوات له سیمی خخه دېښة نو نور و سیمو ته خپره سوی ده.

دبا لولاخون دری زامن پاته سویچی دری سره رو حاتی عا لمان وو، مشر
زوی پی سلاایمل په «اگاری چمله» نو هن خای کی دشیخ سلی دفتردو یش به
اساص پر خیله برخه سخکه او سپد، او همه لهه مراو بخ دی، او دوهم
زوی «کیمل» پی په کالسو خان نو می خای کمی بیشته و، او همه لهه
سر دی، دریم زوی «کلو»، پی چی په «کا لا با با» مشهورو په «شیوه»
کی بخ دی خنگه چی دبالول لقب اخون و نو خکه دده او لاده
اخونز ادگانو، په نامه یادیوری. داخون بالول یو و رو رشیخ حق نومید.

ما خذ:

حو اشی - تو اریخ حا فظ رحمت خانی - په اردو ۶۲۱ مخ

۱۴۳۴ - بالیث طبری :

عوفی په خپل کتاب «لباب الالباب» کی دابوالایث طبری په نامه دی دآل سهکنگین
دشاعرانو په دشاعرانو نه دله کمی یاد کړی دی. خونوری هیش ده ددژوند حالات نه دی راو
رې، یوازی پی دده د ویته ضبط کړی دی او هم څینی نوریتونه پی په جم ج الفصحجا
او ترجمان البلاعه کی راوه سوی او هفه دادی:

منګر معروف شد بمعرفت تو

هیچ نباشی ز کا و منګر منګر

گو بی من رب ایمنم که رب رحیم است

خواب تو بینی همی و هم تو معبر

چیست این بازگو نه طبع فلک

گاه دیو یست زشت و گاه ملک

-۸۸-

زبس این هرگز اتفه قسمت او
از حقیقت دلم کشیده بشک

بی خبر ز و نشسته تکیه ز ده
زیر د بیای زرش و خز و فنک

با خبر را ازوی خورد و به خواب

زیرش آشی است وزیر خنگ

کویی اوده ر کرده داد و کند
ادنچن دا دگی بود و بعک

در کذا اسف ای است جای امید

بهرج مرد کی پسل زیر ر کی

نیک هشتی چو آب و من مسکم
او ز من دو روچون سما ز مسک

دیر یابست تا کی این گله زو

بجهان دم میز نزیلی وز لک

فلک از طبع بر نگردد و تو
بی تکلف گله مسکن ز فلک

دلم میان دو زلف نهان شدای مهروی

ز بهر آنکه ز چشم همی بپرهیزد

نمیینی آنکه چوتوزلف رایشا نه زنی
سردو زلف تودرشانه می درآویزد

دل منست که باشانه کارزار کند
در آن میان که از باد مشک می ریزد
همی بترسد کاورابرون بر دزمیان
چودید چشم زورست خیر بر خیزد
از آن قبل همه شب مسنه تند توبولیت
بهای های همی خون زدید گان ریزد
و گر به سبد یک چشم زخم وقت سحر
نسیم زلف تو آن خفته را بر انگیزد
و گر ببینند غماز غمزه تو دلم
هلا ک جان بو دار جان ازو بنگریزد

مأخذونه:

- ۱-باب الالباب-۲،۶ مخ
  - ۲-تاریخ ادبیات در ایران-۱/۵۹۸ مخ
  - ۳-جمع الفصحات-۱/۸۲ مخ
  - ۴-ترجمان البلاعه-۹ مخ
- ۱۴۳۵-بانو بی بی :
- دبلو خستان د کلا ت دشتر. میر احمد خا ن لو راو دمیر ا براهیم
خان نو شیر. و ا نی نو میالی او ننگیالی ماندینده و .
هدموخت چی د دی پلار د باو و ز یو د قبیلی سر ها و ولسمه جگره کوله
نو دی میرمنی هم د نارینه. کالی اغوسنی او د جگری په ه گر. کی د نارینه
په خیر او په په او ز رو رسروه چنگیله .

پر خچل پلا ر هم دیره گر انه وه او ددی بی مشوری بی هیش کارنه کاو
او هم ددی سیر مسني دمشو ری بسر کستو، چی مسیر احمد خان دبار وزی بو
سره په او وه لسمی جنگره کمی بر یالسی سو، اود با روز یو دقیبلی
دلبه کر سر دار مرزا خان کلات ته دمیرا حمد خان دلیدو دهاره و رغی
او معافی بی خینی و غوښله او لوړه بی و رسروه کړو ۰

مأخذ :

ھماری جدو جھل په اردو دعبد الر حمن خو ر لیکنہ ۱۶ مخ

۱۴۳۶ - پانو سیستانی :

دسيستان دنو ميالي امير خلف بن احمد اناوه چي خلف ددي نو ميا لى
مير مني نامه ته منسو ب واو «خلف باند» بسي هم بالله داخله
د عمر و بن ليث دلسو ر نمسى و، كمه خده هم دابشن اثير په
رواييت خينو دده نسبت ديعقوب نمسى ته هم کري دی
او بد يع همداني بيا به لاسيه قصیده کي خلف دوازو پاچهانوي يعني يعقوب
او عمر وليث ته منسو ب کري او مو لا ناصعين الدين اسفزاری بيا
پهچل کتاب تاریخ هرات کي د خلف نسبت داسي را وړي : خلف بن
احمد بن محمد بن خلف بن ابي جعفر بن ليث بن فرقد بن سلميان
دسيستان په تاریخ کي راغلي دي چي بانو د محمد بن عمر ولو روه او محمد بن
خلف ته يې ور کري وه او د امير بو جعفر مو روه او خلف بن احمد
چې خلف بانو بو لم خيله دي انانه منسو ب دي .

خو پر چهار مقاله بازدید قزوینی په تعليقاتو کي دابانو دعمر وين

-۹۱-

الليث صفاری لو ر بلي سوي ۰ ۵۰

ما خذ و نه :

۱- تاریخ سیستان - ۲۷۵ مخ

۲- چهار مقاله نظامی ۱۷۷ مخ

۳- ددهخدا الغتنامه (ب) ۶۰۲ مخ

۴- حبیب السیر - ۳۵۱/۲ مخ

۱۴۳۷ - بانو گشپ:

دسيستان او زابل دنا ستو او تاريختي پهلوان «رستم» لو رو چي به
پهلواني او چالاکي کي يې په نا رينه و کي هم ساري نه درلو د.
دي پيغلي هيرلوی لوی واکمن غوشتونکي درلو دل لکه چين فغنو ر
اوقيصر او خاقان او دايران کاووس شاه او دهنه خيلوان اونور
زره وران او رستم ته يې مر کې را ليو لى خورستم د دوي له منځه
د ګو درز «کشواد کان» زوي «گيو» خوشکي او خمه او رې
هنه ته ورکړه .

ددی روه وري مير سني په باب کي يو مشهو راستان د «بانو گشپ نامه»
په ذا به سته چي ظاهر آدنهه ليکنه په پنځه هجري پېږي هو ری اړه لري

ما خذ :

تاریخ ادبیات درايران ۲/۳۶۸ مخ

۱۳۳۸ - بانو څاخۍ :

دېټتو ژبه او لسى شاعر او دېټکټياد ولايت دلخاخيو په ګل خو ندي

-۹۳-

کی او سید او دخا خیو دقیر په لیو نی ، طایفی پو ری اړه درلو دله .
په (۱۲۵۷ هـ) کال زید بدلى آوې (۱۳۴۷ هـ) کال کی سر دی .
دادده دیوی او لسی بدلى کسر دی :

تا چې مانه کپی خه شیرین گفتا ردی نا یو خلی راشه صنم ذره نا قرار دی نا
ماخذ :

فر هنگ زبان و ادبیات پښتو - ۷۰ مخ

۱۴۳۹ - باوری (اخو ند)

د پښتو ژبی مجلسی شاعر و ، د پښتو نخوا دسوابی د تحسیل په « پنج پیر »
نو سی محله کی او سید ، (۱۳۰۵ هـ) کال په شاو خو اکی سر دی
او دده شعر و نه دذوق دخاوند انو په یاددي ، د ابیت دده دی :

په مخ باندی دی توری زنفی او یز اندی
ګلاب دپر خی د کدی پکی ایښی اثری دی

ماخذ :

فر هنگ زبان و ادبیات پښتو - ۷۱ مخ

۱۴۴۰ - با یستگین زمینداوری:

د سلطان سحمو د غز نوی له خو ا دهیلمند په زمینداور کیوالی و ٻه
(۱۴۰۱ هـ) کال چې سلطان سحمدو د غز نوی دغو رخواته ولا رخیل دوه
زاون ادییر مسعود او امیر محمد او خپل و رو راهیرو سف یې په زمینداور
کسی د همدی با یتگین په کو رکنی په پهلو ول چې د او ره شهززاد
گان خو رس کلن او یو سف او رس کلن و .

-۹۳-

ابو الفضل بیهقی لیکمی چی :

«واشان را آنچابدان سبب ماند که زمین داور اسما رک داشتی ، که نخست ولایت که امیر عادل سبگتگین پدر ش رضی الله عنہ وی را داد آن ناحیت بود»^۱ او هم لیکمی چی ز پندار وی با یتگین پر سلطان حمود پیرگران واوه ووقت چی سلطان حمود پر سیستان یرغان و کی او سیستانی «خلف» تهمی ساته ورکره همد ابا یتگین و دسره و ، او تر همه بری و روسته با یتگین یو سل او دیر ش نر او بنگی طاوسان له سیستانه ز میند او رته را وره - و ای چی هنو طاوسانو به د کور و په گنبد و کی هگی اچولی او چوچیا ن به بی ایستل و شهرزاده مسعود او شهرزاده ادو و محمدچ هلکان و و بربا سوبه په طاوسانو پسی خغا ستل . بیهقی لیکمی چی ز میند او ری با یتگین یو ه پرده پارسا او کار بیگ همین در لودله چی سلطان مسعود د شهرزادگی په و خت کی بی دهنه سلطان پر خدمت کپی و ، او چ سلطان مسعود پاچا سو ، نو دهنه سپر منی بی دخنه د ورده شان احترام کاوه ، او هنی سپرمنی به هم سلطان مسعود تهدده د کو چینوالی کیسی کولی او د سلطان مسعود به هم پری خو شبلی ،

سأخذ

تاریخ بیهقی - ۱۱۱، ۱۱۲، ۱۱۳ - «خونه

۱۴۴۱ با یتگین غزنوی :

سلطان حمود غزنوی در بار دهش دیرابو نصر مشکان یوزپور او با تدبیر سری و چی ابو الفضل بیهقی بی داسی ستایی :

«۱» تاریخ بیهقی - ۱۱۱ - «خ

«اين بايتگين بهجاي استبردي جلدو کاري و سوار بشوار نيدن همه سلاحها استاد،
چنانکه همبا زندارده بازى گوي و اسرور زسته ا حدی و خمسين
واربعما ئه که تاریخ وا بد ين جاي رسا نيدم خد مت خداوند سلطان
بزرگ ابوالمظفر ابراهيم انا والله بر هانه میکند خد مت خاصي تر و آن
خدمت چوگان و سلاح و ديزه و تير انداختن و ديگر وياضتهاست و آخر فروشکوه
و خشنودي استادم وي را در یافت تاچنين پايه بزرگوي را در یافته آمد.»
همدان بايتگين و، چي د سلطان مسعود غزنوي په و ختو کي بي دكند وز
«مشهور او غبشي با غني على کندو زى» بي په گو زگانان کي له غره مخنه را -
کي هته کي او سلطان مسعود ته يسي راو و ست (ددجي كتاب دع) په زديف کي دی
د «على کندو زى نامه ته او ياد تاریخ بیهقی ۱۰۶۱ مسخ ته رجوع و سی)
ما خذ:

تاریخ بیهقی - ۱۰۶۱ مسخونه .

۱۴۴۲ بايتوزبستی :

د سلطان محمود غزنوي د پلا ر سبكتگين په و ختو کي د بست
له نو، یاليو، شرانو خنهدو، او د بست امير طغان ته بورته مو، امير طغان بي
و شاره او د بست دخلواک وال، په توگه بي دهنه و لايت دچار و و اکي په
لام کي و نيلو ل، او دده، ملکر و او طرفدار انو ته بايتوزيان و و بل سوه .
اميرو طغان غزن ته ولاز، سبكتگين ته بي بناء و روره اوله هغه خنهه بي به دی شرطوه رسته
و خوبته له چي که سبكتليگين د بست به نيلو کي دده سره، درسته و کري او بست و نيس نون
لو، پي به غزنی د افغانستان دنوی دولت دهايخت په توگه و بېزني او د

بست مالیات به هر خوبه چی سبکتگین و تاکی هر کال دغزني خزانی ته و سوی
دو هم هروخت چی خارجی خطر بپرسی او یاسکتگین و غواص و چی هر بر دیو
بر غل و کپی طغان او دهله سلگری به هیوادساتی او دسبکتگین ملاتر به کوی
در یم هر کال به دامیر طغان یو زوی دغزني په دربار کی او سی.
سبکتگین دده خو بنتنه و نمله او په پله دیو لوی لپکرسه له خزانی خنده دبست
خواته و خو خبید، دبایتوز سره بی جگره و کره، بایتو ز او بایتوز یان بی سات
کره، بست بی و نیوا او امیر طغان بی پیاد بست و الی و تاکه، خو خورخی و روسته
امیر طغان له خپل تپون خنده خاره و غرو له او دسبکتگین په سهالفت بی لاس ہوری
کره، خو چی یوهورخ بی بر سبکتگین دتوری واری و کره، دسبکتگین یو لام بی
تهی که او هفه په دابل لاس طغان په توره وواهه، تهی بی که او ددوازو خوا
و لپکرسه و نېتل او ترسختی جگری و روسته او پر طغان ماتی و کره، او دبایتوز
سره دکرمان خواته و تنبیه، او دبست ولايت دغزني ذهاچه یو هر خده سوه.

سأخذونه :

۱- تاریخ بیهقی - ۲۰۳، ۰۰۰ میتو نه .

۲- تاریخ سیستان ۳۳۳، ۳۲۶، او ۹۳۳ میتو نه

۳- دده خدالغت نامه (ب) ۱۶۱ مخ ۷- سلطنت غزنو یان - مخ .

بايخان : ۱۴۴۳

دھوتیو یو پھوانی شاعر او د خوشحال خان ختک سعاد رکنی سوی دی .
په پښتنه شعراء کی دستراو ورقی په حواله لیکن چه بايخان دبونیرو، او د
و لاناجاهی لیلی او و مجهون بی په پښتو نظم ازول دی .

دده یوه غزله پاغل رفیع دبلابنایسته خان له جونگه په خیل کتاب «ادبی ستوری» کی راوی او هفته داده.

باغ و، دگلونو پری دهجر آتش بل شه
او من له گشته پوبوتچی په دواروخانه وشل شه
او من بیبلی ژ ازی چی دگلو رنگ بدل شه
باددخزان والووت تاریه تار دگل غندل شه
بر بو تل گلونه په خارونه مله گخن ل به
او من صبور نشی په مسا اوردیا رس بل شه
چی لاندی تری دخاوردیلی دخیال وریل شه
بعره سی فراق شوه چی اشناله ما نه بیل شه
ما خنه توئی، توئی گشت کاوه په گلو^ک
باغ و، دگلونو بلبلانو پری شترنج کبر
باغ و، دگلونو بلبلانو پری چغار کبر
لاره مجلسی یاران له ما نه بیا به رانشی
بنه وا بی ناصحه! چی دصبر نصیحت کپری
دور دی غریبی «بایخانه جلوم تیوشه» (۱)
او په پینه تانه شعرا کی بی دایت را غلی دی.
مأخذونه:

۱- پینه تانه شعرا ۶ - ۱/۲۵۶ سخ ۷- ۶ دخ

۱۴۴۴ بای خان :

د پینه توژ بی شاعر و، او دده ژوند (۱۱۰۰ ه) کال په شا و خوا کی
اتکل سوی دی.

عبدالرحیم هو تکه د کندهار د سیمی د پینه توژ بی شاعر چی د (۱۱۰۰ ه) کال
په شا و خوا کی ژوندی و، په خپل یوه بیت کی د «بای خان» داسی یادونه
کوی:

که می ناری د بتاتپری کپری ترستونی پیر کاه مل بهد خټک او د بای خان سم

(۱) ځینې پینه تانه په عامه اصطلاح کی (مجنون) ته «جلوم» و این.

ستره او رهی دخهل گر ادر مقدمه کی لیکنی چن «بای خان» دبو نیرو، او
دمولان عبدالرحمن جا سی لیلی و مجنون بی به پیشتو نظم روپولی دی دا کتابه او من
ورک دی ا واد اسی بینا ری چن نومو ری مستتر شرق بی نسخه سیتند لسی و
را ورنی دخهل گر ادر به پنحو سم دخ دبای خان له لیلی او، مجنون خنه
بو ازی دایو بیت راوی دی چن واپی :

له دی خهله بدهی بهاری

چاته زاوم بهجاد اد کپرم

نو و اشعار بی به لام وانغله .

ماخذ و نه :

۱- پیشناه شعر ۱-۱۰۶۰۰ خ

۲- در او رهی دپیستو گر امر مقدمه د ۱۸۵۶ م دکلکتی چاپ .

۱۴۴۵- بای خان حافظ :

حافظ بای خان دپیستو نستان له او لسی شاعر ا نو خنه و او دکنه و

په سیمه کمی او مید .

شعر و نه بی پراولسی طرز باندی ویل او به شعر کمی دحا فظاعظیم گند ابوری
(چن په ۱۳۲۱ ه ش کال کمی پ دی) پیر وو .

ماخذ:

فر هنگه زبان و ادبیات پیستو ۱۰۷۰ خ

۱۴۴۶- بازیزید الفان :

دکو ر گانی عالمگیر ددوری له نومیا الیو شبهانو او بو هانو او زا هد انو

خنه و عچ په شیخ بایز ید افغان بې شهر تدرلو د .
 دخافی خلن په قو نېړۍ یافت اونفس وزلو او د بې وزلو او هجنا جانو په
 غم خولو کې د وسره سشهو رسوی وچې د زیاتر و مسلمانانو او
 هند وانو او د هر قو م دستاجانو مر جع گر خید لې او د ده دژوند
 زیات وختو نه دستاجانو د حاجتو په پوره کو کې تیز یده
 دی ډیرو صريح له چه سپړی و چې غنانوا پاچه انو ته بهی د حق د خبر و تبلیغ په ډاګه کاوه
 مثلاً یوه ورڅې په مسجد جامع کې او رنکز یې پا چاته وو یې چې:
 ((هر ګاه سید کو نین (ص) د ختر خود واکله خدا غمو ده باشند . تو
 که پادشا اینه یار باشی دختر ها را چرا کله خدا نمی نمایی ؟))
 ما خذونه :

۱- منتھب للباب - ۲/۵۵۴ مخ

۲- تاریخ افغانستان

در عصر گورگانی هند - ۲۲۵ مخ

۱۴۴۷- بایزید پورانی هروی :

د خپل وخت بنه هنرمند شا غر و نستعلیق خط بې د ملا اظہر پر روشن
 دیر بنه لیکه او د هرات به «هو دان کلی کې او سید بغاراته هم تلمی او هنده
 ته بې هم سفر کېږي او تر (۶۹۰۰ق) و روستد ((تهته)) دا وغونی
 امير انو در بارته بې لار وند لې وه، او هلتله په ډيره درنه ستر ګه
 ورته کتل کېید ل، او دا کوونې په سند کې د تلافت او ادب او هنر د خپرو .

لو زانگو سو ه دا به تو نه دده دی :

از رو دیر می سجدز اهلی نا گاه برد من نمی رفتم بد انجا او را از راه برد

نه آن خشتنست بر هم قبر های درد دندان را قضاب ریکد گرچه مده است دفتر های هجران را
وایی چی په ا بتدا کسی ژوند ون چندان ن به نه و خو و روسته تر هغه چی
په سیاحت پیل و کسی ده ير و شتو او مالو خاو ند سو ، او د د نیاشته او
اسبابه دومره و و تهیول سو ل چی دده خوش د پاچه انو له خوش سره
خه تو پیز نه در لو د .

ماخذونه :

۱- مذکور احباب سلمی ۱۱۸ مخ

۲- تاریخ افغانستان در عصر

کو رگانی هند ۲۲۶ مخ

۳- پنفو آریانا دایرہ المعارف ۳۵۸/۳ مخ

۱۴۴۸- بايزيد پير روبسان :

شيخ سراج الدين بايزيد قاضي عبدالهزوي او دشیخ محمد مسی په خته او رسه
پهنتون دخیل و ختلوي فکر، دتوولنی اصلاح کونکی، دخارجی او پردي تسلطا
کملکت «فالفا او داولسی هبارزو لاربسو نکی او په عین حال کی سترا مذهبی مجاخ
ئه چی هروانوئی «هر روبسان باله، اوه تعصبوه فاله یتود هر تار یکک په تامه یاد اوه»
سواره بی بی اهینه (۱) تو مبدله او د حاجی ایو بکر لور و هچی د پنجب په جانند -

(۱) په ځینو ساختو و کی د بايزيد د مو رنو م «بيجن» اهينه ليکلې سوی دي چو بنايی

«بيجن» د «بي بی» عندي شکل وي .

هر کی او سپدله، او پایز ید همه لته په (۹۳۱ق-۱۵۲۴م) کال کی وز بیوید.
و این چی دبایز ید زیکه گان له کند هاره دو زیرستان د «کانی کورم» یا «کانی گرم»
سیمی ته تملی و و اود بایز ید سکه زیکه «شیخ محمد» چی دو زیرستان په کانی کورم
کی او سپد، دو ولس ز امن در لودل، او پهدی دو و لسو ز امنو کی «عبدالله» دبایز ید
پلار په فضه لست شهور و و قاضی تو بی کاوه (۱)

دا چی دبایز ید پلار خنگه په جاندھر کی دجاجی ابو بکر لوره نکاح کړه د ډیبو رفائل
او رحقی ایکوال، ولوی محمد عبدالقدوم قاسمی د هغه «خیر الہوان» په سر یزه کی چی د
په یورد یونیورسیتی د پېښتو اکیڈمیمی په ۹۶۷م کال کی چاپ او خچور کړی دی داسی
بیا نوی چی: دبایز ید نیکه شیخ محمد خپل یو بل زوی ته دجاجی ابو بکر جاندھر لور
«بی بی امینه» خو بنتی و و خو خنگه چی حاجی ابو بکر همایو ه لور در لودله نو په شیخ
محمد یې د اشرط کې بیهېو و و چی ندہ زوی به له و زیرستانه جاندھر ته و رو بی او دده لور
به و زیرستان ته بیا بی، هغه و و چی د شیخ محمد زوی هم جاندھر ته و رو خو هلتنه
خو انسیم ګ سو، او بی بی امینه کو نلیه پاتنه سو، نو د هغه و خت د پېښتو نو الی دادو داو
دستور و و چی دیسو و و بستون کو نلیه باید کو نلی د میمیره و رو را و یانور
و خپلو انو کړی و ای، ځسکه نوشیخ محمد د خپل یو بل زوی
کو نلیه «بی بی امینه» خپل فاضل او عالم زوی عبدالله ته و رو په نکاح کړه او د دی
دو هم سپره د دهاره هم هغه شرط و و چی باید جاندھر ته و رسی، او قاضی عبدالله
سره له دی چی به و زیرستان کی بی بل و اده هم کړی و و چی ماندیته بی «فاطمه» نو

سپدله اویوز وی بی هم گهینی در لو دچی «یعقوب» نو مهد، بیاهم مجبو رو خو جالندهر ته
نده لار سی، هلتنه یو دوه کاله پاتنه سو، خو چی پدر (۹۳۱ هـ) کال دنی بی -
سینی له نسبید عبد الله زوی پیداسو، او نوم بی و رباندی «بايز بد» کمپیمو د.
تر هندو روسته شنگه چی عبد الله به و زیرستان کی له یوی خوده لار پر خای ناست ،
او دبل بلوه دهنی سینی قاضی باله کپده نونو ری نه سو ای کولای چی په جالندهر
کی پاتنه سی، او بی امینه بی هم په دی راضی کسره چی دا به جالندهر کی دخیل
زوی سره پاتنه س او پغله قاضی عبد الله و زیرستان ته ستون سی ، او بیا به به کال
کی خو میاشتی جالندهر ته هم و رخی قاضی عبد الله کانی گرم ته راغی، خوداهن وخت
و، چی هند سیاسی حالات و رخ به و رخ بدبلد، دلودی په منو پاچه بی هند کی پا
ته رسپدلي و او دپهمنو پر سیمو دظهیر الدین با برخ غلو نه پیل سوی و و .

دقاضی عبد الله زو و په بخه او زوی پسی که مانده و خو جالندهر ته بی دتلوا ر پر ا
نیستی نه و و .

دده بیل وروز «شیخ خداداد» په بیره (خوشاب) کی او سپد، چی دبا بر پر غل هلتنه ور
و رسپد نو هنده له هنده گایه جالندهر ته لار، او بیاچی دبا بر فوخونه جالندهر تهور
غلل نو دهنه گای بېقا نه د «بهار» خوانده اکوچیدل سگر هلتنه هم آرامز وند
په منو په برخ نه سو، نکه نو شیخ خداداد خپل تبر، او دنی بی امینی او دبايز بی سره
دننه سو او و دیرن (۹۳۷ هـ) کال شا خوا کی له هند کانی گرم ته راغی او دخیل
و رو رقاضی عبد الله سره یو خای سو. خو کو مشکل چی قاضی عبد الله ته پیداسو،
هنه ددو و بیو بیو خای ساتل او گزران کول و، او بی امینه چی په خهلو اک زوند عادت وه
دفاطمی مشری کی ورته زوند تیرو ل دیزگران تمامیده، نو هنده و، چی ترخه مو دی و روسته

چی لاری سمی سولی- بی بی امینی دقاچی عبد الله خخه خان خلاص کی او خپلی پلارگنی
 (جالند هرته) ولاره اوزوی بی بايزید درواج او شرع سره سه قاضی عبد الله ته پر پیغمود. با-
 بزیدچی ترد غده وخته دخپلی سوریه مهر بانه غیر کی روزلی سوی واویا بی دخپلی مهر بان
 ترمیخ خداد ادشقت لیدلی و، یوازی ناسه ریانی میری او کم لطفه پلارته پاتنه سو، خکه
 چی سوری جالند هرته ولار، او ترمه ددور و سیمی ته. او داخود پیتمتومقل دی چی؟ «سوره میره
 سی پلار پلندر کبیوی» نود قاضی عبد الله په کور کی بايزید دیمهه په خبر ژوند تبر او،
 گاه خده هم قاضی عبد الله خپل دوازه زامن (بايزید او بیعقوب) خپل بوعالم اواعتباري شاگرد
 «سلا پاینده» ته و سهارل چی ده گه وخت بروج علوم و روشنی، خوزیا ترمه به داسی کیدل چی
 میری به خپل روزی زده کبیری ته پر بینمود او په بايزید بی د کور کارونه کول، اوله دی وخته ده
 په درا کو مغزو کی دتبیعیض او عدم مساواته سره کر که پیمادسوه، اوچی هر خو بره پوهیده او
 خوانیده دا کر که بی لازیا تیدله نوجی خوان سود، پلار خخه بی دحج اجازت و غوبه مینت
 او و رتمه بیویل چی هم به حج و کپری او هم به زیار و باسی چی خه علم زده کبیری.
 خو پلار بی ونه منل اوورته و بیویل چی: «دحج د پاره تو بشه ضرورده. ته خپل مال نه لری
 او پر گدا باندی حج نه کبیری، پاتنه سوعلم. هغه دلتنه په کور کی هم کولای سی» د بايز بد
 خخه چی دعلم لار نمی گپری پاتنه سوه نود طریقت او تصوف لاری ته بی مخه کبیره، شمی بی په
 ذکر رونفولی، او کله کلو به روحی جزب د و زره و ریاندی غالب سو، چی در قص او سرو د په
 نه مجلسن کی به اهه بیره شوقه دم جلسه سیا نوسره په گله اهم سرسو دده د جذب دا کارونه
 د ده پر پلا رچی مشه و ر عالم او قاضی و بنه لکیدل او دخان بد نامی بی
 گفته، خوشه چا ره بی هم نه سوای کولای، که بی شاره
 بد نا میله او که بی سما ته رسوا کمیده، اوله بلی خواد بايزید زره

و رخ په و رخ د بیوی د بدی گذ اری ا مله له خپله کو رو سپیده او لو مری بی د خپل پلار او خپلی بیوی د استبداد په مقابل کمی سر پورته کمی او پلارته بی په دا گه وویل چی: «نو ر نو زما گذران د بیوی سره گران دی، ما ته د خپل جاید اد شخنه شه برخه ر ابیله کبره، چی زه په خپله په بو خت سم، او خانته خپل کذ ران په و کم» که خه هم ہر یلا ری د اخباره و یروه درنه پر یوتله خود زیاتی رسوا یسی له بیوی او د خلکوله شرمیه بی د خپل جا ید ا دخه برخه و رهیله کبره او با یز ید له پلا ره بیل سو، او د خپل یو تره «شیخ حسن» لور «بی شمسو بی په نکاح کبره»

داده او د پلار د خپگان یو بل سبب داهم و، چی دده تره شیخ خدا داد په جا لند هر کمی خپله لو رد با یز ید په نامه کبری وه خو کوم و خت چی دقاضی عبد الله و شیخ خدا داد منا سبات سره خپل پر سو نو قاضی عبد الله د شیخ خدا داد لو ر با یز ید ته و نه غو بشتمه په هحال با یز ید د یو کامل پیر په لتو ن کمی سو، چی د هنده په ره نما بی خپل با طن صفا او خپل روحانیت تکمیل کبری، خود ده فطرت جدت پسند و، مقلد پیرا - پیران بی نه خو بشیدل، خکه چی د هنده و خت زیا تره مقلد پیرا - نو دخان په اغراضو او د نفسانی خواهشا تو په لو شو کمی دومره یوب و، چی د خلقو خدمت ته بی هیچ فکر نه و، حال دا چی با یز ید خو بشتمه د روحانیت او مذہب له لاری د خورانو خلقو ذ هنونه

تنویر کری او هنری دز و زده حقیقت و پو هنری او دایمی خپله انسانی و ظیفه بلله
د هدویل: «که پوچله په پیره دامی کوتاه کی بیده ویچی بی له پوی لاری بله
لارونه لری، او کوتاه او روا خلی ناخابه له هنری دلی خلاخه پوسپی بیدارسی
نوایادی سپری داو ظیفه نه ده چن هنر بیده خلکر او بین کپی؟»

با پز پدر ترا پیر تلاش و روسته د خپله هیلی سره سم یو جدت
پسند پیر بیا مو ند، او هنر دده د تره شیخ خداداد زوی
شیخ اسماعیل و او نیت بی و کی چن د هنر لام و نیسی، خوجی بلاو بی خبر سو، پر هنر
داخیر هم د پر بد و لگید له چن دقاچی عبد الله زوی دشیخ خداداد زوی مریلسی، او
با پز پدته بی مشوره و رکوه چن دشیخ بهاء الدین ز کریام اسلتانی له کو زنی خانه دی
فیض و سومی - خو با پز پدته سر پیره پر دی چن دافر ما یشی پیری مریدی دخنداور
بنکار پدده توجه بی د کور نیو او تر بو رگلو یو تضا دو ته هم و ازه وله چن یو تر
بو رخپل بل تر بو ر دخان سیال نه گنی او حتی دعلم او معرفت په لاره کی هم نه
خواری چن د بول تأثیر و منی.

با پز پدده خپل ژ ولددغی دور ری حالات په خپل کتاب حرام اطلاع ایتو حید که په
دری ژ به نصل لیکی چن هلتنه بی لند یز را خلوا - دی لیکی:

«از یکه کسی شنیدم که معرفت حق برآدمی فرض عین است و آن بی
هر کامل حاصل نمی شود سچون چنین شنیدم، هر سه کردم، دیگر
علمان نیز چنین گفتند که پیر کامل طاب برادر و ریاضت درمی آورد
وبذکر و ذکر حق شاغل میگر داند تابا خلای تعالی موحدو پگانه گردد،
واز شر که جلی و خنی خلاصی یابد.

چون چنین شنیدم بعده در طلب به پیر بر آمد و پرسش میکردم ، چون کسی از جانب خراسان یا هند وستان یا جاذب دیگر می آمد بعضی را پرسش میگردم تا مر اکسی از مرشد کامل خبر دهد ، کسی مرا از سر شد کامل خبر نمی داد ، و به ناقصان یقین نمی کردم ...
درین طلب بو دم که یک درویشی در آن دیه پیداشد ، عیوی شناختن حق آغاز کرد ، بعضی آدمیان به او اعتبار کردند و بعضی ازوی سنگر شدند بعده یقین من نیز سوی وی پیدا شد ، که بحسبت این درویش تو به کنم ، قامرا سوی طاعت و عبادت و ذکر حق در سجا هده و ریاضت دارد ، تا از صفات ذمیمه من چیز بصفات حمیله بد ل گرد د آن درویش نیز انصاری بو د ، بر دارزاده عبدالله قاضی بو د ، دران وقت من بعد بلوغ رسیده بو دم و خود را آنها گاروبد کارمی شمردم ، یک روز عبدالله را گفتم که : اختیار من بسوی تو به پیدا شده است ، و یقین من به فواجه اسماعیل اکثر شده است ، که بحسبت وی تو به کنم ، تا ازوی راه یا بهم «
عبد الله ریش بحسبت خود بگرفت و گفت : « ریش من ترا شیله میشود ، و نام من بدلمی شو د ، اگر بحسبت وی تو به کنم » ، و عبدالله پسر محمد گفت : « که محمد دوازده پسر داشت ، من در ایشان بعلم فاضلتر و بهتر بو دم و نام من بلندتر است ، اگر بحسبت وی تو به کنم ، در ولایت خبر خواهد شد ، که پسر عبد الله بحسبت پسر خدایم اد تو به کرد ، با ین سبب ریش من ترا اشیده و نام من بدلمی شو د ، زینهار که بحسبت وی تو به نکنم ، اگر بکنم درخانه من باشم یا تو ، و من از تو فاخوشنو دباشم »

-۱۰۶-

من گفتم: «چون در حالت سر اهقی سوی کعبه گذاردن و علم خود اندن رفته بود، نیز بسر من آمدی و مرا اگر دانیدی، اکنون در حالت جوانی که اختیار تو به کنم نیز سر اسوي پیر نمی گذاري»
وی گفت: «پاسسلمه شیخ به‌الدین قفعی سره د رأیسم، اگر تو به کنم سوی سلطان برو و به‌خانواده شیخ به‌الدین تو به کن، تو مشهده راه و شکرانه پیر نیز بدهم تاز توحشند گردد از آنکه طالبان بعضی آینده و رو نده‌اند، بعضی آرنده اند و برند اند»

من گفتم: «برد مان سوی آن چیزی برد اند، وازنجا کلاه، یا شجره، یا شعر یا کسر بنده باشان دیگر آورده‌اند، ولیکن از ذکر و فکر، از مشناختن حق خبر ندارند، من مشتاق ذکر و فکر و شناختن حقم، اگر خوب کنم برای الله سر اجازت کن، تا بدلست وی تو به کنم» هر چند که سیگفتم، مر اجازت نمیداد پس دل خود را مستقی کردم، و دل من برمی‌آین فتوی داد که: «قرآن و اسام کن» به پیر وی آن اقتداء کن و خواجه اسماعیل یساران خود را به کم خوردن و کم گفتن و کم خفتن، و بعلت بودن میفرسود، من نیز اکر این کار تو این بقدار خود بکنم، پس کم و خشک خوردن اختیار کردم، چون چندگاه کم خشک میخوردم عبدالله بر من گفت: «چرا کم و خشک میخون روی؟... اکنون جوانی بسیار بخور، هر گاه که بحالت پیری برسی کار دین سحکم کن!»

من گفتم که: «چه دانم که به پیری برسم یانه وسم؟ ترا اچه شده است

که در ابکار دین نمی گذاری؟ اول، مر از راه کعبه با زگر دانیدی،
دوم آنکه مر از مرشد بازگر دانیدی، سوم آنکه مر اسوی ریاضت
نمی گذاری! «

پس در دل گفتم که: در قرآن نگاه کنم، هر چه قرآن فرماید آن
بکنم - چون در قرآن نگاه کردم، این بیت نوشته دیدم (قو له تعالی)!
و وصیت‌ناالاًنسان بوالله یه حسنا وان جاہد که لشتر که بی مالیعن لکه به
علم فلا تطعهما) پس عبد الله را گفتم که: «این سعفون تونغوا هم شننید...»
پس من در آن اربعین در خود اب یکشنب دیدم...» (۱)

نو په دی تو گه دبایزید دزل میتو ب دوره شروع سوه، خو لکه خنگه
چی دتبیض او عدم مساوات خخنه کر که دمیری دناوری رو بی له اسله
د با یزید سفر و ته لا رسوند لی وه د پلا ردی سما نعت د تربو ر
گلوی په اتصاد هم و پوها وه، خکه بی نو د پلا ر
فر ما یشی مر یدی ته غاره نه کتبیبیو وله او اراده بی و کره چی
دعرفان او سلو که په لاره کسی خپله روحانی نیمکر تیا دریا ضتو له
لاری بشپره کبری- شبه او ورخ بی پرخان یوه کره، چلی بی و یستلی،
خوب او خو را که بی لیکسی- په دغه وخت کی دی واپن چی؛ مایو
ورخ خواجه خضر په خوب و لید چی لامن بی راکه، او زه ساسه ه بی
خپله طریقه شر یکه کره، اوزه بی په خپله بریدا نو کی شامل کره م»

(۱) د صراط التو حید له ۱- مخفو خخنه لنه یز- د پیشو ادبیاتو تاریخ

دھايز يد روشنان پسیر و انو د دغه خوب و رخ د خپلی طریقی د اختر
و کتهله، به دغه و رخ بی روزه نیوله او خوبی بی کو له (۱) په دغه توکه
پسیر کما سل له لتمون خخه هم فارغ سو، او دی وا بی چی: «ما دری
مر حلی تیز، کپری:

اول: کو چینیواله چی داسم الین دوره وه يعني دامی او رو ید لی و
چی خدای واحد لاشر یکت دی، نومی د خدای به نامه یقین کپری و
دوهم: دسرا هقی به وخت کسی بی لو ستلی وه، چی خدای
واحد لاشر یکت دی، او د هر شی هستی دده له هستی خخه د،
نو هنگه اعتقاد چی به خواه هم او خیال و او من بی به علم اليقین بدل کپر
دریسم: چی خوان سوم نسو بی داو مفله چی بی له خدایه بله
هستی یقینی نسته اونو روی هستی به هلا کت کی دی، زما هستی او
د تو لو مو جو داتو هستی، او د تو لو ذرا تو هستی د خدای له
هستی خخه د، او دقسو له تعالی «قل انسداد عو اربی / و
لاشر کک به احدا» معنی را ته بشکا وه شوه، او د عین اليقین مرتبی ته
و رسیدم (۲)

تر هنگه و روسته بی کله به خوب کی او کله دالهام به واسطه دساو
کک هنگه اته مثازل:

(۱) دېپتو داد بیا تو تا رسیخ ۲۹۷/۲ مخ د پو هاند حبیبی تالیف

(۲) صراط التوحید ۹، ۱۰۰ مسخونه

شريعت ، طریقت ، حقیقت ، سرفت ، قربت ، وصلت ، وحدت او سکونت (۱) چي ده
به خپله خا نله پيدا کړي وو، تول طي کړل او خپل خانې د «بایزید مسکین» په
لقب يادکنۍ او دايې دسلوک او تو حیدر اتابوو روستني پوری و ګنله، څکه چې
دده په فکر چې یو سالک وصل می او په دغه و صل کې بیا یگانه می
«نو مسکین می یعنی دبشر یت له صفاتو خله خدا یې صفا تو تمیيل و کې
(۲) وايې چې ده هر خپل مهرباندی هم «بایزید مسکین» کښلی و او دده
نو بیا لی شاگرد او خلیفه «دولت» د بایزید په پیر وي د «مسکونت»
د مقام او چتو الی او د هند او تاباط د مسکین سره په د وو به تو کې
داسی بیا نوی :

مسکونت بلند مقامه او پا من دی	نو د ده د ډا سه نشته مقام و نه
مسکین به رضاوا اړه چاری کېږي	په هر هر یو کې کاندی خپل حکمنوند (۳)

بیا نو دخپل پور «بایزید مسکین» به باب وايې :
هر طالب که عمل کا، بقصوده مودی چې درید د وړه پور بایزید مسکین شه
د اچې بایزید به د عرقان او سلوک که د منازل په طی کولو
کې خونی مو ده تیره کړي وي په خرو ګند او یقیني تو ګه بېگاره نه ده،
خو دوړه خرو ګند بیو چې په دغه وخت کې بایزید د تجارت او
سیما جت او دعلم دهاره او هم کاهمل پور په لتون پسی سحر ګند
تر کستان هند وستان او ګند هارتہ سفر و نه کړي دی ،

(۱) صراط التو حیدر - ۳۷ مخ (۲) صراط التو حیدر - ۱۷ مخ

(۳) د دولت لو اني دیو ان - ۳۴ مخ د کابل چاپ

ذتر کستان اسان بې د تجارت د پا ره هندوستان ته بیولی، او به هندوستان کې بې د «یوگیانو» عقا ئد، او د ته‌امنخ او د تجسسیم دعقیدې دخاوندانو افکار مطالعه کې او د هەمو پر افکار و بې خور کې، او هەم بې د ملا سایمان کانچجری سره کتلى او له هەنخە بې علمی استفاده کېدە، او د خەل شەخصیت د تکمیل دھاره بې زیارو نه ایستلى دى . بايز يە كىندهار تە دخچىل يوه سفر داسى يادونه كوي :

«چەندىماه درخلوت، روزه و عزلت اختیار كرده بودم، بىن جفت شر يعت (زىن) سراگفت: كە تو اول تجارت و كار بىكىردى، نفقە خانه و مهمان از آن حاصل مى شىد - اكتۇن نىز تجارت و كار كەن تابار اي نفقە چەبزى حاصل شود - چون بىسيا رسىگفت سوی قىندىھار براي تجارت و فتىم، و نېت چەن كەردى مىگر كسى سو حدبىابىم تاباوى، مشاغل باشىم، كار و ان بىقىنداھار رسىد، دېگر كار و انبان از خرىد و فر وخت و سود و زيان بىكىردى، من اول بىرسىن پىر كەن مىل كەردى، در آن ولايت نىز پىر كامىل نىافتىم... دران وقت در قىندىھار يىك امير بود نام او بىرمخان بود، براي كار و ان ظلم كردى... پس وارثان بعضى جمع شىنىد براي فرياد كەردىن سراپىر باخود روان كەردىن... گفتىم! بىر ان و پادشاھان حق تعالى از عدل خو اهدىپرسىد، و يىك ذرى معنى كسى ضایع نگرداشد، بروى بىنماید كە: فەن يعمال سئقال ذرة خير آير... پس بىر مخان قبول كەردى و گفت، تفحىض مال بىكىم، و لېكىن تفحص نكىرده، بر وعده مەغالفت شد» (۱) قىندىھار تە دبايزىد دغە سفر بىايى چى د (۹۶۰ھ ق) كال بە شاوخواكى و

-۱۱۱-

خکه چی بیرم خان په دغه وخت کی دهمایون لهخوا په کندهار کی حکمران و، او
په (۵۹۶۱ق) کال کی همایون دی له کندهاره دخان سره کابل ته بوت (۱)
په هر صورت دبایز ید روپان داسفر گتور نه و، خکه چی له یوی خو ایپی کاسل
پیرو نه ووند، او له بلي خواپی دنيا هم په لامن و رنغله، او داچي یو حاکم
ته بی دعادرستیه چ کپری او پرز نگنو سوی و، پېریپی خان شرمنده باله دی وائی
چی: «کار و انيانو له ماسوغوبنتل چی زدهم له دوى سره دغه لخای حاکم بير مخان
ندورسم، دوى چی حاکم، ته و رغلل دتعظيم دباره زنگنو شول، زه هم مجبور
شوم چی په زنگنو و در یوم سحاکم وو یل چی: زه به باز خواست و کرم،
سگر ده خله و عده په لخای نه کپره، او له دی خنه چی یو خا کم تهسی سرتیپتیه
کپری و دېر شرمنده و م» (۲)

او له دی وخته بايز ید ته ظالموحا کمانوسر دسبارزی جذبه ر اوپار بدله، به تیره
بیا هغه وخت چی ده یوه ورڅ یوه پېښته مېرسن ولید له چی متجاوز و ظا لمو
حاکما نو بی د سر وېښتا ن دژوندي دپله سره تپلی و، او چی
ژونده په خرڅبد له هغه مظللو سه پېښته به هم ورسه
چور لپدله (۳) د ده وینی په جوش راوستلې او اراده یې و کپره

(۱) دېښتې دادېياتو تاریخ - ۲/۲۷۳ سخ دتاریخ فرشته او اکبر نامه په حواله

(۲) دروپان یاد - ۲ سخ . دخیپ نوال رو هی خپرنه .

(۳) دېښتې دادېياتو تاریخ - ۲/۲۷۱ سخ .

-۱۱۲-

چی دظامانو او زوراو رو سره په کلکه بکاره مبارزه پهیل کپی خو سنگه
چی هنده وخت تو نیزه ۱ و خلقی مبارزه یوازی دمذهب په بنه کمی سخن
راتلای سوها و خلقی قوتونه یوازی دمذهب په نامه پر یوه مرکز وا غونه بدلای
سوهونو بايز يدهم نیت و کمی چه له مذهبی لاری شخنه عام خلك دظامانو، غاصبانو
ستجاو زانو مبارزی ته را وپا رو لی او په مذهبی تبلیغاتو کمی مظلمو خلکوته
دو بهوالی دوسن و رکپی عهدو، چی له کنده هاره ستپی ستو مان او تاو اني کورته
ستونو، او بیا پ ریاضتو ته ملاو تپله.

دحالنامی مصنف ایکی چی : «چون کارو اینیان پدیره آمدند از حضرت عزت
بر پیر دستگیر ندا رسیده :

یابایز ید ! ملو ک الدنیا مغلوق و لا ينبغي للموحد ان یخدم المغلوق لاجل
شئی من الدنیا -

پس ترا اباید چون بهانه خود درسی پنج سال بیرون نروی، و با خلق آمیز شنکنی،
اگر درین پنج سال بکار دنیا مشغول شدی ترا به خضب خود سبتلاکر دانم (۱)
بایز ید په کور کی به چله ایستلو پهیل و کمی، تردی و خته دده قول ریا.
فتونه دخان دتکمیل دهاره و، گویادی کامل سوی و، خو مکمل نه و - خه کال
نیم چی بی چله و یستله نو :

---

(۱) دخیر البیان سریز م. اسخ د سولوی قاسمی لیکنہ - دحالنامی پمحو الہ

و رته خدائی الهم و سو، چی: که بورشتو نی طالب درنه راسی او به صدق
ددی حال (طریقی) طلب در خهدو کری نو هنده به حال (لار) پوه کره، چی
دیوی دیوی خخه خود بوبی بلی سی او رونیا به زیاتیدوسی (۱):
تر هنده و رسته بی خلکوتیه دخیلی طریقی تلقین شروع کنی، او هر خوک
چی به بی سرید سو، نو دهنه دباره بی دا او وه صفتونه لازمی گفیل:
لوسپری: لمحرا و محان سائل دوهم: به خورلوا و چبلو کی استرای نه کول.
دریم: په نرمی لیو لیو خبری کول، او له نا و رو خبر و محان سائل.
خلرم: لیو خوب، او به و بینه او خوب کی د خدای یادول.
بنغم: دنیکانو سره صعبت کول او له بدانو لیری کبدل.
شپرم: تل او به پته د خدای یادول.

او و م بدخدای د توحید منلو به لاره کنی تل زیار ایستل (۲)
وابی چی بازی یلرو و بنان ترقیلولو لوسری دخیلی طریقی تلقین خیلی ماندینی
ته و کنی، او هنده بی خلوت کنی کنیه نو له او دمیرفت دلاری دیزندلو در من
بی و رته پیل کنی عیاد کانی گرم خونو رکسان همدده بزیدان سول، هغوت
نه بی هم امر و کنی عجی بی خلوت کنی کشنبی خود دخلوت هم دده په کور کنی،
و، او ددودی خدمت بی دده ماندینی کاوه، دبایزید پلار او کور نی بی په دی
دیر خوانی سول چی د بایز یل بئنه دنور و خدمت کوی، او له دی خخه بایزید

(۱) دخیر البيان سریز م ۱ سخ دپیشور چاپ دمو لوی محمد عبد القدوں قاسمی
لیکننہ۔ دحال نامی په حواله ۰

(۲) صراط التوحید - ۸۴ سخ ۰

ته د الانتباه پهداسوه چې بېخو ته بايد به اجتماعی چار و کې زیاته برخه و رکړه سی، لخکه نودده به مریدانو کې نزاوې بېخی دوازه شا ملبدل او بايز يد به یوه مجلس کې دېغو او نزاوګهون رو اج کېءه، اخوند درویزه چې دبایز يد رو بشان سخت مخالف و، دده دا کار داسی

غندی :

«سکه باز يد يو حکمتی و، ده په پبله آشنايی کړه له عور تو، لکه عورتني شوې گمراهی، دامر دان يې هم همراه شوې دغله طو، دي باز يد و پبله قول کړه د عور تو دز لميو مجلسونه، چې راځۍ سره کښېنې دېڅه خدای بو لیءه ذکر ونه» (۱) بايز يد رو بشان د خپل طریقت دهاره بېخو او نزاو ته يورا ز تبلیغ کاوه، او به دي توګه يې دېغنو د حقوقو د ثبوټ دهاره زړیه به برادر وله او دا هن وخت یقیناً یومتر قى اجتماعي اقدام و با يز يدانه یوازى په مذہبی چار و کې بېخو ته دنرو سره د ګهون اجازه و رکړي وه بلکه ده ګه وخت ده ملايانو د فتوی پر خلاف يې د سرو د او سماع په مجلسو کې هم ګهون کاوه او ويل يې چې : «ماته الهام شوي دي چې: السماع على ثلاثة انواع حرام و مباح و حلال - من سمع الصوت من شيئاً بمجرته الدنيا سمع حراماً ومن سمع الصوت بمجرته الجنة فقد سمع مباحاً ومن سمع الصوت من كل الصوت بمجرته الله فقد سمع حلالاً» . يعني سماع (سرود) په درې قسمه دی : حرام، مباح او حلال - که چهاد یوشی او از دنیا په مینه ارو په سمع يې حر امه ده، او که چاد خدای په مینه آواز او از ارو په سمع يې مباحه ده، او که چاد خدای په مینه آواز ارو په سمع يې حلاله ده .

۱- درو بشان ياد ۲۸۰ مخ د خطی حا لناهی (۱۳۳۳) په یوهو الله

و لوی عبدالقدوس قاسمی لیکی چې: د دې خبر و ته چه دا شوه چې د بایز يد سره د کانی گرم د علماء خالفت پیدا شو. کهدی د قاضی عبدالله زوی نهوي نواول به قاضی عبدالله او و پسی نور و په ده پسی هېړي وه. خودلو یې کو زنې په وجهه ورته نه دنور ولاس رسپدو او نه پري د پلارداو رخ پېرو وه چې دی دنور و دلاسه آزارشی. څکه نوده خالفتا او رو ګېد و خولمه به یې ده کوله.

قاضی عبدالله او ده ټه ملګرو او د کانی گرم نور و خلقو چې هرڅه ويل خو بایز يد خان له و رو ورو دو، ره حلقة پیدا کړه چې دهه پېږي جو زه شود د خپلوا، رسیدانو په نظر کې دی د زمانی یو کاملي پېړو، چې د زمانی ده دایت دخلکو دلار شونی و ظیفه یې په غاره اخستي ده: او باطن یې د خداي په تجلی رو بشانه و، او څکه دحالنامې مصنف وابی چې رسید انو یې د غیب نه آواز و او رسید و، چې بایز يد ته ددې ده سه «پېړ رو بشان» وابیء، او هم ددې الهام په وجه بایز يد ته دې لقب ملقب شو (۱).

په دی و رخو کې خواجه اسماعیل وفات شو. ده ټه ورو، محمد پلار پرځای په دورو کې دیره و؛ د ورو رسیدشم کې دشر یکبدو دباره کانی گرم تهرا غلو او د بایز يدسره یې سلاقات وشو. د بایز يد صحبت په هنه هم اثر و کړو، او هنه د بایز يد په رسیدانو کې شامل شو. بایز يد هنده ته د نور و رسیدانو نه زیاته، رتبه و رکړه، او د هنه لقب یې «محمد کمال» کېښو د ده ټه په بر کت د بایز يد پېږي

(۱) ددې لقب په وجه تسمیه کې نوری. قصی هم لیکلی شوی دی. خودا وجه هکشې زیاته دوزونه لیله کېږي.

حلقه تر دو رو خوره شو « محمد کمال به په دوز رو کي خلقو ته اجازي و رکولي او خلق بنه بني دهير رو بنان په حلقه کي شاملول .

چو دبايز يد حلقه خوره شوه هو صله بي زيانه شوه ، محمد کمال بي خپل پلار قاضي عبدالله ته و استولوچي و رته و وايه چي ؟ « بايز يه ته خدادي د خپل + عرفت نعمت و رکوري دی - دانعمت ستا کورته را غلى دی - داعنيمت و گبه او دهنده په مریدانو کي ته هم شامل شه » .

بايز يداو « محمد کمال خپل فرض ادا کمپل خو به خبرو بي دپلار غو پخه و نه گريدو خه مو ده پس بيما ده « محمد کمال ته وو بيل چي :

« عبدالله مي پلار دی او بعوقب مي و رور دی - دا حيفر المحن چي دحق له پيژند گلو و او د توحيد له علمه بي برخى دی - باید یو محل بي او رهبي او رته و وائی چي : که به دی جهان دحق له پيژند گلوو (عرفت) نه بي برخى شويه ، نو سبابه دقيمات په زخ دپرو زدگار له ديداره بي برخى شى ع - حق تعالى ستا زوي د عرفت او تو حيد دعلم خاوند گوري دی نوحيف دی چي دهنه د وجود سره سره تاسي دخداي د عرفت نه بي برخى له دنیا الازشیء »

اوچي هنوي . د محمد کمال خبره و انه و رپده (۱) نو بايز يد « محمد کمال ته و ويل چي :

« اي « محمد کماله ! دوى په علم او نسبه غرور دی ، هيٺنکله به يقين او

(۱) - خبره په دې کي پا ته و ه چي بايز يد به ويل چي دی او ل زماير يلشو بيها به زه د خپل کرامت يوه پنهه ناخبيه و رو بهيم ، او پلار بي ويل چي : او ل دی ناخبيه و بهي بيما به يي زه ر يله شم .

اعتقاد رانه و زی، او دوی دخپل و خت هاما نان فرعونان، هاما نان او قار و نان
 دی «سلا بانور پسی دلی راو سنبی، مناظری بی و رسربه و کرپی، خوبایزید خوله
 و را و هو شیار و، چا به بعثت کمی غلی کولی نه شو— او غلی کول بی په دی هم
 گران و، چی ساعشره داجتماعی خرابیونه دکه وه او بایزید به دهر چا عیب
 هغه تدو رسنگنکی کولو— بل طرف ته دده بریدان اگر که په شمار کم وو،
 خو په خپل پیرخان قربانو لو ته هر وخت تیار وو— دکلمی مشرانو هم دانه
 غوبننه چی دد وی په منځ کی دی خونریزی وشی، خکنه نو علماء دده په علاج
 کی هبر بی و سه وو، یو خمل خو بی خلق و رسپی را پاخوں چی و بی نهی، خو
 چی بریدان بی په برسته و در بد ل نو دکلمی مشران تر بیان نخه شول او په دی

بی خلاصی و کړو چې:

«ای دوستانو! په دی بناړ کی خو رسه هندوان، قلنده ران، زیکان او بدان سته
 په دوی کی دی یو لبونی بایزید هم وی— تاسوده ګه سره به لبو نی
 کېږي؟!»

بايزید چی خان په حقه لیدواو خپلی حقی لاری ته بی نورخاڅ په کلمکه و ابلل نودده
 لهجه ده رنکر په حقله سخته وه په عالمانو، پیرانو، ملکانو، خانانو، پادشاها نو
 هر چاباندی ده ګه دتنقیل توره بې و او چلپد، ده ګه «حق وینا» ده چا دباره
 بنکاره وه، او په هیڅ چایی اسره نه کوله— دکلمی مشران و رته یو خل راغلله
 چی دعالمانو سره چی ستا کوم بحثونه دی په هفو کی موشه غرض نشته، خو ستا—
 دخولی نه خو خبری ناسناسبی مونی او رو، کډ مهربانی و کړپی او دا خبری ونه—
 کړپی— نوبه به وی بايزید په جواب کی ورته وویل؛

«ناحیه خبره نه کوم، خوچی تایسی په گمراهی او په تیاره او په شرکت کی
و نیم، نوغوارم جی دخداي خلق له دی تیاري او شرکت خنخه را و با سم او ددین
کته و ورسو م»

دبایز ید داسحتی تردی حله رسپدلى و مچی هر کله چی خمنی کسان و رته
کافران او خمنی و رته بنا فقان بکار بدل نوچی په لار به تبلو دوی ته به بی سلام هم
نه اچولو.

حاله تایسی مصنف و ای بی بوه و رخ بایز ید دلبرستان طرف ته رو وان او،
یوسپی وفات شوی و، خلق دهه قبرته جمع و و، بایز ید به هغه لار تپوشو، سلام
و روانه چولو سچاو بیل لبو نی دی، چاو بیل گمواه دی- بایز ید دد دوی خبری و اور بدی،
او دخان سره بی جواب و رکب و چی :

«ان ر بک هواعلم بمن ضل عن سبیله و هو اعلم بالمهتدین» (دانه عل سوره ۱۴۵)
آیت) یعنی: (بی شکه ستاپرو ر دگار بنه پوه دی چی خوک دهه له لاری نه گمرا
ه دی او هم هغه بنه پوه دی په لار سو ندو نو (باندی)

خوچی لبو شان سخ کی لار نود و رته خدائی الهام و شو او ددی آیت «طلب
و رهه یاد شو چی: سلام قو لامن رب و حیم (سلام دپرو ر دگار، هر بان و بی غاده
دی سین سوره ۸۰ آیت) او و رته و و یلی شوچی دمی دپس خلقو ته سلام اچو
او داسی خبری سه کوه چی خلق در نه خفه شی- چنانچه دی چی و اپس په هغه دله
تیور یدلو نو په دله بی سلام و اچو لو خلقو تری تپو من و کبو چی خو کاله وا هیسی
دی خلقو ته سلام نه اچو لو سن خمه و جده ده چی سلام دی و اچو لو ده و رته جواب
ورکب و چی نی راته دخداي دطرفه دا آواز و شوچی: «خلقو ته سلام اچو، او داسی

خبری مه کوه چن خلق درنه په آزارشی «يو کس و رته وو بيل جي : «بيانو تاته
 په کار دی چي يو خو خبری پر بودي : يو داچي داده و ايه چي ما ته جبريل راخى ،
 بله داچي داده و ايه چي زه دهد يم ، در پمه داچي داده و ايه چي خلق نافقان دی »
 بايز يد جواب و رکپو چي «زه دانه وايم چي ما ته جبريل راخى ،
 زه خوا و وايم چي ساته الهام کپيرى ، او زه دانه وايم چي زه دهدى يم ،
 زه خوا و وايم چي زه ها دى يم (خلقو ته دحق لار بىيم) او دانه وايم چي تول
 مخلوق مانا فقان او کافران دى ، داو ايم چي خدای خوک که منافقان کرى دى
 دى هغه منافقان دى ، او چي خدای خوک کافران کپى دى هغه کافران دى »
 بايز يدچي په ختمه رو يه کى دوسره توبىم و کپرو ، نود کانى گرم عامه
 فضاد د په حلقة شه شوه - او خلقو په ده کى خوبى خبرى هم ايدلى لکه داچي ده بىدانو
 خير خيرات به يې نه دېلو ، او په امامت به يې اجرت نه قبلو لو - ددى و جهی ته دده
 خو و رخى په کانى گرم کى يې تېرىشوي .
 چى لە كىندهار نه دواپسى او په خلوت کى دكىبىغا ستوخە پەئە كاماله تېرىشو
 دحالىناد په بيان «بايز يد ته الهام و شوجه دى بايدله کوره و خى او جنگى دى دخداى
 پەئە نەنى ته راوبولى او دتوحيد علم و رز ده کپرى ....»
 بايز يد چي دخلو ت نەرا او تو ، نو دکانى گرم نه په خومىلە فاصىلە کى
 يو هبله آبادى وە «سنگى توى» هلتە ولار خو هتلە دده او دھە خاي دبو بىل بىر
 شيخ او رىبا «ترمئى جوره رانغلە بېرتە خېل كورتە ولار ، او دكلى دخلقو په
 صلاح يې خو و رخى د پلاز سره يو خاى تىرى كېرى ، خودى
 د خېلە خېر و نە ، نە او رېد و او پىلار يې زىرە لار

نه بپهوله - آخرچی بی پلاره پر به تنهکه شو، نو ما راده بی و کمچی
 د ده د لاسه کانی گرم پر بپدی اما بایزیده بی پوهیده چی: «که پلاره ز ماد
 لاسه کور پر بپهود نوبیا ز ما هم به کانی گرم کی خیرنشه» تکه تو ده په خپله کانی
 گرم پر بپهود، او د ورو تهرا غلو - د د ورو علاوه د با بیزید
 د دعوت خوار بد لو د پاره خمه قد ری ز رخیزه ثابت شوه - د بیزید
 انوحلقه بی پره خوره شوم خوبیا و رته په خوب کی داشاره و شوه چی دورو نه
 «سین» ته لارشی، نو خپل بخلیفه بی چی همه هم «بایزید» نومید تیراته و استولو،
 او د تیراپه و رکیزو اپریده باندی دده دعوت بنه افر و کپو، که خمه هم دده خلیفه
 پهور کزو کی د مغلود لاسه بی گناه و ژلی شوخوبایزیده رو بنان ته بی دو سره خبرور کپو
 چی داعلقد دعوت دهاره بنه موزونه ده . نوشه موده پس چی حاجی گدای نومی یو
 سین بینهون د خلورو نورو سلگرو سره دبا بیزید روبان لامن نیوی و کپو، او
 دی بی خپلی علاقی ته و باله - بایزید هم ددو رو نه ذهنگبو په لار تیراته و رشیه
 په بنه گندو کی بی هم ددعوت دائمه خوره کله، او د تیرا او رکزی اپریدی او تیراهی
 خویی داو له دده دخلیفه په و اسطه سریدان شوی و و، لکه دحالنامی خا و ندچی
 لیکی:

«!که ز په شو آمله قدم یوسی پیرد ستگیر قد سره کردند و شا دیها نمودند - بر هر ده
 که نیگذشت اکثر زنان آن ده سبو از آب پر کرده بر سر گرفته از ده برسی آمدند و نقش
 می خواندند، و در نقش صفت پیردستگیر می کردند» خو و رخی بی د تیرا په مستوره
 کی تیری کپی، بیاد خلیلو علاقی ته و لار، د «مکمل شانی» کرده بره شو، ملک شانی

د خالیلو خان وو، چې د هغه خاندان دد ه سریدان وو.

په خالیلو سند و او د اوز دزو کې بې د پېری آو ازه خو ره شوم اوور وو رو چار چا پېر
ترکګیا نړو، یوسفز و، توی اوصافی قبیلو ورسپله .

دحالنامې بیان دادی چې: «دبایزید د دعوت په خور بدرو دنا قصو پیرانو په زړه کې
د حسنه او راهې پکې او د دوی د خالیلو یونېل مشرسلک حب ته په فریاد و رغلن
چې دا نوي پېرداخلي دی خان تمهدهي و این، که زړ بې علاج ونه شی او خلق ورسو
را غونډشول نو تور به په لامن کړي او بیا به بې علاج گران شی»

خنګه چې په هنټو رخو کې پېښهور په کابل پوري ملحق و، کېږي هنډه وستمان
او سحمد حکيم سرزابه کابل کې حکمرانان وو او جانس خان د سحمد حکيم سرزابه
د طرفه په پېښهور کې صو به داروو نو دحالنامې مصنفو ایې چې ملکت حبیم جانس.
خان ته وو یې چې: «زمونیز نه دو و لس زړو وې واخلمه او داسېي وو ژنه»
خوجانس خان د دې رشوت په قبلو لور ضانه شو و یې بې چې: «زه بېمداد سحمد حکيم
سرزا جواب نه لرم تاسو هنډه ملار شني» ملکت حبیب هغه و یې کابل ته یوو رسې
او سحمد حکيم سرزابه صلاح کار اټو بې وو یېشلی چې د اوږدلان صادرشی چې باورزید
دی هم هله وو ژلې شنی۔ خو سحمد حکيم سرزابه صلاح کارانو دی ته آماده ته کړي
شو او فرمان داوشو چې بايزید کابل ته راولي چې حال بې معلوم کړو.
بايز يد په پېر عزت د یوڅو لوستو سر یدانو دار دل سره کابل ته رو ان شو.

په لاره کي بې ھم خپل دعوت خورولو - د حا لئامي مصنف و اىي چي به
لار کي د توي قېبله و، د هخوي مشر عبدالکريم د پير و سلگر و سره د بایز يد د
ارادت په حلقوه کي شاميل شو - بايز يد هخوي ته خپل يو خلدنه و رپر يپو د او به
خله ڪابل ته لار - چي درباره و رسيدن محمد حکيم سرزايي د پر تعظيم و ڪرو
او ورته يي و ويل :

«يانشیخ! خلق ستا په حقله قسم قسم خبری کوي - ته قاضي خان آه (يعني د مشر
قاضي آه) و رشه او د هنده سره علمي خبری اتری و ڪړه - هنده خه چي هنډه ستا په
حقله وو يل په هنډي به زه عمل و ڪرم»

بايز يد د قاضي خان ځای ته لار - هلتنه يي عزت و ڪړو او بیا بې تري نه د
سلکت پو من و ڪړو، که د حالئامي په بیان اعتبار و ڪړو (او په کاره چي
وی ڪړو، څکه چي اخوندرو بیزه هم دا خبره په ذیمګیر خوله مٺای ده)
نو بايز يد هلتنه دخپل سلک صفا ئي داسی په ڦن ڪړلوا جي ان هم موږ دا صفائی
دده په حقله بنه کافي گټائي شو » (۱)

(۱) تر دی ځایه دسو لوی محمد عبداللائق دو من قاسمي ليکنه و ه چي د خوار الہان
دې چو رچاپ دسر يزی له ۱۲ مخ خڅه تر ۲۳ مخ پوري را خستي سوي ده - خو
په نور و مأخذو کي د بایز يد او قاضي خان پوښتنۍ او جوابونه دامي خلاصه
سوی دی :

قاضي: ته خان ته مهدی و ايي؟

* بايز يد: ز مهدی نه يم هادي يم .

و لوی محمد عبدالقدوس قاسمی خپلی لیکنی ته داسی ادامه و رکوی :
 «الغرض قاضی خان دده صفائی بهش کره او مرزا حکیم بیا به دبر عزت و این
 کر و دهنه خایه پیبو و ته واغلو، خو په دی پوه شوچی په خانلیلو کسی زسا
 گذران گران دی - نودهنه خایه د هشنغر مهمند ز و ته لاو، او هلتہ دیره شو.
 هلتہ یو بل پیر «قانی» نومی دیره و، هنگه بی هم به اخلاق منو کمی شامل شو
 دوی دواز و دسر و دشو قیان و او، به دی و جه بی آوازه نوره هم خوره شو
 ددی نه پس بايز يد په منهمند ز و کمی خپلوي و کپري :

دیو خان، پایانده خان زوی علی خان ته خپله لو ر «کمال خاتون» و رکره ،
 دبل خان، بهادر خان لو ر بی خپل ستر زوی «شیخ عمر» ته و کرمه دیو بل
 سهین رو بی «مهما خان» لو ر بی خپل بل زوی «جلال الدین» ته و کرمه، او یوه بشخه
 «دنی» نومی یسي سر یده شوه او پر هنگي بی به خپله نکاح و تپله ۱۰۰۰۰ ده
 زو په مشرانو کی لانور هم مغز شو، خلفاً او ساز و نان بی په علاقو خواره
 کړل چې خلقو ته دعوت و رکړی او د پیر کابل په لام د تو بی کولو تلقین
 و رته و کپري یو خلیفه بی چې «مو دود» نو سید کنده هارته و استولو، هلتہ بی
 کاسی، پریخ او خه هم ترینا ن سر یده ان شول، بیا هنجه خلیفه دبلو چستان

* قاضی: ته خه په هیوی چې دا الهام رحمانی دی که شیطانی؟ بايريد مراته الهمام کېږي

قاضی: ته خه په هیوی چې دا الهام رحمانی دی که شیطانی؟

بايز يدې کوم الهمام چې د فرق آن او سنت مطابق وی د سنلو و ردی.

(در و پهان یاد - د کابل چاپ - ۱۳۱ سخ)

په لار سند ته را غلوه، به سید پور کی بې ديره و نوله او دبایز بد خو تکره او
نغي و طبريدان هلتنه پېلما کړل یو کس دو و ته بې خلافت هم و سپارلو.
باير يله خپلېل خلیفه «دو امت» ته جهرا اطالتونه ځلډ کتاب ورکړو، اولادا کبر
هلچا درهار (هندوستان ته) و استولسو. دحالنامې بیان دادی چې اکبر خلیفه
دولت ته داوodel چې:

«سن شیخ را به پیر قیپول ګردمو هر خلیفتی که پفر ماید بچا او م بعد هچېزی
هله يه برای پدر دستگیر فرستاده، خلیفه و انيز خلعت بیخشیده»

بل خلیفه «بیو سفت» بې ده مخسان بر زما سلیمان ته و استولو، او «فیض المطالیبین»
رساله و رکړه چې سر زاتمهې و رسوی در ز اسلام خواعالمان در با رته و غوښتل
د خلیفه سره بې بحث و کړو، او چې تسلی بې و شوه نو د خلیفه په لام
بې یو جوا بې کاغذ او یو آمن او پوستین تحفه با یز ید ته و استول، په کاغذ کې
بې دا لیکلای و، چې: «ما په خپلو سریدانو کې شمار کړه او چې خه خذت رانه
اخلى رانه و بې سپاره—خپله مې هغه طرف ته د در تلو خیال شته که در عام نو
خدمت ته به حاضر شم» خلیفه ته بې هم یو آمن و دېساو.

«ارزانی» شاعر هم دده خلیفه و، چې دحالنامې د مؤاف به و بینا بايز ید دی
هندوستان ته و لیږ لوچې هلتنه خلقو ته دده دلاري تاقین و کړه.
اخوند در ویزه و ابي چې به دغه و رخو کې دبایز ید یو ه دعوت نا هه د
«پیر بابا» په نامه هم و رسیدله، خو پیر بابا چې هغه و لوسته او در دخواب بې
ورکړه

اخوند درویزه و ایی چی: پیر بابا سره دیوی هلی (چی اخوند درویزه هم پکشی و) و رپسی هشنگر ته لارل—بایزید و رته وویله چی: «ستاسی په علاقه کی نور گمراهه ان شته—دهفوی علاج فیروزو، تاسو هفوی ته هیش و نه ویل او په ما پسی راغلی—داوی؟»

پیر بابا ر ته په جو اب کی و یل چی: «هفوی مو په بحث کی لاجوا به کپری دی، او زمو نیو فرض ادا شوی دی—و ژلی می نهشو، داد پادشاه کار دی—که ته هم خپله گمراهی منی نومو نیو درنه و اپس کیبو و». اخوند درویزه و ایی چی: «بایزید به کلمه دبحث او کلمه دجلول خو بی خبری کولی—خوسا پری دو هرسو الونو جو ابونو باران و کپر و چینه نه لا جوا به شو خو نفسانی خواهش پری غائب و، سسلامان نه شو (۱)».

او بیا اخوند درویزه و ایی چی:

«زماستاذ حاجی العرسین ملام محمد چی په سلaz نکی باهیمنی مشهورو و، په دی و رخ ددهنوم» پیر تاریک «کپیبو د» (۲).

خود دی و ج تعصب او سخت مخالفت سره سره بیا هم اخوند درویزه دایزید رو و بنان له ذکارت او هو بنیاری خیخه ست رگی بهی نه کپر ای سوی او و یل چه بی: «ایزدیور په عقل ہررو، ددندی اعقل بی ھیرو، ویه باری او زیر کی بی ھدره زده و... سکه بازید یو حکمتی و... (۳) دلتاه باید داهم و ویل می چنی دبایزید رو و بنان

۱ - تذكرة الایرار ۱۵۲ - مخ

۲ - دخیر البیان سریزه ۲۷ - مخ دیه بیو رچاب .

۳ - معجزن داخوند درویزه .

سرهداخوند در ويزه مخالفت يوازي ديدهبي تعصب بهه نه در لودله، بلکه دپردي شاقهه دهند دمغولى حکومت داستعماري سياست بار و نو يه هم سلاطير کاوه، او دخبلو استعهه اري گتو دهازه يي په پېښتو اکي د ديدهبي تعصب او رته لمني و هلي، او خنگهچي اخو ندر و بيزه دسيده علی ترمذی (مشهور په پير بابا) مرید او خليفه، او پير بابا ده هلى دمبلو لى حکومت سره دو ستانه ر و ابط در لو دل، او بايزيلدر و بيان پر پېښتني خاوری باندی د هند د مغولی حکومت د تيری سخت مخالف و، نو چکه اخو ند درو بيزه دانسته ياند انسنه په دې اختلاف کي لوی لامن در لو د.
خودې اختلاف د باین يد رو بشان د مبارزې په عزم کي خه خلل پېښ ذه کړاي سو، بلکه خپله د بارزه يي لاپسى تيزه کوه او د معنوی تلقین سره يي پېښتني توزه هم تر سلا کړه، او عملګېي سياسي مجاوز و ته سلا و تره او د هند مغولي متاجوا ز حکومت ته په ډاګه پاخېد.

لوی استاد، پو هاند حبوبې ليکيچي :

«د غولو له خوا سيدعلی ترمذی او اخوند درو بيزه د پېښتو په منځ کي ۱ هغه خلاق وو، چي دوي دمغولو سره قدیمه خپلوي او نژادی علاقه هم در لودله، او د دوي د حکومت طرفدار ان هم وو - نو طبعاً داخلق درو بشان، قابلی ته و پاخول شول، او پېښتنه خېښي درو بشان پرخوا، او بله دله داخو ندر و بيزه پرخوا اور بدله، او د دوي په منځ کي داخلي جنګ تودشو. په دې جګړه کي په زړو نو پېښتنه سره شول، او هغه مقصدهچي دمبلو حکمدار انو در لو د بهه حاصل شو، علاوه پر هغوا مسلحوچکو چي مغو لو درو بشان سره کولي، ددو ويره او نورو سلايانوله خوا اور د سره علمي او جدلې مقابلي هم جاري وي، چي د اټوله دسيده علی ترمذی شاگردانو او ارادتمندانو

دمغلو دحا که انویه لسموئن ددی دپاره کولی، چسی روشنان پسته و ته په بین دیشی او الجادبدنامی، مگر روشنان له دی تو لوسره په خپل علمی تبعرا و فصیحه ژ به زبله کر لاه، لکه چی دده علمی خبره نی او مناظری دللاز کر یاسره مشهوری دی، و ای چی سلاز کر یابایز ید روشنان ته وو یل :

«ته : کشن القلوب او کشف القبور دعوی کوی، نوزستاندزره حال را به ووایه که دی را ته ووایه نوزه به دی په یقین سره مریله سم -» روشنان ورته وویل:

«که ستاپه سینه کی زره وی نوزه به بی حال در ته وو ایم، خوستاپه سینه کی زره نسته » .

سلاز کر خلکو ته وو یل: «او لـ سامبر کری که زناپه سینه کی زره و ، نوبایز ید و وزنی - او که زنه بی ، نودی ایله کریء (۱) روشنان وو یل: «دازه چی ته بی یادوی هر خراوپسه او آس بی لری سگردوس من زره بی دی، لکه چی رسول الله صلعم فرسایه می دی : قلب المؤمن اکبر من العرش واسع من الکر سی، والقلوب بع القلوب یشاھد یعنی: دمیس زره تر عرش لوى او تر کرسی پر اخ دی ، او زروند زرو سره وینی» او د کشن القبور په با ب با یز ید سلاز کر یا ته وو یل چی: « کشف قبور هم داسی کار نه دی چی به ظاهر و هو اسو بی ته وو ینی باید په کلمو کلمو دنفس

(۱) داجمه داستاد چبیبی په لیکنہ کی نسته داستاد خام له لیکنی شخه را خستل

تصنیفه و کپی: نو هله به ددی قابل سی، چی داسی اسرار و لیدلای سی » (۱)
 تر هنه و روسته نو بايز يددنه دهغولی حکومت دتجاو ز بر خلاف په بشکاره
 دجهنگ اعلان و کنیه، او خپلو مریدانو ته بی هدایت و رکنی عچی دمغلو له اسار ته
 مخانو نه و ژغوری، دمغلو پرسکاری قافلو بی پرغلونه پیل کره، او دقافلو
 شکا یقونه مغلی در بار تمور سپله مغلی در بار په کابل کنی و اکوال محسن خان او په
 پیښو رکنی خپل حکمران معصوم مخان تماسو کنی چی دهایز بدپر آزادی غوبېتونکو
 او خپلو اکنی ساتو نکو باندی لبکری و باس او باهزر ید و نیسی - دخه و خت بايز يد
 او سلکری بی به «مهمندزو» کنی او سپله، او چی دمغلو دلبهکر و دلوی پرید خبر بی
 وارو يدنوله هغه ځایه یوسفز و ته ولاړل او دیوسفز و په «کلمپانی» کنی دیره سول،
 معصوم مخان هله پسی ورغی، بايز ید د خپلو سلکر و سره غره ته و خوت،
 معصوم مخان غرمه محاصره کنی بايز يدهو سو چی بی له جنگه چاره نسته، نوده او ذده
 آزادی غوبېتونکو سلکر و توږی له تیکو رو وو یستلى او خانو نه بی جگړی ته چمتو کړل
 دحالنامی مصنف ددی جګړی به باب داسی لیکنی:

«جمله یاران که آنجا حاضر ہو دندسه صد و سیز ده تن ہو دنل بعده پیر دستگیر قدام سره
 و فو ساخت و دور کم نماز خو اندو دست پلها پر داشت و یاران آ مین کردند»
 سولوی محمد عبد القدوس قاسمی لیکنی چی:

«دمغلو سره مخاخن شو او حمله بی و کړه، خدا بر یال کړل، خه مغل و وزی شو،

(۱) دېجېتو داد بیا تو تارېخ ۲/۸۳ سخ دائمه قلبیس دابو لقاسم رفیق دلاوري

-۱۲۹-

نور په بیووته را و تشتپه ل (۱) او بیا د حا لنا می د مصنف له قو له لوکنی:

«بعده پیر دست گیر قدس سریه آن جنگ جا را «آغاز پور» نام نهاد - یعنی در ان سر زمین آغاز شمشیر گرفتند کرد ، و آن پاران که در ان جنگ حاضر بودند آنها را «آغاز پوری»

لقب کردند ، و یک حصه از غنیمت ایشان از پاران دیگر زیاده می یافتدند»

و این چی بازیزد تردی بریالی جگری و روسته دتیرا خواته و خوچد، افضل خان

ختک تیرا ته دبایزیدرانگ داسی لیکنی :

«بیاله توچی و تیراه ته ورغنیه، ایریدی، ور کزی داعالم بی همهمو یدشه - داعیه،

بی دمغل سره دبدی و شوه، ویل بی چی مغل خلم بشه دی ، په دا پېغښو باندی

علم، تر حله زیات کدا - په هغه آوان په تیراه کی دیرو ایمن و ما امانخیل هم په خنگه

و خت ورته میشته و محاول په «چوره» راغنیه په هغه وخت و سله په هغه عالم

کی کمهوه، دچوری درومی به سختی مشهوری دی - مریدانوته بی و ویل چی دا

دور می پری کوئیه، سرونه بی تبرویه - جنگ بی و کپر دمغل سره نقل کاچن هفو

دور مویه دنیزو کار کاوه» (۲)

بايزيدرو بیان تیراته راغنیه او د تیرا ننگیالی اپریدی بی دخان ملکری کول او هفو

ته بی و ویل چی: «داتیراهی قیمه په پته دمغلو سره لارلری باید دوی له تیرا خجنه

و نیستل سی» او تیرا هیوته بی و ویل چی: «تا سوپه باطن دمغلو سره پاستیه - دماله

طربقی مردو دال طریقه شوی - او س بویه چی دواوه لاسونه پچله و تپیه راشنیه

چی د تا سو تو به هم دغه ده . هفو يالله اعتقاده چی په ده بی وه ،

(۱) دخیر البيان سریزه - ۳۰ مخ دېښو رچاب -

(۲) تاریخ مرصع - د پېښور چاپ ۲۳۹ مخ

هاله و بزی تیرسو کسمو لاسونه و تپول و رلرور اغلل، تیرسو و ازه بی جدادجا مره کپول
بودبل نه خبرنه شول - هنه باقی بی تاراج کپول - تیرا هبی له تیراهی خالی کپه،
ابریدو ور کزو و نیو» (۱) تر هنه و روسته با یزید رو بنان پر پیشانه بزرخان را تو
نکوه او هعوته بی ووبل :

«فاسی دوقوم و است چی ترده هلی پوری مو پاچه هی در تولدله ، او س دمغلو مریان
سواست ، او ددوى ظلمونه گالیء ؟ !
ولارسی-او د اخلاقمی کپه له غارو و باسیء ! » (۲)

دی بدغ په زرو پیشانه را او پارول او دسته جا و زینو به مقابله کنی سرپیشندنی ته
چمتوسو ل ، او دننه گرها ر پر خوار او خوخبدل چی نومه ری له افغانی خاوری خدنه
دېرديو دمغلو بینې و باسی او بیاد هند خوانه هخه و کپه - لکه اخون درو یزه چې
دېر رو بنان له خولی لیکی :

«لبکری به کرم بینیادی ، هند وستان به و نیسمه ، آوازی بی کپلی گلی ، هر چې
آس لری عراخیء سآس په ساپوری باسیء !

دا کبر بادشاهه ټنگی و اوه زمادی ، دوه گونه به در کوم دغه بنادی » (۳)
هنه و چې بایزید رو بنان له تپراخخه دبرو سیمی ته راغیء ، هنه سیمه بی
ونفیو له او هلتنه دیره سو .

په کابله کنی دمغلو و او کوال محسن خان چی لاد معنے دبا یزید به راخوخبد و ،

(۱) تاریخ موصع ۲۳۹ منځ

(۲) دېبنتود ادبیاتو تاریخ - ۲/۲۸۷

(۳) د اخون درو یزه مخزن ۱۳۳-۱ منځ

خیز سوی و د خپلو خونخوار و لبکرو سره لسه جلال آبا ده
دشینور و خواتمه د بایس بسد مخنیوی د پاره و رو و وتاود
«تورو را شده» په سیمه کی د بازیده رو بان د لبکرسره مخ سو،
سخته جگره و نیتله - به پای کی د بازیده کر ماته و رکره او به خپله
با یزید رو بان هم سوه سو.

خوبده د پینی او د سرینی نېټې به باب خور و ایته سته:

یو داچی بايزید رو بان د جگری په ډګر کې سړ او په اشنغر کې بشخ دی؛ بل
داچی په خورا توده هوا کې پلی په غرو اور غوکی له لبکرکه بېل باته سو، او به لار کی
جل وا هه، چې اشنغرته و رسید په «کلمه ای» نومی محای کی وفات او همه لته
په اشنغر کې بشخ کړ سو، او وروسته یې زامنوه هیونه را وا یستل په صندوق کی
یې دخانه سره ګرزول - وا بې چې د یو سفزو په جنګک کی بیا هغه تابوت ایاسه ندانه
لاهوكړه سو در بهم زو ایت دادی چې په وزیرستان کې بشخ دی او همه لته د د به
نا مه قېږشتنه - خلزم رو ایت وا بې چې بايزید رو بان په جنګک کې تهی سو، نو
اشنغرته ولار، او په ماسون زی کې چې دا کبریورې د ګلوزی سره نېټې دی سړ او
هله لته بشخ کړه سو، او یوه لوره ګښله هم پرجوره کړه سو، چې تراو سه استه - خوز امنوی
دد، تابوت اړه هغه مخایه یوور، او اړکتله یې لاہو کې - (۱) یوه نهدي مو لفابیا

لیکی چې:

(۱) تذکرة الاولیاء - دميراحمد شاه رضوانی دلاهور چاپ - هامخ او:
دېټه تو داده ټاټو تاریخ - ۲۸۷، ۲۸۸ - د پوهاند حبیبی تأثیف -

« دا فغانستان دغرو په سلسله کې د «بتهه پور پر غره درو بشان قبردی » (۱)

دحالنامې مصنف بیاو ای چې :

په (۹۸۹ هق) درو بشان اخلاقفودده تابوت په «بتهه نگر» کې بسخ کړ ، چې د غهځای له کانۍ ګوره مختجه درې و وځی لاو مساواهدلري (۲) او وس به کانۍ ګوره (و ز یوسیتان) کې یوه شهوره هدیره د «میان بیرو لی» صاحب په نامه، شهوره ده او خلک بې د، درو بشان دخاندان مقبره او یوه کورنې پېران یهم هلتله سته چې خانونه رو بشان ته منسوبي (۳) همدار نګه دبایزید روشان د سپینې دنبې په باب مختلف رو ایتونه سته :

۱ - ۱۵۸۵ سیلادی = ۹۹۶ هـ ق کمال:-

ز یاتره ختیج پوهان او هغه بشان غلی خپرو و نکی چې دهغو پر پله رو ان دی دا کال دبایزید روشان د سپینې کال ګئي، لکهه اکترجان لایهن ، جارج ابراهام ګر بر سن، پرو فيسر جارج مارکنسټرن ، بشاغلی قیام الدین خادم او نو ر... حال داچي (۹۹۶ هق) کال د سیرزا محمد حکیم په سپینه د جلال الدین اکبر دخجر پدلو کال بشول سوی دی نه دبایزید روشان د سپینې کال (۴) او ددې تپرو تمنی سرچینه د دېستان مذاهب غلطه انگریزی ترجمه ده،

(۱) ائمه تلبیس ۳۵۶ مخ د پېتوادیباتو تاریخ د ۲۸۸/۲ مخ په حواله

(۲) حالنامه ۱۵۶، ۱۸۳، ۲۸۸ مخونه

(۳) د اعلومات پوهاند حبیبی تله خنید ولو بشاغلی عبدالقویوم لیکن وچې د دشی

کورنې یو خپری و . تاریخ ادبیات پېتو ۲۸۸

(۴) پردې موضوع باندی پوهاند عبدالشکور شاد مفصله خپرنه کېږي ده، چې د رو بشان یاد د کتاب په ۱۷۳ مخ کې تر ۳۳۳ وزی، خ پواخلي ده، هلتله دی رجوع و سی.

چې به (۱۸۱۰ م- ۱۲۲۶ هـ) کال ده اکترجان لاید ن له خوا سوی وه او بیما
زو و پسن تعقیب کړي ده .

پوهاند عبدالشکور رشاد لیکنی چې: «د پېرو و بنان مرګ په ۱۵۸۵ ع کال بلل
یو و د اسی تبرو قنه ده چې زما د معلو ماتوله مخی اتلمس کاله بخواود لري پېښتو شغوا
ذیوینځة انه خپروونکی شاغلی مولانا حافظ عبدالقدوس قاسمی و رته پام سوی دی او
لیکنی: «د بايزيد دو فات کال اکثر مضمون نگاران سن ۱۵۸۵ ع (سن ۹۹۳ هـ)
بیا نوی خودا سن غلط دی ، څکه چې ا بو الفضل پخپل کتا ب اکبر نامه
کمی لیکنی چې ۹۹۴ هـ کمی دا کېزفو خونو د جلال الدین سره د خیبریه غرو نوجنځونه
کول ، نو د جلال الدین د جنځونواو د بايزيد د مرګ ترمهينځه د شیخ عمر په یوسف زو
پادشا هي ، بیا مخالفت ، بیا په جنځونو کمی د نور و و روښوږ او د جلال الدین بیا د
جلال الدین روښانی اکبر پادشا ته و رسپارل او بیا د همه د ملاز متنه د ددر ا تمثیل
دواعیاتو یو ډلو یه کړی ده چې په ټکال کمی د نه د نه د اټوں و اعمات تقر بیان اسمکن
دی، او د دی غلطی اصلی و جه داده چې د «د بستان بذا هب»، مصنف چې د میرز احکیم
په در بار کمی د بايزيد د حاضری قصه لیکلی ده نو ، تقول بې و رسه د ایمان کړی دی چې
دمراز احکیم د مرګ خبرا اکبر ته په ۹۹۳ هـ کمی را غی (۱) او پیاو ر پسی
جخت لیکنی چې «د بايزيد په پهنه پور کمی دی، د دی نه د بايزيد ډله یو انګر یز
سو انج نگار د اغسط فهی و کړو چې دا د بايزيد دوفات سن دی او نور اکثر مضمون
نگار هم د همه په قدم رو ان دی . . . . . (۲)

(۱) په بستان بذا هب کمی اربع تسعین و تسعین ته را غلی دی.

(۲) د پېښو رو د پېښو مجله - ۱۳۷۷ هـ لو سپړی ګنه .

و اقەمە داسى وە چى ٩٨٩ھـ (ق)، كاڭ چى اكىر بادشاھ لە كاپلە بىر تەھىد سەتونىلدە بايز يە روپان وفات سوی، او ددە او لادى بە يو سەز و كى با چەن جورە كېرى وە.

٢- ٩٨٠ھـ ١٥٧٢م كاڭ: -

دەحالىناسى دكتاب سەھىفە چى د بايز يە روپان او ددە دكۈرنى او خلەيفە گا نو حالونە يې ليكلى دى دبايز يە روپان د دېرىيەنى كاڭ ھىدا ٩٨٠ھـ كاڭ بىللى دى او داسى ليكى:

«بعد از آغاز نەو دن (جەنگ) يعنى شەمشىر گرفتن بېرى دستگەر دو نىم سال، بىتار بىخ هېرى نەھەم، و هېشتاد رسالت پەناھى بىصال دو سەت پيو سەت» (١)

بۇ و فېيىر دا كىتر، محمد شەمیع لاهورى ھم بە «اسلامى دائرة المعارف» كى د بايز يە روپان دېرىيەنى كاڭ (٩٨٠ھـ) بىولى دى چى دەددە خېزەدەپ و خېپ و نكوسا خەذدى (٢) دەغە رازد لاهور پە او زۇقىلى كالىچ مىكىز بىن كى كى دا كەتر جەنانگىر او دو ركى خزانى پە دو ھم توڭ كى هەبىش خليل دبايز يە روپان دېرىيەنى نىقه (٩٨٠ھـ- ١٥٧٢م) كاڭ بىللى دى (٣)

(١) دەحالىناسى د ۋېنچىجاپ بىھتۇن قىلىنى سەخىھ - ١٥٧٢م سەخ.

- داسلامى دائرة المعارف دو ھم چاپ لو سەرى توڭ نى ١٤٣٦م سەخ دەھانىدە رشاد دليكىنى پە حوالە.

- دەبىيەرى دېپەتۈرەلە - ١٩٥٧م كاڭ داكتور گەنە - و سەخ - او و ركە خزانە دو ھم توڭ نى ١٤٣٦م سەخ - دېپەپور چاپ.

-۱۴۰-

۳-۹۸۰۵ او ۹۸۹ هـ ق کیلو ترمع :

خیمنی خیر و نکنی د بایزید رو بسان د سرینی کال ۱۵۸۵ م نه منی او په تېمگه بې ردوی، او هم دحالنامی روایت (۹۸۰ هـ ق) کال ته دشك به سترگه گوری، چې یوله هفو خنخه حافظ محمد عبدالقد و م فاسی دی، اودی لیکنی :

«وانی چې با یزید په ۹۹۳ هـ ق کن وفات شو او د حا لیما سی مهصف وانی چې دی په کال نه سوه اتیا کنی وفات شو دی، د صراط التو حید په باي کی لیکن دی چې دا کتاب په ۹۷۸ هـ ق کال کسی لیکسلی دی او بیاهم دحالنامی بیان دی چې د تو روی اشنستونه (جنگ آغاز ېو زنه) دو زبم کاله بس دی وفات شو دی—دانار یعنو نه خپلو کنی سمو نه خوری.

کوہ بایزید مصیط التبری د په کال ۹۷۸ هـ ق کنی لیکلی وی نو روستود دی کنایه، کبر ته رسیاد او بیاد خلیفه و اپن راتلله، بیاد د جنگونه شروع کېدل (داقول هـ خده په شهرو بیاشتني کنی) او بیادو زبم کاله تبر پدل او په کال (۹۸۰ هـ ق) کنی دده و فلات قیام نه منی ۰۰۰۰

(اگر که) دحالنامی د مهصف بیان ناممکن خو نه دی، خو ظاهر هم نه دی—هم په دی بنا مادېښتو په مجله کنی دا بشکلی وو، چې تر خو چې دا خبره بنه وا ضجه نه وی تر همه موږ صرف داو یلن شو چې «بایزید» د کال (۹۸۰ هـ ق) او کال (۹۸۹ هـ ق) ترمع خه کال کنی وفات شو دی (۱)

(۱) د خیمنی بیان سریزه ۱۳ مخ دېیمپور چاپ.

هی هاند هبیبی دبایز ید رو بشان دسر ینه کال (۹۸۸ هق) کاله گتیلی دی (۱) تقویم العق کا کاخیل بیا به خپل اتکل د حمالناس قول ته نو دی دبایز ید رو بشان دسر ینه پیجده په (۹۸۲-۹۸۱ هق) کی بولی (۲) خو بو ها نه رشاد دخپلی مفصلی او ز و ری خبر نی به باه کی دبایز ید رو بشان دسر ینه دکل په باب داسی نتیجه اخلى چی لیکی :

«دپیر رو بشان دسر گ دنیمه په باب له دغی او بدی خیر نی او ز یاتو القباسو نو خلاهه داتیجه راو زی :

۱- ۱۵۸۵ هیسوی سنه (۹۹۳-۹۹۴ هق کلمونه) درو بشان دسر گ نیمه بلل یوه مر دوده نظر یه ده ، د رایت حکم کوی چی د پیر رو بشان مرج ک باید هر و مر و تر (۹۸۹ هق) کال پهخوا وی .

۲- ۹۸۰ هق سنه دپیر رو بشان دسر گ کال بلل ڈحالناسی رو ایت دی جي بهخو کتابو کی رائقل سوی دیه دپیر ز رو بشان دحالاتو په باب حمالنامه ترتیلو نقہ سأخذ دی .

لخینی نه تاطاخیپ و نکی چې دصر اطالتوره ھیله د تأییف (۹۷۸ هق) او به حمالنامه کی دپیر رو بشان دسر ینه کال (۹۸۰ هق) تو منځ د واقعا تو د پرېښته گوئی دابیو، ور پیدا کړیو؛ چې نه پیش د حمالناسی به لامن ټه و اخلى بتن، کنی تر (نه پیش) و هشتاد) و روښته کو م عملد ټاته وی له دخه امله نو د وقعد د عملی ماختی طالعې دپیر رو بشان مرج کند (۹۸۰ هق) او (۹۹۰ هق) تر منځ به کویم کاله کمی بولنی ۰۰۰ ده

۱- قاریخ افغانستان در عصر گورگانی هند- د کابل چاپ- ۹۳۶ سخ .

۲- درو بشان پاد ۳۳۰ منځ .

سکو ز ماخیال دادی تر خو چی دحالنامی کومی بلی نسمی (چی له بله مرغه
بی ترا و سه پوری خر که نسته) ددغه عددی اسقاط گمان په باو رنهوی بدل کړي.
یا پغپله په حالنامه کې د پیر رو بشان دمر ګک د کال په باب د (۹۸۰ ق) سنې
کوم نقیض قول نهوي پیدا سوی — او یا درو بشانیانو په باب تر حالنامی بل ثقه
سآخذ دحالنامی دغه خبره نهوي ساته کړي — دحالنامی دقوقل درنېټ پرخای دی (۱)

دبایز ید رو بشان آثارو:

دبایز ید رو بشان له هفو آثارو خڅه چی او من سته داسی خر ګند یېږي چی
بايز ید په عربی او اسلامی علو مو پوه و ، په تفسیر او حديث او
فقه کې یې سطاعده در لو دله او په تصوف کې یې نظر او عملاً لوی لام در لو د
او هم ډایتیو چی بايز بد په خلو روژ بو (پېښتو، فارسی، عربی او د پنجابی په
یوه لهجه) پو هېډه، ويلاي او ليکلاي یې سوه د پېښتو د پاره یې په پېښتو سو زو
نمی خبری جو رو لی او پا رسیانو ته په پار سو، او هند یانو ته په هند کو — ددد
لیکلو سو یو آثارو خڅه تراو سه دغه آثار معلو مدي :

۱— د پېښتو رسم الخط :

پو هاند حبیبی ليکی چی : « داسی بکاری چی پیر رو بشان
د پېښتو ز یې ځینې حروف چې مخصوص اصوات لري؟ او د عربی او فارسی حرو
فوله اشکالو خڅه هغه اصوات نه ز د کېږي په یوه مخصوصه رساله کې تر تیب

او تو ضمیح کپل او د هغو د لیکملو شکل بی و تساکه—اکه در و بشان شا گرد او
د په تو شاعر دولت چی و ایسی :

افغانی لفظ مشکل و لوست کو یعنی نمشته

ورته و شوه کمنده دیار لس حرفونه (۱)

۲—صراط النبی حید : دا کتاب بايز يد په (۹۷۸ق) کال لیکلمی او (۱۱۵)
چاهی سخونه لری، او د کتاب په پای کسی بی کېبلی دی : « تصنیف این رساله
بايز يد مسکین انصراری قدس سره العزیز در سنه ثمان و سبعین و تسعین و ناسمه
« عه اطالت رو حید، نهاد، هر کده بخواند و باان عمل نهاید بعلم تو حید بهره منداشود و
سعود گر ددآگر جای سهولی و خطای افتاده باشد باید که برای آنکه این مسکین بخا هر علم
(نه) خوانده است (عفو گردد)» دحالنامی مؤلف ایکی چی و بشان ددغه کتاب یو دنسخه
دا کبریا چادر بار ته هم استولی و ه (نو ر تفصیل بی « د پستو ادبیاتو تاریخ» ددو هم
تو ک په (۲۹۸) مخ کی تر (۲۹۸) مخ پوری راغلی دی)

۳—حالنامه د دبستان مذاہب مؤلف لیکی چی : « و حالنامه کتابی دارد که
در انجا احوال خود را باز گذارد» (۲) خو په چله له حالنامه شخه چی په دری
ژ به ده داسی معلوم یوری چی ، اصلی مؤلف بی غلی محمد مخلص دا با پکر
کمندهاری زوی دی نوشایی چی دحالنامه لو پوری برخه رو بشان لیکلمی وی او بیانو

۱— ددو لت لو اني دیوان — او د دی سو ضوع نور تفصیل « د پستو ادبیاتو
تاریخ» ددو هم تو ک په (۲۹۰) مخ تر (۲۹۸) مخ پوری راغلی دی.

۲— دبستان مذاہب — ۱۲۵ مخ .

علی محمد مخلص و رپسی بشپره کری و او ددهداو لادی حالات بی پکمیز یا بکمیز یا بکمیز زیست کری
وی (۱)

۴- مقصود المفهومین:

دبايز يد روشنان بل اثر دی چپه عربی بی دخپل سهر زوی عمر په غوشتنه لیکای
دی او در و بنان دلی اصول بیانوی. ددی کتاب دوی قلمی نسخه سته یوه په لاهو رکی
دار و ابادها کثر محمد شفیع خیشکی سره او بله دحیدر آباد دد کن په آصفیه کتابهون
کسی (نو ره معروفی بی د پیشوداد بیات تو تاریخ ددوهم یو کچ په (۳۰۰) سخ کی راغلی ده

۵- فخر ر طالبین:

دارساله بی د بد خشان د حکمر ان بیر ز اسلامیمان په نا مه هغه و خت ولیکله اوو رو بی
لیبورله چی ددی سیمی زیاترو پاچه افونته بی دخپل سسلک د تلقین او تبلیغه لیکونه استول
ددی اثربادونه په حالتامه کی سوی ده خون نسخه بی لاتراوسه لاس تنه ده راغلی ۶- خبر
البيان: دبايز يد روشنان ترقیولو مهم او مشهور کتاب دی چپه د پیشوده ادب کی خورا ارز.
بنه نه که قام لری. دا کتاب بايز يد په خلوروز بود په توعربی فارسی او پنه جا (ی) لیکای چی
فقط یوه نسخه بی تراوسه په دنیا کی پیدا سوی ده او هغه نسخه یووار په ۱۹۶۷ ده جون کی.
د حافظ سعید عبدالقدوس قاسمی د عالمانه تحشی او سریزی سره په پیشوده زور کن د پیشوده
ا کیلیمی له خواچاپ سوی ده او بیا په (۱۳۵۷ هش) کال په کابل کی داد بیات او پیشوده علو
سوند بوه گنی له خوا عین نسخه عکاسی سوی او خپره سوی ده نود دی کتاب د زیاتی
پیژنمنی ده ره دی ددوازو چاپی نسخه سریز وته رجوع وسی په تیره بیا د پیشوده ره چاپی
نسخه د سریزی (۱۰) سخ ته تر (۹۲) سخ پوری

(۱) نورتفصیل بی «د پیشوداد بیات تو تاریخ» ددوهم یو کچ په (۲۹۸) سخ کی راغلی دی

۷- دبایزیدروپهان یوهنومور کی رساله :

د کابل دخطی نسخویه کتابتون کی یوهنومه سته چی به جینی قطع یو خوقلمی رسالی پکنی راغونه‌ی سوی دی، او بیوی رسالی خوپانی دبایزیدروپهان نوروتالیفاتو و رته بکاری خونوم بی، علوم نه دی او فارسی لیکنی بنه بی هم دبایزیدروپهان نوروتالیفاتو و رته بکاری خونوم بی، علوم نه دی مگر به یوه پانه کی بی: لیکلی سوی دی چی «قال بازیزیدرسکین» او هم به دی جملو ختمی بی: «قال بازیزیدرسکین ابن عبدالله: راحت روح کان و صفات الله و عزابه صفة البشریه فکل راحت یه لک عن الانسان بغیر وصف الرحمن . این رساله مختصر کردم تمام عادلانش امن یا بند جاودان تهمت تمام شد کـا زمن نظام شد ، امید و ارست با لطف باری همان این شیخ نیعمت (کزا) ریله بیاروبان انصاری... تحریر فی تاریخ ۷ شهرشوال

(۱۰۳۳ هـ ق) (۱)

۸- سکتوی بات : هـ کـترجه انگیز پـه خـپله یـوه مـقاله کـی لـیکـی: «پـیر روـپـان کـی سـکـتوـبـاتـسـینـهـیـ آـهـاـبـراـهـیـمـ دـانـشـمـنـدـهـ دـینـهـ کـیـ رـهـنـیـ وـالـخـ تـهـیـ(۲) خـوـخـدـایـ تـهـ مـعـلـوـهـ دـهـچـیـ دـبـیرـ روـپـانـ دـاسـکـتوـبـاـتـ دـدـهـ دـلـیـکـنـوـ دـجـمـوـعـهـ دـهـ اوـ کـهـ کـوـمـبـلـ اـثـرـدـیـ.

۹- واجیهه دی شلوک :

د پـنـجـاـبـیـ یـوـ منـقـلـوـمـ کـتـابـ دـیـ چـیـ «اوـ نـکـارـ نـاتـهـهـ» تـرـ تـیـعـ کـپـیـ دـیـ اوـ پـیـغـوـ رـچـاـپـ دـخـیرـاـ لـبـیـانـ،ـ صـبـحـ اوـ بـحـشـیـ مـوـلـانـاقـاسـمـیـ بـیـ یـادـوـ نـهـ کـپـیـ دـهـ اوـ لـیـکـلـیـ چـیـ: «دـخـنـیـ خـلـقـوـدـ اـخـیـالـ دـیـ چـیـ دـاهـمـ دـبـایـزـیدـدـیـ اوـ دـانـظـمـوـنـهـ دـدـهـ دـیـ» (۳) . ۱- د

(۱) دخیرالبيان سریزه (۳۲) مخ کابل چاپ

(۲) او رنیتل کالج سگزین (۹۵۵) مخ فبر و رسی ۹۴۹ مخ

(۳) دخیرالبيان سریزه (۵۵) مخ - دپیغه و ر چاپ

د بايزيد رو بشان شعرونه : که خه هم د بايزيد رو بشان بشپر عروضي شعرونه
 لاتراوسه لاسته نه دي را غلسي، خود خمينو قرا ينواوشوا هدو
 لهه، هف و يلاي سو، چې بايزيد شعرونهو يلى دي . مثلاً اخوند درويزه ليکي :
 «و آن... بزيان افغانی شعر بیگفت ... و شعر های لایعنی بافغانانه نمود...» (۱)
 پوهانه عبدالحی حبیبی هم دېښتو ادبیاتو په تاریخ کی د «معارف» په حواله
 ليکلې دی چه : «مير ز احمد حکيم پير رو بشان په سیاه چاه کی قید کړي و، مګر پس له خه
 وخته چې بې و کتل دی هلته ژوندي و، او دې اشعار بې په دغه تو رزندان کی
 و يلى و و ...» (۲) د حالنامه مصنف هم په صراحت سره و اېي چې :
 بايزيد او ل سپړي و چې، پېښتو قصیدې، غزلي، رباعيات، قطعی و منتوی بې جوړي کړي
 دی (۳) په دې توګه نو د بايزيد رو بشان په اشعار و کی خهشک نه پاته کېږي
 بلکه خميني پوهان خېړونکي لاد خير البيان متن هم ټول شعر بولی
 او خېړونکي بې پر کسرې دی (۴)
 ۱- د بايزيد سرو دونه :

د حالنامې دليکنې له مخې بايزيد رو بشان دېښتو موسيقۍ په برخه کې هم لوی خدمت
 کړي دی او هغه دا چې په پېښتو موسيقۍ کې بې دسلو کک او رزم سرو دونه
 جور کړل او حالنامې دده له خوا داشېړ جور کړل سرو دونه یاد کړي :

(۲) مخزن - قلمى نسخه

(۲) دېښتو ا د بيا تو تا ریخ - ۲۷۲ / ۲ مخ

(۳) حالنامه، رو بشان ډمغلو تاریکیان ۳۵ مخ، پېښتو مجله ۷ کال ه گنډه ،
 د رو بشان یاد - ۱۷۲ مخ (۴) د خير البيان سریزه ۱- ۸۱ مخ د هو هاندر شاد ليکنه

«ناسری(د هناسری) پنهانه پر دی، خلو ر پر دی، دری پر دی، دجنگ آهنگ: دشهادت

مقام (۱)

دبایز پدر و ببان او لاد :

دبایز ید رو ببان دری ماندینی وی :

بی بی شمسو، تو روی ادی، دنی «چی له بی بی شمسو خخه بی پنهانه زامن :

شیخ عمر، نور الدین، خیر الدین، کمال الدین او جلال الدین «در لو دل، اوله توری

ادی خخه بی یو زوی «دو لوت» او دمیر من دنی خخه یو زوی «اللهداد» در لو د.

یوه لو ری بی «کمال خاتون» نو میدل، چپی دهاینده خان زوی تمهی

ورک پی وه، او د نو رولونو پته بی معاد و مهنده سو دهی

در لو دلی بی: کنه (۲) .

مأخذو نه :

۱- خیر البیان سد پیشو ایو نیوزستی د پیشو اکیلیمی چاپ - پ ۱۹۶۷م کی-

دحافظ چه عبد القدو س قاسمی تر تیب تدوین او حواشی - د دیباچی له لو میری مخ
خخه تر ۹۲) مخ چوری

۲- خیر البیان - د کابل عکسی چاپ به ۱۳۵۳ ه ش کال کی - د پو هاند عبد العزی حمیبی
سریز دله لو میری مخ خخه تر ۳۴) مخ چوری، او د پو هاند عبدالشکور رشاد
لیکنه ۸۱ - مخ

---

(۱) در و بیان پاد ۱۷۳ مخ د بناغلی رفیع لیکنه

(۲) دبایز یدداو لا د مفصله شجره او د دوی سیاسی مو قف د پیشو رچاپ د خیر البیان د -

سریزی به (۳۳) مخ کی تر (۳۸) مخ چوری دمو لانا قاسمی په قلم لوستلای شئی .

۳- درو بیان یاد-دېبېتو یو لنى چاپ چى په ۱۳۵۵ھ ش کال د بايز پدر و بیان
دنې یوال سمینار د مقالو مجمۇعە ده .

۴- دېبېتو دادبىاتو تاریخ :
دېو ھاند حبىبى تأليف چى په ۱۳۳۲ھ ش کال دېبېتو تو لنى له خوا چاپ
سوی دى دو ھم یو ك له ۲۶ مئى خىخە تر ۳۶۸ مئى بورى .

۵- حالتانە د علی مەخلص تأليف، قلمى نسخە چى دەند دەلىيگەر پە ختىخ
كتاباتو ن كى په (۳۷۰/۲۹۰). نومۇرە خوندى ده او ۴۶ مەخونە لرى .

۶- صراطatu حيد :

دېايىز يە روبان ائر چى په (۹۷۸ھ) کال بى ليكلى او په (۱۹۵۲م) کال بى (۱۶۴ھ)
مەفو كى پەھىپەور كى چاپ سوی دى .

۷- ددولت لواني ديو ان :

چى په ۱۳۵۳ھ ش کال دېشتوقولنى له خوا اپە كابل كى چاپ سوی دى .
۸- تذكرة الابرار و لاشرار :

داخو ندر و يزە تأليف سچى په (۱۰۲۱ھ) کال بى ليكلى او په (۱۳۰۹ھ) کال بى .
ھەند و پر يىن مطبعە كى چاپ سوی وى .

۹- حزن الاسلام: داخو ندر و يزە شەھور تأليف چى قلمى نەھى بى خور از ياتى
دى .

۱۰- تاریخ سر صح :

دافتەر خان خەپک تأليف - چى په ۱۹۷۲م کال د بىاغلى دوست محمد كامىل
پە سقاپلە ، تصحیح اوتھاشیه پە پىشوار كى چاپ سوی دى .

۱۱- تذکرة الاولیا - دسیر احمد شاهزاده ای تأیف دلاهور چاپ .

۱۲- دبستان مذاهب :

دیحسن فانی کشمیری او یادسو بدشاهر دشتی تأیف .

۱۳- اسلامی دائرة المعارف دو هم چاپ - لوبری توک ۱۲۳ سخ .

۱۴- پیشو مجله - دیپیشو ور ۱۹۵۷ د م کال دا کتوبر گونه - ۵ سخ .

۱۵- و ر که خزانه - دیناغلی همیشہ خلیل - دیپیشو ور چاپ - ۱۳/۲ سخ ،

۱۶- تاریخ افغانستان در عصر گورگانی هند - دکابل چاپ - ۱۳۹ سخ دبوهاند
حبیبی تأیف .

۱۴۴۹ بایزید دوری هروی :

د میر نظام زوی چی تخلص بی «دوری» او مشهور به «بیزید روی» و ،
د خپل وخت لهنو میالیو خطاطا نوا وشا عنو خنخه بلک سوی دی .
خنکه چې بی خپل بخان د امير انو له او لادی خنخه با له نو د خپل نامه
په سر کې بی د «سلطان» کلمه راوه او داستاد میرعلی هر وی د لوړی
درجی لهشاجر دانو خنخه وچی دغه استاد د ورته زیاته تو جه درلو دله
او دی بی د «فرزنده» په خطاب یاد اووه اوهم د میر علی د ایک په

خینو تو تو کې د اسی ایکمل سوی دی :

«بجهته فرزند عز تمدن مولا ناسلطان بایزید شهیر بدروی» له هر اته هند -
وستان ته تملی او هلتنه دا کبر پacha (۵۹۳۷-۹۶۳) په ملا زمانو کې
شامل سوی وچی د طبقات اکبری مولف بی د اکبر ہا چا د د ربار
له شاعرانو خنخه کې او لیکمی چې ده ته دا کبر پاچاله خواه «کاتب المک» خطاب ورکړه

- ۱۳۹ -

سوی و دزوند به های کی دمچ دهاره سکنی تهولار، او به (۱۹۶۸) کال په او بو کسی دوب او مر سو.

په نستعلیق لیک کی بی لوی لاس درلو د، او دهند و سنا ن د کپور دو یاست په کتابتون کی د امیر خسرو و ددولر انى او خضر خانی متنوی یوه نسخه دده په جلی بشکلی لیک سنه چې په دی جمله تمام بیو «الفقیر العقير المذنب سلطان بايزيد بن مير نظام شهو ربه و ری پتار يخ شهر محرم العرام سنه ۹۷۶»

یوه بله مرقعه تو ته دده په بشکلی لیک داستان بول د خز سنه او قاف په کتابتون کی سنه چې په های کی بی داسی لیکلی شوی دی : «الفقیر المذنب سلطان بايزيد دو ری غفر ذنو به ...»

دده د لیک یوه بله شکلی تو ته بی په مکه کی لیکلی چې د خانم بروین شیباني په خصوصی مجموعه که سنه او های بی داسی دی :

«العبد كا تب الملک المشتهر به و ری غفر ذنو به في تاریخ شهر شوال سنه ۹۸۵هـ - تحریر آفی مکه المشرفة»
ما خد :

احوال و آیا رخوشنویسان - ۱ ره ۹۵ مخ

۱۴۵۰- بايزيد لودی:

خواجه بايزيد لودی د سلطان بهار ل لو دی زوی و، چې مو رو بې «شمسو» یا «شمسیه» یا «شمسی» نو مید له.

په (۱۴۵۴هـ) کال نوی زامی و، چې بلا ریبی سر هند او دیپالبو و ته ولاړ او د هلي نیابت بی ده او خانجها ن لو ذی ته پر یېبود، بیاچي

- ۱۳۶ -

د «بدایون» سیمه سلطان بھاول و نیو له نو دی پی د هسغی سیمی
واکمن و تاکه خو چی د سلطان دژوند به و روستیو کلمو کمی د
خچل نو کر له لاسه و واژه سو .

دده دیوہ زوی نوم اعظم هما یون په تاریخو کی راوړه سوی
دی چی د نیکه په ژوند د کالپی د سیمی و اکمن و اواد
سلطان بھلول د میرینی په وخت کی خینی پېټانه امیران دی ته
ټینګ و، چی دی دی ولیعهد و تاکسل سی او د سلطان سکندر به وختو
کی د «لکھنوتی» کمی واکمن و تاکسل سو .

ماخذونه :

۱- لو دی پېټانه

دبو هاندراشا د لیکنه - ۱۹۲ مخ

۲- مرقع افغان - ۷۰ مخ

۳- تاریخ سلطانی

۱۴۵۱- با یسخنغر هیرزا:

د شا هر خ میرزاده زوی او دا میر تیمو رکو رگانی نمسی
په هرات کی د گورگانی سلطانیو د کھاله دیز نو میالی
هنر مند او هنر پالونکی او فاضل شهزاده و، چی د (۷۹۹)
کمال د ذیحی د میاشتی په یو و پشتمه د جمعی په شپه (۱) او یا په

لنت التواریخ

(۱) حبیب الیسر - ۳/۲۲۳ مخ

۱۹۱ مخ دیجیئی قزوینی تالیف

هل روایت به (۸۰۲ هـ) کال کی (۱) زیر ید لسی دی ، او سو رهی د الفانستان د نهضنی هجری پیپوی نومیا لی ملکه گسو هر شاد بیگمه وه .

خنگه چی بايسنغر میر زاد گو رگانی شهرزادگان تو په منځ کې د بهه ذکارت او لوی استعداد خاوند و ، نوبه (۸۱۶ هـ) د خپل پلاو شاهرخ میر زا له خوا د طو من او مشهدا وايو رو داو شملقان او چر سخان او خبوشان او مازندزان او اسټر آباد او شارسمان او کبو د جامه د ولاياتو او دجر جان دسيمو حکومت ده ته وسپا ره سو او خه سوده ورو سته چې شا هرخ میر زا ته دخپل زوي عقلمندی او په کار ھو هنه او د خلکو سره بشه رویه لا بهه خبر گښده او ثابت سوه ، نو به (۸۱۹ هـ) کال یې د خپل وزارت چاری و رو سپارلي چې رتبه یې د او سنیو تشکیلا تو له معنی د صدراعظم او رئیس الو زراء درتبی سره سمه وه .

سر بیره هر اداري چارو د یاسنغر میر زا ستر ا مقیاز او صفت دده دهه هر ھالنډه وه دده گو رنه یوازی د فضلا واوهنر مند انو دروزنی او ھالنۍ تاتو یې و بلکن دی پغپله هم اوی هنر منداو دراز راز فضا یلو او کما لاتو خاوندو په تیسره بیا په مجھ خط لیکلو با لغه صه په ثلث خط کې د «پيد ايش خط و خط طابن» د سولف په قول «یګانه زمان او نابغه دوران» و ، لکه چې

ویلی سوی دی چی خلو رتنه د خطو طو د ماتون خلو رستمی و یکی
لو مری با یستگر دلث په خط کی، دو هم بیر عما د دنستعلیق په، خط
کی، دریم بیر احمد نیر بزی د نسخ په خط کی او خلورم دروش
عبدالمجید تالقا تانی په شبکسته خط کی.

د هنر پالنی په باب بی همد ایو ه خبره بس د چی سو رخان لیکی
چی ده په هرات کی یسو کتا بتون جو رکسپی و،
چی په هغه کی به تل خلو بیهت تنه خو شنو یسان د کتابو به
استنساخ او استکتاب بو خت وو، سرپر ه پر هفو یسو شمیرا نهود
گر انو نقاشا نو، رسما نو، تذهیب کارانو او صحا فله نو به د
کتابو د نقاشی، رسما تذهیب جدول کشی او تجلید کار و نهاده رسول
ده د شاهانه د بد بی او برم او جلال سره سره هی شکله د فضل
د خاوند انو په باب خپل احترام نه سپما وو، او په خورا نهاده
ذخنه او شا هانه بخیمنو بسی د خط او تذهیب بصر
نو میا لی استادان دخان سره ساتل او هغه به بی حما یه کوله
دمثال په تو گه هغه وخت چی احمد لر د هرات په مسجد جامع کی
په شا هر خ حمله و کره او هغه یسی تسمی کسی نو د هغه د سلکری
په تو ریو نو میا لی خطا ط مولانا معروف هم تو رن سو او نبودی
و چی اعدام کره سی، خود همدی بایسنگو بیرون زا به واسطه
له اعدامه و ژغور ل سو.

مو لانا جعفر خو شنو یس دده د کتابتون در بیش حیثیت در لو د چی

دنهه په پا ملر نه د خط او تزد هیب نو سیا لیسو استاد انو د بايسنغر میرزا
دهاوه د بر بېكلى او نفیس آثار منع ته راو دل چى او من لامم د جهان به
مشهو رو مو يمو اولو يو كتبا بتتو نو كى د بايسنغر میرزا د كتبا بتون
دبىكلو خطى كتابو نسخى سته .

حافظ ابر و خول لسوی تاریخ د بايسنغر په نامه ولیکه چى
په «زیدة التواريخ» مشهو و دی او فصیحی خسو افی بىس «جمع
التواریخ سلطانی» بولى چسی ظاهراً په (٨٢٩ هیا ٥٨٣) کاله بشپرسوی دی
دده په امر د فرد و سی پوشما هنما مه بیان نهی يو ه ملده
ھم لیکلی سوی ده چى ملک الشعرا بهار د خپل کتابه «سبک
شناسی» ددر بیم تو که په ٩١ منځ کی ورباندی تنقید کړی لیکی چى :
بو رګو هر شاد بیکم په مسجد کی پنج دی . دولتشا ه سمر قندی
دده ده پېښه او نېټه داسی لیکلی ده : «شنى از فرط شراب بفرمان رب الارباب
بجواب کران فتایا گر فتار شد و سکنه هرات سببه آن وفات راسکته پنداشتن
و نوع این واقعه در دارالسلطنه هرات در باغ سعید بو در شهرور منه سبع و نهادین
و ثمانانه (٥٨٣٧) و عمر اوسی او پنج دل بوده (۱) »

دنهه وخت یوبل فاضل د بايسنغر میرزا د سپرېښه نېټه داسی به نظم کړي

د :

سلطان سعید بايسنغر سحرم گفتاكه بگو باهل عالم خبرم
«مر تاسير خلاف حقیقت و خلاف منطق و بر ضد تاریخ سی باشد .»

(۱) په نور و تذکرو کې بې عمر ٣٨ کاله گټلې بسوی دی .

په هر حال بايسنغرمیرزا په خر اسان کن په بکلني خط دېبر و بشکلو کتابو د
ليکللو بانی او منوسس گنيل کېدای سی .

سونېره پر دې بايسنغرمیرزا ددری او تر کي ژبې بنه شاعر هم و ، دو لتشاه
سم قندی په خپله تذکره کمی ليکي :

«جمالي داشت باكمال ... و از سلاطين رو زگا وبعداز خسر و پرويز چون
بايسنغر سلطان کسی به عشرت و تجمل ساعش نکرد ، شعر تر کي و فارسي را
نيکو گفتني و فهميده ، و بهشتن قلم خط نوشتي ... »
ددری ژبې ديوې عزل مطلع بي دا دي :

من رفتم و تاريخت و فاتم اينست «بادا بجهان عمر درا ز پدرم» (۸۳۷)
خو اميرشاهي سبز واري په دې خلوريزه کي بر تولو بريالي بنکاري چې و يلى بي دې .
در ماتم تو د هر بسى شيون کرد لاله همه خون دیده در دامن کرد
گل چست قبای ابرو اني بد ويد قمری نمديسياه در گردن کرد د
بايسنغرمیرزا ددریهني بر وخت ېپلار ژوندی و ، او دده دری زامن: سير زاد کن
الدين علاء الدو له، سيرزا سلطان محمد، سيرزا ابو القاسم با پاته سول .

او دده ددربار مشهور شاعران دا و :
بابا سودائي، و لانا يوسف اميري ،

ندیدم آن دورخ اکنون دواههست و لي مهور ، بسى در جان سا هست
او مقطع بي دا دي :
غلام روئ او شد بايسنغر غلام روئ خويان پا دشاههست
او دا مقطع په بلخاي کي داسی را غلبي دي:

گد ای کوی او شد با یستخر گد ای کوی خوبان پادشاهست
با یستخر سیرزاده سیقی سره هم ز یانده ینه در لودله، او دده په مجلس کی به نویمالی
مندر غازی لکه خواجه یوسف الله کانی چی بخپل و خت کی بی به نظر بی او
مندر و کی ساری نه در لود او نور حاضر و و، و ای چی د بایستخر سیر زا و و و ر
سلطان ابراهیم سیر زاچی په شیراز کی و خواوارله خپل و رور ختمه د خواجه یوسف
مندر غازی غوبشنه و کوهچی شیرازته بی و رواستوی خوبان یستخر سیر زاده بیت و رو لپه :

سایوسف خونمی رو شیم تو سیم سیاه خود نگهدار
با یستخر سیرزا سره له دی ټولو بیو او صافو یو عیاش زلمی و، او خوچی بی
کو لای سوہ خپل ژوندی بی په عیش او عشرت تبر اوه او په عیش او عشرت
کی دهمه گه افراط په نتیجه کی په خوانه خوانی کی (د ۸۳۷ هـ) کال ددر پی خور
(جما دی الاول) په او ومه دسه شنبی په سهار ده رات دهار په «باغ سفید »
کی دپسو، او په مشهد کی دخپلی امیر شاهی سبز و اری، سو لانا کاتبی او اهیز
الدین نزل آبادی ۰

ساخت و نه

۱- حبیب السیر - ۳/۶۲۳ مخ ۰

- ۲- مجالس النفائس - ۱۲۵ مخ ۰ ۳- سبک شنا سی - ۹۱/۳ مخ ۰
- ۴- تذ کره دولتشاهی - ۰/۳۵ مخ ۰ ۵- په مایش خط و خطاطان - ۰/۳۲ مخ ۰
- ۶- دده حذالفتنامه (ب) - ۰/۶۲ مخ ۰ ۷- ازبعلی تاجامی - ۰/۳۳ مخ ۰
- ۸- صور تگران و خوشنویسان هرات در عصر قیموریان - ۰/۶۶ مخ ۰

١٤٤٥- بايسنغر مير زعادلى :

د محمود زوي، او د احمد نمسى او د ابو سعيد گورگانى كروسي دى چى
له (٨٧٩ هـ) ڪال خىخه بىاتر ٩٠٠ هـ ڪال پو رو) بې پەبدخشان كى
حکومت ڪاوه، دخپل و خت له نو مىاليو فاضلا نو او خو شنو يسا نو خىخه
و، چى دفضل او پوهى سره بې دصو روت بشكلا هم دولو دلهـ شعر بې و ايد
او پە شعر كى بې «عادلى» تخلص ڪاوه . بشكلى نستعابق خط بې لىكە چى
دمجالس النفائس دخاوند پە وينما سلطانىلى مشهدى خو واره دده نستعابق
خط متا يلى دى .

ددله آنا رو خىخه يوه يوه تيو تە دېھر ام سير زا پە درقۇ كى د
استانبول دخزىنە او قاف پەكتا بتون كى سته چى بە باى كى بې لىكى
دى : «مشقه العبد بايسنغر »
يادونه :

ددى بايسنغر او د شاهرخ دزوی او امير تمیو ر دنسى بايسنغر مير زا
سره بايد اشتباھ ونه سى، خكە چى هە پە ٨٣٧ هـ ڪال كى سپدى
ما خذ :

احوال و آثار خو شنو يسان - ١٩٦ / ١ سخ

١٤٥٣ بايشرا هروى :

دسلطان حسین سير زاسشهو ر پە «خاقان منصور، محرزى السلطانه او
ابو الغازى» دھـرات دتمیو ريانو د وروستى پاچالقب دى چى

- ۱۶۳ -

د ژ و ند ھېبىي بە بى د «سلطان حسین میر زا» تر نامە لاندى ددى گتاب
د «س» بە رديف كى راولو سى.

۱۴۵۳- بایى خان توخى :

د سلطان سلخى توخى (دمير ويس نىكە دە مۇزى نىكە) زوىي و چى دېلار تر ھېدەنى
وروستە بى پەكلات اواد كلات ھېنوروسىم و حكمازانى كولە، اواد او دەرنىڭ درود بىرخارە
د جەختران بە كلاڭى اوسييد، اوپە پاي كى بە كومە جەڭپە كى وۋۇزى سو.

ما خذ و نه :

۱- بەتەخزانە - تعلیقات ۲۰۸ مخ

۲- تارىخ سلطانى - ۶۰ مخ

۱۴۵۴- بىر خان سواتى :

د پېقتو ژەنلىكى سو اده او امى شا عرو؛ شعر و نوبى عو اسى بەندە در
لۇد لە او ھراولىسى آهنگو بى سەم غزلى جو رولى. د (۱۳۱۶ ق)
كال بە شا و خواكى سەر دى - او دا سر و كى ددە دى :
يو شىمى دى لەدلى پە د نىياكى برا دەرە
نە ھېبىي لرى نە سر
پە مەنلە كۈپەندى
چالاڭى دى بى اندازە سېككە شىكارىپى لە نظرە

ما خذ :

فرەنگى زيان وادىيات پېقتو ۷۳ مخ

۱۴۵۵ - بین شاھو خیل لو دی :

میابین شاھو خیل لو دی دیبا عطازوی دلو دی پاچهی له امیر انو خخه
و، او په هند کی بی د سر هند حکومت درلو د

په (۹۳۲ هـ) کال دسلطان امیر اهیم تر میر ینه وروسته بی پېشتو او پر کی
پېشنهانه پرخان راغونه کړل او «سنبله» بی کلامهند کی، د سنبله واکمن
میبا قاسم سنبله له ظهیر الدین با برخخه پرسته وغوشتله با بر هم
د بابا قشقه او هندو بیگک تر مشری لا ندی ایشکری ور واپید و ای،
خو پېشتنو ما ته و کړه .

په (۹۳۳ هـ) کال چی بابر په «بیانه» کی دسلطان محمود او را نا-
سنکا په جګړه بو خت و، «میابین پر لکھنوا پرید و کی، او د غولوا ا» په-
انو له لاسه بی و کیبین، باور چی د ټهانی له جګړی بز یالی و زگارسونو یو
لوی لیزکر بی د محمد سلطان پیروز ا تر مشرتا به لا ندی د «بین»
دھبلو لو د پاره و ګماره دالیزکر چی تر ګنګا ور پور یو و ت دبا بر په
قی ل «بین» لکھنوا خوشی کړه .

په (۹۳۴ هـ) کال چی په هند کی پېشتنو امیر انو جرګه و کړه او سلطان-
محمود بی پاچا کړه، «بین» هم هم په د غه جرګه ګی «فلی غږی وه
په (۹۳۵ هـ) او په (۹۳۵ هـ) کال چی سلطان محمود دلو دی دهابر
سره جنگیله، دی بی لهلو یو حر بی ارکانو خخه و؛ د (۹۳۶ هـ) کال
په شا و خو اکی د پېشتوں شیر شا هسو روی مل سو .

په (۹۳۶ هـ) کال لا ژوندی و، او شیر شاه ته بی د تخت کښینه ماسته د
سلا ور کړه

ما خند و نه :

۱- لو دی پښتنه - ۲۹۸ سخ

۲- پاپر نامه - ۱۷۱ سخ

۳- خو رشید جهان - ۱۰۶ سخ

۴- شو کت افغان - ۲۵۰/۳ سخ

۱۴۵۶- بیو جانه :

دیر من حلیمه مشهوره په «بیو جانی» دعیق الله خان لور، او دهیر واعظله له او لادی خنده و چې د بلارله خواسیده او د مو ره خود امير دوست محمد خان لمسي و،
بیو جانه د امير عبد الرحمن خان دیره و رباندی ګر انه ما نه ینه و،
چي په هو هو شهاري او بشکل لای پ شهرت درلو د، او هم یې له خلکو سره
دیره بهه رو یه لرله، سخنی او دیره سخنی دیر من و، او ترا او سه په
لو رو کو د نیو کی په بهه نامه پسنا د بیوی .

دی دیپنځی کلمه کلمه په دری ژبه شعر و نه هم ټول چې
د ښهو په مخصوص اخبار «ارشادالنسلو» ان کی چا پ شوی او ماته بې
يو ازی دادری بیته دیر حومه محمد سروز گو یا په واسطه لامنه
راغلی دی چې دلته یې د ټموونې په توګه و رانه کو م .

استقلال

از بر ای خند اپلند کښیده بر سر خود لو ای استقلال
باد شیر ین دهان ملت ما یا رب از ټیو های استقلال
میکشم بعد از ین بد یله خود سره از خاک پای استقلال

وايچي يو وخت امير عبد الـ حمن خـان دـ نـرـ گـسـوـ يـوـ هـ گـيدـي
ورـتـهـ وـلـيـولـهـ چـيـ دـيـ مـيرـ سـيـ دـاـ بـيـتـ وـرـوـ اـسـتاـوـهـ:
نـرـ گـسـ صـدـ بـرـكـ اـزـ دـسـتـ شـهـنـشـاهـمـ رـسـيـدـ
داـهـمـ واـيـيـ چـيـ دـاـهـيـ دـنـ بـرـ اـهـيـ عـبـدـ الـ حـمـنـ خـانـ دـ وـنـيـ دـ بـرـهـ
گـرـ آـنـهـ وـهـ چـيـ اـهـيـ وـيـلـ : «ـ ماـتـرـ اوـسـهـ شـعـرـ نـهـ دـيـ وـيـلـيـ خـودـ بـيـوـ جـاءـ
نـيـ دـهـارـهـ بـيـ وـاـيـمـ »ـ اوـ دـادـوـ بـيـتوـ نـهـ بـيـ دـ هـغـيـ پـهـ سـتـاـپـنـهـ کـيـ وـوـيـلـ:
سـهـدـ عـلـيـاـ،ـ صـدـرـ کـبـرـيـ بـيـ بـيـ عـفـتـ شـيـمـ زـانـکـهـ اـزـ عـزـتـ شـهـنـهـ خـوانـدـهـ لـسـتـ عـيـالـ مـعـتـرـمـ
الـعـقـ اـزـ سـادـرـ نـزاـدـهـ دـخـتـرـهـ مـزـادـاـوـ صـاحـبـ عـلـمـ وـ حـيـاـ مـاـوـ مـاـ يـهـ جـودـ وـکـرمـ

ماـخـذـهـ:

پـشـتـنـيـ مـيرـ سـيـ ـ ۵۲ـ دـيـخـ دـبـيـتوـاـ اـثـرـ دـ کـاـ بـلـ چـامـ
۱۴۰۷ـ بـيـوـنـ مـنـگـلـ :
دـ ہـبـتوـ ڈـبـیـ تـوـ کـيـ اـوـبـ مـیـ شـاعـرـوـ،ـ شـعـرـ وـنـهـ بـيـ بـرـ اوـلـسـیـ
اوـ زـانـوـ وـيـلـ .

دـدـهـ ژـونـدـ دـ (۱۳۰۰ـشـ)ـ کـاـلـ ہـشاـوـخـوـ اـکـیـ اـتـکـلـ سـوـیـ دـیـ ـ دـبـکـتـیـاـ
دـنـگـلـوـ دـسـیـمـیـ ہـلـزـهـ »ـ کـیـ اوـسـیـدـ،ـ اوـ دـدـهـ دـھـوـ کـوـ اـشـعـارـ پـهـ هـغـهـ سـیـمـهـ کـیـ
شـہـرـ تـ لـرـیـ .

ماـخـذـهـ:

فرـ هـنـگـ زـبـانـ وـاـدـبـیـاتـ بـبـتوـ ـ ۷۳ـ دـخـ

۱۴۵۸- ببی یا بیبهنه :

دو سی جان او ولی جان په شفاھی کیسنه کی دسوی جان دیینی (گلمسکی)
خو ر «ببی» و ه چی دسهیلی خان ماند ینه و ه .
کله چی سهیلی خان دولی جان دیئکی به دعوه کی دھغه پر حق تیوری
و کی، نو ببی ولی جان و تپتو له او خاتنه بی ما ندینه کپه و ه .
دولی جان زوی «میر ولی» چی دسهیلی خان سره په چگهه کی مری
د ببی له نسبه او دولی جان له سلاخنه و ه .
دامیر من دیینی په نامه هم یاده سو ده .

ما خذ :

له «ملی هینداری» شخنه و دیناغلی محمد ابراھیم عطائی یاد داشت

۱۴۵۹- بجلی چار سدی :

عبد العزان دېپتو زبی سبار زشاعرو، او دېپتو نستان «خدایی خدمتگار»
دیهاسی تھر یک سره ئی اره درلو دله، او خپل اشعاری ز یا دتره دخبل
وطن دآزا دی دها ره ویل، جذا بها وله سوزه دک شعر ونه په ویلی و، به
(۱۹۷۷م) کال کی پر دی او دېپتو نستان دچار سدی په سیمه کی ا و سید
داییت دده دیوی بد لی سر دی :

سی غرقی بکاره شوی دگلانونو په سرونو کی نیشی دپسرلی دی دوطن په سم و غرونو کی

ما خذ :

۱۴۶۰- بخت خان «جذر ال»:

دنو اب عبدالله خان او د هند پس سلطانا نپور کی نومجا لسی پیشتو ن و ،
لو ہری د پر نگیانو په تو پخته کی نو کر سو ، او په لسی د مو ده
کی دا و چتو افسرانو په قطاد کی و گھنل سو ۔
د بخت خان په ختہ کی اسلام او پیشتو ہوا رہ خمنگ پر خمنگ ا خبعلی
را غلی و ، خکہ نو پر ده دپر نگیانو مخ بنه نه لگیں د عالمانو مجلسو ،
د غزا او جها د د جر گود پیشتو د تیر تاریخ طالعی او د پیشتو ولی نو م
بخت خان دی ته تیار کپر ، چی دیر نگی پر نوکری لعنت وو ای . او د خان
لها رہ بلہ لا رہ خوبہ کبری ۔

په (۱۸۵۷م - ۱۲۷۳ق) کال چی لہ «بیرت» شفہ تر کلمکتی پو ری
په هند و سستان کی د پر نگی خلافی آزادی جنگ و نیست
بخت خان درو ہیلکھنڈ پسہ «بریلی» بشار کی و ، لہ خپل
پیر حضرت سرفراز علی صاحب نبی اجازت واخیست او آزادی په غزا
کی شریک سو ۔

د حافظ رحمت خان نمسی د (نواب خان بھادر خان پر یعنی) د بخت خان په بخت
او تدبیر پر «بریلی» قبضہ و کپڑہ او چا پپڑہ ملک د ھنہ پداو لکھ کی راغی ،
بخت خان د «بھادرشاہ» لقب و رته و رکپر «سو بھارا م» بی د یون (دفتردار)
نیاز محمد خان بی جرنیل او مدار علی خان بی سیہ سالار و تاکہ ؛ لو ہری
بدایوان و نیو بیما تر فرخ آباد تپر سو ، په بلحہ کپڑہ و خوت ، دلتہ دبھا -
دو شاه (نواب خان بھادر خان پر یعنی) سکھ جائزی سوہ ۔

خو خدار انو به به و، جاگیر او انعام انگریز لره بیدان صفا کر، نواب خان بهاد رخان بی به خپل مقصد کنی نا کام کر، او بینا گفتار او به بربیلی کنی باشی سو.

دهلي دتو لو هنگامو مر کز و، بخت خان دزمري پهشان د(۱۸۵۷-۱۲۷۳) کال دجولا ئى به دو همه دهلي ته و رسپد-يو ازى نه، بلکه دخور لس زره رو هيله قوش، تو پواو دبر و وسلو سره جرنيل بخت خان په دهلي ورننو وت، دبخت خان او دبر بيلی غاز يانو دهلي ته درسپدو خبر شهزاده سغل ميرزا خپل پلار بهادر شاه ظفر دهلي پاچاته ور کر، بهادر شاه ظفر به دبر اخلاص دجنرال بخت خان هر كلى و كه، او د «فر زند» خطاب ئى ورو باخبيه، بونكلى دال او د جواهر و د كه ثوره بی و رعنایت کر، په تول دهلي کي اعلان وسو، چي دتول قوش اعلى افسر جنرال بخت خان و تاکل سو.

جنرال بخت خان خپل فوخي دفتر بيل جوري آگى، او د خپل شەھمیت د انتظامى استعداد او ۋابليت په وجى بى دفوخ پەھىيەيت كى دېر زياتى راو وست. دجولا ئى په دچنگا بش په ۷۱ جنرال بخت خان دلس زره قوش سره پر انگریزى قوش حمله و كىر او په «تىيس ھزارى» بيدان كى بى ور ته ساته ور كر، آسونس، تو ھونه، وسلى او دېر خىز و نه دغماز يانو په لام و رغلل.

بىادغماز يانو دفوخ دوي ھاتقى دەنخوسو و سپرو، شپرو و تو پواو دېبر و جنگى اسىابو سره دجنرال بخت خان پە حكم «باخپت» ته روانى سويچى انگر ييز-انوتەدپله جور ولو سوق ور نه كىرى، سرپرە پەھنە يولو قوش دجنگى ساز او سامان سره « على پور» ته و لپيل سو -

دې غاز يانولو يه سوبه و کړه اوچن ددې سو بې خبر جنرال بختخان ته و رسپد
بهټول د هلى کې جوش او خروش پیدا سو، او د غاز يانو هو صلی لازیاتی سوی .
فوڅ، عالمانو او عام او س دجنرال بختخان په مشری دخان او مال قربانی
ته لانور هم حاضر سول .

سرېبره پر هغو سلو عالمانو چې دجنرال بختخان سرهله «برېلی» او دېرېلی
لهشاو خواخته را غلی وو، نور ډېر عالمان لهټونک، جیهو ر، بهو ټال، هانسی،
حصار او اکړي څخه هم راو رسپد، او دهندوستان به هرځای کې چې هنه
وخت دانګر یز انو پر خلاف د آزادی چېغه او انقلاب را پسو و ته سو دهنه مشر
توب جنرال بختخان کاوه، څکه چې دهندوستان د پلول پېلو څایو د انقلابی
فوڅو سپهسالار انو به لهجهنرال بختخان څخه هدايتونه اخيستل.

د هلى خلو رسپاشتني او خلو ر و رخى دجنرال بختخان په لامن کې و، خو له بهه
مرغه چې دجنرال بختخان په لاره کې لوی خمنیشهز اده سغل «پرزاو، څکه
چې بهادر شاه ظفر خپل زوی» «سغل پورزا» ته چې بې تاجر بې، پېکاره او د دېمن
له چل او فریب څخه بې خبره و، دتولو فوڅو سپهسالاري و رکړي وه، او بل
داجی د شهر اده سغل سیرزا خسر «سیرزا الهي بخش» لوی اې ايمانسا او دېرنګي
تالي خت و، نو دهنه په لمسون ذهند وانو هفو ټټیا ګانو چې بختخان ته بې
داده د فوڅ د تھواه دهاره پور و رکاوه، هنه پور بې برجنرال بختخان بند
کې، لهېلی خرادغاز يانو دبارو تو او دتولو پک د ګولو چوړو لو څای ته
(چې دېیکم ثمر ګورو) د حکیم احسن الله لهخوا دانګر یز انو به تاجر پک او
و اچول سو، چې او هسوه منه ګولی او بارو تو او دېر کار یګران پکښي و سوځبدل
او دې کارد جنرال بختخان داوه و پشتو زرو سپاهیا نو و سلي پېکاره کړي.

دھادشاہ «بھادرو شاه طفر» خو لاله او له ز وہ سختی و، او بیانو الھی بھٹھ خد
داسی جادو، و رباندی بو کرجی پادشاہ لہ کلا شخھ دھمايون مقبری تھدا تھا
و رو دھارہ و تھتپد ۔ ۔ ۔

نو جنر ال بعثت خان ھم سمجھو رسو پھلی بر بید دی، او دبھٹھ تر بر بھو لو ای
بھادر شاه طفر تھ پھڈپر تاثر و ویل :

«سره ددی چی ہرنگیاںو د دھلی شوار و نیو، خو زمو بھر خہ تاو ان سوی
ندی، توں ہندوستان زمو پسرہ دی، پادشاہ دی بی تر ددھ لہ ماسر، رو انسی ،
زہ بھ بھ غرو کی داسی سورچی جوری کرم چی دھرنگی شیطا نا نو تھ بھم د
ھندھای پتھ و نہ لگکی، دھلی پا یتھت دی خوف خی کلانہ دھ، پدھی جنگک کی
لو یہ خراہی داوه چی شہزاد فیل میرزاد فوش سپھسالارو، او دی د جنگک
لہ، فیضی خبرہ و، داندھو و رتھ معلوم چی بی سرفوش خنگدہ قابو کی ملائل
کپڑای سی، کہ شہزادہ زماہے کار و کی ازو ہیچ نہ اچو لای نو یقہناً چن ددی
خو دسره فوش پھ قوت بھم مو د انگریزی فوش تھ شکست و رکپری و، خو
او س ھم خدھ تملی نہ دی، او بیا بیا عرض کوم چی هیچ قائمی نہ دی۔ دھر ریامت
دخلکو زرو نہ زمو ب سره دی، هفوی لہ ہرنگیاںو خخھہ ہزارہ دی او د
ھفوی دایقین دی چی انگریز آن بھ کرارہ کرارہ دھندوستان توں و یاستو نہ
ھضوں ل غواری۔ ہر کله کہ زمو ب پلہ لیو خد رنہ سولہ نو بیبا توں ریامتونہ
زمو د سرستی تھار سبھی۔ دپادشاہ پلار او نیکو نو د برشکستونہ او مصیبتو نہ
کالئی وو، بر بابر شاه او ھمايون او اکبر باندھی تر دی زیات تکلیفو نہ راغلی
وو، خودوی خپله سعیہ پری نہ بھو و لہ، خو چی پھ آخر کی بیالی سول میں ۔ ۔ ۔

- ۱۶۲ -

دده چې خبر و پر بهادر شاه ظفر باندی هیچ اغبزه و نه کره ، او جنرال بختخان
چې دهندوستان بخت و بیهودو لوته را غلی و ، بهادر شاه ظفر له و بیهود لو خمه
انکارو کي اوده ترانکار و روسته نوجنرال بخت خان د تھیل و روپا ته
فوج سره له دهلي خمه دلکنهو خواته رهی سو ، او لکنهو تمدی باه هند د جلال
آباد ضلعی (هردوی) ته ولاز .

بخت خان و پیده چې غداران هر خای و رته پیداسول ، دین خرخوونکی ،
وطن پارونکی ، قوم بايلونکی په انگر يز پرستی کي يو تر بیل د مرجه کېږي -
ذويوه شپه د انس د اولس له منځه غې سوچي ټراو سه بي نیانه ويامعلومه
نه سوه .

ماخذ!

دېښتو فرائنت د دو و لسم تو لوگي دیاره د پوهانه عبدالشكرو روشاد ایکنه
133 مخ .

۱۶۶۹ - بختک هلممندی :

دانو م دهوا سو په یوه انسانه کي را غلی دی چې په هلممند کي د دغې افسانه
سره خلکه افشا دی .

وابي چې دسيستان پاچا خپل جنګي سalar ته چې «بختک» نوميدا مرد و کښي
چې دهمند او او خنداو دسيندو ديو خاړي کېدو په سیمه کي یوه خانه
کلا جوزه کړي چې ماتپله بي دچادلاسه پوره نه دوي ، او پاچا و رته ووبل چې
کلا باید دونی قېنګه وي چې حتی زه نېټه هم سلتنه نکړي شم .
بختکه راغي او دېست کلاي جوزه کړه او کله چې بي کار پاڼي تمو رساوه .

- ۱۴۳ -

نو پاچاته بی خبر و رکی چی کلا جوره سوه، خوددی کلا و اکمن او پاچازه
پنهانله بیم، پاچاته برقهر و رغی او دیوہ لینکر سره راغی خو هر خه چی بی و کپه
کلا وفتح نه سوه - پاچادوه کاله د کلاد دیوالو شاه ته تپرکپل ، او کله
چی نا کامه پر شاتیه نو بختک ته بی پیغام و استاوه چی: «دادی زه ولازم
کلاتنه در پاشه ده، خودا په یادره چی ته نمکحر امسیری وی»
بيانو بختک پاچاته حال و رو بیوه چی: «د کلادر و ازی دی پرمخ خلاصی دی»
کله چی پاچا کلاتنه و رننو تیه، نوئی لیدل چی بختک خپل سر پر یوه کنده
ایشی دی او جلادتورد سر ببره پر نیو لی ده .

بختک پاچاته وو بیل: «دادی ستاد اس سره سمهی داسی کلا جوره کپه چی
حتی تلاهم ساتنه کپای سوای - بادخپل کار عملاً در و بیود ، او من نو که
سی ببر جسارت کپی وی جلادته امر و که چی سر بی پر بکری» پاچاس مدتی بختک
په غیر کمی و نیو او پرمخ بی پیچ کمی او رتبه بی لا و رلو بیه کپه .

او س هم دبست په سیمه کمی د «خشکاوی» پر سردار غند او درود پر غاره
دبختک د کلا په نامه دیوی زری کلا کنیو اوی سته چی د «ز ختر کلا» بی هم
بولی او د «بختر کلا» په نامه هم یاد بیوی .

ما خذ :

د بشاعلی چهابراهیم عطایی یادداشت .

- ۱۶۳ -

۱۴۶۴ - بخت ناک خان خنگ:

دخو شحال خان خنگ نو میالی زوی و ، چی پر خو شحال خان هبرگران و ،
او خو خایه بی په خپلو اشعارو کی یاد کپی او ستایلی دی - لکه چی وایی :

بخت ناک هغه زلمی دی

نشته بل دده په رنگ

او (په ۹۷۰ء-ق) کال چی بخت ناک خان سرسو ، نو خو شحال خان بی داسی

و پر کوی :

سر کال چی دغواص دی (۱)

په هر لورڈی تبعجن ه بسر

«بخت ناک» په دوه هفتی شه

تر فسانی جهانه تپر

زوندی و ، درویشت کاله

زلمنی تو بشو باندی زلیر

په رنگ د چنبی گل و

چی تری تیلشی داجمیر

په خوبی لکه سلک و

په تقوی په طاعت ه ببر

دپلار په زره بی مرگ دی

لکه زخم د شمشیسر

- ۱۶۵ -

که دېرو ، سور غمونه

په دا غم شول واوه هبر

دخدای سره چنگ نه شي

که هر خووی خو ک دلوسر

دخو شحال لدنور و اشعار و خخه بسکاری چي بختناک خان دو باپه نسار و غى

سېدى لکه چي وابي :

د خواص د کال و با

خدا يې مه راوله پسيما

« بختناک خان » مې پکېنى و سې

سو رېي ، هم يو تمه قضا

يو هلک يې و ، راپا تسو

و ر پسى شمه ڙ ر فنسا

د بختناک خان سور د صاحب خان لور، ديو چه خان نمى او د سلک باره

مهمند زى كروسي وه، چي پسلا راو نيكه يې دېپېبور په نو بnar کي او سېدل .

سأخذونه :

(۱) - دخو شحال خان کلميات - د کندھار چاپ ۹۷۳، ۹۵۶ ۵۳۷۰، دهونه

(۲) - تاریخ سرصع - د ہیمنور چاپ - ۲۵۹ دخ

۱۴۶۳ - بدایعی بلخی:

محمد دیمود زوی دساطران مجمو دغز نوی دو ختو له نومیالیو شاعرانو خخه و .
هد ایت دمجمع الفصیحامو لف دده یاد و نه کپری ده او لیکلی بی ده چی
ده دنوشیر و ان پند نامه په نظم ترجمه کپری ده چی دوه سوه بیته دی او اصل
بی په پهلوی ژبه و (۱)

د اشعر د د دی :

در بغاکه داماد خو ار است او
که اند ر جو انى نمانى د راز
مدا راز جوان زن، به نیکی امید
که موی سفید است مار اسیاه
زدونی و بسی حاصلی فرد باش
بود زنده نزد آهان و مها ن
جوان مردی از خوی پیغمبر است.

جهان چون عروس است بار نگو و بو
چو باشی جوان کا ر پیری بسا ز
ز پنچا ه چون موی تو شد سپید
عر وس جو ان گفت با پیر شاه
همیشه جوان و جو ان مرد باش
که نا م جوان مردا ندرجها ن
جوان مردی کا رها بهتر است
ما خد و نه

۱ - ریحانه‌الادب - ۱ ر ۲۳۹ - سخ

۲ - تاریخ نظم و نشر در ایران - ۱ ر ۳۵

دسعید‌النفسی تالیف

۱ - متئو ره ترجمه بی ابن سینا ته منسو به
ده د «ظفر دلط نامه» په ذا مه سعید نفسی

۱۴۶۴ - بدخشی :

ملک الشعرا و نام حمد دنهمی هجروی پهلوی ددرزی تر می تو میالی شاعر او د تیمور یانو
د شهر اده میر زالخ بیگ ک معاصرو، او میرز الخ بیگ و رباندی دیر پیر ز و بنهد را لو
دله، بدی خشان په آشکمش کمی او سپداو په اشعار و کمی بی «بدخشنی» تخلص کاوه .
در یاض الشعر ا مؤلف بی نوم حمیدا و طن بی کندو ز بتو و لی دی او هم ایکی چی ده
خچله علمی زده کره ب کندو ز کمی بشپره کمی و ه، په معما کمی بی لوى لاس در لو د او
بدهی فن کمی بی بوه رساله هم ایکلی و دالخ بیگ که میر ز ایه ستاینه کمی بی چیری او د
دی قصیده و بیلی دی چی داد و هیتونه له هغو قصیده و خخه دی :

ای ز لف شب مثال ترا دربر آفتاب   از شب که دید سایه که افتدر بر آفتاب
زاغی است طره تو همایون که آشیان   بالا سر و دارد و زیر پر آفتاب
به لو مپی سر کمی بدخشنی دالخ بیگ په دربار کمی هیر احترام او عزت در-
لو د خو په پای کمی بی کاروندی ته و رسید او دز و ند طر ز بی و گر
خید چی په پای بیا پتیمانه سو، او تو به بی و کبمله او په (۹۳۲ هق) کال
کمی سر دی داغزله دده ده ؟

مشاطه آنکه موی ترا شانه ساخته
ارباب عقل راهمه دیوانه ساخته
بسیار ازان حکایت افسانه ساخته
سر هابسی که ساغر و پیمانه ساخته
کار امگا ه خوش هو دیرا نه ساخته
از خوش و آشنا همه بیگانه ساخته
هر دم هزار گوهر یکدانه ساخته
پیمانه کمیر و ساغر صهبا طلب که دور
در سینه خراب چو گنجیست مهور تو
تا ساخته سگ تو مر آشنا خوش
چشم «بدخشنی» از بی اینه مقدمت

دایه تو نه هم دده دی :

خیال خنجر ش در دیده بیخواب میگرد
بمثل ماهی کاند ر میان آب میگرد

زیر وزیر گر شود عالم
ای بد خشی چه غم که در گذرست
کا بین جهان همچو شیشه ساخت
سا عتی زیر و سا عتی زیر است
ما خذونه :

۱ - مجا لس النفاس - ۹۳، ۱۹۱۴ مخوا نه

۲ - اتشکده آذ و - ۳۳۵ مخ

۳ - ریحانه الادب - ۲۳۰ مخ

۴ - الاعلام - دز و کلی ۱۵ ۳/۲ مخ

۵ - صبح کلشن - ۵۶ مخ

۶ - حبیب السیر - ۱۶۱ ۳/ مخ

۷ - لفظنامه سب - ۷۳۸ مخ

۸ - پیشو آریانا دایره المعارف - ۳۷۷ مخ

۱۴۶۵- بدخشی :

ابو اسحق ابرا هیم د هارون زوی د حدیثونو میالی عالم و ، حد پیونه
دیپی د عیسی له زوی سلیمان ساگزی شخنه لوستلی ، چسی بیا له ده
شخنه د سعید زوی علی روایت کپری دی .

ماحد :

معجم البلدان - ۲ - ۹۳ مخ

۱۴۶۶- بدرالدین غزنوی :

نومیالی شیخ او صالح فقیه بدرالدین غزنوی چی به دهله کی او سید چشتیله
ستر و شیخانو خخنه و چی په کوچینو الی لدغزنی خخنه لا هورته تللی او هاته بی
متدا او له علوم دهنه خای له لو یو په ها نو خخنه لوستلی وو ؛ او هنه وخت
چی بی واورید ل چی دده په هیو اد کی د تاتسار و د ناتار او فتنی په
سبب دد ه مو ر او پلار و ئلی سوی دی نو له لا هو ره دهله
و لار او هاته میشته سو ، چی بسیا بی نو په طریقت کی د شیخ
قطب الدین بختیار کاکی لاس و یو ، او ترخه مو دی و روسته دهنه
خلیفه سو ، او تر هنه و روسته دهله . په بشار کی د شیخ قطب الدین بختیار کاکی
هر سجاده باندی کبینتو سوت او شیخ فرید الدین گنج شکر به دده د تذکیر مجلس
ته پیرورتی - و ای سچ د سهین پیر تو ب په وخت کی هم د سماع شو قی و ،
او سازته به د جذب په حال کی گله يده ، گهینو خلکو به د اعتر اض گوته
ورته یو له چی شیخ په دی سهینه پیره رقصیوی خوده به د هفو د خبر -
و په وانه کوله او په جواب کی به بی وبل :

«شیخ نه رقصیوی عشق رقصیوی، او هر خای چی عشق وی دده رقص به هم وی»

هله و چی به (۶۵۷ ه ق) کمال به دهلي کسی سپ سو او د شیخ
قطب الدین بختیار دمبار دپسنو خوا ته پنهن دی .

د خز ینه الا صفیا مولف دده دمیر بنی دکمال په باب داسی وابی :

بد ر دین چون بخلدر وشن شد سال ترحیل آن شه حق بین

نیز پسیر سعید بدرا الدین کاشف راز اولیا فر ما

ما خذ و نه :

۱- خسز ینه الا صفیا ۲۸۵ مخ

۲- نزهه الخواطر ۹۶/۱ مخ ۳- اخبار الا خسیا ۹۶، ۵ مخ

۱۴۶۷- بد ر الدین هروی :

امام بد ر الدین بن دنور الدین هروی زوی دعویی به قول «نادره گیهان»
او «ز بهد فضل اخر اسان» و «د عو فی سره بی په هرات کی لیدلی، او د علاالملک
ابو بکر جاسجی به ستاینه کی شعرونه لری، او د پیری صلی بی باخیستی دی،
دا خلو رویزی دده دی :

کفتی که بگاز غم سرت بر گیرم

چون شمع ذائش رخت در گیرم

تا ظن نبری که دل ز تو بر گیرم

از تو نبری مور درم از سر گیرم

دستی دارم چو کیسه با د تهی
وانگه گو بی مکن مر ا یاد تهی

این پرده مزن ورنه کنم ازدستت

چون چنگک دل خوش بفر یاد تهی

بر روی اتم زیاده چون رنگ افتاد

زان روی میان من ودل چنگک افتاد

از چنگک هوی باز خریدم دل را

مشوق ترانه زن چو در چنگک افتاد

که تاب کمند مشگبار تو کشم

که غصه جزع بر خمار تو کشم

بر دل زنهال صیر یک شام نماید

آخر بکدام بر گله بار تو کشم

ما خذ ونه :

۱- لب الاباب-۱. ۲۵ مخ - ۲- لفتنامه - ب- ۷۳۸ مخ

۱۴۶۰- بدر حاجب غز نوی :

امیر بدر لوی حاجب سلطان مسعود غز نوی له خاصو سالا وانو ،
او دسر ای له حاجبا نو خخه و .

په (۱۴۳۰ ه ق) کمال در سخن او به (۱۴۳۱ ه ق) کمال دخوجان به

په گرو کی د سلجو قیا نو سره په جگرو کی خورا د یوه میانه بشکاره

کپه، چې د سلطان مسعو دله خوا د یړ خلعتونه ومو ند ل .

ساخته:

تاریخ بیهقی ۵۸-۶۵، ۹۰۳، ۵۸۸، ۵۷۲، ۹۱، ۱ او نور مسخونه -

۱۴۶۹- بدرو طرخان با میانی:

بدرو طرخان با میانی د اسد بن عبدالله د خر اسان د امیر په وخت کې د ختلان خپلو اک حکمران و، هنډ وخت چې په (۱۱۷ هـ ق) کال عاصم د خر اسان له اسارتہ مو قوک سو، او د هنډ پړخای یې اسد بن عبدالله کښینو ست، نو یو لېکر ئې د مصحب بن عمر و خزاعی په شری ختلان تهراو لېړه او بدرو طرخان پې دامان ور کولو په پلمه ځانته ور وغو بېت؛ بدرو طرخان یو میلیون درهمه پر خپله غاره وه نل، خوا اسد و رته وو یل چې: «ته یو غریبې با میانی سپې بې له ختلانه و وزه!»

بدرو طرخان جوابور کې عچې:

«ته خر اسان ته دلسو، کو چنيو او بنا تو سوہ راغلی، او که او من له دې ځایدو لا رسې نوستا هاں به پنځه سوہ او بنا هم یو نسی، او ماجھی دحمل ز لمیتوب و رځی دلته تېږي کپې او د اسال سې په تو زه ګټلې دی نو خنګه په ته لامن و وزم؟» اسد ده ددی سعقول جواب په مقابل کې په خښم سو، او سره له دې چې دامان وعده بې و رسه کپې وو بدرو طرخان بې په (۱۱۹ هـ ق) کال کې و واژه .

مأخذ و نه :

۱-تاریخ طبری ۳۶۳/۵ سخ - الکامل ۱۰۱/۵ سخ

۲-افغانستان بعد از اسلام ۱۸۵/۱ سخ

۱۴۷۰- بد ری غز نوی:

اصل نو م بی خر گنده سو سخو دپلار نو م بی دعوفی په قول «احمد» و په دری ژ به
بی په وعظ او تنبیه کی اشعار و بیل دار پامی دده ده:

زین سرتبت و جلال بردا برد

ایمن منشین ز دولت گردا گرد

امر و ز غمان خو یعنی خو و مر دامرد

ز آن یعنی که ز یعنی بروی در دادرد

مأخذ:

لباب الالباب ۶۷/۲ سخ

۱۴۷۱- بدل خان :

د پهتو ژ بی حماسه و یونکی اولسی شاعر، دنو لسمی هیسوی پیری په پای
او دشمنی عیسوی پیری په سر کی دبلو چستان په سیمو کی او سپه د ده اشعار و
کی دانگر یزا نو د استعمار پر ضد دبارزی روحیه بندخرا گنده و چې
دده د پهتنو الی د احساساتو ترجمانی بی کوله .

مأخذ:

- ۱۷۴ -

۱۴۷۳- بدل خان یا بدی خان:

په خته بشکنند صرف او نحو لوی استادو، په هند کی او سپداو علوم بی له مو لوی-

محمد عیاضی دخنه زده کړی و .

فقیر او قانع سپی او پغپله سیمه کی د نامه خاوندو.

مأخذونه:

۱- تاریخ بشکنند - دستقى ولی الله ثالیف - ۴۳۴ مخ

۲- نو همه الخواطر - ۴۷۰

۳- هند په تاریخ او مدنیت کی د المخافتو بز خه - قلمی ۱۰۸ مخ

۱۴۷۴- بدیع الدین جوینی :

بدیع الدین اتابگه جو یعنی دخپل وخت به دفضیلات خاوند او دری ژبی

شاعر و . خو تصمیفو نه بی درلو دل، او د سلطان سنجر په دربار کی

دبه اعتبار خجتن ف . وايچې و طواطده د سنجر له غضبه ژغورلی و .

داقوته بی د نجم الدین محمد په ورنه کی و یلې وه:

نجم گردون محمد سحمود

نو یو ابر اجل جمال نهظت

او چو جان بو دو جان نسیر دو من

زنده را هر یه که انس کفت

مأخذ:

د سیستان لخنی په ټولانی شاهیر - ۳۳ مخ

۱۴۷۴- بدیع الزمان خر اسانی :

ابو الفضل احمد دحسین زوی، دیخیی نسی او دنسعید کهرو سی مشهور به بدیع
الزمان همدانی دخراسان له حفاظلو خنده و، به (۳۹۸ هـ) کال به
هرات کمی پر دی. دادوه، تصنیفو نه دده دی

ا رسائل مشهوره

۴- المقابلات

ما خیزد :

هدایة العارفین - ۱/۶۹ خ

۱۴۷۵- بدیع الزمان میرزا :

دسلطان حسین سیر زاباقر ازوی او په هرات کمی دتیمو ریانود کهول فروستی
پاچاو، چی به (۹۱۰ هـ) کال دپلار ترمهینی و روسته به هرات کی دهاچهی بر تخت
کمی پیشست، خو به (۹۱۳ هـ) کال داو زبکو پاچاشاهی بیگکله ما و رأ النهر خنده
خراسان ته راغی او دده سره بی جگه و کوه، به جگه کی بدیع الزمان میرزا مات
مو او استرا بادته و لار او له هغه خاید بی شاه اسماعیل صفوی ته پناه و رو به او هغه
دتر بیز په غازان کی نظر بند کی، او و کاله په تبر بیز کی و.

په (۹۲۰ هـ) کال چی عثمانی سلطان سلیم تبر بیز و نیو، نو بدیع الزمان ده گه ببره
اسلام بول ته و لار او په همه گه کال (۹۲۰ هـ) دو با په نار و غی به روم کمی پر بیو،
او دده دمیرینی سره دتیمو رد کهول دهاچهی کمله هم تو له سو ۰

بدیع الزمان میرزا دخیل پلار او کا به خبر دیز هنر یالو نیکی پاچاو، او هم یه خوبیه

بی دمختلفو لیکو په لیکلو کی لوی لام او بهه مهارت در لو د .
 حاجی میرزا عبدالحمد خان په پهلو کتاب «پیدا پش خط و خطاطان»
کی دده شی باب لیکلی چی :
« در جمیع خطوط اسلامیه خاصه در خط نسخه های گانه زمان بلکه اعجم به دور ان بودی »
دبه دری او تر کی ژ بهه شعر و نه و پل - هفده خت چی دده زوی « محمد سو من
میرزا » دشهز اده مظفر سره جگره کی وزل سود همه په و پر نه کی بی دایت و وايد
وزیدی ای صبا بر هم زدی گلهای و عنارا شکستی زان میان شاخه گل نورسته مارا
دایت و نه هم دده دی :

چو رخسار تواز نوشیدن می لاله گون گردد درون من صراحی و ارتالب غرق خون گردد
نه من بی کل رویت دلم خون گشته چون لاله جگرهم از خم هجران شده پر کاله پر کاله
ماخذونه :

۱- پیدایش خطوط خطاطان - ۱۳۶ مخ

۲- خطوط خطاطان - ۶۷ مخ

۳- دلچیجن معنی - ۱۱۳ مخ

۴- مجالس التفائس - ۱۲۷ مخ

۵- قا مؤمن - الاعلام ترکی - ۲۰ - ۱۲۵۷ مخ

۶- لغتنامه سب - ۷۷۳ مخ

۷- صور تکران و خوشنویسان هرات در عصر تیموریان - ۶۶ مخ

۸- بهشت آریانا دائرة المعارف - ۲۸۱ مخ

۱۴۷۶- بدیع الزمان هروی :

احمد د حسین زوفی، دیجینی نمسی، دسعید کهروی او دبیر کوسی چی لقب یپی «مهندب الدین» او کنفیه یپی «ابو الفضل» او شهرت یپی «بدیع الزمان» و، دخپل و خت نو میالی ادیب او فاضل او مبدع شاعر او حافظاً و منشی تبر سوی ذی په اصل کسی دهمدان و، خو په هرات کی او سپد، او په هرات کی په او بخ دی.
دعر بی په نثر او نظم کی یپی ساری نه در لو، داو دصاحب بن عبادله ذی دیمانو خخه و .

در بحانه الادب مؤلف یکی چی :

«شاعری است مبدع نامی، حافظاً تعب منشی لغوی، از اکابر ادب ای اسلام، در نظم و نشر عز بی نظیره... کلمات او در نهایت فصاحت و بلاغت، در قوه حافظه و بدیهه گوئی یکا-
نه جهان و از اعاجیب دو ران بو د، قصیده های پنجه ای بیتی تاشصت بیتی را بیمجر د-
شنیدن حفظ میکردو از اول تا آخر بدون تغییر حرفی فرو میخو اند، چهار، پینچ
ورق از هر کتابی ر افقط با یک دیدن حفظ می نمود و عیناً آفر ائمه میکرد، هرگاه نظم
قصیده ای یا انشار ساله ای را تصمیم میداد در همان دم، بدوان تکلف انسامی نمود،
بسما بو دی، مکتو بی را که نوشتن آن را در نظر میگرفت از سطر آخر شروع
میکرد و بترا تیم معکوس می نوشت و باو لش می رسانید ...»

دهد «مقامات بدیع الزمان» په نامه یو کتاب لیکلی چی. هبر شهرت لری و ای
چی په دی موضوع کی دالو مری گامو، چی اخیستی سوی دی، او نورو پوهانو
لکه حریری او نور و دده اقتضا کری ده، لکه نوخر بری دخپل کتاب «مقامات
حریری» په مقدمه کی بدیع الزمان مقامات پر قدامت اعتراض کری دی .
سر بپر هپر مقامات یپی دشعر یو دیو ان هم در لو د، او هم دده در سائلو او لیکنو او

منشا آتو یو همجمو عهه د «رسائل بدیع الزمان» په نامه په یو هقو ککی خواره چاپ سوی، او د «الاماالی» په نامه هم یو کتاب ده ته منسوب بدی او ظاهرآ همه چه د مقامات کتاب دی .

دابو بکر خوارزمی سر هده ادبی مشاجری او په هغو کی دده بر یا لیتوب په معجم الا دبا او نور و کتابو کی راخنی دی .

دی د - ۳۷۸ - یا - ۳۹۸ هق(کال(۱) دو روستی خور (جمادی الآخر) په یو و لسمه دجمعي په ورخ په هرات کی مړ دی، خوکه و این سیموم مسوی او خوکه وایی سکته بی کړی و هاو مړ لانه و، خوچی په قبر کی بې کښې بې و هېر هو بش راغئی چې سخه بې و کړه خلکو دده بېغ وارو بد، غوښته بې بېر ته بې له قیره راو باسی، خو دده ز هر هدقیر له بېری و چاو دله، لاس بې پر د بېر هنیو لی مړو. دده معاصر و فاضلا نو دده پرمېرینه چې بېری و بېرنی (مرثی) و بیلی دی .

ما خذ :

رویحانه الادب - ۱ ۲۲۳ / مخ

۱۴۷۷ - بدیع اندجانی :

ملائج دیو سف اندجانی د سلطان حسین بېر زادر بر لاه، فاضلانو خیخه و، په معانی، بدیع عروض او قافیه کی بې لوی لاس در لو د، په (۸۹۷ هـ) کال کی مړ، او دا بیست دده دی .

(۱) دا کال د تأسیل او خپر نی و ردی .

(مؤلف)

گر باين آب و هو اکو يت بو دمنز لکھم
نى زلال خضر بایدنى دم روح اللهم

ما خذ :

پښتو آریانادايره المعارف - ۳۸۰ / مخ

۱۴۷۸- بدیع بلخی :

ابو محمد بیع دخداز وی او دمحمو دبلخی نمسی دری ژ بی پخو انى شاعراو دمنجیک
او دقیقی معاصر و، چې د خلرمی هجری پېړی په دو همه نیمايی برخه کی بې
ژ و نسداکاوه.

هدایت په سجمع الفصحاکی دده نوم «بدایعی» لیکلمی او و یللى بې دی چې د سلطان
محمد غز نوی د عصر شاعر و، او د نوشیر و ان «پندنامه» بې په نظم کېږي ده، خو.
هـ اکتر ذبیح الله صفالیکی چې شایی «بدایعی» او «بدایعی» دوه تنه وی سخکه چې د نو
شیر و ان هغه پندنامه چې بدایعی ته منسو بدده د پنځی پېړی اشعار و ته و رته
ده، او باید چې ویو نکی بې په غزنوي دو ره کی او سېدلی وی.

هدایت د هغى منظو مې بې برخه پېڅلهه تذکره کی را وړی ده، او شفر باغه د
« راحة الانسان » په نامه په (۳۰۹) بیتو کی پېڅلوفا رسی منځخبا
توکی را وړی، او بنا غلی سعید نفیسی هم هغه دنو شیر وان د پندنامې
د پا رسی تر جمی سره د « شهر » په مجله کی را نقل کړی ده.

د ا شعر ونه دده دی :

هو اي روی زمین راشد سطرز
بصا فی آب دریا ی بقر سر
نفیر ا بر فر وردی بر آمد
زبا نگک سر غ بانگک رو د عاجز
بد ان منگر که می نمی یست می خور
لو وقت الورد شرب الغمیر جا یز
نگاری باید اکنو ن خلخی زاد
بر خسار هدت چین رامجا هز
بهیدان نشاط اند ر خرا مسد
نشته بر قله هل من سیار ز
بیا د سید حر ان عالم
ابو یعیی الذی یعیی به العز
همیشه نام او را آفرین جفت
همیشه عرص او را مال محمر نز
مگر دای چرخ گر دان جز بنیکی
برین رسقم دل داتم جو ایز
همه امر ش بکام دل روان باد
همه آهنگک او را د هر سو جز
بقاء او بمعنی قول باري
بقاء دشمنان چون بیت راجز

چه پو شی جو شن غفلت که روزی
تو با شی تیر میختن را نشانه
امل با عمرت اندرونه بمعیار
نگه کن تا کجاگر دد زمانه

ما خذونه :

۱- تاریخ ادبیات درایران - ۱۳۲۲ مخ

۲- دیکیم الفصحاء / ۱۷۲۳ مخ

۳- دمهور مجله ۲ کال - ۲، ۳ گنجینه

۴- بدیعی سجزی :

بدیع الدین بدیعی په خټه ساګزی په سیستان کی د دری ژبی نو میالی
شا عرو و چې به شپړو هه او او و هه هجری په پهی کی بې ژو نه کاوه،
دا شاعر رو دیو ان بې درلو د چې لهه نه که تملی دی او په اشعارو کی
«بدیعی» تخلص کاوه .

د عرفات العاشقین سؤلف تقی او حدی لیکنی چې:

«حکیم بدیع الزمان الترکوبی السجوری مو لدو منشاوی سجستانا نوتر کو
حصه ریسمت که آنرا اتر کو هم گویند». .

د سیستان د تر کو په کلا کی او سید، حکم نو په «بدیع الدین
تر کو» هم یادیده او د مکر ان د حاکم تاج الدین ابوالکارم
ستایندوی و، او د هغه په ستاینه کی بې د یوی قصیدی دوه لوړې
بیتو نه دا دی:

صبيدمز خواب ستي چون در آمد آن پري
آن جهان جان افزاي و آن کمال دلبرى
ز رچنان قدری ندار داين قدر باشد آن
کز جهان بر داشت جود شاه رسم چا کري
او هم دامير عمام الدین سيمما تگين په ستاینه کي قصیده هر چي لو ميري
بيت بي دا دي :

كه دارد چون تو در عالم زخو بان جهان اي جان

دل از خارا خط از مينا رخ از ديبالب از مر جان

بله قصیده بي ديمين الد ولته والد ين به رامشاه په ستاينه کي و ه چي
خو بيته بي دادى :

صبح آمد و بکمشو د زمش در سغلق

ديو ار جهان رخته زد اين سقف معلق

بر سفره اكسون سحر گنبد ا طلس

بر داشت ز روی طبق چرخ مطبق

بر تخت افق عالم پير و زه قارا

گردون کمر کشي کلهي داشت مغرق

خيل شه روم از طرف هند رسيدند

افر و خته حر اقه و افر اخته بير ق

زا داز دل شب صبح سبك روح جها نگير

چون معنى بکر و سره از خاطر ا حمق

- ۱۸۳ -

تا شیشة ا فلا کک به سنگ سیه شب
بشكست وازوگشت روان راح مر وق
چو ن ظلمت باطل دل شب پنهه شد از ضیح
صلاح صفت سهر ندا کر دا نالحق
ای لب شکر پسته دهان بهر صبو حی
بر زن بر گک چنگ سر ا نگشت چو فندق
دریا فته ای بیت چین وقت نگهدار
چو ن یافت جهان رو نق بستان خو ر نق
آن پیر کهن سال جوان طبع که دیدست
هم عزت و هم خانه و هم خواری را وق
بی زلف مشوش شده یا درین فصل
آرام نگیرددل عشا ق مشوق
آراست عروسان طوی ساق چمن را
نو روز به پیر ایه تو ساعده در فق
شد حله کیملی بنفشه زنما نو
شد شقه و ردی شقايق زصبها شق
بوی سمن از خلق خداوند خبر داد
اندو ده بدانست بکا فور مستحق
دارای جهان دار یمین دول و دین
کز دولت او یافت جهان رتبه و رونق

بپهرا م شه عادل غازی که بحق اوست
بر سملک زمانه ملک و ما لک مطريق
در دعوی سافر ندهی و ملک ستائی
از جمله شاهان جهان اوست مصدق
تأمید از ل بو ده با قیال تو همراه
امداد ابدگشته باد بقای تو ملحق
بحراز کفت را د تو فروشد به خود از رشد
آری نشگفتست اگر هست معه حق
بر خوان جهان مایدۀ رزق نیارد
بی سعی تو این کاس سیمه کاسه از رق
در گاه ترا چاکر ثابت قدم آید
دایم فلک ڈابتہ ایست مطبق
بنده ز پی شعر عروسان مدیحت
آ وردہ لا لی سخنها ی مسیح
بر عرصه این لعب شهاندہ پیاده
فر زین معا نی سخنها ی فرزدق
سعدان فلک باتومه و سال موافق
از بیخت موافق و اقبال موافق

- ۱۸۰ -

دده ژوند له (۶۱۲ ق) خخه تر (۵۶۱ ق) بوری یقینن دی .

داخلو رسیزه هم دده ده :

گل را چودم باد صبا خوا رنهاد

از بهوست برو آمد و بر خاک فتما د

بلبل چوبدید گفتةش ای حور نزاد

بد کردی تو کمه تکیه کردی بر باد

مأخذونه :

۱- لب الالباب . ۹ مخ

۲- آریانا مجله . د . ۳۵۰ هش کال ۴۷۰ مخ

۳- بدیع هروی : ۱۴۸۰

بدیع الزیمان بیرز اد سلطان بیرز اخلف او دخبل بی سارو نومیالو خخه و او
په (۹۲۰ ق) کال دو با په نار و غی سو په دری ز به ی شعرهم و ایه دلاندی بی تو نه
نه دادی :

سر از جوانان شیرین شمائیل

بجان بنت است آنجه کردند بادل

کند منع ما شیخ شهر از جوانان

چگو نیم اور آکه پیر بیست سجا هل

مأخذ :

پهتو آریانا دائرة المعارف / ۳۸۱ مخ

۱۴۸۱ - بدیعی هروی :

ولانا یوسف بدیعی اصلاح سرخس او دری زبی شاعر و - گه، خده هم، په لومبری
سر کی بی دسن دکمو الی په سبب په، شعر کی خادمی در لودله، خوهنه و بختچی هرات
ته راغی او د مولانا هفایتی سره او سید شعری بی دیو پوش سوی په شعر کی بی په بدیعی تخلص
کاوه، او شوخ طبعانو په دده د حجب له، کبله یوسف صفا بین بالله، او دی به له دی خبری خونه
سوراوشین کیله به عروض و اشعاری صنعت هم پنه پوهیاه په سرخس کی، په او د شیخ لقمان
په خانقه کی پیخ دی، په معما کی بی هم یوه رساله لیکلی وه، او په دی فن کی بی دیز کاوه کری
ودا، عمایی د (دسته هور) په نامه و یلی وه :

مرا زان شد نه و رخانه چشم که آمد دوست در کاشانه چشم

داییت هم دده دی :

دری مقصد جو یان مجمع البحرین شد صوفی

که بحری در برست از چشم هر چشم گرید از نهن

مآخذ :

سجالس النفائس - ۳۸ مخ

۱۴۸۲ - بدیل ابو بکر هروی :

د احمد زوی او د محمد نحسی دحد یثونو بیانی عالم و له هراته بغداد ته قللی او هلتہ بی
حدیثونه له ابی العباس الاصم نیشا پوری، او د حسن له زوی منصور دینو روی او د عبدالرحیم
قنااد له زوی علی خونه لوتستانی وو .

مآخذ :

تاریخ بغداد - ۱۳۵/۷ مخ

برامت: ۱۴۸۳

دېښتۀ وزی اولسی شاعرو، چې نومیالی مستشرق دارسته‌ترین به خپل کتاب د «پېښتۀ خوا
دشغله‌هارویهار» کې یادونه کړی ده، او د اسی انکل کیدا یې سې چې د (۱۲۵۰ق) کال
پهشاو خوا کې ژوندي و مدادد له دده ده:

د سېینې خولی دی شم قر با ان
پورته کړه چشمان

مغ دی آفتاب د سهتاب په شان پلېږي
جسل دی به بیو زه سور بیز وان
هو رته کړه چشمان

زماد لبره شمس و قمره
به مخ را پرېرده تور ز لفان
پورته کړه چشمان

زه «برامت» چې زنځور بر وتیم کړیدم
که یو خمل راشی خپل چا نان
پورته کړه چشمان

البته دا بدله هراولسی وزن دېلى سوی ده جي به مجلس سوکی داولسی آهنجک سره
د غمول کړیدی.

ساخته:

۱- دهیتواد شعرهار و بها ۱۳۵ سخ دکابل چاپ

۲- پیشانه شعر ۱ - ۵۵۲ -

۱۴۸۴- بر اهیم :

دپیتوژ بی شا عروچی بیوازی با دری هیوز پختل کتاب « کلید افغان »
کی دده یوه غزله راوی ده، خونو راشعار بی لامن ته رانله - هغه غزله داده

چی دعشق سوداپه سر کرم کله سردیم

سر پریکری په یدان کی دعشق یزدیم

دعشق نوم مخکه په مایاندی صحیح شه

وچی شونهی لمدی سترگی گونه زردیم

دیاداشت بهره به بیا سوسن اسیدی

لکه نن چی مشغول شوی په یاد گردیم

که می سرومال دیاز په مینه لار شی

خدای دی نه کاچی پری گرم با پری سردیم

تعلق هستی می دوازه پسی شا کپل

جریده دعشق په لار کی روان فردیم

دامن واخله چی په گرد آلو ده نشی

خسته پروت دستاپه در کی لکه گردیم

بی در دان دعشق له سوزه خبرنے شول

براهمیم مخکه منت بار د اهل در دیم

ما خذ :

کلید ۱ فغانی- ۳۸۹ سخ د کا بل چماب -

۱۶۸۵- برات نیکله :

سیدبرت نیکه په خته شین غری سیداو په پېښتو کې دلوی اوښه نامه خښتن و . د کو یقى
د عبدالخان دسيمى په لویه هدیره کې پېخ دی، او سازاته پې عام و خاص ورځى، په زیاته
پیا پېغۇشى دېره عقیده و رسه لرى .
دده زيارت د «دېرسى» په زيارت ھم بشهو رېدى، دعا مو خلکو داعقىدە دچى دده
زيارت دنzelلى دپاره يك په يك دی .

ما خذ :

دېاغلى سیال - مزارات - ۲۰ سخ

۱۶۸۶- برخورد اړ پا شمولی :

برخورد ا په خته ترين د پېتۈز بى اولسى شاعر و اود کنده از دېنج وای
دولسوالي دهاشمول په کلى کى اوسيد، او د (۳۰۰) کال په شاوخوا کى بى زوند کاوه
قلندر، شربه فقيرسېرۍ، و، و پېرخود او زر، و رونکي آواز بى درلو د، خودى له
سو زه کې بدلې ويلې، دده دشعر او عشق داستانو نه ده گه خای په عوامو کى
شهرت لرى - دابدله دده د کلام نمونه ده :

د پار د خمه مى پر زر، باندې پر هار دی واي

دیمان په وینو داسى رنگ لکه، انا ردي واي

دیار دخمه د ققنه ناری و همه - وای

تر خولی به و باسم شین دو دلمبه به سمه - وای
کپه په دخدای وی زه به ستاد لاسه سرمه وای ۱

آسان بی سه بو لعل دا اشی مشکل کاو دی خوای

دیار دخمه شه او و رخ وهم فکرونہ - وای

اور به پسی کرم دنیا په روز گارونه - وای
زوه راته وای چه دخ و نیسه پر غرونہ - وای

چی ستاد و مثال وی هفتة غر ساته گلزار دی - لای

دیار دخمه به ناری کمه په زوره - وای

که خوک تو همت را باندی وای لور ترلو ره - وای

لکه پتنگ چی چاره نه لری بسی او ره - وای
که خان په سل کاله ساتم پای می انگار دی - وای

ژوندو ن بی سه بوله چی تیر سوبی له یاره - وای

له دی ژوند و یار انو پس که برخورد داره - وای

حاجت دی بر بیوده د بی نیاز و دروز گاره وای

هفه یا رغواره چی دی پس له سرگه بار دی - وای

برخورد دار په شمول کی سر او هم هلتنه بینخ دی .

ما خذ :

١٤٨٧- بر خور دارخان اخکزی :

د احمد شاه با بادر د ریارله، خور و اونو بیالیود ریاریا نو خخه و، چنی لو سری «دقابوچی باشی»
منصب در لود، او در باری تشریفات پهده داله دولده، خور و سته د تولو، محروسه هیوادو
د باقیاتو تحصیل هم ده ته و سپارل سو، پر احمد شاه با باندی دیرگران واود گناه کارانو په
باب یی دده شفاعت بانه د (تاریخ احمد شاهی)، مولف حمود الحسینی دی په داسی القابو
پادوی (عالیجاه رفیع جایگاه و کن الدویل العلیه العالیه) و تمن السلطنت البهیته القائمه،
مقرب الخاقان بر خور دارخان) او د احمد شاه با باسره په تولوعزاً گانو کنی ملکری، او د
احمد شاه یا یا دیرینی په کال هم ژوندی و، او احمد شاه با با چنی نار و غه سو، نو ده
مشوره و کره چنی د استراحت د پا به د تو بی غره ته و لاوسی .

حمود الحسینی بل خای دی :

«رفیع جایگاه معتمد در گاه خلافت پناه و مخلص بلاشتیاه مقرب الخاقان بر خور دار
خان» په عنو ان لیکی .

بل خای چنی دیو چاشفاعت کوی او شفاعت بی دهمل کبیری په «تاریخ احمد شاهی»
کی داسی داغلی دی :

«راحم شاهنشاهی پیاس جانب خان سعادت نشان که از فدو یان خاص حضرت ظل
آلی است ملتمن او را بزر قبول سوصول ساخته لشکر را ازستیمز و آویز سمع
فره و دند .. .»

اما خذ :

تاریخ احمد شاهی - ده سکو عکسی چاپ - ۲۶۱ / ۷۱، ۵۳۲، ۵۳۷، ۵۳۸، ۵۸۶

۱۴۸۸- بر خوردار فراهنه:

سیز زابر خوردار دمهجمو دترکمان فراهنه زوی دخبل و ختلیکوال و، بوكتاب
بی د «محبوب القلوب» په نامه دخبلو مسافر تو په باب لیکلی دی، او له هنده خخه
خر گندپری چی ده داتلسی په پای یادنو لسمی په پری په سر کی ژوند کاوه.
دفر اه د «بشقتو» په کلی کمی او س هم دیوی کلا کنیهوا الله لیده کبیری د میرزا
برخوردار په نامه یادپری - په دری ژ به بی شعر هم و ایه - دابیتو نه دده دی:
الهی بزوگی و حشمت تراست
سر افزایی و ملک و شوکت تراست

توئی روشنی بخش جسم و حیات
توئی ناظم کشور کائنا

توئی بانی بارگاه سپهر

فرو ز نده مشتعل ماه و سهر

تر امی سز د شاهی و سرو ری

سزا و ارادات بو د بر تری

مأخذ

دیسیستان خینی پخوانی مشاهیر - ۱۳۷۱ مخ

۱۴۸۹- بر کت خان:

ددانو زوی د پېغتو ژ بی او لسی شاعر و، او دخاخی میدان په هاشم خبلو کی او سپد.
شعر و نه بی پر او لسی وزن داولسی آهنگو سره سم جو رو ل چی په عوامو کمی بی
شهرت در لود د (۱۳۳۵) کال په شاو خوا کمی میر دی - او دادده دیوی پدلی کسردی:

- ۱۹۳ -

تو روی دی و ریئنگی سپینه تنهاده دی هیدان دی لیلا وی ارمان ارمان دی لیلا

ما خذ :

فر هنگزبان و ادبیات پیمتو - ۷۳ مخ

۱۴۹۰ - بر م خر اسانی :

یوسف دا بر اهیم زوی مشهور په «بر م» خلیفه چلسیه لی ته پو رته سو، په خسلک
و ربانه دی را تو لسوه، سرو الروود، تالقان، جوزجان او پوشنگ بی و نیول.
خلیفه مهاری دمز یلد شیبانی زوی یز یلد ده سر د جگری دهاره او لبواه، یز یلد بیالی
سو، بر م بی بندی مهاری ته و لبواه، او په (۱۶۰ هـ) کمال دخپلو ملگر و سر د دجله
هر جسر په دار و خبر ول سو.

ما خذونه :

۱- الاعلام - دزر کلی - ۲۸۰/۹ مخ

۲- لغتنامه سبن ۹۵ مخ

۱۴۹۱ - بر مک بلخی :

دهارون رسید خلیفه دمشهورو زیر یعنی بن خالد بر مکی نو میالی نیکه و، چی
دده اولادی ته په تاریخ کنی «بر مکیان» یا «برامکه» و ایی.

بر مک دبلخ یو دپر زرور او نو میالی مشر و، چی دعبدالملک مروان خدمت ته
و رغئی او دلوی ندیم په تو گه بی دپر اعتبار و مو نداو دعبدالملک هشام په وخت
کسی مسلمان سو؛ بیایی نسل دپر سو، چی دمجمل التواریخ

دمؤلف به قول « همه خنداوندان عقل و کفا بیت بودند »
دبر مکیانو د کورنی دنیکه گانو عنوان په اصل کی هغه عنوان او لقب و
چی دبلخ « بهار » دبو دایی بودتون روحانی مشر ته و رکول کپده.
دانو میالی بر مک دخالد پلار او دهارون و شید خلیفه دمشهور و زیر بحیی
نیکه و .

ماخذ :

لغنامه سبب و منع

۱۴۵۹- بر مکای :

اوو اسحاق ابراهیم دعمر زوی ، داحمد نمسی ، دابر اعیم کروسی ، داسماعیل
کوسی او دبهران کودی مشهور په « بر مکی » دحدیشو لوی عالم و او د بغداد
په « بر مکه » محله کی او سپد

حدیث یې دمالک قطیعی له زوی ابابکر ، دماسی له زوی ابامحمد ، او دابر اعیم
زیبی له زوی عبدالله ، او لاه ابالفتح از دی موصلی ، او دسعدنسوی له زوی اسحاق
شخه او و یدلی ، او په فقهه کی د امام احمد بن حنبل دمذهه پیرو و .

دی د (۱۳۶۵) کال درو ژی په ۲۲ ددو شنبی په شپه ز پر بدلی ، او د (۱۳۶۵)
هق) کال ذذی الحجه په اتمه دیکشنی په ورخ په مکه کمی سر او دباب حرب
په هلیره کی شخ دی

ماخذ :

تاریخ بغداد ۱۳۹/۹۷ مخ

- ۱۹۶ -

۱۴۹۳ - برو رده بلخی:

ابو محمد عبدالله محمد زوی مشهور به برو رده بلخی. دمیری ژبی شاعر و، او

دغز نوبانو بموخت کی ژبوند کاوه

عوفی یعنی داسی ستاییسی :

«از معارف بلخ و صدو رخ اسان بوده است و در نوبت دولت آل ناصر

بتنعم رو زگار گذرانیده و او را ایک یک فداست که در نفس خود تمام است و اکر

تمام کنداز ذوق دور افتاده از لطف بی بهره ماند» داییتو نه دده دی :

گر بر کشم این فرو شده پای از گل

هر گزند هم بهیج نا مردم دل

بی خواهی را بدیده بر بستختم

و از دیدن خواب بیهله و سنتستم

لو لو داری میان یا قوت اندر

ای زنده کنی مردۀ تابوت اندر

ای خود دکل نیک ند انشته ز بد

چندان گر هت ز مشک بر لاله که ز د

گویند من اکه خواجکی هست کر یم

یک برك کرم به که چنو شست کر یم

ما خذ :

۱۴۹۳- بر ها تگین:

علامه بیرونی په خپل کتاب الهند کی لیکی چی بر هاتگین دتگینانو او مړی
پاچاو، چی دیو نانیانو تر سقوط و روسته بې په شرق کی دهنوی خای و نیو،
او د تخار او کندو ز په سیمو کی بې حکمرانی درلو دله، او سیادده کو رنی
د هندوکش جنوبی سیمو ته وا غله او د مدیلاندی اتمی په روستی دو همه برخه
کی بې په ګنده هارا کی یو کوچنی امارت جو رکب
علامه بیرونی لیکی چی د برا هاتگین له نسله ترشیتو تنو پوری حکمرانان
تپرسوی دی -

دتگین له کلمی خیخه داهم ایکل کپدای سی چی دغز نو یانو د سلامی د مؤسس
سې ګنگین اسلاف لکه بلکاتگین او الپتگین او نور هم د برا هاتگین د کهاله پا یخور وی

مأخذونه:

۱- افغانستان بعداز اسلام - ۲- کتاب الهند بیرونی - ۳- مخ.

۱۴۹۴- بر هان المدین:

د پښتو ژبی او لسی شاعر و، او پر او لسی او زانو بې جذاب شعرو نه و یل
دادیت دده دی:

بر هان الدینه سرومالي دی د جانان دی
کهنه هم جانان خپل خان له تانه ژغوری

ما خز:

فر هنگ زبان و ادبیات پښتو - ۵- مخ.

١٤٩٥- بر هانالدین ابوالحسن غزنوی:

امام بر هانالدین ابوالحسن علی دناصر غزنوی زوی ملقب به «بریانگر»
دخله و ختله نومیايو امامانو خخه و، به بغداد کی او سپد او دحضرت سنایی
غزنوی نژدی دوستو،
هند وخت چی دغز نی ظاهر بینو او متعصب ملايانو دحضرت سنایی پر «حدیقته
الحقیقته و شریعته الطریقته» کتاب باندی چی «الهی نامه» بی هم بو لی اعتراضونه
و کپه نوسنایی مجبو رسو خیل کتاب بی خیل دی لوی عالم دوست «بریانگر»
ته و لپره او له هغه خخه بی و غوبته چی هغه کتاب ددارالسلام پو هانو ته
و بشی او سنایی دطاعنانو له تعنه و ژغوری

هند اشعار چی حضرت سنایی دخیل کتاب سره امام بر هانالدین ته لپه لی وو،

خوبیتو نه بی دا دی:

خود نگویی و راوسم فر یاد
مانده محبوب من تربت غز نین
چون رخ حور د لبر و دلبند
هیچ دیدی بدین صفت نصیف
کرده ام جمله خلق و اعلوم
وزه شایخ هر آنچه آثار است
مجلس روح را یسکی شمعست

تو ببغداد شاد و من ناشاد
سال و مه ترسناک و اندھگین
اين کتابی که گفته ام در پند
گرچه بسیار دیده تا لیف
هر چه دانسته ام ز نوع علمون
آنچه نص است و آنچه اخبار است
اندرین نامه جملگی جمع است

یک سخن زین و علمی دانش
این سخن راه طالعت فرمای
سخا هلان جمله نا پسند کنند
وانکه باشد سخن شناس و حکیم

هجو قرآن با رسی خواهش
نیک و بلدر جواب با زنمای
و زسر جهل ریشخند کنند
هجو قرآن نهد و را تعظیم

ما خذ :

تاریخ ادبیات در ایران - ۵۶۱/۲ مسح

۱۴۹۶- بر هان الدین بلخی :

شیخ بر هان الدین محمود دابی الخیراسعد بلخی زوی دخیل وخت له
ستروبوهانو خنجه و، او د سلطان غیاث الدین بلبن په پاچه‌ی کی بی په هند کی
ز و ندکاوه .

دشیغ عبدالحق جلد دهلوی په قول «بوفو رعلم و دانش و و جدو مع جامع بود
میان علوم شریعت و طریقت »

په د ریز به بی صو فیانه شعر و نه هم و بیل - دایت دده دی :

گر کردت عام شد رفت زیرهان عذاب ور بعمل حکم شادوه که چهاد بدانیمهت
دشیسی حوض شرقی پلوتنه سخ دی او دده دقبر د هنبوخاوري بی دخوردی په
تو گه په کو چینیا نو خوری چی علم ته بی ذ هنو نه پرا نیستل سی

ما خذ :

اخبار الاخیار فی اسرار الابرار - ۳۶ مسح

۱۴۹۷- بر هان الـدین خلـوـنـد شـاه بـلـخـی :

د سید کمال الدین محمود ذری دخپل و خت نو میالی رو جانی عالم و دپلار تر -
میرینی و روسته ی په بلخ کی دعاو مو زده کپری ته مخه که او په بلخ وخت کی لوی
عالی سو، او بیایی د تصوی اوسلو ک لاره و نیو له، له با خه هرات ته و لار او
دهنه خای د سه ای خوسه می صه جتو نه و کپر، په تیره نیاشیخ بها الدین عمر و رسه تر
دی جله، مینه پیدا که دمیر ینی پر و خت ی په صیتو کی چی ز ماد جنائزی نیو نئ
دی نهی و رکپری، دشیخ بها الدین عمر تر میر ینی و روسته سیده ها الدین خلـوـنـد شـاه
بهر ته له هراته بلخ ته راغی او په بلخ کی میر سو، چی دسلطان احمد خضر و په په
هد یره کی شخ دی .

دده دری ز امن پاته سو و چی امیر خواند محمد، او سید نظام الدین سلطان احمد ،
او سید نعمت الله نو مید ل .

ما خذ

رجال کتاب حبیب السیر - ۱۳۰ سخ

۱۴۹۸- بر هان الـدین عـطـاـه اللـهـ هـرـوـی :

سو لانا بر هان الدین عطا الله رازی د هرات دز بر گانو له او لادی خخه
و، چی دسلطان حسین با پقر اپه و ختو کی ی په ژوند کاوه او دامیر علی-
شیر نو ایی سلگری و، او د هفه وخت له نو سیا لیو فا ضلا نو او
شا عر انو خخه گتیل کیله ه، او د هرات دشاھر خ میر ز اپه مدرسہ کی
په تله ریس بو خت و، وایسی چی دده په ادبی پلانه کی امیر علی-
شیر نو ایسی لوی لام د رلو د، او ده هم د امیر علی شیر نو ایسی په

ستا ینه کی دیری قصیدی ویلی دی .
هغه وخت چی هاچا اسیر علی شیر ته دولتی مهر ور کی نو مو لانا
بر هان الدین بی نیقه داسی منظومه کپه :

میر فلک چناب علی شیر کزشر ف عاجز بود ز حد کمالات او خرد
د یوان نشست خر شعبان بدادر عدل از لطف شاه عادل و العق چهین سزد
پون سهر زبد دولت سلطان روزگار تاریخ شده همین که «علی شیر مهر زد»
او دای پنهاد (۸۷۶) کال دبرات په میا شت کی وه خو عجیه
اتفاق داسی پیشی سو چی لس کا له و روسته چی امیر علی شیر
ورو راسیر درویش علی ته دولتی مهر ور کپه سو هم و لانا د
هغی پیشی دنیقی په باب دا تر کیب جو رو کی :

« درویش علی مهر زده »

بیا بی امیر علی شیر دا مارت نیقه (۸۹۲) داسی منظومه کپه ده :
آن شیر علی شیر که دارد اوصاف برون ز حد تقریر
چون کرد قبول با راستارت تاریخ شود « اسارت امیر »
امیر علی شیر هم په خپله تذکرہ (مجالس النافسان) کی مولانا پیشہ ستا یلی دی .
مولانا د با بر میر زانه نامه هم د معما یوه رساله چی « جواهر الاسماء »
نویسنده لیکلی وه چی له هنی رسالی خخه بی داسعماهی بیحتاد « شاه با بر » په نامه ویلی دی :

- ۲۶۱ -

پس از بها ر جـ وانی کشیم آه بـ سـ هـ رـ
خـ زـ انـ عـ مرـ چـ وـ آـ خـ رـ سـ یـدـ اـ زـ بـیـ غـ اـ رـتـ
دـ «جـ وـ اـ نـیـ» لـهـ کـلمـیـ خـ خـهـ بـیـ «شـ بـاـبـ» اـ خـیـسـتـیـ اوـ دـ شـ بـاـبـ بـهـاـ رـ (ـشـ)
دـیـ چـیـ وـ روـسـتـهـ «آـهـ» وـ رـسـرـهـ سـوـهـ نـوـ «شـاـهـ» خـیـفـنـیـ جـوـ رـ سـوـ،ـ اوـ دـ
«خـ زـ نـ عـمـرـ» آـ خـرـ «رـ» دـهـ چـیـ دـشـبـاـبـ لـهـ «بـاـبـ» سـرـهـ یـوـ خـایـ
سـوـهـ «بـاـبـ» سـوـ)
سوـ لـانـاـ بـرـ هـانـ اللـدـ بـنـ عـطـاءـ اللـهـ رـاـزـیـ پـهـ (ـ۹۰۶ـقـ) کـاتـلـ کـیـ بـرـدـیـ.

ماـ خـذـ وـ نـهـ :

۱- سـجـاـ لـسـ الـنـفـاـ تـسـ - ۹۹ سـعـ

۲- سـبـیـتـ توـ آـرـیـانـاـدـاـیرـ هـالـمـعـارـفـ ۳۰۵ / ۳ سـعـ

۱۴۹۹ بـرـ هـانـ اـلـدـیـنـ لـاـغـرـ بـدـ خـشـیـ :

پـهـ خـپـلـ وـ خـتـ کـنـیـ دـبـدـ خـشـانـ لـهـ نـوـ بـیـاـ لـیـوـ پـوـ هـانـوـ اوـ شـاـ عـرـاـ نـوـ
خـخـهـ وـ ،ـ بـلـ رـبـیـ مـیـرـ یـوـ سـفـ عـلـیـ خـاـنـ شـهـیدـ اوـ نـیـکـهـ بـیـ
مـیـرـ مـیـرـ زـایـ کـلـانـ نـوـ مـیدـ لـ .

پـرـ شـعـرـ وـ یـلـوـ سـرـ بـیـرـهـ بـیـ پـهـ نـوـ روـ مـسـتـظـرـ فـهـ صـنـاـ یـعـوـ کـیـ لـکـهـ
نقـاشـیـ ،ـ حـکـاـکـیـ ،ـ زـرـ گـرـیـ اوـرـ نـگـمـاـلـیـ کـیـ لـوـیـ لـامـ درـلـوـ دـ ،ـ اوـ پـهـ
تـیـرـهـ بـیـاـ دـورـ یـنـمـیـنـ کـاغـذـ پـهـ جـوـرـ وـلوـ کـمـیـ دـمـهـارـتـ خـاـونـدـوـ ،ـ
اوـدـآـثـارـ بـیـ هـمـ لـیـکـلـیـ وـوـ :

۱- آذینه سکندری تفسیر

۲- روضة النور

۳- جام جم

۴- اخوان المجالس

۵- داشعار و دیو ان

په (۱۲۹۱ھق) کال کی مړ دی .

ما خذ :

پېښتو آریانا دائرة المعارف س-۷۰۶ مخ

۱۵۰۰- بر هان الدین محمود بلخی :

شیخ بر هان الدین محمود بلخی داین الخیر اسعد بلخی زوی او د سلطان
غیات الدین بلبن په وختو کی په هند کی او سید .

بنه لوی عالم و، هم په شریعت او هم په طریقت کی مشهور و.
دمو لانا بر هان الدین سر خینانی دهد ایسی خاوند سره یسی
لید لی و، په (۸۸۷ھق) کال کی مړ او قبری بی به دهلمی کې د حوض شمس
خطیزی خواته دی، او عوام و رته بنه عقیده لري .

ما خذ :

تذکرہ علماء ہند - ۳۶ مخ

١٥٠١- بر هان المدين هروي :

برهان الدین حیدر هروی د محمد زوی د ملا سعد تفتا زانی له نومیالیو
شا گر دانو خخه و، چی د خپل استاد ہر «شرح کشاف» او «ایضاح المعا-
نی» او «فر انفن سراجیہ» بی حاشیی لیکلی دی ، او په (٨٣٠ھق)
کال کی مہر دی ۔

ماخذ :

ریحانة الادب - ۱/ ۴۵۶ مخ

١٥٠٢- بر هان بلخی :

علی دحسین (یا حسن) زوی اود محمد نمسی د خپل وخت له نو میالیو
پو ها نو اولو یو حتفی لفها و خخه و، چی ڈیر شهرت بی د رلود،
او په «بر هان بلخی» معروفی و ۔

فقہ بی په بخارا کی دعیر لہ زوی بر هان الدین عبد العزیز خخه
زده کپری وہ، او په فقه اوا صول کی بی لوی لاس د رلود،
وروستہ بی بیاپہ دمشق کی تدریس کاؤہ او په (٦٤٨ھق) کال
کی مہر سو ۔

ماخذ و نہ :

١- ریحانة الادب - ۱/ ۴۵۳ مخ

٢- قواید البهیہ - ۱۲۰ مخ

٣- لغتنامہ سب - ۲۴۸ مخ

۱۵۰۳- بر هان خان:

د نادر زوی دېېېو ردهز اره دضلع د « بغی » اوسيد ونكى د پېمتو ئىنى او لسى شاعر او داعلیحضرت احمدشاه بابا معاصر و.

په (۱۷۳ھق) کال چى لوی احمدشاه بابا د ډانى پت پر ډگر مر هېقا۔ نو ته تاریخى ماته ورکړه نو داسی بنکار یېوی چى بر هان خان هم دغا زیانو په ډله کېي و ، څکه چى د هغى تاریخى جګړې قصه یې داسی په نظم کړي ده لکه دی چې خپل دسترن ګو لیدلى حال بیانوی که دا ایکل سم وی نو دده ژوند هم تر ۱۷۳ھق کال پوری یقیني دی ۰

دده اشعار و په عو امو کېي شهرت درلو د ، او فر انسوی ختیج ټو هاند « جم ډار مستتر » دېېېو نخوا په « ایبیت آبا د » کېي دده او لسى بد لې مو ندلې او په خپل کتاب « دېېېونخو ادشور هاروبهار » کېي یې را نقل کړي دی او هم لیکي چى بر هان خان دخواص خان او افضل خان خټک جګړه او د آدم خان او درخانى قصه هم په پېمتو نظم کړي ده چې دهفو نظمو نمو نې یې هم په خپل کتاب کېي راوړي دی . دلته دلوی احمدشاه با بادغزا به باب دده خو بیتونه دده د کلام د نمونې په توګه دار مستتر کتاب را اخلو :

احمدشاه بادشاه په جاردا وو یله

د غزا په نیت و وزمه له کابله

پېمتنى مغلی لاندی کړې کفا رو

دا خبره سې په زړه و ګرځید له

یابهه قتل کرم کفار په هندوستان کمی

یابهه پری کرم کلمه پری باندی خپله (۱)

امیران وزیران و ازهتری چا پیر وو

د غزا په سهم خوبن شوی پو بله

بود پرش و رخی بی نیمه په مینځ کمی یېغوه

په ورنی ورڅ بی پیشخانه و ویستله

چی د پرشمه ورڅ پوره شو هبادشاه سور شه

په د برو اوښو بی خزانه ولپید وله

دبا د شاه دری لکه لبکر همه سواره وو

د هندوستان په لاری تله واره خوش دله

با د شاه خو و رخی مقام په پیښه ور شه

داخون په زیارت پروت دعا غوښله

او لیا ئپری غیر و که رو ا نپره

ستاعرضی شوله دخداي په در قبوله

با د شاه لا ر په خو کمنو باندی د یوره شه

د میان عمر صاحب پوښته بی کوله

(۱) دابیت په پیښه اند شعر اعداسی راغلی :

یابه ننگ د پیښه اند پیر ته پرخای کرم

یابه با یلم ککری پری باندی خپله

میان عمر صاحب پری دبر چهار بان شه
با دشاده سور پیوه مدعای ددی و گتله
د پیشهی را ولیا و ازه در سره شوه
دبر کت جنده دی پور ته و ختلنه
با دشاده کوچ لەخو کنفو و کپرو انسه
دده له و پیری سمه چول و لپ ز پدله
دا تک په سیند بی دوه پوله تیار کپل
با دشاده په ریوت په مانجه بی میشته کپر له
هر سپاهی بی له بپر یغونه کم نه و
در و تاس قلعه بی بی جنگ و اخستله
احمد شاه با دشاده غازی او هم سعف و
تیول جسه بی لکه شمع بلید له
د باهو نه لکه فوچ و روپسی راغئی
شپه او و رخ بی خالی نه و له مز له
با هو و پی پیتوون ز مادجو اب نه دی
دده زره کمی لو بی هپر تپر پدله
بعخانخ شو جنگک بی جور کپه میدان کمی
دو رو خیی تو پخانه و چلو له
سمندر خان مف من خان دوازه شهریان شو
د احمد شاه دز رگی ستن و نپید له

اووه و رخن وه تیاره بیارنایی شوه
دبا هو تمه په زمکه لغزیده له
مر اتنه په لو ردغم ناری سو ری شوی
بېختانه تو رو بی هاله و متنله
باد شاه جنگ و گته هر خو که پری خو شحال شو
بیابر هان بی مدام سقا بی له غز له
ما خذ و نه :

۱- د پېختخو ادشعا را رو بهار ۱۰۶۴۰۹ مخونه

۲- پېختانه شعر ۱-۳۵۵/۱ مخ

۱۵۰۴- بریانگر غز نوی:

دھضرت سنای غزنوی نزدی دوست او د خپل و ختلنه نو میا لموا ماما نوخخو
(په همدي رد يف کي دي د) (برهان الد بن ابو الحسن غز نوی نامه ته
رجوع وسی)

۱۵۰۵- بریم خان:

د پېتو ژبی ناظم و اویو ه منظو مه بی دآدم خان او درخانی په کيسه
کي چی سسعود بن عبدالله لیکلی را غلې ده، او بریم خان بی دلسی هجری پېرو
ناظم بیو ولی دی او په هغه کيسه کي داد ده یو هناره ده :
خانه آدم خانه خلامان دی میرنی دی
یو تربله گړندی دی

پلو لیئری که له مخنه د غدستا د بلوستزگی دخونی دی

ما خذ :

فر هنگ زبان واد بیاث پېتو ۷۵ مخ

١٥٠٦- بې مکو-موسى جان :

د کاکه سтан محلی روایت دی چى بې مکو او موسى جان دوه سینان
تیر سوی دی - په خته سپین تر ينان او قبر ونه بې د هر نایي په سیمه
کی خو کی نو می کلی ته نز دی سته - خنگ پر خنگ بېخ دی، او زیات
شمیر خلک ورته عقیده لرى .

ما خذ :

مざرات - د بەاغلى سیال کا کپ لیکنە - ۹ ۵ دخ

١٥٠٧- بې رجمەر قاينى :

ابو منصور قسیم د ابراهیم زوی دسبکتگین او سلطان مجمو د غزنوی
دوختو له نومیا لیو امیرانو اواد يبا نو اوشا عرانو خەخە و ، په عربى
او درى شعر کى استاد گشل كىدە .

تعالى بى خو عربى شعر و نه راورى دى .

ما خذ ونه :

١- لباب الالباب - ۱/۳۳ مخ

٢- لغتنامە - ب - ۳۰ - ۱ مخ

١٥٠٨- بې رگ خواجە بى خشى :

د سید على خواجە سەھجو رزوی د بدھشان له نومیا لیو پوھا نو
اوشا عر انو خەخە و . په درى ژبه بى شە شعر ونه ويل ، او دژوند په
پاي کى په بىخارا کى او سید ، خو چى په (۱۳۳۹ هـ ق) کاڭ دىخارا

په انقلاب کي د «قبته الاسلام» خخنه د دفاع په وخت کي و وزل سو .
په اشعار و کي بي مظلوم تخلص کاوه .

ما خذ :

پښتو آريانا دائرة المعارف - ۱۳۹۶ مخ

۱۵۰۹- بز ګر علی محمد:

د محمد عثمان زوي د پښتو ژبني معاصر شاعرو، چې په (۱۹۰۰م) کال د گلستان په لاجور کي زيو يدلې او په (۱۹۶۶م) کال کي سړ دی.
په اشعار و کي بي «بز ګر» تخلص کاوه، په او وزو پو هيده، په سلي
او جتما عی موضوعا تو کي هي شعرونه ويبل، او دا شعرا رو
يو د يو ان بي سته - دابیت دده دي :

پښتني دی کپری دغودوا لې پښتو

ما خذ :

فرهنگ زبان و ادبیات پښتو - ۷۶ مخ

۱۵۱۰- بز رګ (میا)

سو لانا میا بز رګ د دو ولسمی هجري پېړۍ له نو میاليو پو ها نو او
لیکو الو خخنه و سدبا جو په «شوو» کي او سید، د دینې علو مو
تد ریس بي کاوه، په پښتو، عربی او دری پو هيده، او په (۱۸۸۲ھ)
کال بي دیو سف زلیخا کیسې له پارسی خخنه په پښتو واروله او لو یه
شرح بي با ندي ولیکله چې د درسي متن بهه بي غوره کپری وه

او د هنگی سیمی په د ینی مدرسو کی تدریس کید له .
ما خذ :

فر هنگ زبان و ادبیات پهنتو ۷۵ مخ
۱۵۱۱- بز م کاما بلی :

دامیر عبد الرحمن خان دوختو شاعر و ، چی له هند و ستانه دامیر
عبد الرحمن خان د بیر ته را تللو په باب کی بی ویلی و :
دوش دید م که یک مه تا بان
در بر م آمد ست جلوه کنان

ما خذ :

پهنتو آریانا دائرة المعارف - ۳۱۸/۳ مخ

۱۵۱۲- بز می خراسانی :

ملشاه حسین بز می د خراسان له شاعرانو شخه و ، او «بز می»
بی تخلص کاوه ، په دری ژبه کی بی به طبع درلو دله . دا بیت
دده دی :

خشک سال هجر را باور اگر میداشتم
تغم سهر دلبر ان درسینه کی میکاشتم

ما خذ ونه :

۱- مجالس النفاس - ۱۶۲ مخ

۲- لغۃقامه سب - ۱۰۳۷ مخ

۱۵۱۳- بز می کندهاری :

سو لانا بز می دری ژ بی شاعر اصلاد کندهار او دادای قلی خان له شاعر انو خمده و .
په طریقت کمی بی شیخ نظام تایپری ته عقیده در لو دله .
په شعر کمی بی دسلمان ساوجی دقیبی په خبر یوه قصیده بیل کړی و او دلاندی
بیتو نسبت ده ته سوی دی چې و ایې :

گر افتادم ز پادر عشق آشوب جنو نم هست
همان داغ جهان افروز و اشک لاله ګونم هست
زمیدان شهادت زخم تیغی بر دهام بیرون
که دامان کفی تاحشر در گر دابخونم هست
دو چشم اندر ده دارم بیکن نقنه قدم بز می
که جذبشو ق باصدل بکو یش و هنوم نم هست
بن بس هناء ته تملی و ، او هلتله بی دطالبی او کلیم سره شاعری کړی وی، او چې بیرته راغی
داستر خانی دین ځډخان دفتور حاتو نظم کولوته و ګماولسو، او هنډئی بشپړ کړه
داخلو ریز هم دده ده :

دلا گرهوشیاری همجو بلبل مست افغان باش
نشاط غنجه ګر خواهی اسیر خار مژگان باش
چو لاله در بهار حسن او در خون نشین بز می
د و زخم داغی میکنی و باخا کې کسان باش

سا خذ :

۱۵۱۴- بـسـالـمـيـ غـزـ نـوـيـ :

دـسـطـانـ مـسـعـودـ غـزـنـوـيـ دـوـخـتـوـاـسـيرـاوـ نـوـمـيـالـيـ اـدـيـبـ وـ عـبـدـالـغـفـارـ فـاخـرـ جـيـ دـغـزـنـوـيـ

دـرـيـارـلـهـ پـخـوـلـيـكـوـالـوـخـخـدـهـ،ـ دـخـلـ زـلـيمـتـوـبـ دـوـخـتـوـهـ حـالـاتـوـ كـنـيـ لـيـكـلـيـ چـيـ :

« بـلـبـيرـ سـتـانـ قـرـآنـ خـوـ نـدـنـ رـفـتـمـيـ وـ خـلـمـتـيـ كـرـدـمـيـ چـنـاـنـكـهـ كـوـدـ كـانـ كـنـنـدـ ،ـ وـ باـزـ

گـشـقـمـيـ - دـنـاـچـنـانـ شـدـ كـهـ اـدـيـبـ خـوـيـشـ رـاـ كـهـ اوـرـاـبـسـالـمـيـ » گـفـتـهـيـ اـمـيرـمـسـعـودـ گـفـتـ :

عبدـالـغـفـارـ رـاـ اـزاـدـبـ چـيـزـيـ بـهـاـيـآـمـوـخـتـ،ـ وـيـ قـصـيـدـهـ دـوـسـهـ اـزـديـوانـ هـتـنـيـ وـقـفـانـبـكـ (۱)

هـرـاـ بـيـامـوـخـتـ وـ بـدـيـنـ سـبـبـ گـستـاخـ تـرـ شـدـ مـ ۰۰۰۰ «

سـأـخـ :

تاـريـخـ بـيـهـقـيـ،ـ باـهـتـامـ دـاـكـتـرـ غـنـيـ وـدـاـكـتـرـ فـيـاضـ - ۱۶۲ـ بـخـ

۱۵۱۵- بـسـامـ سـيـسـتـانـيـ :

دـسـيـسـتـانـ لـهـ نـوـمـيـالـيـوـ اـمـيرـ اـنـوـ خـمـهـ وـ ،ـ پـهـ تـارـيـخـ سـيـسـتـانـ كـيـ رـاـ غـلـيـ چـيـ :

« وـاـبـرـاـ هيـمـ بـنـ جـبـرـيلـ رـاـ وـلـاـيـتـ دـاـدـ وـبـرـسـيـسـتـانـ (ـ فـضـلـ بـنـ يـعـيـيـ)

وـاـبـرـاهـيـمـ - بـسـامـ بـنـ زـيـادـ رـاـ اـيـنـجـاـ (ـ سـيـسـتـانـ) فـرـسـتـادـ وـبـسـامـ اـنـدـرـ آـمـدـ رـوـزـ

دوـشـبـهـ سـهـ روـ زـگـذـشـتـهـ اـزـ سـفـرـ سـنـهـ تـسـعـ وـ سـبـعـيـنـ «

۱- تـاـ رـيـخـ سـيـسـتـانـ - ۱۵۳ـ بـخـ

۲- لـغـاتـ نـامـهـ - بـ - ۱۲ـ بـخـ

(۱) مـرـادـ دـامـرـ الـقـيـسـ مـعـلـقـهـ دـهـ

١٥٦- بسام کورد خارجی:

دیعقوب بن الیث دوختو ادیب او داد ری ژنی شاعر، اوله هنر خوارجو
خشد و، چی دیعقوب بن الیث سره بی روحه کپیوه، او دهنو په ستاینه کی
بی تر محمد بن وصیف و روسته شعرونه ویلی و و، چی یوشعر بی دیعقوب
دیری او دعمار خارجی دوژلو (١٤٥٢ھق) په یادونه کی داو:

هر که نبود او بدال مقتهم

برا اثر داعوت تو کرد نعم

عمر ز عما و بدان شد بزی

کاوی خلاف آور د تالاجرم

دید بلا بر تن و بر جان خو پیش

گشت پعالم تن او درالم

مکه حرم گرد عرب را خدای

عهد ترا کرد حرم د ر عجم

هر که در آمد همه باقی شدند

با زفنا شد که پدید این حرم

ما خذ:

١٥١٧- بستان بېرىخ:

شیخ بستان دمحمد اکرم زوی په خته بېرىخ دپېستو ژبى یو نومیالی عارف شاعرو، چى دېقى خزانى مۇلۇغ محمدەو تىك دده پە باب داسى لىيکى: «زمالاڭلار عليه الرحمەلە قدماخىخە روايت كاڭ: چى شیخ بستان پە قوم بېرىخ و، پەبنور او كى يې كورو، دده پلاڭ محمد اکرم رحمتە الله عليه ھم دخداي ولى و، او دېبور او كەراغى، دەلمىندېر خارە پە يوه كۈچلە كى او سېدىءا و دخالق پە عبادت بەارو، نقل كاڭ: شیخ بستان لەپلاۋە دېرىفيض و موند، او پە خوانى و لار، هندوستان تە، او هلقە پەبنار كىز بىدىء او آثار دقدرت پە يې تماشا كول، او هەۋە قىچى و طن تەراغىء پەسنه (٩٩٨) ھجري يې داولىاء الله پە بىيان كتاب د«بستان الولىاء» و كېپىن او زمالاڭلار رحمة الله عليه دغە كتاب پەبنور او كى دھىسن خان بېرىخ پە كور كى لىدلى و، چى پەدى كتاب كې شیخ بستان عليه الرحمە دەپز و پېستنو او لىأا حالونە او كرامتو نە او خوارق دعادرات كېلى و و، او چېر دېر اشعار يې ھم را نقل كېرى و، لەنۇر و شاعرا نسو او خەپلۇ شعروخىخە دغە شعر ما دخەل پلاڭ لەخولى و او روپى دېنى شیخ بستان رحمتە الله عليه دى:

شعر چى بىلدە يې بولى

او بىكىمى خاشى ھۆگ بوان يو وار نظر كە ھەر ما

و اسىم كىدر كە ھەر ما

دمىنى او ردى زمازىگى و زىت به انگار كى نا

بې تاونار كى نا

خود بهو بلپورم چی می زرده نامفتون کمیء نا
خان می زبون کمیء نا
او بکمی خاشی هرگر یوان یو و اونظر که هر ما
راسه گذ ر که هر ما

* * *

و که نظر زما هر حال چی هروت و نخوریمه تل
په و پر ناسور یمه تل
له زرده می خاشی و بینی سور بهو بینو خبیل یمه تل
په او رجلبل یمه تل

او بکمی خاشی هرگر یوان یو و اونظر که هر ما
راسه گذ ر که هر ما

* * *

له درده سوزه تل ناری او غلبی و همه
کر بی سوری و همه

یو آن می چیری نه آرام نه قبکاو نه و بین
نه راجت کر نه و بین

او بکمی خاشی هرگر یوان یو و اونظر که هر ما
راسه گذ ر که هر ما

* * *

دخو پوزرو لدهاله ته بی ای هاداره آگا ه
بی دهی و زلو همراه

د خپل عزت په روی «بستان» ته کړو د مهر بند ل
 کړي له ګناهه ګواښل
 او بشکی می خاڅي پر ګر پو ان یو وار نظر که پر ما
 راسه ګذ ر که پر ما

* * *

پو هاند عبدالحق حبیبی دېټۍ خزانی په پایخوړ کی د سحنن «افغانی» د مؤاف
 نعمت الله روی چې د شیخ بستان معاصر دی هغه ليکنه چې د شیخ بستان په پاپ
 ې کړي ده داسی والاخای: «آن احسن عباد الله، و آن سوخته نا را لله در دریا
 وحدت، و ګوهر کان معرفت شیخ بستان پریش، د رابتدا جسوانی ازروه
 بهندوستان آمد، د وقصبه سمانه سکونت اختیار کرد، و خود را در ولبا من تجاوت
 معخفی میداشت و باندکه دست مایه پیع و شرامیکرد، فسود وجه حلال وادر
 ضروریات خود صرف میکرد، صاحب درد بود، و چشم ان شرینه هرگز از اشک
 خشک نبود، و هر ساعت آه در دنها که برآوردي، با وجود این همه درد و سوز—
 پا نز د شبیاره هر روز ختم کردي، واکثر اوقات اشعار پیشو را بصورت
 حزین درد ناکه که سینگ را بگیر يه آرد سیحواند، و آخر شب وضو تازه
 ساخته، بحق مشغول می بود، و بر پنج وقت نمازو ضو تازه می ساخت، و کمترین
 سحر راين تاريχ د و سفر د ويا که کرده رفته بود، در خدمت ايشان رفق بود،
 شب و روزا ګرخوارق بنظر د رآمد؟ شبی در دریا شور طوفان شروع
 شد، چنانچه خلايق کشتی نشین دست از جان شستند، و هر کس بدعاو تضرع
 و زاري بدروگاه حق مشغول شدنک چون فقیر را به خدمت ايشان را بطة اخلاص

تمام ٻود، در آن حالت بُغایت ایشان عرض کر دم، که وقت مدداست، تبسم فرنو ده گفتند که خاطر جمعاً او یاه، دخن غه نیه ت، بمجزد اون سخن طوفان فرونشت، و باد سر ادو زیدان گرفت، وجه از آن مه اکه بر آمد. چو معادت نموده به احمد آباد گجرات رسیاهند، روز بمن فر مودند که وقت من به آخر رسید، و بیماری اسهال عارض شد، بتوجهیز و تکفین خواهی پرداخت، بالر امن و العین قبول نمودیم، بعده بتاریخ شهر ربیع الثانی، روز جمعه سنہ هزاردو، بعداز نماز ظهر بمحبوب اصل شد «(۱)

مأخذ و نه :

۱- پته خزانه - له ۳۶ سخ خجعه تر ۶۷ سخ پوری.

۲- سخن افغان - ۵۰ سخ.

۱۵۱۸- بستان خان پوپلزی :

د احمدشاه بابا په پاچھی مستوفی الممالک و، چې په ځینو غزا ګا نو کی یې د احمدشاه بابا سره گلهون هم در لود، او لوړی خل چې احمدشاه بابا پنځاب خواته تراټک پور یووت احمدشاه بابا دلیمه کر قراولی هم و رسپارلي و، خوبه (۱۱۶۵ هق) کال چې احمدشاه بابا په پېښور کی و، اوله هغه ځایه یې غوښته چې د ترکستان خواته ولارسی خبرورته واوسپلچی په کنده هار کی د احمدشاه بابا او راره لقمان د ځینو مفسد. ازو په پارونه شهزاده تیمور شاه ته پا خبدلی او هنده د آل او عیال سره بندی کړي او خزانی یې چور کړی دی او د بروحوردار خان و رور روشن دل خان یې وزلی دی، احمدشاه بابا شاه پسند خان میراخور باشی د یوه فوج سره هغه خواته و ګماړه، مګر به دی وخت کې معلومه سوچې بستان خان پوپلزی مستوفی الممالک هم په پته دخیل و رور مقرب خان په واسطه

دلقمان خان لار در لودله او ورته لیکل بی چی خان تینگ کپری، خکه نوا حمد شاه با با هنده
بندی کی او خه و ختو رو سته بی و واژه (د دی کتاب به در پیم تو که کی دی
د «احمد شاه با بازنا» مه ته رجوع وسی)

ماخذ:

تاریخ احمد شاهی - دمسکوچاپ ۱/ ۳۴۸، ۹۶، ۳۵۲ مخونه

۱۵۱۹ - بستی :

ابوهداس حاق دا براهیم زوی، د اسماعیل نمسی د بست قاضی او د حدیثو لوی عالم
و، حدیثونه یسی له هشام بن عمار، او هشام بن خالد از ررق، او قبیله بن سعید
خخه او ریلی وو، چی دیاله ده خخه ابو جعفر محمد بن حیان او ابو حاتم احمد بن عبدالله بن
سهل بن هشام بستی روایت کپری او به (۳۰۷ هق) کال کی مردی.

ماخذ:

دد هخدالغتنامه - ب - ۳۷ مخ

۱۵۴۰ - بستی :

شمس الدین حاجی بجهه د بست له خالکاو د عراق له افالصو خخه و، په دری شعر
کی بی لطیفه طبع بی در لودله؛ په نثار و نظم کی ما هر و، او د تدریس په و ختم کی به
بی هنده خه چی په نزولیل په نظم کی بی هم را ورک. دا بیتونه دده دی
گو یندز ز ر ترا بود خرسندي خرسند شوی چون دل ازو بر کندی
از کندی کان و بیوقای د هرست بر کندی بی و فا چرا دل بندی

گر هیچ بسیب ز نخش با ز رسی باری برس که نرخ شفتا لوچیست؟

ماخذونه:

۱- لباب الالباب ۱/ ۳۸۷ مخ - ۲- لغتنامه ببد ۳۷

١٥٤١- بسطامی بلخی :

ابو شجاع عمر بسطامی دمجزوی او دعبدالله نمسی دبلخ له ادیانو، شاعرانو او
دخلینوله حافظانو خخدو. د(٥٥٠ هـ) کال پهشاوخوا کی بی زوند کاوه، ددهله تالیفاتو
خخهداد و هکتابو نه مشهور دی :

١- لفاطات العقول ٢- من الف العزلة

مأخذونه :

١- الاعلام- دزرکلی - ٥/٣٢٢ مخ - ٢- مرآة الزمان - ٨/٣٣٠ - مخ .

١٥٤٢- بسکی :

مسعود دعبدالله زوی دآدم خان او درخانی په مشهوره کیسمه دبسکی له
خولی پراویزی و زن خینی ناری راوی دی او «بسکنی» بی دآدم خان دعمه لوربلی ده،
چی زوند بی دلسمی هجری پهشاوخوا کی اتکل سوی دی .

مأخذ :

فرهنگ زبان و ادبیات پښتو - ٧٦- مخ

١٥٤٣- بسمیچی هروی :

سولانابسمیچی دهرات ددری زبی شاعرا و دامیر علیشیرنوایی معاصره؛ لومړی که سب
بی بسمه کاری وه؛ خو و روسته په رمالی بوخت سود پر اشعاری ویلی او دامطلع دده دی؛
مدام خانه چشم ز آبدیده خرابست خراب چون نشود خانه که بر سر آست

مأخذونه :

١- سمجھالس النفاس - ٦٦- مخ . ٢- لغتنامه سبب - ٦٧ / مخ

١٥٣٤- بسمل بدخشی :

میر محمد یوسف خان بسمل د میر امام زوی د دری ژ بی شاعر ا و
بدخشان له مخورو خخه د هند د حیدر آباد ناظم مبارزخان سره پهنه عزت او سید او
ههه وخت چی مبارزخان دنواب آصف جاه سره مخالف او په جگه اخته سو نو بسمل
(د ۱۱۳۷ ه ق) کال د محرومی په د روی شمته په ههه جگه کی ووژل سو
دابیقونه دده د ی

دل به تیغش هو سی داشت نمی دانستم
آه « بسمل » نفسی داشت نمی دانستم

از گردش نگاهی شلایم کشته « بسمل »
گر دسر تو گردم یک غمزه با ر د یگر

دل روشن نمی خواهد زکس امداد سامانی
نهان دارم بغا که خود چو آخگر لعل تابانی

حیرت زده چون صورت دیوار نشستیم
با یا ر نشستیم و چه بیکار نشستیم
ما قیمت اسلام خود از کفر فزودیم
در دانه تسبیح چو زنا ر نشستیم

زا هد توصیح و شام عبت شور میکنی
ا الله اکبر ست زا الله اکبر

شوخی نخچیر بر هم نمیزندیکشد امراء
تا نبود ا بتر دل من زلف او ابتر نشد

مساوا و نه :

- ۱- تذکرۀ بین نظیر. ۵ مخ - صبح گلشن -
۲- قاموш الاعلام ترکی - ۶/۶ - لغتنامه - ب -

۱۵۴۹- سمل جلال آبادی (۱) :

علال الدین د حافظ عصمة الله جلال آبادی زوی دردی زبی شا عروبه دهله کی
او سید په نظم نثر عروض او قوا فی بی شه استعداد در لود دبهو پال به ریاست کی
خوارلس کاله به لازم اود بهی بال د رئیس دمپره سلطان الدوله سیان احمدعلی خان به تعلیم
اخته و بهاتلین او نوروجاروت و گهارل سو دشعر و یلومشو ره بی د حافظ خان مجده مشهور به
افتخار الشعرا سیه کوله او دیر لسمی هجری بی پری په پای (۱۲۹۷) کی زوندی و.

دادشعار دده دی :

بو سه از لب بخش و در مان کن مرا
زنده جاوید جانا ن کن سرا

چند بس رو برقع زلف سیما ه
سا عتی بر گیر و حیران کن سرا

(۱) دهله ته نزدی هم دیو خای نوم جلال آباد دی خسو خنگه چی
عبدالعکیم رستاقی په سکینه الفضلا بد بهار (افغانی) دا نومیمالی په الغانی
رجالو کی را وری نود لته هم را وره سو

بگسل‌ای « بسمل » زماو من بیا
روستگار از پند ز ندا ن کن مرا

بودگنگ و جمن‌جوى زیحرچشم زار ما
چه طوفانی بهادر ددوعین اشکبار ما
برای عالم‌جان راسته‌میگوییم که اهمانست
جمال عالم آرای بت زیبا نگار ما
ملاحت‌می‌تراؤد « بسمل » از سوزیان تو
که شورصد نمکدان زدبزم دل‌گارها

اگر بهشت برینم بده غیرجلوه تست
حرام باده من که خودمی‌زندان نم
زتر کچشم تو « بسمل » غرامتی دارم
که بر دبا نگهی نقدین و ایما نم

منم نشانه تیری بلای دورانی
منم معجه‌م اندوه و یا من و حیرانی

مأخزو نه :

۱۵۳۶- بسمی سازواری :

ددری زین شاعرو، خنگه چی بی به قزوین کی د کله بزی دکان درلود، تو محکه
خینوتند کره لیکونکو سهواً قزوینی هم لیکلی د .
تراویا کالو زوندو روسته په (۹۵ هق) کال کی سپا اوداییت دده د :
دلا درعشتبازی همدم خم ساختی مارا . هی نظاره رسای عالم ساختی مارا
ساخته :

پیغما آریانا دائرة المعارف / ۲۳۲ مخ

۱۵۳۷- بشار بستی :

دبست دسیمی بو نویسالی شرو، چی د تاریخ سیستان د مؤلف به قول بی
په سیستان کی د احمد بن ابراہیم القوسی سره برجکوی کبیری وی، هنده بی مات کبیری و .
مأخذونه :

۱- تاریخ سیستان ۹۲ مخ - لغتنامه سبب / ۸۷

۱۵۳۸- بشار تخاری (۱) :

ابو معاذ د بر د زوی او دبر جو خ تخاری لمسی داموی او عباس ددو ری
له سترو شاعرانو، نویسالیو خطیبانو او لو بولیکونکو خخه و، چی هلار بی به
تخارستان کی د عربی مهلب بن ابی صفره په لامن کبیبو وت او (۸۷۹ هق) او
(۸۸۲ هق) کلو تر منش دبنديا و په دله کی بصری ته بو تله سو، او هلتنه دعقلی
به ولاء کی او سبد سخوچی به (۹۵ هق - ۷۱۳ م)

(۱) دادر وند پیغمد دهون هاند حبیبی له لیکنی ترجمه سوی ده

کال بشار په بصره کی و زپرید ، خوله بدہ مرغه چې
دز پو پدو له وخته په ستر گزوړو وو ، په بصره کی بی و ده مو ندله او بیاله هنډه
خایه بغدادته ولاړ ، او هلتنه په حیران کی د سلیمان بن هشام بن عبد الملک
حضره رته بی لارو مو ندله ، د خینو اموی امیر انوستاینه بی و کړه بشار
تخارستانی د خپلو نیکه ګانو دلین (سجوسیت) ستایه ، او او رهی مقدس باله او سپېڅلی او
خالص شعوبی و ، چې په خپلو عربی اشعار و کی بی په خپل خراسانی او آریابی اصل او
نسب و پارل او په دې بی افتخار کاوه چې د تخارستان له شهرزاد ګانو خخه و
په زلمیتوب کی داعتز ال دمدنه دموسن «و اصل بن عطا» سره یوځای
سو ، او هنډه و خت چې د عبدالله زوی ابراهیم په بصره کی عباسیانو ته پاڅید ،
نو بشار په خپله یوه سیمیه قصیده کی دهنه ستاینه و کړه ، خو هنډه و خت چې
ابراهیم ماته و کړه نو بشارد خپلی قصیدې عنوان د منصو رهه نامه و ګرځاوه
او د منصو رستاینه بی پکښن وویله :

بشار تخاری یو زور رند او هجو و یونکی شاعرو ، چې نورشا عران بی
غنډل او له دې امله بی ډېر مخالفان دولو دل ، خو خنګه چې بی دالمهدی
خلیفه ستاینه و کړه ، نو هنډه ته و رنځ دې سو

د ده خپلو اشعار و کی په بېټو او د پېغلو په ستاینه تشیب کاوه ، او دده د
غزل او تشیب سحر په بېټو کی فتنې پارو لې ، ځکه نو المهدی دی دېټو سره
له مغازلې خڅه منع کیء ، او له دې سبیه این رشیق دی د محدثینو طبقی امرؤ
القیس بللی دی ؟ او واهی چې دېټو په ستاینه او تشیب کی دده بېټلو او خو پو
شعر و نه په تول عراق کی دو مره شهرت و مو ند چې د بصری د تو لو پېغلو

سندرغار او بشکلیو پهندن و کنی بولی، او بشغی بهی کورتیه و رتلی او
شعر و نه بهی خیینی اخیستل، او دهنې وخت زاھد «مالک بن دینار» بهو یل:
«دھصري دخلکو دپاره د فسق خواته ددی راندہ شاعر تر شعر بل هیش شئی
ور کشو و نکی نسته»! او و اصل بن عطابه و یل: «ددی ملحد راندہ خبری دشیطان
له چبر و زیاتو غولونکو اواغوا کوونکو تزویر و خیه دی»
بشار دشعر په فنو نو کی تصرف کاوه، او داشعار و دپاره یې داسن نوی قالبو نه
جورول چی تر هغه همچه جور سوی: هوو، او له نور و خاخه یې هیش نه اخیستل
او دهنې خاصی قوی په سورسته چنی دلیدلو د حاسې دنشتو الی له اسله دده داوه بدلو
او بو بولوا پرقو و زیاته سوی وه دشمری سطلابو په تصویر یې خوله پوري
کول، او د «جاخته» په قول دی راجز شاعر، او و یناوال سجالع او د منشو رو
او مزدو جو خبر و او معرو فور سالو خساوند و.

خوبشار په عقاید و کنیور در لود، او دا ور په نماخملو کی چی دده دنیکه
گانو دین و، غلو کوله، لکه چی و یل به یې:
الارض مظلمة والنار مشرقة والنار سبعون دة مذكانت النار (۱) او حتى په ځینو
اشعار و کی یې شیطان چی له او ره پیدا سوی پر انسان چی له خاور و دی شه
بلی دی لکه چی و ایی:

ابليس خيرون من ايكم آدم	و تبھوا يامعشر الفحرا
ابليس من نار و آتم طينة	والارض لا يسمو سمو النار (۲)

(۱)(۲) دایتونه داستاد حبیبی په لیکنه کنی نه وه، ماد «تاریخ ادبیات در ایران»

له کتاب خخه ر او اخیستل - (ب)

- ۲۲۶ -

شایعی چی هه لادا لعاد او زندقه عقايدو او دده دادبی جرئت او په هجوکی
دیزی ڙبی او دینه سره دمغازلی په اثرو، چی خلیفه المهدی دی او یا (۷۰)
دری وواهه او په (۱۶۷ هـ = ۷۸۳ م) کان دخلیفه دجلدادنو ترو هلو لاندی
مړ، او په بصره کمی شخ کړه سو.

دادده داشعارو خونسو نی دی:

وغادة سوداء برافة

کالماء فى طيب وفي لين

کانها صيغت لمن نا لها

من عنبر بالمسك معجون

يعنى: «هغه تو ره پېغله چی خلبري، په بشنه و الی او نرمی کي داوبو په خپرده
گواکي مینانو ته بي داله عنبر و خخه معجون په مېنکو جوره کړي ده»
په لاندی شعر کي یې خپل رو ندو الی په عشق او دوستي کي په او رې دلو
او سماع جبیره کړي دی چي له نو یو معاین و خخه ګپل سوی دی:

ياقو ماذني لبعض العي عاشقة

قالو ابمن با ترى تهندى فقلت هم الاذن کالعين توفى القلب ما کانا

يعنى: اې خلکو! زماخود دقېبلې پرچا مین دی او کله شو د
تر سټر ګو د مخه مین کېږي سوي ويل: ولی چتیا ت وا یې?
وسی ويل: غږ د لکه سټر ګئی، زړه هغه ته چې غواړي یې رسوی».

هغه وخت چي المهدی، بشارد بشو سره له دمغازلی خخه منع کي، نوده
د خپل حال سره سم د اسي و ويل:

قدعششت بين الريحان والراح
وا لمز هرفی ظل مجلس حسن

و قد ملاءت البلاد ما بين
غفورالي القيروان فا ليمن

و الثیب، صلاة الغواة للموثن
نفسی ضیع الموفق الملقن
لیس بیاق شیء علی ال زمن

شعر آ تصلى له العواتق
ثم نهانی المهدی فانصرفت
فالحمد لله لا شریک له

یعنی: مادېنکلا دې جلس په سیوری او د خوبی او خوشالی او دعو د درود.
په منځ کې ژو ندو کې، او زما شعر د چین او قیروان او یمن په تو لو هیو ادو
کې خپورسوی دی، او پېغلي یې دېت پرستانو په خیر چې بت نهانۍ، ستایې-
خوشنگه چې المهدی زه ځینې منع کړم، ماهم دزير کو او چالاکونداو
غو ندی خپل نفس بند کې له شریک خداي ته دی شکروی چې هیڅ شیء
په زمانه کې تل نه پاتېږي »

تردي خایه د پوهاند حبیبی د لیکنۍ ترجمه و هجی دده له کتاب «افغانستان
بعداز اسلام» په پېښتو را اړ ولې سوې ده سرېږه پرهنځه «زر کلمی» په خپل
«الاعلام» کې لیکنې چې بشار په ۶۸ ه کال په سیاط کې مر او په بصره کې پېښځ دی
د الخبر او شعرو یلو په وخت کې دده داخوی و، چې لوړۍ بهې په پېښې خوا
او بیاګه ځواه، او یو ورغوی بهې پړبل و رغوي واهه او بیا به
ې په شعرو یلو او یا په خبر و پیل کاوه.

دده په ځینو لیکو الو کتابونه هم لیکلې دی لکه ابراهیم عبدالقادر المازنی
چې د « بشار بن بر د » په نامه یې یو کتاب لیکلې او چاپ سوې دی - همدار نګه
احمد الحسین متصویر، حسنین القرنی، محمد الطبططاوی، حنانمر او عمر فروخ دده د
ژو ند په باب کتابونه لیکلې دی؛ او هم دده ځینې اشعار د دیو ان په شکل
چاپ سوې دی او جا حظ دده په باب داسی لیکلې دی :

«کان شاعر اجز آ، سجاما عا، خطپیا، صاحب مبنی شور و مزدو ج، و له رسائل معروفة»
این فدیم لیکهی چی؛ «دده اشعار یو خای راغو فله سوی نه دی ، خوسانیز دی زر
انهی دده اشعار لیدلی دی »

ما خبر فاخر الاعراب حتى

عنده حین تاذن بالفخار

احين گسیت بعد العری خزا
ونادمت الكرام على العقار؟

نفاخر یا این را عیقه و راع
نه الاحرار حسبکان خسار

و كنت اذا ظلمت الى قراح
شركة الكلب في ونم الاطار

یمنی: «فخر کو و نکو عربانو ته به دخپل خان د افتخار دخرا گندو لو په و خت
و وايم چي: تر بر بنه او روسته دی خز اغوا ستي دی او یادخدا نو سره په
شرابو کي همه کلاسه سوی بي؟ اي دجو پان زو وه چو پانه! که د آزادگانو د
زامنو سره مقاخره کوي، نو همدا نيمگر تيادی بس ده چي ته تبوي سي دسمی سره په
پوه گردی لو بشی کي او بيه چښی (۱)

مأخذونه:

۱- افغانستان بعد از اسلام- لوپری توکت- ۸۱ مخ داستا د پوها زد جبهی چی دی

لاندی کتابوته حواله و رکبی ده:

الف- الاشاني- ۳/۶ مخ

ب: البيان والتبیین- ۱۰/۳۹ مخ

ج: د بشار دیوان- ۷۳/۸۱ مخ

د: ضحی الاسلام- ۱/۱۸۳ مخ

ه: عصر المؤمنون- ۱/۱۸۷ مخ

و: قراضۃ الزہب- ۱/۱۶ مخ

ز: مراجعت فی الادب والفنون- ۱۳۸ مخ

۲- ابن خلکان- ۱/۸۸ مخ

(۱) دالشاریه «الاغانی» راغلی، چیهاته برخه بی «تاریخ ادبیات در ایران»
دلومپری توکت په ۲۴ مخ کی سته.

- ٣ - ابن نديم - ٢٧٧ مخ - عيون الاخبار - ١/٢٣ مخ
- ٤ - الاعلام - دزر کلى - ٢٥/٢ مخ - وفيات الاعيان - ٨٨/١ مخ
- ٥ - قار بخ بغداد - ١٢/١ مخ - تاريخ ادبیات در ایران - ١/٢٣ مخ
- ٦ - چراغ انجمن - //٢١

۱۵۴۹ - بشارت سندھر خیل :

دانگریزی استعمار په وخت کی دسھیلی پہنچنون خواسته گرخپلود تپه رو با تور مجاہد رو، چی دپرنگیانو دتپری په مقاہل کی پا خبدلی و، او دپرنگسره بی په غری و هلی وی بشارت دپنھنی احساساتو خبتن و، او قل بی په دی احساس داغیارو سره جنگونه کری دی، خوجی په پای کی د (۱۸۸۳) په نوبت کی تر په مقاومت و روسنه پرنگیانو د هندو باغ په سیمه کی ونیو، او هغه کلابی ورتالا کبره چی دده په نامه بی شورت در لود دکا کپودخه نومیالی سجا هد نه یوازی داچی د جگری په پکر کی بی مهارت در لود بلکه په خپله او لسی تو لنه کی هم بیو د بزر بورا او د پنھنی و راشی خاوندو، د بوب دکا کبر - و زیاتره شختری او پیچلی لانجی بی ده خلاصولی .

دی د بوب د هندو باغ په سیمه کی په «کبره»، نومی کلمی کی او سبد، چی تر او سه پوری بی د کلانخینی پا ته دی .

دده نوم دهنہ خای په پنھنی غار و کی یادسوی دی او د بوب گزیت په لوہ پری تو کک کی دده یادونه سوی ده .

سأ خلد :

۱۵۳۰- بشار مرغزی (۱) :

ددری ژین له پخوانیو شاعرانو خخه و .

د سچون الفصہ حام مؤلف لیکن په ھارسی او عربی بی شعر وایه او بیا په بصره کی بندی سو
؛ خودها ک ترذیح الله صفا په خپل «تاریخ ادبیات در ایران» کی لیکن چی دده به گمان
د سچون الفصہ حام مؤلف د بشار مرغزی او د بشارین بر د تخارستا نی ترمنج اشتباہ کپری
ده چی په بصره کی بندی سوی او په (۱۶۷ ه ق) کال کمی مزدی .

د اقصییده د بشار مرغزی ده :

ازرا خدای ا ز قبل شادی آ فرید   شادی و خرمی همه از رز بود پدید
از جوهر لطف افت محض آفرید رز   آنکو جهان و خلق جهان را په فرید
از رز بود طعام و هم از رز بوه شراب   از رز بود تنقل و هم از رز بود نبید
شادی از رخت و خرمی آنکس گه از رز فروخت شادی خرید و خرمی آنکس که از رز خرید

---

(۱) مرغزه د بخای نوم دی چی په دری سیم و کمی شهرت لری :

الف دغور او هرات په شاو خوا کی بخای دی چی حکیم سنایی داسی پادوی :
ابلیه مرغزی بشهر هری   سوی بازار بر دلاشه حری
او هم ناصر خسرو ویلی دی :

هم چنین د ایم نخوا همه اند بر گشت زمان

سوی جعلت شسته تری و روی خو بت مرغزی

(فرهنگ آندراج - ۶/۹۳۶ مخ)

ب- په غزنه کمی هم یو مرغز سته

ج: په پېتور کمی هم سته چی د پېتور شاعر حافظ مرغزی ورته منسوب دی

انگو روتا کاونگر و و صف اوشنو
آن خوشه بین فتاده بر او برگهای سبز
دیدم سیاه روی عروسان سبز پوش
گفتی که شاه زنگ یکی سبز چادری
آگه نبودم اینچ که دهقان سازدرو
آن گردن لطیف عروسان همی گرفت
زیور لگان بجمله همی کشتشا ن بزرور
الدر میان سنگنهان کرد خونشان
تا پنج ماه یا دنکرد اینچ گو نه زو
چون نوبهار باع بیاراست چون بهشت
اند ر میان سبزه بهشت و بکوهسار
برزد شاعر زهره و بو گلاب از او
داندا کالید قفل غم ش نام کرد آنک روز
زین است مهرمن بهمی سرخ بر کزو
مأخذونه :

- ۲۳۳ -

۱۵۳۱ - بشاری پوشنگی :

احماد د چند رو، د اسماعیل نمسی او د ابراهیم آبر و سی مکتی
پهابویکرد فقهه نومیالی عالم و او فقهه بن له ابویکر چاچی شافعی خنخه لوستلی وه .
د (۵۳۳ ه ق) کال روزی په اول سنه په نیشاپور کی مهر د .
مأخذونه :

۱- لباب الالباب - ۱۲۵ / ۱۱ مخ ۲- دده خدا، لغتنامه - بـ. ۹ . مخ

۱۵۳۲ - بشیر بلخی :

در زیاد بلخی زو دخیل و ختم دهد، یهو عالم و چن له بلخه بغا، اد ته تالمی، او هاته بی
حد یبونه د سعیده، له زوی عبا، الله خنخه لوستی وو، او بیالله ده خنخه دایوب زدی
یعیی عابد دحد دیشو روایت کبیری دی .
مأخذونه :

تاریخ بغداد - ۱۳۱ / ۷ مخ

۱۵۳۳ - بصیر سیستانی :

قاضی بصیر د مشهور شاعر قاضی لاغرسیه، تانی ورور او د در هزاری شاعر و .
ده خداد الیکلی چن : « بصیر خمیر است بلطفاً یاف و نکات سخن سه جی و خوش بیانی »
داخلوریزه دده ده
خورشید وش من که فداء ایش گردم   پیوسته چوزره درهو ایش گردم
پاز سر من در یخ دیده ارد و من   دارم سر آنکه خاک پایش گردم
مأخذونه :

۱- صبح گلشن - ۶۶/۶۷ مخونه ۲- لغتنامه - بـ. ۱۳۰ . مخ

۱۵۳۴- بصیر مکرم :

د پهنه زین حماسی شاعرو، او د آزاد و قبايلو په سیمهو کی او سپه، د (۹۰۹) کال دملی
مهارزو په بنبی يې په نظام کړی و، پراولسې وزن يې شعرونه ويبل، دا یت دده دی:

صفت دمو «نانو

ساو کړي سامانو

مولادی مکرم به هیر تپر کی له صراطه ملا و تپری تمرا ته

ما خذ:

فرهنگ زبان واد بیات پهستو ۷۷ مخ

۱۵۳۵- بغراجق :

بغراجق - یا - بغراجق جو ګ دسلطان سحمد و دغز نوی اکاو، چې د هنځ سلطان له خواهد رات
و پوشنګ حکومت و رسیار لی سوی و، او په هنځ جګړه کی چې دده او د خاف د-
زوی طاهر تر منځ و سو، هدطا هر په لاس و وژل سو، او د ده سربی قویستان ته یو ور
ما خذونه:

۱- د ده خدا الغتنه سب ۱۷۲ مخ

۲- قاریخ سیستان

۱۵۳۶- بغوي (۱) :

ابو القاسم عبدالله ده جوزی او د عبدالعزیز نمی په عراق کی له نو میالیو محدثانو -

---

(۱) بغوي - د بغش و هغه بهار ته منسو بذی چې د هرات او سر خس تر منځ پروت-

او دخرا سان یو و دان شارو.

خخه و، او له احمد بن حنبل او ابن المديني او دم سلم او بخاري له مشایخو خخه بی روایتونه کپی دی .

دالمسند کتاب، او د معجم صغير کتاب، او د معجم كبير کتاب، او د السنن کتاب
دده له تأثیراتو خخه دی او به (۱۷۳) کال په یو سل او دری کلنی کم مردی

ما خذ :

لغتname سب - ۱۷۷ مخ

١٥٤٧ - بغوي :

ابو محمد حسین فراعنه عدو دزوی او د محمد بغوي نصی شافعی لوى عالم و، په فقهه، تفسیر
حدیثو، رجا لو او ادبیاتو کی بی لوى لاس در لو د، او د خراسان د «بغ» با «بغشو ر»
په هغه بنار کی ز پور پدلی دی چې دهرات او سرخس او مرد و تر منځ پروت دی
په «فر» او «معنی الدین» او «معنی السننه» هم ملقب و
دا تأثیرونه دده دی:

۱- تفسیر القرآن

۲- التهذیب - په شافعی فقهه کی

۳- الجامع ابن الصحیحین

۴- شرح السننه

۵- معالم التنزيل - په تفسیر کی، او ظاهر ادا کتاب د «تفسیر القرآن» خخه
بیل کتاب دی

۶- مصما بیح السننه - به حدیشو کی - دا کتاب دابن ابو یه صدوق د
«من لا يحضره الفقيه» کتاب تهور ته دی، چې د اخبار اسناد بی حذ کپی، او خبر

اصل را وی ته منسو بوي .
نو موژی تفسیر متوسطدی او دصحابه تر هغور و روسه تو تایانوله تفسیر و خنده بی رانقل
کری ، او تاج الدین ابو نصر عبدالو هاب بن محمد حسینی (چی به ۸۷۵ ق
کی مردی) هنگه تلخیص کری دی .
دابغوى دغز الی معاصر و او په (۱۰۵۰- ۱۱۵۰- ۱۲۵۰ ق) کال په مزو رو د
کی مردی .
ما خذ :

د ده خدا لغتنامه سب- ۱۷۷ مخ

۱۵۳۸ - بقای بدخشی :

په خوشیداود دری ز بی شده اعرو ، خوشنگه چی دبر وخت په تبریز کی او سبدانی
و، نو خینو دی سهو و اتبریزی بللی دی . داخوبیمه یسی د تبریز د زلزابی په باب کی وبلی دی ،
که بدمسی بینم او ضاع جنار را
چه پیش آمد ز مین و آسمان را
حوادث باهم از هر گوشه جستند
طلسم خاک را در هم شکستند
شداز فرط تز لزل و حشت انگیز
سواد دلنیین سلکت تبریز
که رنگسرمه از چشم بتان ر بخت
زوحشت لرزه با مردم در آو بیخت
بتان از لرزه نوعی ایستادند
که از طاق دل عاشق فتادند
تر پا یه .....

ما خذ :

پیشو آر یانا دائرة المعارف - ۲ / ۳۳۰ مخ

۱۵۳۹ - بقا یی:

معروف په مولانا بقا یی که انگر دری ز بی شاعر و په هرات کی او سیداودای یقونه

دده دی :

لې بندان چه گزی از بی خاموشی من ناله ام را چو سب آن لې و دندان شده است

تسا بز لاف تو سرد را وردم سر بند یوا نگی بر آ وردم
ما خذونه:

۱۸۳ - لغتنامه - ب - ب - ۱۸۳ بخ

۲ - مجالس النفائس

۳ - صبح گلشن -

۱۵۴۰ - بقا یی هروی:

په هرات کی دری ز بی شاعر، او دامیر علی شیرنوا ای مصاحبه و، په شعر کی بینی ظرافت

هم لید ه کیده لکه چې یو وخت بی دخیلی ماندینې په بابدار باعی و یله وه:

یاران ستم پیرزنی کشت مرا کاو اک شده چونی ازو پشت مرا

گر پشت به موی او دم خواب کنم بیدار کند بضرب انگشت مرا

و ای چې دده ماند ینه هم ظریفه شاعره او دهور تني رباءي په جواب

کمی بی دا رباءي و یله:

هم خوا بکی سست رگنی کشت مرا روزی نبودنا زو بجز پشت مرا

قوت نجهانکه هاتواند بر داشت بهتر هو دا ز پیش دو صدمه شست مرا

دده اصلی نوم مووزا ابوالبقاء و، چې په شعر کمی بی «بقا یی» قخلص

کاوه، او په (۹۵۳ هـ) کمال په هرات کی شهید سوی دی چې د شهادت
نیټهه بی له دی جملې خخه را او زی :
«شمع مجمع العلماء مرد» دا بیتونه په «رویض الشعرا» کی دده په
نامه را وړه سوی دی :

نمی آینی بیا بگذ روز فکر جستجو ی من
که روی من در آئینه نمی ماند بر روی من
مگر خاصیت اشک است سیلا ب بهارم را
که من روید نهال سرخ بد از طرفی جو ی من

د رین معنی که دل چشم است شک نیست
سویدا دل است این سرد هکه نیست

کاشانه ما روشنی شمع چه داند
در خانه اگر بو د چرغ دل ما بود
ماخزونه :

۱- مشاهیر لنسوان - ۱۳ مسخ ۲- پشتونی و مردمی ۱۸ مسخ

۳- پہنچو آریانا د ائره المعارف - ۰/۳۳ مسخ

۱۵۶۹ - بکتاش بلخی :
د حارت بن کعب قزداری سری و چې د کعب نومیالی لور «رابعه بلاغی»
دد ریزبی مشهوری شاعری او عارفی ورسه مینه پیدا سوی وه - او حارت درابی و رور
چې د بلخ والی ټخیله خورد هغئی مینې بر جرم وزله، چې ایا همدی بکتاش د راهی به قصاص

حارت واژه، او ترنه و روسته بی پخنه هم در ابعی پر قبرخان په خجر وواهه او سر
سو دا حکایت په سجمله دلشیخ عطا به «الله نامه» کی په نظم راویه سوی، او د
«انجمن آرا» خاوند هرایت هم داقصه مفصله په نظم کپی اونوم بی ورباندی
«بکناش نامه» او «گلستان ارم» ایشی دی.

مأخذو نه

۱- دده خدا الغتنامه س- ب- ۹۸۱ میخ ۲- پیشته و چرسی -

۱۵۴۳ - بکتغدی غز نوی :

دسلطان مجهود غزنوی درباره نوییالیو حاجبانو او سالارانو خخه و،
چی دسلطان بحمدود ترمینی و روسته بی دعلی قریب او یوسف سبکتگین او نورو
مشرانو په سلاسل دسلطان مجهود زوی امیر چدبه غزنی کی دباچه پر تخت کشناوه.
دی دسلطان مجهود په وختو کی کی دسرایی مریدان نوییالی سالارو، او دسلطان مسعود
په وختو کی بی هم دلوی حاجب او سالار به حیث پراعتبه در لود، او سلطان
مسعود به په تولو مجهود ولتی چارو کی دنورو سالارانو په گیون دده سره سلا او مشو.
ره کوله، خودابوالفضل بیهقی له لیکنی خیخه خرگند بیو چی لیک او لوست بی نه
سو کولای او چی بد لیکه ضرورت و نوابو نصر مسکان به ورته لیکه په زیات و جگرو
کی دسلطان مسعود سره ملگری و او به (۵۲۸ هـ ق) کال سلطان مسعود د مردو ولاست
ده تدوسپاره او هم بی دده لور خپل دیرلس کلن زوی امیر مردان شاه ته و غوبتله او په
(۵۲۰ هـ ق) کال بی واده کپه (چی دواهه مراسم بی د تاریخ بیهقی به ۵۲۵ او)

مئوکی راوړه سوی دی، او د دی کتاب د «میم» په ردیف کې به د «مردانشا ه»
قدنیامه لاندی راوړه سی) خه وخت هم په سیستان کې امیرو، او په خپل ناده بې خاطبه
ویلی وه .

مأخذونه :

- ۱-تاریخ بیهقی-۱، ۲۹۳، ۸۲، ۵۲۶، ۳۸۱ تر ۸۵ هجری او ۱۸ ترا ۶۲ هجری
اونوره خونه ۲-تاریخ سیستان - ۳۶۳ مخ ۳-لغتنامه سب ۱۹۸ مخ

۱۵۴۳ - بکتے گین چو گانی :

د سلطان محمود او سلطان مسعود غزنوی له نومیا لیو سا لارانو ۱
هاجبانو خخه و اودهنه وخت به زیاتوجگروکی بئی گلهون کری و به تیره نیا په
هنه جگره کمی بئی هبره سرانه بسکاره کری و هچی دسلطان مسعود به وختوکی دآلتو نتاش خوار
زمشاه او علی تگین ترمیخ به ماوراء النهر کمی سوی وه
ابوالفضل بیهقی دده به باب لیکی چی: «وی سردی مبارز و شهم بود و سالار یها کرده»
او هنده وخت چی سلطان محمود دخوارزم خواه اته بئی همدا بکتگین چوگان
ندا رین و گماره چی دآمو بوسینه بئی پسل جور کمی او شه وخت هم د ترمذ کوتول
او نتر (۳۲ هق) کال پوری زوندی و

جذب

تاریخ بیوگرافی -

۱۵۴۴- بکتگین حاجب :

د سلطان محمود غزنوی له زره و رو او زومیالیو حاجبانو او سالارانو خنخه و چی
سلطان محمود ته بی ستر خدمتونه کبری وو، او تر سلطان محمود در وسته
د سلطان مسعود په وختو کی هم سپه سalar او د ترمذ کوتیوالو.

د (۳۲۶ هق) کال د سحرم په میاشت په هغه جگره کی و وزل سو چی د شبرغان
په شاوخوا کی بی د تر کمنانو سره کبری وه « ده گی جگری تفصیل د تاریخ بیهقی په
۳۳۹ مخ کی راغلی دی »

مأخذ

تاریخ بیهقی - ۳۳۹ مخ

۱۵۴۵- بکیر خراسانی :

بکیر د اج تمیمی زوی د سروان په وختو کی د خراسان له زره و رو او میر جربوامیرانو خنخه
و چی د آمیته بن عبدالله « د خراسان دامیر » له خود تخارستان والی و قیا کل سو خونخنه
چی آمیته ورخخه دار پده نوئکه بی د تخارستان له تگ بیرته راو گرز اوه، او د ماوراء
النهر جگری ته بی ولپره، خوبیا هم آمیته له دی بیزی چی د ته پور ته نه سی بیزه راو
غوشتم او د سرووالی بی و قیا که، هاته بی د خپلوا کی اعلان و کی او د آمیته سره بی په
جگره لاس پوری کی، خو بیزه بی رو غمه سره و کره، خه سوده بیا ورته پور ته سو
هغه و چی په لاس کتبپوتي او په خراسان کی و وزل سو.

مأخذونه

۱- الاعلام دزر کلی ۲- ابن اثیر - ۳- طبری - ۴- مخ ۱۷۲ / ۳- مخ ۲۷۵ / ۷- مخ

١٥٤٦ - بَكْلَ :

د پنه توژبی اویسی شاعرو، او د بکتی مادم قبلو د سیمی په «ستو کلی» کی او سید.
شعری پراولسی وزن باندی وايده او دده شعرونه ز ياتره حناسی، مذهبی او عشقی دی.
د (۱۳۲۳ هق) کال په شاوخوا کی په دېرس کلني عمر مردی - او د ایت د ده دیسوی
بدلی سر دی :

ئرى آواز دى چى پادشاه کابل تەخینە سىك زلمى يې يرغىملى نىولى دىنە
مأخذ :

فرهنگ زبان و ادبیات پېغەمبەر ۷۷ مەخ

١٥٤٧ - بَكْى خان باميزي :

دا شرف «وزرا» شاه ولی خان باميزي دا حمل شاه بابا ددر بار د نۇمىيالى اوپىي وزير
اصلى نوم و، چى و رو سته بىيا «شاه ولی خان» و بالەسو .
(ددى كتاب د «ش» په دېف کى دى «شاه ولی خان» نامە تەرجۇم وسى)

١٥٤٨ - بَلَل بن از هر سىستاناى :

ابو معاذ بلال دا زەرزۇي دىعىقوب بن لىيىت لە سالارانو او دعمرو بن لىيىت لە امير انۇخە خەمۇء
اوپە (۵۲۶۳) کال چى يعقوب «جندى شاپورتە» ولازى دى يې دلىبىكىر مەشكىنى يعنى
مقدىمته الجىش و، او هم پە (۲۷۰ ۵) کى دنىشا پور خلکى دە پە واسطە
عمرو بن لىيىت طاعت و مانە، اوپە (۵۲۷۵) کال د دعمرو بن لىيىت لە خود پارس والى و تا کىل
سو، اوپە (۵۲۸۰) کال کى چى عمرو لىيىت د خراسان خواتە ولازى بلال بن از هرىي دەجىدىن
رويدى سەرەد جگەرى د پاره قوهستان تە ولېرىھە بىن رويدى غەرە تە و تېمىتىد، او بلال قول

قەستان چوركى- بىابلال دعمرولىت لە خوادىيشاپور امېرۇتاڭل سو، اوھە وخت
چى عەرولىت بە خوارزم كى بىندى و، بىلال دعمر و لىيىت دنسى طاھر لە خواپەشىر از كى
جىڭىر ان و، او پەدە و خت كى بى دەفار من نىيە مالىيە دەدا و نىيە مالىيە دەفەر يانو
دېلى سالار «سېكىرى و مەخى يىاددا و سېكىرى تەرىنچىخ اختلاف پەيداسو او طاھر بىلال
تە قەدەن و لېرە چى سىستان تە و لارسى، دى ھەم دەخپەل آل او مال او سەيانو و
لەنەكىرسە دەسىستان خواتە وھى سو، خۇ چى دەبار من اصطاخىر تەو و رسىد طاھر
خەپەل بىلاسالار يى سەفتەن يعقوب النقىب پىسى و استاواھا وھەلتە بى دى دەجدەن و اصل پە
كەلا كى بىندى او مال يى ئەخىنى خېط كى ئە او بىلال ھەھەلتە و و زەل سو.

ساخىذ :

تارىخ سىستان- لە ۲۴۰ دىخ خەجە تە ۱۲۳ مىخ ھۆرى .

١٥٤٩ - بىلپىل :

دېپەت تو ژىن نۇمىيالى شاعر و، او دېپېنمۇر د «پېكلى» پەسىمە كى او سېد، ھەم بى پەر-
عر و ضى ھول او ھەم بى پەر او لسى و زن شعرو نە و يىل، دەدەشەر و نە زىاتەر دەسەر-
حدى خېرونو كى خچارە سوی دى، او د (۱۳۲ هـ شن) پەشاوخوا كى مەراودا بېت دەد دى:

جهالت بەلەسر حدىنه او س و ر كېرى

پە خراخ دعلم قول بەر و بىانپىرى

ساخىذ :

فرەنگىز زبان و ادبىيات پېغىتى - 77 مىخ

١٥٥٠ - ببلل کا بلی :

سید کاظم دشاده بازار وی دریز بی شاعرو، چی په (۱۳۱۱ ق) کال په سنگلاخ کمی زدروی لی او په کو چنیو الی دخبل کهول سره کابل ته راغلی دی، دینی علو م بی دلتنه و لوستل او بیا دعلمی زده کپر و د بشپه و لو د پاره ایر ان ته و لار، او تر تحصیل و ر- و سته دامیر حبیب الله په و ختو کمی بیور ته خبل هیو ادتہ راغی او په تدر یس په خوله پوری کره .

په ادبی عاو سو کمی هم دینو معلو ماتواو دبری مطالعی خاو ندو، په شعر کمی بی- روانه طبع در لو دله او داشعار و دیو ان بی شلو ز رو بیوتونه رسپدہ، چی قلمی نسخه بی دبیر ته پاتو کسافو سره موجوده وه .

دی په (۱۳۶۴ ق) کال په کابل کمی میز دی او بیو هخز له بی داده: تو ای سرو سهی قامت که از نسرین بدن داری ز گل ناز کتری یارب که از گل پیر هن داری

ذیم صبح صادق را اسیر زلف خود گردی.

سگر در خطه نا فه مشکختن داری

عجب بدر شب قدری که ازانطا ر پنهانی
گهی در دیده میگر دی گهی در دل و طن داری

بهار است و به گلشن ببلل و گل انجمن دارد

قدم کن ر نجه گر میل تماسای چمن داری

بهز جشنی که بنشینی قیامت ها بپا سازی
بهر قرنی که بر خیزی دو صد و پس قرن داری

شی با غم زه بد مست شوخ قتنه گفتا
مگر ای شوخ شهر آشوب قصد جان من داری

بصدقنازو اداشو خی نمو دو گفتای «بلبل»
مهیا تخته و تابوت و کافرو و کفن داری

مأخذ :

پیشو آر یانا دائرة المعارف ۳۵۰/۳ مخ

۱۵۵۱ - بلکاتنگین غز نوی :

دغز نی خپلوا که واکمن و، چی دالپتگین دزوی ابو اسحاق ابراهیم ترمیمینی
وروسته د (۵۳۵ هق) کال: ذی قعده په بیان است دغز نی دامارت پر میشد که بینو سمت
او په (۹۳۵ هق) کال بی په غز نی کی په خپل نامه سکه و و هله.

بلکاتنگین دالپتگین دساتونکی گار دقو ماندان او دهه و رنژ دی مری و، خنگ چی
dalptgine دزوی ترمیمینی و روسته دالپتگین له کو رنی خخه خو که باتنه و، نود غز نی
سپین رو بواو میخور و میشرانو بلکاتنگین چی زو و رقو ماندان و، او په عسکر و، کی بی بنه نوم
او شهرت در لو ددغز نی په امارت و مانه او دهه په و اکمنی کی بی هو سائز و ندق براو
بلکاتنگین دمچه ترهه چی دالپتگین سره یو خای سی د (۵۳۶ هق) کال په شاوخا
کی خه مو ده دسامانیانو له خو ادب لخ والی و، او دده په نامه داسی سکی هم سته چی په
(۵۳۶ هق) په بلخ کی و هله سوی دی .

بلکاتگین په غزنی کي لس کاله و اکمني و کپره او په (۵۳۶هـ ق) کالپه دگر ديز
په کلابندی بو خت و، و وزل سو.

بلکاد «کاف» په زېر په تر کي ز به کي دپوه او حکيم او هو شيار په معنادی
منهاج سراج په طبقات ناصری کي «بلکاتگین» لیکلمی دی او ز یاتویچی :
« او مرد عادل و متقى بو داز مبارزان جهان »
مأخذونه :

طبقات ناصری - ۱ / ۲۲۷ مخ

او / ۲ ۳۲۴ مخ

- سلطنت غزنوی یان - ۳ مخ

- دده خدا الغتمامه سب - ۲۵۳ مخ

۹۰۵۳ - بلکاتگین غزنوی :

دسلطان مسعود دخز نوی په خت کي دمسعودی در بار دجاجه بانو مشر سالارو،
چي د (۵۲۲هـ ق) کال د صفری د میا شتني په یو و لسمه د یکشنبه په و رخ
په د ملکه ایان مسعودله خو اندلوین حاجبیه خلعت وا غرستلو، او ابو الفضل بیهقی
دنه خلعت اغرسنلتو تفصیل په خپل کتاب تاریخ بیهقی کی داسی لیکلمی دی :
« روز یکشنبه پیا ز د هم صفر خلعتی سخت بز رگ فاخر راست کرده بو دند
حاجب بزرگ را، از کسون و عسل مسقهاي فراخ و منجو ق
و خلاسان و بدراهای درم و جامهای نابریدود یگر چیزهاهم بر آن نسخت که
حاجب علی قریب رداده بودند پدر گران .

جون باریگسته امیر فرمود تا حاج ب بلگا تگین را بجامه خانه بر دندو خلعت پوشانیدند

- ۲۳۷ -

و کوس بر اشتراک و علامتها بر در سرای بداشته بودند، تو من جوق و غلامان و بدراهای
سیم و نخست های جامه در میان باخ بداشته بودند، و پیش آمد با خلاعت قبای سیاه
و کلاه دو شاخ و کمر زر، و بخضیر ارفت و رسم خدمت بجا آورد، امیر او را بنواخت،
و باز گشت به دیوان خواجه آمد و خواجه او را بسیار نیکوبی گفت، و بخانه باز رفت
و بزرگان و اعیان مراور استاخت نیکو حق گزارند، و حاجب بزرگی نیز قرار گرفت
برین محتشم، و مردی بود که از وی را دترو فراخ کنندوری ترو جوانمرد
ترکم دیدند. اما تیرگی قوی بروی مستولی بود

مأخذ:

تاریخ بیهقی - ۱۶۰ مبح

۱۵۵۳ - بلند خان سدو زی :

داحله شاه با باله خواود کشمیر وا کوال (صوبه دار) تا کلی سوی و اوهم هفه و ختچی
احمده شاه با پاد پنجاب، دجلیم پر غاره اپولی وه، بلند خان سدو زی بی دشا هزاده سکندر په
و کالتوتیا که ده په پنجاب کی دسیکانو سره چېری چگوپی و کپری خوبه پای کی
دستر گوبد کمزور تیا په سبب د کفارویه لاس کښې پو وت.

مأخذ:

تاریخ احمد شاهی - د مسکو چاپ -

۱۰۸۹/۲ ۱۲۱۳، ۱۲۱۷ مخونه

۱۵۵۴- بلوخان:

د آدمخان او درخانی په کيسه کمی بي هېرنوم يادسوی دی، اوژوندې بي
د لسمی هېجى پېپى په شاوخواکى اټکل کاوه کېږي.
د عبدالله زوى مسعودد آدمخان او درخانی په کيسه د بلوخان له خولې ځینې
نارى را وړي چې یوه بي دا ده:

که ملي نن زما زړ گوته ملي
چې آدمخان غلبه ګله ه کړه په کملې

په عزت سره کوزپري دغه دو ولس
او س به جو رکرم د درغایو د سرڅلی

مأخذ:

فرهنگ زبان و ادبیات پښتو - ۷۷ مخ

۱۵۵۵- بلوخ خان اڅکزې:

د شاه شجاع په وخت کي د خپل تېرلوي خان او مشرو، او هنډ وخت چې شاه شجاع
د سنداد اميرانو سره په بېکار پور کي د دوستي ترون و تازه او بیا یې هلهه د منظم لېټکر په
جوزولولا سپور کي، نود پېټو ځینې خانان هم د خپل سپرو او بلو سره د شاه شجاع
دلېټکر سره یو خای سول، چې یو هم پېښې دا بلوخ خان د اڅکز و د تېر مشرو.

مأخذ:

نوای معارک - ۱۱۵ مخ

(د کراچی چاپ)

١٥٥٦- بلوخ خان خدرزی :

دسهیلی پېتۇنخوادماراپىوخدىزىو دىپر يوغمازى او مبارزە شرو، چى دخپلۇملىرى سره دېرنگىيانوسىرە جىنگىيدىلى و 'اودھە وختپە اولىسى سندروكى ياد سویدى : توربلاخچى چارە وشكولە پركلابى تورە شە و لگولە (۱) مأخذ :

پېستو اوپېنتانە - دىمىال كاڭپ - ۳۷۹/۱ مەخ

١٥٥٧- بلوخ خان كاڭپ :

ندىرخان حمزە زى زوى پەختە كاڭپ دا كىپ سەنان ھەنگە نومىيالى مجاھدو، چى دژو- نىزىياتە بىرخە بى پېنگىيانو سره پەمبازە و كى تېركىپى دى - كەلەبە فرارە او كەلەبە پەجىل كى و پە تېرىپىدا دەهارى پە «خىير كى» نومى غەرە كى بې چى خپۇل و روئىھەم ورسەرەوو، دېرنگىيانوسىرە سخت او زېردىستە جىنگ كېرى و .

پروفېسپىال كاڭپ پەخپىل كەتاب «پېستو اوپېنتانە» كى ليكلى چى : «پەبورى كى دېرنگىيانوسىرە مەلکى منصب دا! شەرتخان اپرىيدى بلوخ خان د كۈرۈپول سامان نونە بورى تەراوەل، اود بلوخ خان با تورە او نومىيالى سورچى «جەنەانا» نومىيە تورقىپەرەپىزلىق تۈپنەجە پەغارە دشربەخان پە حكىم بورى تە راغلە، شربەخان لە جەنلىق اناسەرە قرآن و كى، چى «تە خەپلۇز امنوتە و وايەچى دوى لە سنگەرە دەبانلى را ووزى» خوجىتە انا دېرنگى پە سېياسەت خېرە وە شربەخان تە بى و وېيل چى : «داستاخوندى دېرخىلى زىما زامن نىسى نى يولاي»، دوى مابى ندرە نەدىپىدا كېرى»

(۱) لە كلاخچە سراد «دوماندە كلا» دە.

شریت خان بیا پر جنتی اناه پر فشاروا چاوه چی په نتیجه کی هغی ورته وویل چی :
« د کارکروپلانی مخوردی له ماسره بول و کی، زوبه خپل زامن دخپر کی له سنگر خخه
را کښته کم » بیاد کارکروپه سپین روښی له جنتی اناسره قرآن و کمی، جنته اناه اداهه سوه
خپل توریالی زامن ی له سنگر خخه را کوز کړه سجننه انا بالاخوه پر خپلی
پنه تو پنه یمانه او د هغی مجاہد زامن پرنګیا نود بچ زندان ته واستول .

بلوچ خان چی خه وخت له زندانه را لمه سو، نویوڅل بې بیاد پرنګیا نو په ضدمبارزی
پیل کړی او بالاخره پس له او بدومبارز واو ستومانه ژوندون بلوچ خان په افغانی
خاوره کی له بدھ مرغه ماروخور، او د همهمه ماردلاسه دخپل کلی « وهاړی » خخه
لیری د افغانی « د ماروپ » په سیمه کی د « سرخاب » درود پر غاره مړ او د رسیدد کلا په
هله یره کی خاورونه وسپارل سو :

وزیر خان یا بی زما ارمان

له ما ره مړ دی بلوچ خان

دبلوچ خان بارزی د پنه تو په فولکلوری اشعار و کی خوندی سوی او د هغه مړانه د شعر
په اولسی ژبه بیان سویده دا هم د نویمالی پېښتون بلوچ خان په باب یوشمېر او لسی غاري:

« جنتی » په زویان کی (۱)

زما نظر په بلوچ خان کی

تر ما به د مچ کید پان (۲)

په میان کی ناست دی بلوچ خان

(۱) دبلوچ خان د مورنوم « جنته » و .

(۲) مچ دیو مشهور زندان نوم دی .

تورپېكى شنه کا رتوسان

«لەکپۇر» راتوسو بلوخ خان (۱)

مېڭ يېپى و، پەسا ر

پەگولى نەمرى بلوخ خان

بې يەرادى بلوخ خان

دھولى پەگائىولى گوركىيان

رون تۈپىك رون كارتو سان

لە غۇرۇراكۇز سو بلوخ خان

پە مج كى وە كىيد يان

پەغۇركى گىرخى بلوخ خان

بې يەرادى بلوخ خان

ولات بەرنەڭ كى پە گوركىيان

پە مج كى دوه كىيد يان

يو لال ما مە بل بلوخ خان

لات بە نە وي پە آرام

پە غۇركى گىرخى بلوخ خان»

مأخذ:

پەتەواپېتەنە-۱/۲۳۱ مخ

(۱) كپۇر-دېرىپەسیمە كى دیوه غەزەنوم.

١٥٥٨ - بلوصوفي :

صوفى بلوپه خته اتپرزي کا کرد کويتى دسيمی نوميالى صوفى و چى د کچلاخ دسيمی په
قاسم نومى کلى کى سخ دى .
دپيريانوناروغان بى مزارته ورولى . او يوزيات شېرخلك ورته عقيده لرى .
ما خذ :

مزارات - ۱ مخ دېبااغلى سیال کا کې -

١٥٥٩ - بلە نستە كىندەھارى :

داسېرمن دكىندا رەھىلەندىز مىند او رپەگىدى باغران كى او سېيد لە
داغامحمدخان لوراود پېتۇزى شاعرەو، او (۳۰۰، ۱۳۰) تەپەلگۈپسى ختلى وە او هلتە لە يوه
پە زلمتىبوب کى لە د نيا تىلى وە - وا بى
چى د شلو کا لو پە عمرد «غىرې» كوتل تەپەلگۈپسى ختلى وە او هلتە لە يوه
پا نە لو بىلې او مېرە سوپى وە .
ددى دىيە شەعرخوبىيە سادىيە سېپىن بىرى لە خولى آوريىدىلى او يادداشت كرى او هەددادى :
بىما پرمى د بېلقاتانه را غله غمونه نن بىما
چى بى كېنېنە ول پەزورە راتە دا غونەن بىما

سلالى زركى گۈزى چى پە غروكى
پېچىلە خوبە ال وزى شىلىو كى
ما خوھم د ر سە واحله پە چىمبۇكى
چى و گورم د لوپە غرو سرونە نن بىما
ما خذ :

۱۵۶۰ بیم زیکه:

د محلی رو ایاتو له میخ دخه دېښتو زیکه په خټه باپر او ر و جانی سپری تېرسوی دنی
د کو یې په سیمه کی بېز یارت زیات شهرت لاری، او درانانو د کېټه تالاو سر
دلوي غونه ی پرسربنځ دی .

مأخذ:

مزارات - ۲ مسخ د بشاغلی سیال کاکړ لیکنه -

۱۵۶۱ بنارس:

د پېښته وزبی شاعرو، ژوند بېدو و لسمه پېږی کی ایکل سوی دی . یو شعر بې دملا
 بشایسته خان په جونګ کمی راغلی او هغه دادی:
 خو به حیات گرخنی ای ز ما تو تې نفسه
 خلاص به خنی نشې ته اسیر بې د قفسه
 عمر خو هغه دی چې لاه یار سره تېر بیو
 تېر شه عمر تېر شه بشادی نشته له دی پسه
 وارد ګلاب تیرشه ، همگی په زمکه زیرشه
 یو می په سرنه کې ستا ده ینی له هو سه
 وخت د سحر خیز دی تیاري کوئی سفر ته
 دفر اق نعره می او ر بده په غوړو له جر سه
 وخت د صبح دم دی خلک و او هدم په دم دی
 په پر حکایت سه کړه ژ به بند کې «بنارسه»

مأخذ:

ادبی ستوري - ۷۳ مسخ

۱۵۶۲- بنا ئى كى باىلى :

ددرىزىنى شاعر او دكابىل په كو هستان كى او سېد، بىاد همايون پاچاپە و ختو
كى هندوستان تەتللى و، او دايىت ددهدى :

بى مەرو يېتو كار من بىمار بىست
وھ كە بىمار غەم عشق ترا كار بىست

مأخذ:

سکيئنچە الفضلا - ۵۶ مخ

۱۵۶۳- بنا ئى هروى :

شىرعلى ملقب په «كما الدين» او مەخلص په بنا ئى» دافغانستان د درى ادب لە لوپاد -
يىانو، نومىالىپا فاصلانو او شىھورو شاعرانو خىخە وچى پە هرات كى يى دامير على شىپەر
نوابى پە وختو كى ژوند كاوه .

پلازىي «مە» نومىلچى ھەمم دده استاد او ھەم د «عجائب لطبقات» د مؤلف پە قول دسلطان
حسين بايقر الەمەھە سانو خىخە و، چى پە بلخ كى بى دحضرت على درو ضى پە دانو -
لو كى بر خە اخىستى و، او لە ھەمدى جىتە دەخانتە «بنا ئى» تخلص غۇرە كېرىۋە.
د بنا ئى دز يۈپە د نېتىھ مەلۇمە نەدە خودو سەرە اتكىل كىدا ئى سى چى د نەمى
ھەجرى پەپىي پە دو ھەم بىر خە كى پە هرات كى زېر بىلى دى .

تر سلطان حسین بايقر ادمىخە بى خە شهرت نەدر لود، كەخە ھەمم دده د پلاز
كىسب بنا ئى و، خو دە دعلم دز دە كېرى خواتە ملاو تېر لە، دەھە و خەتە تداو لە
علو م بى خە لە خېلە پلازە او خەلە نور و استادانو خىخە و لو سقلى او پە تېر بىي
بىاپە خوشنويسى او ھەم پە موسىقى كى لوي لاس و مو ند.

عبدالحسین نوائی پچل کتاب رجال کتاب حبیب السیر کی بنائی داسی ستایی:

«جناب ز بلدة الفضلائي که بانی مبانی فصاحت بود، و در فضای سخن آرائی،
به چوگان نظم و بشر تفوق از شعران زمان سی رو بود . . . . .»

دشمن انجمن دتذکری مؤلف بیا لیکنی چی: «معمار طبیعت او بنای سخن بلند
ساخته، و به دس اندیشه او طرح معنی و دلیل انداده، ملاعی شعراء و شاعر ملایان است»

بنائی پدشاعر او شاعری کی تر عبد الرحمن جامی و روسنه په تو لو همز و لو
او معاصر بنو کی ممتاز گنلی سوی دی، او هم په خو شنو یسی کی دده شهرت
تردی حده و، چی قاضی صفوی الدین عیسی په خپله یوه قصیده کی دده ثلث،
نمایه تعلیق، تعلیق، نسخ او ریحان لیک داسی ستایی:
شده حق که کسی ثلث تودر نمایه تعلیق نیست . . . . .

اين اظهار من شمس بود در اذهان

طی کند نامه تعلیق تو تاج از تعلیق
نسخ یا قوت نما نی چونو یسی ریحان
په سو سیقی کی بی هم لوی لاس در لبود، او دامیر علی شیر نوائی په تشویق بی
دی فن ته ملا تپلی ووه . . . . .

په لوړ یو و ختو کی امیر علی شیر نوائی ته پېرنز دی ټ، خو و روسنه
دتو کو او مسخر و له کبله چی دده خوی و، دده او امیر علی شیر تر منځ خپکان
پیدا» و «مشلا یو هو رخ دیوه مشهو رهالان گنیو نکی دکان ته و رخیه چی د
سلطان حسین با یقر او امیر علی شیر نوائی و زیر د پاره سامان جور اوه او و رته
و پویل: «دامیر علی شیر پالانه غوازم» دا خبره ورو و رو دامیر علی شیر خو په

ته و رسپدله، او بنائی معجو رو سوله هر اته دعراق عجم خواته ولاز، او دامیر
يعقوب ترکمان په در بار کی هبر مقرب سو، او هاته بی خپل دبهرام او بهروز
مشنوی دهنه امیر په نامه ولیکه، امیر يعقوب هبر خینی خو هن سو، بشی جائزی بی
ورکه لی او دامیر علی شیر خخه بی دده به خښه و غوښله، امیر علی شیر هم دی
و با خښه او بنائی بیز ته هرات ته راغی عدی خپله پر دیسی داسی بیانوی:
و طن من که خیر او طان بود
صلدر روی ز مین خراسان بود

دلمن از شر حاسدان سفیه

حافر البسر فی طریق اخیه

هر طرف از وطن گریختمی

همچو جان از بدن گریختمی

خو خوموده لا تپرنه و چی بنائی بیا خپلی شوخی شروع کپه لی، او داو ار
ناچاره سو سمر قند ته ولاز او دهنه خای حکمران سلطان علی دسلطان با یقراء
دخوله مسی چی هنده هم یو علم دوست او ادب پالونکی سپی و، بنائی ته په در نه
سترگه و کتل او بمه بی و ناز اوه .

هنده و، چی په (۹۰۵ هـ) کمال محمدخان شیبانی پرسمر قند یر غل و کی ،
دجگنی په های کی چی سلطان علی ما ته و کپه، دنور او لجو سره بنائی هم د
مهدخان شیبانی دلپذیر په لاس کنیبو وت .

کنه هم شیبانی دعلم او ادب سره چندانی علاوه نه در لو دله مگر دبنائی
شهرت پر ده اغیز و کپه، هنده بی تر خپلی حما بی لاندی و نیو، او دملک الشعرا نی

لقب بی و رکیع، او هم بی دخپلو عسکر و قضاو رو سپارله، خکه نو بنائی سره
 لهدی چی هرو خت بی زل مغوبته چی خپل و طن هرات ته و لارسی مجبو و سو
 په سمر قند کی و او سی خو چی د (۱۸۹۶ق) کال په شاو خوا کی شاه اسماعیل
 صفوی دامیر یار احمد اصفهانی په مشری یو لوی لینکر دبخارا او سمر قند خوا اته
 و لپوه، په دی و خت کی بنائی دفرشی دحا کم شیخم میز اسره و، نو چی صفوی
 لینکر و هغه سیمه و رانه کپه او په یوه خونپی جگره کی بی پنخلس ز رهنه
 ووژل، بنائی هم بی هغه جگره کی و ووژل سو. بنائی دژ و ند په پای کی له
 هجو کولو او قو کو خجنه لاس و اخیست او دحافظ او سعدی داشعار و په استقبال
 به بی شعر و نه ویل او په داسی شعرو کی بی «حالی» تخلص کاوه .

دبنائی د اشعار و دیوان شیر و زر و بیتو ته رسیده او دده مشهور و آثاردادی :
 ۱- دبهرام او بهرو ز مننونی: چی په «گلستان» یا «باغ ارم» باندی مشهور دی
 او په عراق عجم کی دانییر یعقوب تر کمان په نامه بی نظم کپری دی، وزن بی
 دسنائی دحد یقی په خیر دی اود تاشکند په شمار کی چاپ سوی دی .

۲- د بنائی دوه دیو انه: و این چی بنائی دوه دیو انه تر تیب کپری و و،
 یو بی دخپل ژوند په رو سقیو و ختو کی دحافظ پرسیک په سمر قند کی و یلی
 او تدوین کپری و، او په هغه کی بی خپل تخلص «حالی» بشو لی و، خو نسخه
 لاس ته نه دهرا غلی،

۳- شیبا نی نامه: چی دشیبا نی محمدخان په نامه بی لیکلی ده .

- ۲۵۸ -

دده کلام خونو نی دادی :

-۱-

لاله رخ بنمود عالم را گلستان کرد باز
کوه را دامن پرا لعل بدخشان کرد باز
غنجه گل بر گریبان تکمه یا قوت داشت
گل بناخن های رنگینش گریبان کرد باز
باعصای سبز آمد سبزه بر ا طراف جوی
حضر پنداری هوا ی آب حیوان کرد باز
غنجه نر گس زتاب گل نظر بر بست و گفت
دور رخ خور شیدر خشان دیده نتوان کرد باز
شاخ گل شد تیر بهر صید مرغان چمن
باد صبح آن تیر را از غنجه پیکان کرد باز
جام رزمانده است برسیمین طبق نر گس مگر
خویش را از ساقیان بزم سلطان کرد باز

-۲-

از خوردن می منع کنندم که به نانی حر امست
چیز یکه درین شهر حلال است کد امست
مینوش که قسمت نشود نا قص وزاید
در ذات تو نقصانی اگر نیست تما میست
آن هدم بی غش که ازو بی و فائی
آید بمشام تو می خالیه قسا میست

-۳-

ه خدا را نی که فکر بکر منند
هر یکی را بشو هری بد هم
زوست قائم بد یگردی بد هم

-۴-

هو و خت هی امیر علی شیر نو ای ته دا بیت و بیلی و :
عماوت دل من کن و گرنه از گل و خشت
هزار مدرسه آبا د می توان کردن

-۵-

دایتو نه هم دده دی :

تیر انه تکمله لعل است بر لباس حریر
شده سه قطره خون منت گریبان گیر
خوش سی رو داماره مقصو دنه این است
رازه دبره کعبه رود کین ره دین است
مانده در سینه چو گل ناخن خون آلودم
در چمن گریه کنیان بی گل رویت بودم
بسم الله هر که سیه کرد چشم یار مراد
که مر اجام می کهنه به از جامه نو

ماخنو نه :

- ۱- زیحانه الادب - ۲۸۲/۱ مخ .
- ۲- شمع انجمن - ۷۸ مخ .
- ۳- حبیب المسیر - ۳۲۳/۳ مخ .
- ۴- زید ایش خطو خطاطان - ۱۳۸ مخ .
- ۵- خط و خطاطان - ۹۶ مخ .
- ۶- رجال کتاب حبیب السیر - ۱۹۶ مخ .
- ۷- مجا لس النفائس - ۶۰ مخ .
- ۸- نتایج الافکار - ۹۹ مخ .
- ۹- آریانا دائرة المعارف (پیغتو) ۳۷۵/۲ مخ .
- ۱۰- صور تگران و خوشنویسان هرات در عصر نیمود ریان ۶۶ مخ .

۱۵۶۴- بندر شاه :

دېمتو دو نوم و رکى شاعرو، چى د(۳۰۰ هش) کال پەشاو خواكى شيخ
آزاد خانسا پى د پېمتو ديو شاعر په توگە دده نوم ياد كىرى دى.
مأخذ:

فر هنگ زبان و ادبیات پېمتو ۷۸۸ مخ

۱۵۶۵- بىنگل خان كا كىر :

دنوميالى مجاھددوست چەخان كا كىزۇي اوەرىخى لەسى پە ختە جوگىزى كا كىر
پە وب كى د كا كىرودىپەرنو مەيالى او با تورە مىشە، چى بىر فىرسەت سەيال كا كىر
پە خپل كەتاب «پېمتو اوپېتانا نە» كى دەلىنى شخصىت پە حىيتەعرفى كىرى دى اولىكەلى:
«بىنگل خان د كا كىروھە تورىالى قىورمانى دى ، چى دېمتو نەخوا د كا كىر سەقان پە
سېيمە كىي بى دھرىت او آزادى دىو بىلە كىرى وە دخپا خاورى دساتىمى دەغۇنچى داخىه
مجاھەپېمتو لە پېنگل سەرەراخىستى وە دەدھپل پتلاز سەرەد بوب او بۇرى پە بىر
جىنگونو كى بىرخە اخىستى وە خوبە خپلود كلاسيف الله 'باشى' كەنگىزى او دئانى
شەپى جىنگو نود يى دە تەمسى بوب دى . دخپلوا كى نوميالى پېنگل بىنگل خان
كاكىر دانگەستان لە استىعما رچىان نوسە پە دېرە سۈرا نە اوپېقەتنى استەقامەت و جىنگىز
سۈيدتارىخى شواهد ولە رویه ويلاي سو چى د كا كىرو نوميالى مبارز بىنگل خان لە
(۱۸۸۲ عىسىوی كال خىخە) بىراد (۱۸۹۳ عىسىوی كال) تۈنۈما يى پورى دخپلود شەمنانو
سۈرەپە مۇانە جىنگىزلى دى، او تىر (۱۸۸۲ عىسىوی) كال دەجە بى هەم دېنگل پەرەندە
پەخىنە مبارزو كى بىرخە اخىستى وە

زمور دخمه دوریالی فرزندله انگریزانو سره او ردی مبارزی کپری، خوبالآخره زما پنه عقیده
دخيولله لاسه با ته راغی - مويد تاریخ به پانوکی وینو، چی پر کا کپو باندی داستمار
چیانوله لاسه خپل لرغونی تاقبوبی کا کپستان سورا اورسو، نه بنگل خان آخر
سچبوره سو، چی کا کپستان پر بردی او په افغانی خاوره کی خپلو مبارزو ته
دوام و دکنی .

(بنگل خان د ۱۸۹۳ عیسوی) کمال په شروع کی دافغانی خا وری په جما و
نومن کلا کی د تو خوسه زوند کاوه، خوبیا هم پرنگیان دافغانی خاوری په «جبار
کمال» کی له نومیالی مجا هد بنگل خان کا کپ خخه په دا روو، ځکه چی هغه
له خپل مبارزی خخه لاس نه، اخیستنی .

پرنگک دامیر عبدالرحمن خان سره ډیورنداین خبری پهیل کپری، او پرنوموری امیری
فشاروا چاوه، چی بنگل له خپل خاوری خخه و باسی - امیر عبدالرحمن خان بنگل خان
ته حال ور کی چی یاخو کابل ته راسه او یابیا ترتیک واوره، کابل ته د تگ به صورت کی
د سهیلی پېښتو نخوا محلی روایات داسی وايې چی :

امیر عبدالرحمن خان د بنگل خان کا کپ سره دا پېښتو و کړه چی دشاجوی وياله به هغه
ته د لوړی مېله متیا په توګه ورکوی - خو بنگل خان په مات زره
د کابل په خاکی کا کپ سهان ته راغنی سوبد تاریخی شواهدو له
رویه و پنوجی د توار امیر له لاسه د بنگل خان کا کپ خخه خپله ملسي
سیا و زه نیمکپری پاته سوه، او په بنگل خان کا کپ هغه د پارسوبه مصادق «نه جای
ماندن، نه پای رفتن» کانه و سوه - بالآخره دخمه مبارز پېښتون او د هغه تورزنو ملګرود
امیر عبدالرحمن خان له لاسه پرنگک ته خانونه په ګونوور کو، او (د ۱۸۹۳ عیسوی)

کال دجون په ۲۰ په هندویا غ کی لفچنست میکموهن تهورغلل او دپرنگکسره بې روغه و کړه، او پرنگیانو هم ترڅه سودی و روسته پرنګل خان باندی باورو کی او هغه ته بې دوقاداری په بدل کی Allowance ور مقر و کې او له خمه خلاصی مېکنی بې له ور کړي او د ۱۸۹۳ ع کال په جنوری پرنگیانو بنګل خان ذبوشمیرنوروم خور و سره دسیل په غرض دهند لویولویو شار و ته لکه لا هور، کلکته، بمبی او کراچی ته بوتلی او د خپل سغره انه سیاست په او بوي د دسیمې خلی پښتنی دماغ و د پرېښځی پیاوروسته بنګل دپرنگیانو نه ایندہ «هنر مېکموهن» سره په (۱۸۹۳-۹۵ عیسوی) کال کی په هغه کمیسيون کی شامل کړه سو چې د افغان او بلوش د سرحدی خط دتا کلود پاره تعیین سوی او په دغه ناروا او غیر ملي کار کی بنګل دانګریزانو په اصطلاح Did good service او یا په (۱۹۰۵ عیسوی) کال کی د سیستان په سیمه کی دوبش دتا کلو په کمیسيون کی د سرهنری میکموهن سره سلګری و خه و خت چې بنګل خان په سیستان کی او سپد، نوھله بې ټبره موډه و سو ه، چې په کاکړی غارو کی داسی یادسو:

لیما سیبان په و ریشم جوړ کی

چه بنګل پر سیستان او سی درختی ګل و کی ټیاتوسی

بیا پرنګ راولارسو، په (۱۸۹۷ ع) کال کی بې دادغرو نوباز «سدار بهار در کمی» او په (۱۹۰۶ ع) کال کی بې پسی «نواب» کی - خوله بد ه مرغه ده مدي کال دسی برشپور مه ذیقه نواب بنګل خان په کلاسیف الله کی «دباران» نومی له خوا و وزل سو، او ده مرينه په ټو ه کاکړی «خاوه کی داسی یاده سو ه:

- ۲۶۳ -

بنگل سردار یې سپ کی په گولی
شا و خوا ده باندی ټوله کجاري «

(دبنگل خان د سپیني سبب او کيسيه د پروفيسوريال کا کړد «پېغتو او پېغتنه» د کتاب
په ۱۹۵۱ء مخوکي راغلي ده) د بنگل خان سپي د سيف الله د کلاپه «مانکي»
کي خاورونه وسپارل سو، او دده مزار په خلکوکي د بنگل په شامې شهرت
لري او تر او سه یې جامي او هاونه په شامې کي پراته دی - پرمزاد یې
کجته ولا ره ده او خلک یې زيارت ته ورځي .

پروفيسوريال کا کړ په پاڼي کي لیکلی :

«لنه دا چې بنگل خان کا کړ یو ملى مبارز، رېښتین مسلمان او پیاوړي سیاستمدارو
ههه د چاخبه : «سل دی و مره یودیمه مره » په مصادق د بنگل خان سپينه په
حقیقت کي دقولو پېښنو سپينه وو .

مادڅل لومړي فولکلوری تالیف «غارې» پرو ۷۰-۸۰ مخوباندی د مجاهد پېغتون
نواب بنگل خان په باره کي یو لپاولسى غارې خوندي کړي چې تکرار یې دلته
عبدالله لاندی غارې نوي لاس ته راغلي ، چې په دی دول ده ؟ :

دبنگل د سپرکي خوب دی
ډیهان کار کولا نسی

بنگل سپر کي و ډرکيء
زه دولي و هلني نسم

بووا لار سه خان بنگل که
په ډیهان کي شامار مړ که

- ۲۶۳ -

مادنواب بنگل خان په باره کي دلو مری خل دپاره داتن دوي سکلني ناري
چې د کاکپو په فولکلوري اصطلاح د «امي» بدلني بلکپوري، دروب ديوه
سنځرء خيل بنااغلي لو نګ دخولي خيخه لیکلمي، چې د لته سهاسۍ حضور ته
ورا ندي کپوري :

که او وردی دتسیل پرسراو وردی   بنگل سردار يې مړ کېي
او س دی واخی زريپ خان که زور وردیء

د بنگل ملنډاهي سترګي تورو لي
چې تېک د تو پنجي سوي
سولائي يې تر کلاو غور خولي
د بنگل خان په قپير کي داو ختد هغه پرمېند بنااغلي نواب محمد خان جو ګيزي
پاته دی چې دده په باب یوه لرغونی فولکلوري غاره وراندي کپوري :
د بنگل سردار په کور کي

خدای دی د سپین مامد خان لوی کې
د بنگل خان په باب داخاو رغاري دبااغلي محمد ابراهيم عطا يې له ياد اښتو
څخه را اخیستي سوي دی :

بنگل مری ارمان يې دبر دی
گپ د کاکپو يې په نامه دی
بنگل مړ تول يې دغره دی
بنگل مړ کاکپ خبر سو

بنگل مه مینځی پر درو د کاکرو

ماخذ:

- ۱ - پېښتو او پېښتانه ہے سهیل پېښتو نخوا کسی د پروفسر
کاکرو اثر - ۱۸۷/۱ مخ ۲ - د باغلی عطايی یادابت

۱۵۶۶- بنگی الینگاری:

بنگی شاه مشهور په بنگی د پېښتو ز بی امی شاعر د لفمان په الینگار کنی او سپه،
او د توری جورو لو کسب بی کاوه په اشعار و کسی
بی کله د «بنگی» او کله د «بنگی شاه» په نامه خان یاد کړی .
اشعار بی بر او لسی او زانو و یلی او شاګردان بی هم در لودل جي دده په
پیروی بی شعرونه ویل :

یو شعر بی دغایزی محمدجان خان و ردگ په ستاینه کنی (۱۲۹۶ھـ) کال
دملی جهاد د پېښو ډباب و یلی دی چی له هغه خڅه خرکند پوي چې «بنگی»
تر همغه وخته زوندی و دغایزی محمدجان خان دستاینه سربی دادی :

رحمت دی وی یارانو په غاز محمدجان خان

یو دی و، له مرد انو

ولار لکه زمری، و پیر نگی ته په میدان
قـاتل د کافر انو

ماخذ:

١٥٦٧- بولاعجب کاما بلی:

شیخ بولاعجب ددری ژ بیله ظریفو شاعرانو خخه و، چی «بولاعجب» بیهی هم
دظر افت له مخی، خانته تخلص قیاکلی و، بیاهم درو یش مشر به سری و واای چی
پر ننگر آس به سپور، قیر کبی بیله غشتو د کک تر ملاتو لی او ماته لیندی به بی
پراو چه، دکابل په بازار او کو خو کی به گر زپده، او بیه همدی دوله به دغنه نو
او نور و کو روتہ و رتیء
د (٩٧٥ هق) په شاو خواکی په کابل، کمی په دی - دخواجہ عنبر ناظر په
باب بی دا بیتونه و بیلسی و وو:

آن خواجہ عنبری که دنبر و اری
افقد بزمین مشال زنبر و اری

هر جا که بر فت رفیم از دنبالش
هر گه که بر آن د را ندم العزو و اری

هر گاه که گیر داو عنان شانم
در خدمت شه ستاده قبیر و اری

مأخذونه:

١- سکینة الفضلاع ٧٥ مخ

٢- تاریخ افغانستان در عصر گورگانی هند - ٢٢٩ مخ

٣- آریانا مجله - ٢ کال ١١ گنجه - ٣٠٥ مخ

۱۵۹۸- بو سعید کابلی :

خواجه میر سعید الدین دخواجه میر سعدالله زوی او دری ژبی شاعرو په
په (۱۱۹۸ق) کال دکابل د «تنگی سیدان» په سیمه کی زبر بدلی، او خله
نو پرنی علمی زده کړه ډېي په همچه سیمه کی پای ته و رسوله، او بیاد کابل
ښار ته راغنې او د دې شار د عاشقان او عارفان په مجله کی او سبد او دیو هجومات
امام و، روسته بیا هند تو لار، او پس له یو خه و خته بیتره کابل ته راغنې
او په تصویف کی د طریقت یو سالکسو، او په (۱۲۸۳هـ) کال کی بو سعید پنهنه
اټیاو کلو په عمر په کابل کی مرسو، او د خواجه صفات غره په لمنه کی بنخ دی.
بو سعید په خللو غزلو کی کلمه د «بو سعد» کلمه «د سعد الدین» او زیارتہ د
«بو سعید» په نامه خان یادوی.

دده د اشعار و دینو ان تقریباً پنهنه زره بیتو نه لری او یوه قلمی نسخه یې
د اطلاعاتو او کاتور په عامه کتابخانه یې سته، او بله نسخه یې د کابل
د مشهور رشاعر او عالم یو حوم هاشم شایق په کتہ بتون کړی وه.
دا غزله دده ده:

ساقی بیا و باده که کارم ز دست رفت

در ده قلچ قدم که یېش بهار مز دست رفت

والف شوی اگر ز دلس جای رحمت

دستم بده که دامن یارم ز دست رفت

از عقل و علم و دین و دل ما خبر مهرس

بیچاره ام اکنون که چهارم ز دست رفت

از اشک خون چو خط نگارم بهر زمین
بر جا سزا نکه پای نگارم زدست رفت
در انتظار روی تو خشک است چشم من
آن دولتی ده بد بکنارم زدست رفت
بودم بعید خویش که ناگاه تیر عشق
بنمود صولتی که شکارم زدست رفت
گر ناله بشنوی زمن ایندم عجب مدار
ای «پوسعید» که صبر و قرامزدست رفت

او دا هم دده یوه خلور بیه :
ای چشم تو خار تکر دین و دل من
حال تو نشسته در کمین دل من
از گلشن روی تو بیرون شد خط سبز
جز شهر نروید ز زمین دل من
ساخت :

پیتو آریانا دائرة المعارف - ۵۲/۳

۱۵۶۹- بوعلی شاه :

د پیغماز بی شاعر و او به (۱۲۸۳ھ) کمال بی بو کتاب دفر هون دقیقی
به محقق پوری) به پیتو نظم کپری دی .
ساخت :

پیتو آریانا دائرة المعارف - ۵۲/۷

۱۵۷۰- بو علی هروی :

دد ری ژبسی شاعر، اودا سیر علیشیر نوائی معاصر و
امیر علیشیر لیکی چی: «لپونی خوندی گرزی: که لیونی نه وی بوعلی
به بی تخلص نه کاوه»
داهه سنی درلو دچه بوعلی غوندی سی خوانی سو، خجلخان نی دزمانی بگانه
سپی باله - دایت دده دی:
خلقی براه عشق تو آسو دهی رو نه عاشق منم دگر همه بیهو ده میزوند

ساخت:

دجالمن النقاوس - ۸۰، ۲۵۵ متح.

۱۵۷۱- بلوکت نیکه :

د خپل وخت نومیالی روحانی عالم ۋېھختە نورزى اوکندهار دسین؛ ولد کى
دربا طەپه كلى اوسيد اوھىملەتە مراوبىخ دى
دېرعوام بى زيارت تەورىخى، پە تېرىدەيادلىپۇنى سەدارلى ناروخان بى لە زيارتە مرسىتە غوارى
اصلى نوم بى معلوم نسۇ، اوئە بى دېزوند نېتە لاس تە زاغلمە. بوازى دكىندهار دېنچۈۋائى
دەلوكان اوسبە ونكى دېبەتەواودرى ژىپخوانى صورقى شاعر ملا مسن اخون بخپل
يوغزل كى «درباط» پۇقى داسى ياد كېرى دى:

سۆينى پەپسى «درباط» پەپقى و سوپى	خپل آشنا پە تىش نظرنە را تە گورى
ماوبىل زېبەلا ديد ن كرم دىيارانو	ياران تلىپىنى باقى تىشى تو روى
لە دې پەتۈخە داسى اتكىل كىيداى سى چى بولكى نىكە دى دەملا حسەن آخون سلەڭرى وى او	خەنگەچى سلا حسەن اخون پە (۱۴۳۵ هـ) كال كى سپىدى نۇد بولكى نىكە زۇندى (۱۴۰۰)

کال پهشا و خواکی اټکلولای سو۔ خود پېغې تانه شعرا د دوهم توک ۷۳ مخ کی ایکلی سوی دی چې بیلاحسن آخون د پوچن میا نور مجده عقیده در لولدنه نوبنایی چې په پورته بیعت

کی له «پوچنی» خخه همینه «پوچنی» مقصدوی چې میا نور مجده پکشی او سپد.

په هر حال په سپین بولد ک کی د «بولکنیکه» په نامه زیات مشهور دی.

ما خذ:

شخصی یاد دا بنت

۱۵۷۳- بو لی بلند:

نومیالی پېغېون تېرسوی دی، چې د کویقی د کچلاع نومی سیمی ته نزدی د غرہ پرسن شنخ دی، دده زیارت ته زیات خلاکه ورځی او ډېر عقیده تمدنان لري.

ما خذ

میارات - د باغلی سیا ل کاکړ - ۶۱ مخ

۱۵۷۴- بهاء الدین بلخی:

مولانا بهاء الدین د بلخ له نومیالیو پوها نواو عالانو خهدوچي یو کتاب یی د «تاریخ الـ کبری طبقات العلماء و اخبارهم» په نامه تالیف کبری دی او یوه نسخه یی د انګلمستانا د اکسفورد په کتابتون کی سته.

پلاریمی ډله نومبده او او نیکه یی بوسکی ابن خلکان و.

په (۶۸۳ھق) کال کی مودی.

ما خذ

پېغې تو آ ریانادا دایرة المعرف . ۳۹۳ مخ

۱۵۷۴- بهاءالدین سام غوری :

بهه دی نامه در تندوال شنسیب له پاچهان او امیرانو خنخه په غور او تخارستان کی حکومت کپری دی: لومړی سپری په (۳۳۰ هـ) کال پرامارات کښینوست، او دوهم سپری په (۸۸۰ هـ) کال امیرسو، او درېیم په دېرسن کلني کی امارت ته ورسبد، دغوریانو یه کورنی کی درې پاچهان وو، چې درې سره د «بهاءالدین سام» په نامه یادداش: دویه الـدین سام بن عزـالـدـین حـسـيـن دـسـلـطـان عـلـالـدـین غـزـنـوـی وـرـوـرـهـ (۵۳۵-۵۰۳ هـ) او دوهم بهـالـدـین سـام دـغـیـاث الدـین مـحـمـودـزوـی (۵۶۰ هـ) او درېیم بهـالـدـین الدـین سـام دـشـمـسـ الدـین مـحـمـدـبـاـمـیـانـلـهـ مـلـوـ کـوـخـیـخـهـ (۵۰۲-۵۰۰ هـ) په شـاـخـوـاـکـیـهـ وـهـ ماـخـذـوـنـهـ :

۱- لـبـابـ الـأـلـبـابـ مـعـ ۱۵۷۳- بـ لـقـنـتـاـمـهـ بـ ۳۹۶ مـخـ

۱۵۷۵- بهاءالدین عمر هروی :

شـيخـ بهـاءـ الدـينـ عـمـرـ چـغـاـرـهـ دـهـ رـاتـ لـهـ ذـوـ بـیـالـیـوـ عـارـ فـانـوـ اوـشـیـهـ اـنـوـخـهـ: دـفـراـهـ شـیـخـ چـهـدـخـوـ رـیـیـ اوـ دـرـ یـادـ، اوـ خـیـنـیـ تـذـکـرـهـ لـیـکـوـ ذـکـرـیـ یـیـ دـشـیـخـ رـ کـنـ الدـینـ مـرـ یـادـ دـوـ لـنـ اـیـ لـیـکـیـ چـیـ: « اـزـ وـتـاـ شـیـخـ رـ کـنـ الدـینـ عـلـالـدـولـهـ مـلـ اوـ کـسـیـ باـیـنـ سـلـسلـهـ بـرـ سـیـجاـ دـهـ تـقـوـیـ نـشـستـهـ » (۱)

پـهـ فـرـاهـ کـنـ زـیـرـ پـاـلـیـ اوـ پـهـ هـرـاتـ کـمـیـ وـدـهـ سـونـدـلـیـ اوـ زـدـهـ کـپـرـیـ یـیـ کـپـرـیـ دـهـ، پـهـ کـوـچـینـوـالـیـ کـنـ جـنـدـهـ پـرـ رـاـخـلـیـ وـهـ اوـ دـژـوـنـدـهـ تـرـ پـایـهـ پـهـ جـنـدـهـ کـمـیـ وـهـ، حـتـقـیـ دـنـهـ اـنـغـهـ پـرـ وـخـتـبـهـ یـیـ یـوـ خـوـلـکـ دـخـاـنـهـ سـرـهـ کـشـیـنـاـ وـهـ چـیـ دـېـ دـرـ کـمـتـوـپـهـ شـمـیـرـخـبـرـیـ کـپـرـیـ دـهـ وـختـ پـاـچـاـ اوـ اـمـهـرـ انـ بـهـ یـیـ خـلـصـتـ تـهـ وـرـ تـلهـ اوـ دـهـ بـهـ هـمـ هـغـوـ تـهـ دـعـدـالـاتـ اوـ اـحـسـانـ توـصـیـهـ کـرـ لـهـ اـوـ زـیـاـ رـبـهـ یـیـ یـوـ سـتـ چـیـ دـظـاـ لـمـ لـآـسـ دـمـظـاـلـومـ لـهـ گـرـ یـوـانـهـ لـنـهـ کـپـرـیـهـ

(۱) آـرـیـاـ ذـاـ مـجـلـهـ بـ ۳ـ کـالـ بـ ۷ـ گـنـهـ بـ ۵۵ مـخـ

خواند میرد حبیب المیر مؤلف لیکنی چی یو کے ال په هرات
کی و بارا غله ده رات خلک شیخ بهاؤالدین عمرته ورغلل او خینی وی خوشته چی
دعاؤکپی ، شیخ ورتہ وویل چی : « منتقم جبار قهر په داسی مرتبه کی دی چی
هر خوکچی ددعاد پاره لاس پورتہ کپر لاس بی وباوی او که خوله دشفاعت دپاره
پرانیزی زیبه فی وجبری » وای بی چی خلک شیخ زین الدین ته ورغلل هفه
دعاؤکپه ، زیبه بی و با و هله اوله هغه خخه سو سو .

شیخ بهاؤالدین به تل روزه و د چانحفه او هدیه بی نه منله پر خپلی روزی قانع و .
مولانا جامی دده په باره کی لیکلی چی :

« هغه وخت چی به بی فقهان د حقیقی مطلوب خواته متوجه کول او
تروغیبول دا بیت به بی وایه :
دلارا میکه داری دل در و بند

دگر چشم از همه عالم فرو بند

د عمر به پای کی دنو رو پېرو مخور و او علم اولکه سو لانا سعد الدین کاشغری (چی
په ۸۶۰ هـ کی سو دی) او سو لانا شمس الدین محمد اسد (چی په ۸۷۷ هـ کی سو دی)
او سو لانا سعد الدین فرخ ، او خواجه زین الدین خواصی ، او سو لانا ناقطب الدین ظهیری
او سو لانا شریف الدین عبدالقئار ، او سو لانا تاج الدین حسن ، او خواجه شهاب
الدین اسماعیل حصماری او نور و سره دشاھر خمیر زاپه و خت کی له هر اته دھجائز
خواته ولاړ ، او د مکی تر حج و مدینی ترزیا رت و روسته بیرون راه غنی اود
(۸۵۷ هـ) کال دلو سپی خور (ربیع الاول) په ۷ دسه شنبې په ورو رخ سو ، او
د هرات د مهمنه کی د هرات د عید گاه شمال ته بېخ کپه سو .

- ۲۷۳ -

وایپی چی میرزا ابوالقاسم با پیر دشیخ له کلی «چغاره» خیددده جنازه پرخواه او بدو او چتنه کړه، او دده حلف الصدق شیخ نو زالدین ته یې پاتاوا رکړه ۰

مولانا شریف الدین عبدالقہار ددھ په و بُرنہ کمی دا بیتو نہ وو یل :

قدوة العارفین امام بحق

قطب الأقطاب عصر شيخ عمر

در ربع نیمه‌ی دو و فصل ربع

سوی فردو س کر دعزم سفر

در سه وات غلغلی افتاد

چون بکر و بیان رسید خبر

پر تراز سدروه بارگاه زدن

کہ شہی دیر سد ز ملک بشر

عقل میخواست نام و تاریخش

«گفتمش قطب اهل کشف عمر»

- ٦٨٥٧ -

بیانو میرزا ابوالقاسم با پردازه پر قبر باندی په خپلو ټبر و شخصی پیسو و
دانی و دانه کړه.

مأخذ:

آریانا مجله - کال ۷ گنمه - ۵۰ مخ

د بشاغلی محمد ابراهیم خلیل لیکننه -

۱۵۷۶ - بهاء و لدین (ملا) :

ملابهاءالدين په ختيه ساگزى دېپېتو ۋىزى ھو خلىكىوال دكىنەردىنار دېر و پەبازار او
كى او سېد پەدرى او عر ئى ھەم بۇ ھېلە، او دكىنەردا دېنىڭمۇغۇرى و، ددىلىكىنى
دەنگەنچىن پەپېتەم مېلە كى چاپ سوی دى. دى تر (۱۳۳۴ ش) كال وروستەمپەردى،
فرەنگ زبان و ادبیات پېتەم - ۸۰ مخ

۱۵۷۷ - بهاء و لدین نور بخش :

شاه بهاءالدين نور بخش دشاھ قاسم نور بخش فاضل او لاد، او دخبل و ختن نومىيالى
عالىم و دعلمىسرە يې زەھەم درلۇد، او دسلطان حسین میرزا پەدو روستەي
و ختو كى لە عراقة هرات تەرااغىنى، او دخواجە افضل الدين چەدەرمانى پەخانقا
كى يې چى دعاراق تر و رەدانىدۇ وە وارول، او سلطان حسین میرزا او رەتەپەدر نە
ستەرگە كىتل، او هەنگە و خت چى سلطان حسین مېرسو، او پە خراسان كى دنفاق او
پەيشا نى او رېبل سو، نوشاه بهاءالدين آذىر بايجان تەو لار او هلتە مېرسو.

ما خذ :

حبيب السير - ۱۱۵/۳ مخ

۱۵۷۸ - بهادر خان :

شاھ حسین هو تك دعسکرى قو او نومىيالى سېھسالار و، چى پە (۱۳۸۰ ق) كال
يې دشال او « بوب » سېيمى فتح كېرى چېرىي يې ھەمنىولى او شاھ حسین و رقە د
« ورور » خطاب كاوه، او عوامو « امير لامراء » بالە، او دېتى خزانى مئو لفېي
شاھ حسین هو تك بازو بولى او د « صدر اکابر دوران » او « خان عاليمکان »
او « صدرالزمان » پە القابو يادوى

بها در خان دمير و يس نيكه په و ختوکي هم داز ادي غوي بنتو نکو په لو مري چلهـ
 کي و لارو، او په هغه او لسي جرگه کي بي دخپل تبر دمشر په تو گه گلوون کپي و
 ، چي د مير و يس نيكه له خود پر ديو متاجاو زينو پر خلاف جور هسوی و هـ
 دېتى خزانى مؤلف چدھو تک بې داسى ستانيي :

«په دې دوران په کندھار کي مشهو ردى، په بها درى او په تو ر باليو الى
 معروف، دپادشاه ظل الله باز و دى، او دلبهکر و سالار، شال او پوب کلاوى بېـ
 فتح کا، او بېرپى بې ضبط کا، دبى سمند بې هرى خواتنه چى منع کا، هغه خاي اخلى، او
 برى بې له از له په بى خەدى؛ په کندھار کې تو ل خلق بېز نى، او محتاجان او فقر اينى
 په كرم او سخاوت سارەدى، دجو دلاس بې زربخش دى، او هر كله دغرييانو دستگىرى
 کا، پادشاه عالم پناه شاه حسىن بې په «ورو» خطاب کا، او عوام بې په «امير الامراء»ـ
 ياد کا؛ خان عالييمكان په علو مو کي عالم دى، او په اشعار و بى نظير، شعراو علماءـ
 په لاس دكر مپالى، او هيشكىله بې مجلس له دى طايفو خالى نهوى، او په صاه کي په
 دوران طاق دى، او په بىندنه علمائىه حانم دىـ چى لە سفر هر اسى علماء او شعرا مېلهمـ
 کا او دوى تەمىدلىنى و کاخالق تعالى دىدا كريم دوران او حاتم زمان تر چىرە ژوندىـ
 و ستانى آمین يا رب العالمين » .

دمدھو تک له لىكىنى خر گند بېرچى بها در خان سر بېرە پر هغه چى يو نوميالىـ
 سپه سالار و، دشعر او ادب او علماء سر بې هم دز بې مينه در لو دله او په خپله هم دـ
 پېتىو ژېن شاعر او اشعار بې پر او لسى و زن و يل، او دېتىو ژېن دآثار و په
 راغونه و لو کى بې زيار يو سـتـ لکه چدھو تک چى دعبدالقادر خا ن ختىـ
 حد يقە پەخپله دناظم په قلم د بها در خان سر ھليـلى و هـ، دـي دعبدالقادر په باب لىكىـ

« په سنه (۱۱۱۵) بي يو بله کتاب نظم کا، چي نوم بي وئي « جيديقه ختيک »
 دغه کتاب ما په سنه (۱۱۱۵) له صدر الزمان بهادرخان مز موئيلجي دمؤلف
 به دسخط و بهادرخان دامت شوکته (۱) هسي روایت کلجي به دبره
 ما دخه کتاب و مو نيلجي ديوختيک به ضبط کني و م « ».
 چدهو تک د بهادرخان يوه بدله چي پراويسی وزن بي و يلي و هم په
 پته خزانه کي ر او ری ده او ليکلي بي دی جي.
 « هسي و ايي کاتب العروف چدهو تک غفر الله ذنبويه و ستر عيو به، چي خان عالي-
 مکان ددي کتاب دپاره له خپلوا شعار و خخنه ماته يوه بدله را کپره چي دلنه بي ثبت
 کوم، چي کتاب له ذکر خير ددي حاتم زمان خالي نهوي، او هر خو کچي بي
 ولولي دعا و رتد و کا، هنده بدله دا ده :
 ييلتون په زوردي تر ليموسى سه انم خاشي

لکه شبنم خاشي

داسره ياقوت مي په لمن کي ستاپه غم خاشي

په غم الـ خاشي

گوره ليلی باران داوښوستا په چم خاشي

خشگه پر چم خاشي

* * *

راغمه ليلی په شينکي خال نڅاهه ګلو کوي

په سرو منګلکو کوئي

(۱) دبره : مقصد ډرہ اسماعيل خان او یادبره خلذې خان ده

سهارچي و زى سيلكا ، باغ دبللو کوي

گل په او بلو کوي

ملا لي سترگي کاسيه په و يرژلو کوي

زيمپه کجلو کوي

دژ و بل زره و يتنی په هر گپي هر دم خاخي

لكه شبنم خاخي

* * *

بنکلی نجلی ! دباع به لو و مه خه نخا مکوه

عاشق رسو امکوه

ورديت سوي زره مي دين يو زى خندامکوه

واشه جفا مکوه

زه يم پتنې گېت ته ين چيوه ما جلبلا مه کوه

نو رظلم بیامکوه

يام سئاله عشقه لپونى پرمما ، مقام خى

غم او اليم خاخي

ما خذ :

بوقه خزانه ۱۱۴ ، ۱۲۱ ، ۱۲۵ مخونه

د کابل - لوسری چاپ

۱۵۷۹- بهادر بدخشی :

دسعید بدخشی زوی دهندادکبر پاچایه وختوکی دریت دسیمی واکوال او هنده
وختچی د«بهار» دصوبی امیران اکبرپاچاته پورته‌سول او دده‌پلار سعید‌هم دیاغی
امیر انو سره یوخای سو، نوبه‌ادرهم د خلو اکی اعلان و کی او په‌خیل نامه
بی‌سکه و وهله او خطبه‌یی وویله چی پرسکه‌باندی دابیت کیندلی سوی و :

بهادر ابن سلطان بن سعید ابن شه‌سلطان

پسر سلطان پدر سلطان زهی سلطان بن سلطان

بیا چی دده پلار دمعصوم خان کابلی به وینا خیل زوی بهادر رته
ورغی بهادر بندی کی ؟ هنده وچی داکبرپاچا له خوا صادق خان دیوه لوى
لبنکرسه دبهادر و مقابله ته ورووت او دستختی جگپی په‌پای کی بهادر روزل سو .
دده د وز لو کال (۹۸۸ ق = ۱۵۸۰ م) کال و .

مأخذونه:

---

۱ - مأثر الاميراء / ۱ ۳۹۰ مخ - ۲ - اکبر نامه ۳۸۳/۳ - مخ

۱۵۸۰- بهادر خان رو هیله :

در یاخان داودزی پېمتوں زوی او په‌هند کی د شاهجهان پاچاله نومیالیو
سالارانو او امیرانو خنه و .

هنده وختچی شاهجهان لا شهزاده، بهادرخان دخیل‌پلاریه واستهدهنده سره آشنا
سوی و اویا چی شاهجهان - دپاچه‌ی بر تخت کېپنوسته ته یې د خلورو ز روپای او
دو و ز روپیر و منصب و رکی او د «کالپی» دسیمی جاگیر او د هنگی سیمی دسرکېهانو
سرکوتل بی‌هم و رو سپارل .

دی هم دشا هجهان دپر تخت کېتېپناسنسلوپه لوسری کال دعباد الله خان قیروز جنگ
پهه لکری د کالپی خواته رهی سو . خوچی د « ججهار » دسیمی یاغیان ابل کپری ،
او ترسنگنی جگری و روسته یې پردشمن بری و مونا او دهنه بری له اسله دشاجهان
له خوا « نغراهه » ور کپر سو .

ترهنه و روسته د د کن د نظام اعظم خان په لکری دخانجهان لودی استیصال
ته و گمارل سو .

خوانجهان لود په بې پرسپانه و رسه جنگبید او بهادرخان دوه خایه پې سو .
هر مىگکه ولويد دخانجهان جگر نو غوبېتەچی سر یې پرپکری خو خانجهان
پری نه بشول او بهادرخان زوندی پا ته سو .

دشا هجهان دجلوس په خلرم کال دعادل خانی لبکر ورسه په جگر کی هم تھی او بی هو بشه
شو چی بیجا پورته یې بندی بوت او دشا هجهان دجلوس په پې گم کال دعادل شاه الله خوا ایله
کړسو، او شاهجهان دیر و ناز اوه منصب یې ورله ور کپ او او بیرته دا کاپی او قونوچ
جا ګیرو ورو سهاره اود « ملکوسه » دسیمی دسر کښناو سر کوتلو ته یې و گما ره دیر بی
ووژل او کورونه یې ورو ران کپه ، او د زیرو ر توب انگاز ی یې هر لورته
خپری سو ی . تر هنه و روسته بهادرخان په راجا جهار سنگه بند یله پسی
ولار او هنه ته یې هم ما ته و د کپر .

په دی توګه بهادرخان رو هیله دشا هجهان پاچاد وخت په زیاتوج ګر وکی خپله
تو روه مخلوکی او سرا نه بشکا ره کپری وه چی تفصیل یې د « ماثرا لا مردا » د
کتاب په لوسری توکی کی را وره سوی دی .

هندو خت چی شهزاده مراد بخش دبلغ خواته راغی هم دابهادرخان ورسه و او کلمه

چی شهزاده زادجه شن لبه بلخ کابل تهراو گرچه بلخ صوبه داری او ده گه ولايتم انتظام
 بی اصلت خان ھئاقفاق بی ادرخان تهیسا ره^۱ او بیاچی شاهزاده چدار و نگ زیب دلخ
 ولايتم ته راغی ذوبهادرخان بی دازیکانو سره چگوپی ته و گماره که خه هم بهادرخان
 په چگوپه کی چېزیار و یوسټ خودده رقیانو شاهجهان ته داسی ورسوله چی گواکی
 بهادرخان په خپل کار کی سستی کړیله گوکه بی نودده د کالپی او فو نوج جا ګیر ضبط
 کی او دده زړه هم د مانتسو خوچه، (۱۰۵۹ هـ ق) (۱۶۴۹ م) کال د رجب
 دهیا شتی په نو لسمه او دجو لای په نو لسمه په داسی حال کی چه د شهزاده محمد او ره نگز زیب
 په هملګری کی بی دقنده هارقلعه معاصره کړی و د ساہزاده له ناروغی خوچه دیر
 سو . اونواب غلام حسین دده دموینی نېټه په دوو بیتو کی داسی وویله :
 فخر هندوستان بهادرخان کاهجهان قائل شجاعت اوست

مردوداغ فراق را بگذاشت داغجان درسین رحلت اوست

د هند په (یوهی) کی «دشا هجه انپور» شار دشا هجهان په نامه همدا ودان کړی دی .
 ما خذ :

- ۱- سائر الامرا ۱۱/۳۱۲ مخ تر ۳۲۰ مخ ټه ټه ده اور د ټه په
- ۲- پادشاه نامه ۱۰۹/۱ مخ

۱۵۸۱- بهادرخان لواني

د چند شاه په نوم بی له (۹۲۳ هـ ق خنه تر ۹۳۷ هـ ق په ری) د هند په «بهادر

« بهار » حکومت کړی او ددر یا خان لواني زوی و .

طبقات اکبری لیکی چی دغه افغان په خپل نامه خطبه چاری کړه^۲ او سکه بی ووهمه
 او ده همد په وخت کی با بر ہربه ارباندی یړغل و کی؟

ماخذونه :

۱- طبقات اکبری - ۲- د هند په تاریخ او سانیت کی دافغانانو بورخه - قلمی ۸۶ مخ

١٥٨٣- بهادرخان لودی :

توريالي بهادرخان دخانجهان لودي و راره او د خان لودي زوي و دهنده مغلوبه
در باركى يي يوزرى منصبه درلود ، خلور سوه يي سواره وو .
د «راجوري» به جگره کى چى به (۱۰۳۹ هـ) کال کى پېشەسى و د ده تور -
پالىتوب او ميرانه غلىما نولام منلى وو .

خافي خان ليکى : «بهادرخان توريالي» د راجوري «په جگره کى يي تور و وھلي
هاي ته د پير و تپوله كبله غوزارسو له د پره خيرته بيرته را وغورخېد، توره يي و كېشله
او په خوازمپانه يي هر غليم بريدو كپ ، آخرد غليم په توپك وو شتەسو ، او ولوباد ،
هاي ته «پرسرام» زوي راجهوت چى دراج بيهارىنگله دلى و ، هراو خغستن ، غونبئه يي
چى ددى سپرنى زمرى كىرى خوشە كپرى ، خوشە زسرايالي پېشتنانه په دغه حال کى جمدر
له سلاور او كېين او هنچه راجهورت يي برواته وويشت او د «پرسرام» جمدر د بهادرخان
هر غاوه برابر سو ، كىرى يي خىنى بربكپه ، او د لامن د گوتمى آس ، تورى او سپرسە يي خان
اعظم ته ورويە ، خان اعظم د توريالي بهادرخان كىرى د «بيز» د كلاپهوره و خپوله
او د لامن گوتمى يي چى دده نوم بېلىكلى و ، شاه جهان لره «بر هانپور» ته
و يېلە او شاه جهان مغول پېر په خوبى شو .

مأخذونه :

۱- لودي پېشتنانه - د بوهاندرشا د تاليف - ۳۴۸ - مخ

۲- بهادرخانه - ۱/۲۷۶ مخ

۳- سير المتأخرین ۲۵۷ مخ

۱۵۸۳- بهادر سیستانی :

بهادرخان دسیستانی خانzman و رو رد در ژنی شاعرو، به طبع بی
درلو دله او دا بیتونه دده دی :

آن شوخ جفا پیشه دل نگ گرفته
گویا بمن خسته روح گر فته
بنشسته من برسر منه خوبی
شاھی است که جابر سراور نگ گرفته
مأخذ :

پیغتو آریانا دائرة المعارف ۳- ۵۳۵ مخ

۱۵۸۴- بهار خراسانی :

چهل سالیم بهار دهدادکبر خراسانی زوی ددری ژنی شاعرو، او په شعر کی سلیسه اور واته
طبع درلو ده له خراسانه هندته قلمی و، او دندنه شاوه خوا کی هردی .
دایت دده دی :

شد مائل بتان دل عاشق سراج من

غیر از وصال هیچ نباشد علاج من

مأخذ :

پیغتو آریانا دائرة المعارف - ۳/ ۵۳۷ مخ

۱۵۸۵- بهادر کوهاتی :

شیخ عبدالله معروف په حاجی بهادر دخیل و خست نویسالی عالم
اولیکوال و . په (۹۸۹ هـ) کمال په اگره کی زبربدلی او په (۱۰۹۹ هـ)
کمال په کوهات کی سر او همه لته بنخ دی .

ددهه تصویف کی هم لام دربود او د مشهور آدم بنوری له خلیفه گانوشیده .
د کریمداد هرالفنامه پاندی بی به دری زبه اوه شرحده لیکلمی ده چی
« منتظر الدقايق » نویسیری .

مانند :

فرهنگ زبان و ادبیات پهلوی ۸۰ مخ

۱۵۸۶- بهما گل :

د وزیر فتح خان مشهور به اشرف الیوز را مستکو حمه ماندینه او د سر بلندخان
او شاه پسندخان سور وه .

دنوای معابر ک د مولف د لیکنی سره سه دیها گل ، د کشمیردار باش شاه
(ندیابو) خیزه وه چی به نوای معابر ک کی بی دامی یادونه راغلی ده :
« خسیر و قلم شرین رقم » فرها دوار کنند بیستون این مدعایا چین بیان می نماید :
که اشرف وزیرا وزیر فتح خان از کمال تعشق مسمات « بها گل » از ارباب
نشاط کشمیر در سلکت ازدواج خود آورد و بود ، با و پسیا و محبت و
د لیری داشت ، و از ودو فرزند متولد گردیده همکنی مسیی به سر بلند
خان زوید بگوش اندخانی از لضا گردگار در چین تولد شاه پسند خان مسمة . مذکور
مرحیات در نقاب قراب کشیده ، اشرف وزیرا از سوز و گداز مفارقت او بجهون وارصه را
نورد لیلی جهال هیرانی او زده بعد روحچند ایام تدارک همسبتری موقوفه داشت در سن
یکهزار و دوصد و سی و یک هجری دو ایام زمستان با تفاق شاه محمود خان
از کابل برآمد ، و نق افزای پشا و ر گردیده ، در انجا دختری
جمیله آه بخوشید خاوری از حسن دلاویزش ، تقبیح نور نماید ، و قمر

باين هه دلبری، مستفاد از جمال بلا انگیر او شود از دو دمان قاضی خیلان که
از قدیم هارباب: ول قب و نزل: ارنده، بدمست آورده در شب اول گوهر زاسته اش،
بسیزن الماس جفاسته، و آب و قاب از غنچه بکارتش از گلبن وجودش ریشه، باز بخانه
فرستاد، و بمنزله سرو او را از بھر جهان آزادی بخشید.
و باز دران روزها، ارباب نشاط از کمش بیردختری آورده نه دختری بل ساه آسمان خوبی،
و خوشبیدا و حمبوی، و شرین باين هه حسن که داشت چون سه پیش آفتاب متصور،
و لیلی باين شورش جمال چون لیل پیش نهار همانا گلدسته ایکه از بس لطافش آب از
چهره گل رفته، وازنها یت نزاکتش شاخ گلبن، خارخار حسرت شده.
ashraf.alوزرانا دیده به مقتضا:

نه تنها عشق از دیدار خیزد بسا کاین دولت از گفتار خیزد
شیوه جمال با کمال او شده و بزو راورادر مشکوی اقال برده، صاحب خانه ساخته،
گلهای عیش و عشرت ز بوستان محبت اوی چید، و هر روزه مجلس آرای، و
شمع نای و نوش، و تماشای لولیان روشن بوده. میر اسماعیل شاه و کیل ناظمان
حیدر آباد و خالویم شیرمحمد خان و کیل والیان خیر پور، بجهت مبارکبادی
نژاد اشرف وزرا فتند، و هدیه سنگینی پیشکش نمودند، اشرف وزرانها یت خوش شده
و تماشای لولیان بوکلای مذکور، معهاد کل و شریع عطا نمود و هم خلا فاخره عوض
مبارکبادی مرحمت فرمود «

مأخذ:

نوای معارک - تا لیف منشی عطا پند شکار پوری -

چاپ کراچی - ۱۹۷۶ مخ

۱۵۸۷- بهاول خان:

دېښتوژبی شاعرو، او د «بنو» په سيمه کي يې ژوند کاوه په یوناني طب کي هم لوی کي
لاس درلود، او پلار يې شادی خان نومېد.
ده دزيتون جنگنامه په پېغتو نظم ترجمه کړي ده، او ژوند يې د ديرلسماي
هجری پېړي په ہاې اړکل سوي دي. دا بیت دده دي:
بهاوله تل ګو يا په دي ګفتار شه
د نبي د پس رو انو خدمتگار شه

مأخذ:

فرهنگ زبان و ادبیات پېغتو - ۸۰ مخ

۱۵۸۸- بهادر (ملا):

په پېغتوژبه د دیني او مذهبی موضوعاتو لهناظمانو خخه و داوسني پېړي په
سرکي د پېغتوستان په سيموکي او سېد. د ده خومناجاتونه او منظومي خطبني سنه
داداپت دده دي: د بهادر ويل به هلتهدريه کارشی په لحد کي چې شي سوال ريانى

مأخذ:

فرهنگ زبان و ادبیات پېغتو - ۷۹ مخ

۱۵۸۹- بهاول خان:

دېښتو ژبی شاعر و، او دېښتو ز د بنو په سيمه کي يې د یوناني طب
طبابت کاوه. د پلار نوم يې حکیم شادی خان و.
« د جنگنامه زيتون » په زامه يې یوه قصه په پېغتو مشنوی ددهکنې ژبی له یوه
كتاب خخه په ۱۲۸۵ هـ ق کال کي ترجمه کړي وه.

خەمودە پە سوات کى او سپد ، او د سوات « با باجى صاحب » تە بى عقید درلودله
« د جەنگنامى » د سر بىت د داسى دى :

د كۇنىيە خا وند تە بى اى سېخانە

ھم خالق را زق د هر چا ذوالمنا نە

او دكتاب د نظمولو سبب داسى بىيانوى :

بها ول قىل كويىسا پە دا گفتار شە

د بى د پىس رو انو خەمتىگا رىشە

او س سبب ددى كتاب وا ورە لە ما نە

پە د ھكىز زبان رقم و زما جانە

مشتەر وە پە قصە د زېقۇن گورە

عاجائىب د ھە خىيفە رورە

مەخیل شوم پە خپل زورە كى دا كتاب

افغانى ژبه روان كۈرم پە شتايىب

پە پېستو مى كىرە بىل ھندى زبان

چسى عجب وە خەنئىفە زېقۇن بىيانىن

دكتاب بە پائى كى وا بى :

لە فسا دە شە آبا د دا كىل جەن

فۇنىپۇ رەشىۋى بى حە دا زما ن

پلا راوزى بى اتفاق شول ونى گورە

مەجىت شە بى طرف درور لە رورە

استادان او شاگردان صاحب عناد شول

دازمان کی بیخ کندو نکی دنیا دشول

عزت نه گوری دنیاوته بی مخ دی

خوکچی ترک که دا خصلت د هنھ سخ دی

بهارله ! ته گویا په استغفار شه

له فساده له عناده تو به گار شه

بی غریب عاجز مسکینا و بی نصیب

په دامسلک کی بی مشهوده په طبیب

قصه تم شو ای زما پاره دلداره

لافی نه کرم خبردار شهای هوشیاره

شین اووند و بی اوی له ایامه (۱)

دغه حال وه و بی گوره صاحب نامه

و ق تاریخ یو و پیشتمد دویم خور

سن هجری «غرفه» (۲) کی گوره په هر طور

بی اوی ای اولام کره نورتمام (۳)

که هوشیار بی فکر و کره دا ده نام

شین الف او دال او یا و خاونون (۴)

زما پلار دی دا مصرع کی ذوقنوون

(۱) بیهقی. «شیخیه» (۲) ۱۹۷۵ء

(۳) شادی خان

(۴) بها ول

دا مشهور به حاوکاف و يا و ميم (۱)

که ته هوش کپری نوربهز رشی پری فیم

دل رنجه شو په اتمام د دی بیان

آخرکار دی تاسف او دی او ما ان

مأخذ :

تبره بشاعران - ۰۷۲ مخ

۱۵۹۰ - بهاء و لم بلخی :

سلطان العلماء‌الدين محمد دحسین خطیبی بلخی زوی معروف په «بهاولد» دشیروی
هجري په پای او داوسی هجري په پر کی له سترو نومیالی و صوفیان او
عارفانو خخه تپسوي دی، او د شرق دسلام نپی دسترسی و نومیالی شاعر مولانا
جلال الدين بلخی پلار و .

د بهاولد پلار حسین داحمد خطیبی زوی هم د خپل وخت له زیرگانو خخه گنل کپده او
در رضی‌الدین نیشاپوری مشهور شاعر استادو او موری دخوار زمشاهه نوشاهی
کونی ته منسویه وه، او د خطیبی د کهول نسبت بیا ابویکر صدیق ته رسیده .
بهاآولد په طریقت کی د شیخ نجم‌الدین کبری لاس نیوی کپری نود هغه
له خلیفه گانو خخه و .

د زیاتی پوهی له اسله بی خورا اغیزه ناک او له تائیره د که مجلس درلود، خکه نوخورا
هیروگپری په راغونه بدل او له همدي سبیه خوارزمشاهه رو خینی هارېدمه، خوچی بهاآ

(۱) يعني « حکیم »

بی دبلخ اوخرابهان په ٻربپه و لومجبور کی ع او په دی مجبوری کی د امام فخر رازی سره بهاولد دنظر اختلاف هم بی اغیزی نه و نو ڏکه بهاولد به خهل کتاب «المعارف» کی پرمد خوارزمشاه او امام فخر رازی باندی حملی کپری دی او دوی د و اره په مبتدعه هله کی رازپی او دخهل کتاب په بو ځای کی لیکل چی :

« فخر رازی و زین کیشی و خوارزمشاه را و چندین بن مبتدع دیگر بودند ، گفتم تمام صدهزار دلهای با راحت و شکوفها و دولتها را رها کرده اید ، و در بن دو سه تا ریخ گردیده اید ، و چندین معجزات ویراهین را مانده اید و بنزد دو سه خیال رفته اید ، اهن چندین روشناهی آن مدد نکرد که این دو سه تاریکی عالم را بر شماتاریک دارد؟ و این غلبہ به راز آنست که نفس غالب است و شماری کار می دارد ، و سعی می کند بدبی و چون بی کار را شیده مه بدی کرده شود و تاریک و وسوسه و خیال و سوداها فاسده و ظلالت پدید آید ، از آنک عقل غریب است و نفس در ملکت خود است ، و آن مملکت ازان شیاطین است ، و این دنیاست که ماحضرست و حجاج است از در غیب ... (۱)

به یوبل ځای کی هم دامام فخر رازی په نسبت دخوار زمشاه ټینگ ارادت ته اشاره کوی او وابی چی :

« ده خپل یو مقرب ته ویلی دی چی هر ځای چی دامام و عظا کوی « باکمر ززو کلاه مغرق بر پایهای منبروی نشیند » او بیانی نو امام مبتدع بلی او د کلام الله شخه بی دده تا و پلوته اشاره کپری ده او ویلی بی دی :

« ... اسباب نزول آیات و نحوها و حکمتها و اشعار و امثال می گویند ... »

و هدی علی حکیم را سلطان او لیا میگفت او ، جهودا ن بنز دوی
 نور یته می خواند من چون بشنید م این نوع سخن ، و خود را
 هیچ نوعی سوازنہ ندیدم نہ تصویر موازنه یافتم گفتم من همچون یکی آحادی ام اندر
 جهان بیان ، تاسلامتی آن جهان طلبم، اکنون چنک از گفت و خاقان بدارم و
 هیچ مرتبه و جاهی نجوم با هیچ خلقی ، هر کجا افتادم ، افتادم و هر کجا
 برخاستم برخاستم ، اگرچه خلقی نطاڑه گرسن باشندالتفات خود را از خلقان پا که کنم
 و اصحابی ایشان را پیش خود نیارم وا ز هیچ فضیحتی احتران نکنم ، همان انگارم که
 کلوخی ام الله مرا از حال بیحالی بی گرداند تامرا کجا رساند و کجا اندازد و بچند
 صفحه گرداند ، اذا وقعت الواقعه برخواندم « خود را چو دیواری دانستم که فرو افتادم
 تا کدام اجزام را خفیض کند و کدام را رفع کند ... » په دی خبر و یکی په صراحت بهاء
 ولد امام فیخر رازی او دحکمت او کلام نور و پو هانو ته مبتده ویلی دی ،
 خوشنگه چی هغوي دخوار زمشاه له خواه ما یه کپدل نوبه اولد خپل خان ددوی
 په سوازنہ کی نه موند او وطن پر پنهان و لوته چمتوسو ، اود قراینه و خخه خرگند پی چی
 (۱۰۶ هق) په شا و خوا کی بی له بلخه هجرت کړی دی ، خکه چی دده ده هجرت
 په وخت کی دده زوی مولانا جلال الدین بلخی شهپر کلن و ، او خنگه چی مولانا په
 (۱۰۷ هق) کی زیر بدلی نودده هجرت باید (۱۰۶ هق) کال په شا و خوا کی و .
 داکتر ذبیح الله صفا په « تاریخ ادبیات در ایران » کی لیکلی چی دده
 په نظر د بهاء ولد مهاجرت په مطلق د ول د مغولو د حملی له ډاره
 نه و ، خکه چی دمغولو د حملی ډار تردی پیښی دری خلور کاله و روسته
 پیدا سوه او شهپر کا له پس عملی سوه .

بهاءولد دهجرت په لارکي نيشاپورته ورغى او دشیخ عطاسره بې و کشنل او شیخ عطار د «اسرارنامه» کتاب دده زوي جلال الدين ته (چى و روسنه مولانا جلال الدين سو) ده بې په توگه ورکى؛ باز بهاءولدله نيشاپوره بغدادته اوله هغه خايه مكى ته ولاي او بيا له هغه خايه دشام اوروم لوري ته رهى سوا خوشاله بې دار زنجان اول ملطيه اولاـ رند په بشارو کى تبرکه او تر هغه وروسته دعاعالدين کيقباد دسلح جوقى په بلنه «قونيه» ته ولاي او همه لاته پاتنه سو، په عظام اور شاد بې خوله بوري کره، دير شاگردان او مریدان بې و موندل، خوجى دافلا کى په روایت د (۵۶۲۸ ق) په دو همه خور، اوددو لتشاه سمر قندى په روایت په (۵۶۳۱ ق) کال په داسى حال کى مرسو چى دنپاته بې يو خوارسته معنوی شخصیت لکه مولانا جلال الدين بلخى روزلى په بشود. سر زره پر هغه بې يو کتاب «المعارف» په نامه خپل يوازنېي اثر بې ينى دې چى دده دشلو مجلس او مواعظو يو هنگو وره مجهوعه ده چى په خپله بې د کتاب په شکل تربیت کړي و دا کتر صفا ددې کتاب په باب لکلی چى :

« درین کتاب حقایق عرفان و دین و تفاسیر و تأویلاتی از آیات قرآنی با بیانی شیو او دل انگیز و با فصاحتی کم نظیر مورد بحث قرار گرفته است و سخن گوینده چنان شیرین و دلپذیر است که در بسیاری از موارد در لطافت بشعری ماند و در عین حال شامل بسیاری از لغات و تعبیرات و ترکیبات نادر پارسی است که مسلمان تحت تأثیر زبان تجاوط ب بلخ بوجو د آمده است .

هر بخشی ياه ره جانسى با بیان هر حالتی ازاحوال که به اولاد آنها را موضوع گفتار یان گارش قرار داده يا عنوان فصل ذکر شده و بدین ترتیب کتاب المعرف

که خود کتابی عظیم است از عده بسیار فضول ترتیب یافته است - »

مأخذونه :

۱- تاریخ ادبیات در ایران - ۱۰۱۹/۲ مخ

۲- المعارف - ۲۳۵/۱ مخ

: ۱۶۹۹- بهر ۳۱

دبهشور دسیمه و دبهتتوژی او لسی شاعرو، اود(۱۲۵۰ ه ق) پهشاوخوا کی بی ژوند

کاوه یوه بدله بی د «جم و ارمسته تن» په کتاب «د بهتنه خواد» شعرهار بیهار «کی راغلی

او هنده داده :

معهور نه شوم زه هه وصال د دلبر

شوگیری کرم ندام پسی زه شوم او تر

سپهون مخ دی گلزار تو روی زلفی سپه

مروارید دی دندان دواه لمب دی سره زر

ستامقام دی په بیار خبر دار شه بنا رو

زه مین به تا چپر که ته و کرپی باور

سپهون مخ دی آین (۱) زنخدان دی گبین

تول صورت دی سیهین تجلی کا دنمر

---

(۱) د هنداری به معنا

سپین مخ دی چراغ خماره شه پری داغ
ما نیولی دلبار ستا په وخت د سخن

چی عاشق دی «بهرام» سناصفت بی کلام
په سلام دی سدام که ته ورکپی سلام

مأخذونه:

۱ - پېنغانه شعر - ۵۵۱/۲ مخ

۲ - دې تېخوا هارو بها د - ۱۳۴ مخ

۱۵۹۳ - بهرام تگاوی:

دېپتو ژبی شاعر اود (۱۲۸۹ھ ق) کال په شاو خوا کی دتگاو په سیمه کی
زېریدلی، و ما ډولسی اوز انوی هم شعروونه ویل چی پېتنی سند رغارو په پخلوستن
روکی بغل دده په اشعارو کی دمهینی درد پته دی اودا ده دده د کلام نمونی
په هر ښ کی چی بليل و هي نارې
حواله کپی په غمجن زړګی اري

هغه ورځ را باندی تپره شی په غم کی

چی دی و ګورم په مخ زلفی خوری

د زړه داغ سی پسی لاهسی بتړ شی

چی دری کپی په داسپین تندی سوری

په لیمو به بی قبول کړم کېرنه کړم

ستاد درخسن وخاشاک سهیری ابرې

د هغوبه زره کی هوش او طاقت و رکشی

خوکچی اوری «دبهرام» دخولی سری

نه وینم په ستر گو دخبل یاریش عالمه

مالره را نفعی چی را تلو ته بی و م په تمه

وسوزی نصیبیدا په تاشه اپت پروت دی

وسومه په مینه کمی دیار لکه داشمه

زه شورو فریاد کرم ملامت نه یم میون بیم

کله آه او سوز کوی له مینی نه پنجه

نه وینم راحت بی له زحمته په خبل عمر

نه می شی بی یاره په دانورو بشکای پودمه

و به سری «بهرا مه» عاقبت په دی سود ا کی

تاقی خان دمینی اورته و راندی کروی کدمه

مأخذ:

پیشناه شعراء ۷۰۶ مسخ

۱۵۹۳- بهر م ۱ پیشویری :

د پنجه تو ز بی شاعر و، او د (۱۲۵۰ هق) کال په شاو خوا کمی پیشویر په سیمو کمی او -

سپه، او هم هاته ز پو پدلي دی.

دار ترقه تشریف دده نو ماو شعر ضبط کړي دی، او دا بدله بی «د پنجه تو نخوا -

هار و بهار» کمی را غلې ده :

سعمورنه شومزه په وصال ددلبر
شوگيري کړ مهدام پسى زهشوم او تر

سپين مخ دی ګزار تو روی زلفي سبل
مر او ریددي دندان دواوه لمب دی سره زر
ستا مقام دی په بشار خبر دار شه بشارو
زه مین په تاډبر که ته و کړي با ور

سپين مخ دی آيون زنخدان دی ګېين
ټول صورت دی سیمین تعجلی کا دلمر

سپين مخ دی چراغ زمازه دشه پري داغ
ما نیولی د لبارستا په وقت دسحر

چي عاشق دی «بهر ام» ستاصفت بي کلام
په سلام دی مدام کته و رکړي سلام

مأخذونه :

۱- د پېښتونه هار و بهار - د کابل چاپ - ۱۳۳ مخ

۲- پېښتانه شعرا - ۵۵۱/۲ مخ

۳- بهر ۴۱ خان خټک:

د خوشحال خان خټک هنډنا اهله زوي و، چي د خپل ستړ پلار په مقابل کي
پا خبد او د خپل او شخصي غرض او خود خواهي دهاره بي د خپل پلار د ملي مبارزو
ه لاره خنډونه اچول .

بهرام د (۱۰۵۳ هـ- ۱۶۴۳ م) کال پهلو میری خورزیو پدالی و، چی پلار بی دده
دز پر پدو نپته پر نیکمر غه نیولی وه، او دز پر پدو کال بی د « بخت با با آمد »

له جملی شخه را ایستادلی و، لکه چی ویلی بی دی :

دریا والف ماہ ربیع الاول

بهرام آمدیر وی رخشنده چو ماہ

تاریخش « بخت با با آمد »

زین جمله شو دجیم هزار و پینجهاه (۱)

خوله پاده مرغه دیا باد بد بختی سبب سو، او چی خوشحال خان میر کبده نو خپاه
فر زندانو ته بی وصیت و کشی چی : « کده مه بهرام و براندی و روستو په لاس کنیبو.
زی میر بی کپی، نیما بی بی دماسرتیه، نیما بی بی دمای پیمو ته و سپهی؟، هاله به دماروح
تساو خوشنو دشی » (۲) بهرام له یوی خوا په خپله دقو مدرس داری او خانی لیونی و
او له بلی خود هندا مخوا لی حکمران مهاابت خان د بهرام خان له دهی خود خوا اهی خخه
استفاده و کره او دی بی دخهل په لار « خوشحال خان » په مقابل کی و پار او، نو خکه
بهرام هم دخهل په لار او هم دخهل و رو راشرف خان هجری چی دو اړه د هندا مخلو
د تسلط په ضد مبارزه کوله مخالف سو۔ د اشرف خان نخکه مخالفو، چی
د خوشحاله خان د بند یگرت په وخت د اولس سرد اری اشرف خان
تمهار لبی سوی وه او خوشحال خان هم هغه د مشتر توب و ربالة .

(۱) تاریخ مرصع - د پېښو رچاپ - ۸۵۰ مخ

(۲) تاریخ مرصع - د پېښو رچاپ - ۸۱۸ مخ

بهرام خان مهابت خان ته و رغئی او هفته ته بی دادو ر کی چی دخپل پلار پس
 خلای دده هر حکم تمهجه تو دی او مهابت خان هم له خپلی خو ادمستی دادو ر کی
 هفه و چی د (۱۰۸۳ هـ = ۱۶۷۳ م) کال ذی قعده او مارج به بای کی دخو شحال
 خان او بهرام خان تر منیخ و ری و ری جگری پیل سوی او هدار از (۱۰۸۴ هـ
 ۱۶۷۴ م) په محرم کی بیاد پلار او زوی تر منیخ جنگو نه و سول چی به دی جنگو
 کی خو شحال خان بری و مو ند او و ر پسی نو داسی ه بری جگری او شخپری د بهز ام او
 دده د پلار خو شحال خان تر منیخ پینهی سوی دی چی تفصیل بی به خپله دخو شحال
 خان په «کایات» او دافضل خان ختک ک په «تاو یخ مر صبع» او داستاد دوست چه کامل په
 «خو شحال خان ختک ک سو انج حیمات او را دی آثار پر تبصره» کتاب کی را غلی دی.
 خو دلتنه دنه و نی په تو گه دخو شحال خان له کلیات خیخه د بهز ام په باب کمی خو
 شعرو نه را الخلو خو شحال و اینی:

د بهز امله حاله خه و ایم و چاته

حال دخپل زو په بشکاره دی و باباته

هم فضول هم مزو ر هم مذ بذب دی

هم یکر نگو یل به نه کاندی و چاته

په یو هذره کی پاسه په اسمان شی

په یو هذره کی خی تحت الشر اته

دخپل خوی په گر دایو نو کی خو ته خو روی

دا عادت به بی په رد نشی ترسما ته

تا هنر دسر داری نه زده په رامه
سر داری دی په خپل دو رکړه پدنا مه

هم تماسی خپلخانی لره بلاشوي
هم خپلخان لره بلاشوي بد فرجامه

تاطا هر د کم عقلی به جرگو په کړو
او سفارغ شوی د طاهر له انتقامه

تاخپلخان لره د مرگ کور خنډ په اکړه
خپلخانه دی په پد خوی کړو هنی آرامه

په داهسی پد خوی بی ای بخته ندي پې
جي لانه په دخو نې هاتقی ترزامه

مشرو رو ردی په زندان کړو ته خانی کړي
دا خانی دی شه په خان پوری حرامه

جي خانی ته دی هو سد زره په زور کړو
لاخابی وه ستادزره اندیښته خامه

نو رو دی نوم دما دزو پو په شمارمه شه
د خوشحال خپک و پنا په داتمامه

په رام پنځه دی په رنګـ
رنګـ رنګـ زبوره پوري

که زبوره رخنۍ واخلي
نور به نه پوری په تو روی

که احمدق په دولت بنه شی

که تری و لارشی خود به گوری

الله و پشت لرم زو به

نهنه یو دبل ہدر نگک

بهرام هغه خنجزیر دی

جی لا یق دی د تفونگ

خو کچه رام غوندی سه هو س بد بهخت بخهل شی

په شامت بی خپلخانه شی تار په تار

منافق لئيم ، مردو دد زمانی شی

دخله پلار سره آغاز کاندی کارزار

ا بلهی بد گمانی تر هسی حسد

تر نظر بی له و سوسه بنه هم بد

په گو بی خست بد نیت تر دا پھور ته

سکدو رو نه بی پر دی کپل له حسابه

که بده نیت که بده خلاقت که سخاوت دی

دایی واړه له زړه لاړ له خولي له پده

به مجلس بی ہر آمد له منځه تلمی

بلمه کور ہکینې خطابی خوشامده

جي په ملک د پلار غایم هغه بی ستر گکی

په د وستاخو بی د پلار کینه بی عده

کەد باغ انگو رېبى د بروى و خپل پلاز تە
مگۇ درست ڙنگورى و رکاله سبده
دژ و ند يو دز زەر نخ دى دمسەر و شرم
پە آوندون دبابا و رشە تر لەعە
دخو شحال عقل خطانەو، نو رخدەو
چى خانى يې د بھەرام كېرلە نامز دە
دھى شحال دپو رتني شعر لەو روستى بىت خەخە داسى خر گەلديرىچى خوشحال خان
پە لو مېرى سر كى بھەرام تە هم خوشبىئە و، او خانى يې ددە پە نامە
كېرىۋە، بلکە بىوه بىلە پەغزل كى يې دخانى چىل اوچلىندەم و رېنۋولى ئۆلکەچى وايىپى:
زمازره لەچانە روغنەدى بھەرامە
دھەچاسەمى زىست دى لەنزا كامە
نو كىرى خوانىدا دوازە لکە بامدى
پە پېرى كى لە لارل دوازە پا مە
اویس دادوازە بامەستادى نندارە كېرە
غافل مەشە يو زسان تر صحیح و شامە
پەدا اوپىش باندى چىستاكجا و اىپىنى
رسوھ يې چى پىزى نوزى تر مقامە
خودايىدا نندارە شى شکرۇ كاپە
پەچانەويدا خو بىي على الدوازە
تو لاتىبرابو يە پە اسلام كى
چى بىنه وي هەنەدى لە اسلامە

اهل شرته دشا هیں سنگل پیدا کرہ
اهل خیرونه حلیم شہ ترحما مه
خودی تو ان توفیق رسییری بیرون مشد
په هر دم د پنیتھانہ ننگ و نامہ

تہ دچاو جام تہ هیله امید سکرہ
حریفان دی باده نوش وی ستاله جامہ
د گمگاش د پر خاتن بندھوانان پیدا کرہ
چی پری چار د ملک و مال شی انتظاما مه

خوره خوروه ، گتھ ساتھ د کاره پاره
کا مرا نی شی د دنیا لہ سر انجامہ
بندھ سرد ا رو ته دنوم خزانہ بو یہ
کہ نور هیش ور خخه نہ وی بی لہ نامہ

ور کول، تو ری وہل دادواره بو یہ
چی پری چار د سرداری شی انصرامہ
یا تکیہ دیوہ خدای د یاد توری

په جر گو مر کو نشی کار تماما مه
کہ سردارم خاقو زر لری هنرہ
بندو بست د عالم نش بی صہ صاصا مه

ر خنہ گر د ملک په خو نہ مارا ن دی
چی مارا ن دخونی شقہ خوبی کدامہ

که دی نقش دتوري کتبینی راته غوی کپه

کامرو ا به شی هاله له هره کامه

رعايت له رعيته سره به دی

داهاله چی بیرون نهونی له احکامه

محقق ادخلاو و پی هو نبره به بنادشی

که د خپل جفا سخنه وی مدامه

بنه خوانان به خپل هو د بربی نبودی له لاسه

که بی سرشی دخونی مزدی قر زامه

کتمل توري غشی خوری ماتی دجنگ توری

مردبه سورنشی به زیه له انتقامه

کلیله دمنه به سو کپه راشه گو ره

چی خه درمی درته توی کپه د کلامه

چی دی زیه هفه گوهر به پکشی مو می

که بربی بوه شی له آغازه ترا انجامه (۱)

خو له هغو اشعا رو خخه چی تردی شعر دستخه را و ره سوه

معلو میوی چی بهرام د خپل پلا ردا نصعیت منلی نه ، بلکه بالعکس

بی د هفه سر ه مخالفت پیل کپه و ، خو چی دومره به تنکه کپه و چی

به های کی بی

(۱) داقصیده او پده و و دلتنه بی خوبیته را و احسیقل سول .

هاق هم کې لکه چي پخنه خوشحال خان وايى :

بەداھونبرە قباھات اشرف عاشق نشو

چي بەھرام داھسى عاق شو خە حکمت دى

چي وعقل تە ددو اپو نظر و كپي

بەروت ددواز پە وجود كى حماقت دى

د بەھرام تېرى بەدادى بەبىدى كى

چي لپلى ددىيا بە محبت دى

خدايى دى داعلات نصيمىپ دھيچانه كا

د ددىيَا محبت سر د هر علات دى

لکه نيت د بەھرام خەو، هسى و شو

د سرى دچارى كىل مداربه نيت دى

بە داھسى وخت چي دور د فسا ددى

بەلار ناحقە د فرزند پە تربیت دى

چي خەول بەلار شپى بە تور و پە لېڭىر و

بەداھسى زويى سل خلى لعنت دى

كەخۇك شەقە چي بەداچارو نظرو كا

خمايى د پەندەن نصيحت خمايى د عبرت دى

زوی لە بەلار نەۋىزارشى بەلار لە زويى

قباحت دى، قباھات د ي قباھات د ي

سرە لە دى تۈلۈپ دى يوجى بەھرام خان دىلودلى بىاھم خىنگە چى دفضل او

ادب د کورنی غری و ، د ادب سره بی مینه د رلو دله په تپره
بیا په خو شنو یسی کی د یر ما هر وه چی حتی په خپله هغه پلاره چی دده له
لاسه بی ه بري ناخوا لی ليدلی وي د بهرام د اكمال داسي ستایي :
عطار ددي نور قلم له لاسه کسبه بودي
چي په داخوبی بهرام انشا اسلام که

مأخذونه :

- دخوشحال خان ختکك کليات - د کندهار چاپ - ۲۱۵ - ۵۸۶ - ۹۲۷ - ۹۷۲
۹۷۸ - ۹۸۳ - ۱۰۳۳ - ۱۰۳۴ - او نو ر مخو نه
۲ - تاريغ مرصع د پيزور چاپ - له ۲۷۲ مخ خيخه تر ۳۸۱ منځ بوري
۳ - خوشحال خان ختکك - سو انځ حيات او د ادبی آثار پرتبه صره -
له ۱۳۷ مخ خيخه تر ۲۰۸ مخ په پوري داستاد دوست هد کامل لېکنه .

۱۵۹۹- بهرامشاه غزنوی :

د همروزوي 'د ابراهيم نهسي' ، د مسعود کړوسي او د سلطان محمود غزنوي
کوسي د غزنوي له دو میالیو پاچهانو خيخه و .
هنه وخت چي بهرامشاه خپل و رور ارسلانشاه چي (۱۰۵۰ هـ) کال د کوچني
اختر د سیاستی په شلهه د سلطان سنجر سره په جګکوه کي بی ماته کږي وه و واژه نو
په خپله د سلجوقیانو په مرسته په (۱۰۵۵ هـ) کال په غزنی کي د پاچه هی پر تخت
کېښوست ، او د الومړي محل و ، چي دده په وخت سلجوقیان غزنی ته را خل .
سید حسن غزنوي د هنډ وخت نامتو شاعر دده دجلوس په باب یوه قصیده وو په

چی یو بیت یی دا دی :

منادی بر آمد ز هفت آسمان که بهر امشا هست شاه بجهان
خواهد حقیقت کن د د خو پهد جاوس ورخ د غزنی د امپراتوری دد سقوط
د پیل او د آل ناصر ه به مرغی ورخ و خکمه نزد غز نی ستون حکیم ابوالجده مجاود
سنانی بیهیام شاه د پردیو د سلطان خطرته داشان ملتفت کاوه او ورته و پیل بی :
ملکه چون بوستان ذخندند خوش
ذا ذگرید سنان چون آتش

بکن از خون دشمن آلو ده
تسیخ های نیا م فرسوده
من نگویم که تسیخ بر دون زن
گردن گرد نان گرد و ن زن
خصم خود را به تسیخ بر در پوست
کدو سر در یکی کاره نه نکوست
زنگ باشد یکی جهان ود و شاه
عیوب باشد یکی سپهر ود و ماه

۱۷۵- ده اجیه ایزو راوستل وو، چی دغور امیران بی پر بهرام شاه باندی په قهر کپه او دغز نی بشکلای شار بی وران کمیء .
په ۱۷۶- بصیرت بهرام شاه په غزنی کی له (۱۲۵۵ق) کال خجنه تر (۱۵۵۵ق) کال
که زی (۱۷۷۵) که چن زیاده هوده بین په آرامی تپه سوی ده دده القابه مورخینه و داسی
زایهی نهی «السلطان الاعظم و مهین الدولة و امین المللة ابو المظفر بهرام شاه» او کمته دست

هخه القاب دی چی سترسلطان محمود غزنوی خانته تاکلی وو .
دبهرامشاه د پاچهی په و خت کی دوی پیښی زیات اهمیت لری او دیداد لو ور
دی : یوه پرهنده وستان باندی برغل اوبل دغور د امیرانوسه جگره' چی
ددی د او و پیښولنله یز داه ول دی :

محمد ایم چی دارسلانشا هغزنوی په و ختوکی دهندوستان سپهسالارو ، دبهرامشاه
د پاچهی په و خت کی پی دده له حکمه سرو غراوه' بهرامشاه په (۵۵۱)
کال لار هو رته لبکر و یوست او با هلیم یی و نیو، خو ترگناه یی و رتیرسو' ،
او بیرته یی دهند وستان سالاری ورکه او پچله غزنی ته را و گرخد .
خه مو ده و روسته با هلیم د « سوالک د » ولايت « دبیره » په سیمه
د « زاگور » په زامه یوه تینگه کلا و دانه کپه او بیا یی بغاوت ته ملا و تبر له' چی بهرامشاه
یی سیجیور کی چی و باه: روستان ته لبکری وباسی ؟ هعده و چی بهرامشاه دلسو روسپرو
سره په ملتان کی د با هلیم د دو و سو و زرو جگرنو سره مخامن سو' او
با هلیم په جگره کی دخپل دو زامنوسه په هخه خندق کی چوب سو، چی دوی د
بهرامشاه او بهرامشاه دلبه کرد و بدلود پاره کیندلی و او بهرامشاه بیرته بریالی
غزنی ته راستهون سو' او د ابراهیم علوی زوی حسین یی دهند به سالاری وقا که .
خه بود و روسته ددوهمی ذاوری پیښی سره مخامن سو' او هعده داوه چی ملک انجبال
قطاب الدین محمد غوری دهین زوی له خپل و روزه خخه خواشینی سو' اوله غوره خخه غزنی ته
ولار خنگه چی دیر خوانمرده' سخنی او بشکلی زلمی و' دیر ژربی دغزنی په خلکو کی
معجبوبیت پیدا کیء او دیر خلکو و باندی وا غونله سول خکه نوبه رامشاه له هخه
خخه و بورده او په پنه یی دچا په لاس زه رور کره و بی واژه سلطان سیف الدین سوری

د غور ھا چاچی دخیل و رورلهوز لو خبرسو ، دغزنى خواته بې لېنگر و يو سمت
بەرامشانى و كپەدەند خواتە و تېتىيە، خوخنگەچى لە يۈي خواسلطان سيفالدین
خچىل غوري لېنگر خورتە رخصت كىرە او لە بەلى خواز مى را ورسپاودغور اوغزنى
تىرىمئۇ لارى و اوروپىنى كېرى نۇرغزنى خلکو بەرامشانە احوال ولېرە چى سيفالدین
پەغزنى كى بى لېنگرە پاتەدى دراتىڭ وخت دغەدى- بەرامشانە تىوارغزنى تەخان
را او رساؤه سيفالدین سورى د غورخواتە و خوخىپە خۇ بەرامشان لېنگر ورسى
وامتاوا او تىرىوي سېختى جىڭپى و روستە چى د سلطان سيفالدین پەتىركىن
كى يو غىشى هەم ھا تە نسو ، نۇسېف الدین سورى د بەرامشان پە امرپەپىرى
كېنچۈرۈت او بېرتە بېغزنى تەرا و وستا او پەغزنى كى د بەرامشان پە امرپەپىرى
نامىدى او روسوا بى دخچىل و ز يې سېيدە جەددالدین مۇ سوی سەرە د «طاق» پە بەلە بەغىر غەر
و خەپەل سو ، بىيا بې سەرخىنى پە يېكىر او بەنداد تە بې سنچىر تە و لېرە .
قااضى منهاج سراج جوزجانى پە طبقات ناصرى كى د سيفالدین سورى دوز لۇ صەعەنە
داسى بېمى :

«سورى باخواس خو د كەاز غور بۇ د ند ، و با و ز يې سېيدە جەددالدین
مۇ سوی بېرون شەدە و راھ غور گرفت ، سواران بەرامشاھى او راتعاقب نمۇندى
قادىر حدود سنگ سواخ او رادر يافەندى سلطان سورى باتنى چىند معدود كە بود ،
با سواران بەرامشاھى بەجىنگە ھېيۆست ، تامىكىن بود سوار قتال بېكىر ، چون بېيادەشەد ،
پناھ بىکوھ بىرد ، او و ز يېر خواص او تاقىيردر كېيش داشتىند ، ھېچكىس رامجال آن بىود
كە بېر امن او گشتى چون در تىرىكش او تىيرنما نداورا بعهد و دىست راست بېگرەتتى
و بىدەت آوردند ، چون بىر شهر غزنهن رسىد داشتىر بىاوردند ، بېرىكى سلطان سورى

را برنشاندند، و پر یکی وزیر او سید محمد الدین موسوی را گردشهر غزنی
تشهیر کردند و از بالای خانه ها خاکسترو خاشاک و نجاست در سرمبار که
ایتهان سی روزخانه دا بسربل طاق غزنین رسیدند سلطان سوری و وزیر او رسیدند عده الدین
موسی هردو را صلب کردند و از پل بیاویختهند، و چنین ظلمی و فضیحتی بران باشد
خو بروی ستوده سیرت عادل و شجاع بکردند، حف تعالی سلطان علاء الدین حسن
را که برادر سلطان سوری بود نصرت بخشید تا آن حرکت و فضیحت رانتقام کرد (۱) «
دان اویه خبرد بر پنهان اپه خبرد غور په غرو کی خپور شو اود تالندی پهشان بی آز انگه
و کپه، او دغور را چا سلطان به الدین دمخه تر هنجه چې دخپل وزلی سوی و رو ر
د پاتا پر کمبله کښېنی دغور، گرمه سیرا و غر جستان خمده بی خورا اویه اښکر
سره راغو ذبوب، او پر غزنه بی دیر غل تکل و کی، خوچی د ګیلانه سیمی ته و رسید
له پیره غمیظه نا روغه او پر سو.

دده پرخای بی ورو رسالتان علاء او لدین کښېنوست او هنجه هم دلوی
لشکر سره د غزنی پرخوا رارهی سو، له دی خوا بهرامشاه د دخپل لیکمکر سره
زمینهند او رته خان ورو رساوه، او علاء الدین ته بی پیغا م و لیبره
چې: «از ګرد بجانب غور، و مملکت اسلام خود قرار ګیر! که ترا طاقت مقاومت
حشم من نباشم، که من پیل می آرم (۲) »

علاء الدین جواب د رو لیبره چې: «اگر تو پیل سی آری، من خرمیل می آرم، مگر ترا
خاطه بی افید که، بر دران مراهلا که کرد هی - و من هچکس ترا هلا که نکرده ام،

(۱) طبقات ناصری - ۱/۳۹۷ مخ

(۲) طبقات ناصری ۱/۳۳۸ مخ

مگر نشنبه بی: که حق تعالی (ج) میفرماید و من قتل مظلوماً نقد جعلنا ولیه سلطاناً فلا
 یسرفی القتل انه کان منصوراً (۱) سلطان علاء الدین خپل دوه نام تو پهلوانان و روغوشتل
 چپ بوسین او بیل خرمیل سام بنجی نومبیل اود غوردلبکرز رو رسالا ران وو، او دوی ته بی
 وویل چی: «بهرام شاه ماته پیغام ر الپرلی و، چی (زه پیل راولم) او بساجواب و رو لبره چی:
 که ته پیل راولی زه خرمیل راو لم نونن ستاسی و رخ ده چی بود و پیل چیه کی،»
 هغه و چی جنگ و نسبت چی ده خواپیلان را غله اوله دی خوا خرمیلان و ر غله

قاضی منهاج سراج دیلان نواو خرمیلان نو د جگری صحنه داسی شهی:

«گویند هردو لبکرر امصادف شددر وقت مصادف هردو پهلو آنان پیاده شدند، و
 داسنهاز ره در میان باز ز دند، و بمصادف در آمدند . چون پیلان بهرام شاهی حمله
 آوردند هریک ازان پهلوانان بریک پیل در آمدند و در زیر برگستان پیل رفتند و به دشنه
 شکم بیل برد ریدند - خرمیل سام حسین پیل را بینداخت و بسلامت بیرون آمد»
 او بایپیل هلاک شدو خرمیل سام حسین پیل را بینداخت و بسلامت بیرون آمد
 تردر و جنگوو روسته چی په ز مینداور او تکین آباد او غزنی و سوه علاء الدین د
 غزنی پاچهی و نبوله او دغزنی شار ته بی او رو اچاوه (چی داو ر آچولو اونورو پیښو
 تفصیل به ددی کتاب دع « په ردیف کی د علاء الدین جهانسوز » ترnamه لاندی
 راو نه مسی (او) ه ق (۵۲۶ ه ق) یا (۵۲۶ ه ق) کال و ، چی بهرام شاه
 د و روستی محل د پا ره د هند وستان خوا ته و تبنتید او پر لاری مرسو ،
 خود طبقات ناصری مولف ایکی چی و روسته هغه و خت چی سلطان

جه سلیمانی، سلطان علاءالدین ته ساتی و رکوه بهرام شاه، پرتوه غزنی ته راغیه او دلتنه مېر سو، او دده د پاچه هی دوره یو خلو بېت کاله گنې (۱) سکر حمد الله مستوفی لېکي چې بهرام شاه غزنی ته د علاءالدین تر رسید و او دغزنی دهبار تر و رانولو د مخه په (۵۴۴ هـ) کال کې مېر دی . خواند میر بیا په دی عقیده دی چې بهرام شاه غزنی د علاءالدوله تر رسیدو د مخه په (۵۴۷ هـ) کال کې مېر دی .

ابو القاسم فرشته بیالیکی هغه وخت چې د بهرام شاه زلمی زوی دولت شاه چې دده د لېکر سه هسالارو ، د سلطان علاءالدین سره په جنگره و وزل سو، د بهرام شاه زره ولو ید، معنویات بې بايلول او د هندوستان خواهه ولار او بر لاری د خپل زوی له و یره په (۵۴۷ هـ) کال کې مېر سو .

لکه چې مورخین لېکي بهرام شاه یو علم دوسته او ادب بالونکی پاچاو، دده دریا رو د پو ها نو او ادبیا نو تا ته و نې ۹. د هغه وخت لو یو پوها نو اوشاعرانو دده په نامه کتابونه و لېکل چې د هفو له جمهلی خجخه د حکیم سنا یهی حدیقه او بهرام شاهی کلیله و دمنه دهادلو وورزی او هم حکیم سنا یهی او مسعود سعد سلما ن دده په دریار کې زوند کاوه.

مأخذونه :

-
- ۱- طبقات ناصری ، ۲۳۱/۱ ، ۳۴۱ ، ۳۹۴ هـ مخونه ۲- سلطنت غزنیویان ، ۲۶۰ مخ
  - ۳- تاریخ دیالمه و غزنیویان ، ۳۶۱ مخ
  - ۴- تاریخ فرشته .
  - ۵- بہتوار بیان دائرۃ المعارف ۵۵۵ هـ //
-

۱۵۹۶- بهر ۳۱ لودی :

د سلطان بهلول لودی نو میالی نیکه و چی فیروز شاه باریکه به وختوکی
ملقان ته تللی او هلتنه میشته سوی و .

د خوشود جهان سولف بی د «سلک بهرام» په نامه یادوی اولیکی :

« آورده اند که در عهد فیروز شاه با ریکه ملک بهرام جد ملک بهلول بملقا ن آمد»
ده پنهانه زامن در لودلچی دو ملک اسلام خان چی و رسته په «سلطان شاه» مخاطب سو، اول
ملک که لاد سلطان بهلول لودی پلازه اورد زیم ملک فیروزه او خلم ملک چه اوینه ملک
خواجه نومپدل .

ساخته :

خو رو شید جهان- ۲۷۷ مخ

۱۵۹۷- بهرامی سر خسی :

ابوالحسن د بهرامی دناصر الدین سبکتگین دوختود دریز ای شاهزاده، او یوه رسا له
بی د «خرجسته» په نامه دعوض په علم کی لیکلی وه .

په (۵۰۰ هق) کی مردی دادوه بیته دده دی :

نگار من آن چون قمر بر صنوبر
نده مانی چنوکرد صورت، نه آذر
دو خدش بسان د و دو ماہ منش
دو جعد بسان د و شام معنبر

ساخته .

ریحانیه الادب- ۱/ ۲۹۷ مخ

۱۵۹۸ - بھر ۵ مئند خو گیا نی :

دېښتو زبی او لسی او بی سواده شاعرو، دننگر هار دخو گیا نو دسیمی په «بریان» کی زیر۔
پدلی په خټه خو گیانی او (۱۲۵۶ هش) کال په شاو خواکی بی ژونه کاوه.
پدلی بی بدر او لسی او زانو و بی او خینی قصی بی ۵ په پېښتو نظم کړی وی چې دعو اړو
سندر شا رو په خولو کی جاري وی - یوه نمونه بی د «سوال او جواب» په شکل دا ده.
توري سترګی، تور او ربل، په منځ راخله ګل نکاره.

عا لمو نبه کړي دل؛ سمهنه درو می خونکاره

توري سترګی شین دی خال، را شکار. که په ابرو کی

د سرو تیک دی که سمبال، د جبین به کمنا رو کی

په سر کړی دی دی شا ل، قدم اخلي په روروور وکی

يو ګړي وکړه معطل، په اور وکړه مورب د پاره

خان دی سمهنه په اور، رسما په مینه یهم قا بله

ما وړلی درې خلور، ز ما نوم دی شمایله

خبروې می خله سور، روپیاران دی دی جا هله

ککري به دی کړي غو ذه لکه، غل تر مامه راخه هنشیاره

هشیاري وه دلقمان، عاقبت دد نیا تېرشو

سرمی اینې په جانان، چې بی شم را ته بېر شو

لکه توړه دی پېر زوان، انرون ته خما تېر شو

په زړ ګربې که عیقال، رو دمی درومی له پر هاره

هړه اردی، ډالمهم سری شونه ی آباری

نا فرار او شو کلن عالم په دیدن دی ګل نکاري

دیاری سکوه غم، په تحقیق سره می یاری

«بیزینیه» کپه توکل، خنه نورد رومه لدهاره

یوه بله چار بیته بی هم په پېنځانه شعرا او (۱۳۲۱ هـ) کال د کابل په مجله کی خپره سوی ده .

ما خذ :

پېنځانه شعرا - ۲۰/۸۰ هـ مخ

۱۵۹۹- بهری در اوزی :

مولانا نورا الحق بهری ده لازم عبدالجی زوی او دمو ناعبد القهار نمسی په (۱۲۷۷ هـ ق) کال درواز په سنگیون کی زیو یادلی ، او په (۱۳۳۸ هـ ق) کال کی مردی . مولانا بهری دروازله ذو میالیو پوهانو او شاعرانو خیخه و چی شهرت بی تر بخارا پوری رسیدلی و .

ستد اوله علوم بی په درواز کی له «مخد و اعلم» چی پیر مشهور عالم و ، لوستی و و ، بیا د زباتی زده کپه دپا وه یه (۱۲۹۹ هـ ق) کال بخارا ته ولاړ ، او هله ته بی لس کاله د کو کلمیاش په مدرسہ کی زده کپه و کپه ، او عملیو شهرت بی دونی خپو رسو ، چی پیر معا ند ان بی پیدا کپه - نوځکه په (۱۳۰۹ هـ ق) کال کی پیر ته درواز ته راغیه ، او دلتنه بی یوه شکلی مدرسه و دانه کپه ، او په تقدیریس بی خوله پوری کپه ، پېرشا گردان بی علمی کمال ته و رسول .

په دری ژبه بی شعر هم وایه چی یوه غزله بی دا ده :

دل دیوانه پا مشکین خطی تا آشنا کردم

سرا پای وجودم لاله سان داغ جفا کردم

سجنت داردم دو راز شکوه غیرت آمیزی

جهین سجد هارساند رهش چون نقش با کردم

جنون ایجاد بودم از نگاه وقت انگیز یش

زشور طالع اکنون کار مجنون ابتدا کردم

دلخون شد ز استغنای آن نامهربان یا رب

که دشنامی ندادم آنقدر او را دعا کردم

بیا د عارض گلگشت شوخ بیو فا دیشب

چو بلبل در گلستان از فراش ناله ها کردم

رموز عشتبازی شیوه عشرت نمیداند

زخون دل قراض بستر خود بور با کردم

زار د اقتدار و طاقت د گر دل «بهری»

مکن زینسان تظلم و نه با حق دادها کردم

ساخته:

پادی از روتنگان - از مولانا خستکیم امتح

۱۶۰- بهزاد کمالی :

مولانا بهزاد دکاپل ددری زی لە شاعرانو شخمه و هندته تللی او هلتە بی خبیل

روزگار په سپاهی توب تپراو و بومحل بی دخان خانان دربارتە لا روموندله او و هنگه په

ستاینه کی شعرونه و ویل - وروسته بی دصفوی خواجه ییگ میرزا سره ژوند تپراو و .

دا شو بیته ددهله هنگی قصیدی شخنه دی چی ده دعبدالرحیم خان خانان په

ستاینه ویلی وه :

- ۳۱۰ -

صبح است مژده ظفر از آسمان رسید
یعنی خدا پگان زمین و زمان رسید
آمد ملوک نا مورملک عدل و داد
نواب خان خانان کشورستان رسید
بر مقتضی وقت درین روز گارد
خورشید بر تگا و راش فشان رسید

ماخذ :

پهتو آربانا دائرة المعارف - ۲ - ۵۵۷ مخ

۱۶۰۹- بهزاد هروی :

استاد کمال آین بهزاد دانگستان له ستر و او نو میالی و هنر مندان او و دلنشی
او مهدی زی لد مشهود و استادانو خجده و چیده دهنر انگا زی به شرق او غرب
کی خبری سوی دی او بوله هفو نیکمر غو هنر مندانو خجده دی چن به خپل
ژوندئی دخپل هنر قدر لبدلی او د خپل عصرد پو ها نوله خواستایلی سوی دی .
استاد بهزاد دهرات په بار کی ز بودلی ، خود ز بودلی کال کی بی لو اختلاف سته :
قاضی احمد قمی داستاد بهزاد تر میانی په ځوس کاله و روسته ژوندی و ، په
خپل کتاب « ګلستان هنر » کی دده د ز بودلی کال (۱۳۵۰ م - ۸۵۳ ه)
کال بولی (۱) خو محمد عبده الله چفتا بی دی د « کمال اللدین
بهزاد مصور » مؤلف ، او کریم طاهر زاده د « سر آمدان هنر » (یکو ال ،
او په ښه یکمن « د افغانستان د قاریع » لیکونکی ، او د اکتیو من د یه ند

(۱) ګلستان هنر - ۳۳ مخ - « ده هنر عهد تیموریان » د ډرهاند حبیبی
د تالیف به حواله - ۵۲ مخ

د « راهنمای ضنایع اسلامی » مولف بیا د استاد بهزاد زیب پد ته په
 (۱۴۴۰ م ۱۴۴۲ ه ق) کال کی گنی (۱) او دا کتریسی بهنام په (۱۴۴۰ ه ق)
 کال کی شیبی (۲) او بنا غلی محمد انور نیر هروی دافغانستان او سنی لیکو ال
 د پورتینو نیقوترمه غابی او تطبیق و روسته (۱۴۴۰ م ۱۴۴۲ ه ق) کال مرجع گنی (۳)
 داستاد بهزاد د ژوند لو مر نی حالات لاس ته رانغله، بوازی د گلستان هنر» د مؤلف
 قاضی احمد قمی له لیکنی خیخه خرگند بیوی چی استاد بهزاد یه کوچینوالی کی بی
 پلا را و بی هوره پاته سوی او د سلطان حسین میرزا با یفر اکتا بد ار
 استادهير که (۴) ترخپلی روزنی لازمی و نیو اوبه لیه موده کی دومری پرمخ ولاز
 چی دقاضی احمد په قول « همچو او مصوري کسی در این روزگار ندیده » (۵)
 په بخیه و تأخذو کی استاد بهزاد د پیرسید احمد تبریزی شاگرد هم بلملی سوی

(۱) کمال الدین بهزاد مصور دچغنايی رساله ب - تاریخ افغانستان په انگر زی-

۲۷۳/۱ مخ ج : سرآمدان هنر د بر لین چاپ - ۶ مخ

د : راهنمای ضنایع اسلامی //۵۸

(۲) مجله هنر و مردم ۶۶ گتفته //۷

(۳) آربانا مجله ۲۷۹، ۱۴۴۰ ه ق

د ۱۴۴۷ کال د قوس او جدی د میاشتو

(۴) د میر که ذوم سید روح الله او دهنه و ختدهرات ستر نقاش و چی په محتله

مأخذ و کی دسید میر که خواجه میر که او میر که نقاش په القابو یاد سوی دی

(۵) گلستان هنر - ۱۳۲ مخ

چی د هنگه وخت نویمالي نقاش او مذهب و (۱) خود استاد بهزاد شهرت له هنگه وخته پیل کپری چی د هرات دعلم دوست او هنر پالونک سلطان حسین با یقادر بارتة بی لارو موندله او د هنگه درباره دنومیالی او پیه بالی وزیر ایام شیر نوابی دپالنی او قدردانی پهسیوری کی و روزل سو. هنگه لوری ڈ ریخ چی د استاد بهزاد یادونه کوی او لیکونکی بی د بهزاد دوست او بعاصرهم و عبیب السینید خواند میر تالیف دی چی دده په باب داسی لیکلمی : « استاد که الدین بهزاد مظہر بدایع صور است و مظہر نواور هنر ، قلم و آن رفاقت ناسخ آزاره ران عالم و بنان معجزشیمش ماحی تصویرات هنر و ران بنی آدم بیت : موی قلمش ز او ستادی جان داده بصورت جمادی

وجهاب امنا دی بین تربیت و حسن رعایت امیر نظام الدین علیشیرینه این مرتبه ترقی نموده و حمایت خاقان منصور را نیز با آن جذب التفات و عنایت بسیاری دود و حالا نیز آن ناد را لعنه عماقی اعتقاد منظو و نظر مرحمت سلاطین ادام است و مشمول عاطفت بی نهایت حکام اسلام - ع - بی شبهه همیشه این چنین خواهد بود « ۲ » استاد بهزادتر (۱۴۹۶ق = ۱۵۱۰م) کمال پوری چی پر هرات باندی دشاه اسماعیل صفوی دیر غل کال و په هرات کی او سپد او و روسته ترهنگه چی خپل صنعت بی د کمال پوری ته و رساوه او پیرشا گردان بی و روزل په دی هنگه کی سو، چی په هرات کی دنقاشی یوهادا کا می یوروه کپری او هنگه بی د هنگه وخت داستادانو لکه

(۱) سر آمدان هنر - ۶ مخ حاشیه

(۲) عبیب السیر د دریم تو کش دریم جز ۲۳۶ مخ

خواجه غیاث الدین هروی سلطان ابراهیم میرزا هروی، امیرشاہی سبزواری، و که
 هروی بالجهد هروی سلطان هلی سلطان چند خداوند اونور و پهلوسته ده رات په بناو کمی
 تاسیس کړه، او په دی قوګه بی نه یوازی په هرات کی دنقاشی هنراوځانته هدري
 اهلوب خپو رکنی او ټربخ بین بوت بلکه له دغه تازیځی پهاره بی دنقاشی او مینا کاری
 دهاره دلسی لوی مز کزجور کې چې د دنیا نور و پهارو هم له هغه خڅه ټیضن و موند.
 د سلطان حسین میرزا تو په ټپنۍ وروسته (۹۱۲ هـ = ۱۵۰۶ م) چې ده ډغه
 زامنوبديع الزمآن او مظفر الدین حسین ده چه دتاج او تخت دنیو تود پاره
 په خپل منځ کې رفاقت شروع کې نو ده رات ده نری اکادمی کار لایست سو،
 خوییا هم استاد بهزاد په هرات کې و، خو چې مهدخان شیبانی په هرات پر غل
 و کې او د نوزو او لجو سره بهزاد هم د شیبانی په لاس کښې و ت شیبانی که خده
 هم دعلم او هتر سره خده په علاقه نه در تولد، خو د بهزاد هنر ته بی دونه ستو ګه
 و ګتل، مګر ده ډغه درو ژلو وخت بی و نه موند، ځکه چې په (۹۱۶ هـ) کال
 شاه اسماعیل صفوی په ډغه بری و موند او هقه بی و واژه او په رات بی پر غل و کې،
 او د رات ترنیولو وروسته بی بهزاد ده رات د یوشیز نور و صنعتگران او سره تبریز ته بوت،
 او هله بی د سلطنتی که تاون د چار واداره چې د صنایع و په شاه هم کاریو پوری بی اړه د
 دله بهزاد ته وسها رله، او هم بی خپل زوی شاه طهماسپ د ده شاگرد کې په دی تو ګه نوامنځاد
 بهزاد خپلی هنډ په ګلی هنډ چې ده رات په تاریخي پهار کې بی بنسټه ایښي و، تبریز ته هم یوور
 او د ده ده هنر او شی له هراته تر تبریزه خپرې سولې په هرات کې د بهزاد شاگردانو د خپل
 ستر استاد سبکت تعمیباوه او په تبریز کې په خپله استاد بهزاد د صفوی دو ری دنقاشی د
 هکنې ب مرگانه سو، او حقتی ده خوارا دنقاشی په هنر هم د بهزاد د هنر سبک اغږد و کړه، او

هونه دasicي و، چي په مهد خان شيباني به دو ره کي دوز يات شمپر نقاشان او خوشنود.
يسان بخاراته و لارل چي هلتنه بي دهرات د هنري مسکتب پر اسلوب او په تپه،
بيا د بهزاد پرسبيك کارکاو، زو په دهدي تو گه هتفه وخت دهرات، تبريز او
بخرا د نهاش مکنبو ذله بوه چيني خخه او بيدان او له یوي جمیع خخه بي الهايم
اخیست چي «هغه بهزاد» و: او د بغداد او تبريز زا پره سبکونه له هستخه و لارل،
استاد بهزاد ترسپين تبريز په تبريز کي په تحپل هشر بوطتو، او (۸۴۶ق) کال دد-
ريمي خور (جمادي الاول) په ۷ شاه اسماعيل صفوی ده لاندی فرمان
داستاد بهزاد په نامه صادر کي او دی بي دشاهي كتابتون او هنري کارومش
وقاکه «فرمان متن دasici و:

« چون ارادت مصور کارخانه ايجاد و تکوين مشيت محرر نگار خانه
آسمان و ز مين که بر طبق کلمه وصور کم نقش وجود غرابت نمود، بنی نوع
بشر درا حسن صوربر صفحه امکان پرداخته قلم قدرت او و تصویر صورت
تفصیل (تفصیل) افراد انسان بر سایر مخلوقات و بانی بمقتضای وفضلنا هم
علی کثیر من خلقنا تحریر کرد. اتنا ملن حکمت او و مشو را انا جعلنا ک
خلفته فی الأرض را برصحه پنهان حل کاري خور شيمه بخانه عطار دهnam همايون القسام
ما امضانه مرده و او را سپه رلا جور دی را جهت كتابتiro وز ناسجه آغا رفتح او نصرت
ما با فشان نقره کوب کوا کمب وجدول شنجرف گون شفق سنقش و مزین فرموده ملاييق
آن و مناسب چنان می نهاد که لوح ضمیرالله ام پذير همايون که سطهر الشعه انوار
الهي و مفاهي صور آثار خيرخواهی است بدین صورت مصور باشد که هر یه ما ز کرامه
مهما م سرکار کاروانی و هزار از عظايم امور کارخانه جهان باشي بهره سندی داغو
کاروانی فضیلت انتقا که بظر اعیان ذهن باور یکتا ابین و رنگ آميری طبع خلافت آبن

طرح ابداع انواع کتابیت و نقش اختیاع اصناف فراست برآیخته وجود ظاهر تواند
 نمود و نقاب حجاب از چهره مطلوب و مقصد تواند کشوده فرض و متعلق باشد بناء
 علی هذا درین ولا تادو العصر قد و المتصورین و اسوة المذهبین استاد کمال الدین
 بهزاد را که از قلم چهره کشايش جان مانی خجل شده و از کلک صورت آرایش
 لوح ارتقیگ من فعل گشته و بیوسته قلم و ارسبر خط فرمان و اجب الاذعان نهاده
 و پر کار و مثال پایی دو مرکز سلاز است آستان خلافت آشیان استوار کرده مشهول الطاف
 خسروانی و اعطاف پادشاهانه ساخته حکم فرمودیم که منصب استیفاو کلانتری
 مردم کتابخانه هایون و کاتبان و نقا شان و مذهبان و جدول کشان و حل کاران
 وزر کدبان و لاجوردیان و سایر جماعتیکه با مردم کوره منسوب باشد در
 ممالک معروف سه مفوض و متعلق بدلو باشد، سبیل امراؤ شن غیر و وزرای نی شبیه
 و نظیر و نواب درگاه عالم بناء و ایلچیان بارگاه سپهر اشتباه و مباشران امور سلطانی
 و متصلانین سهام دیوانی عموماً و اهالی کتابخانه هایونی و جماعتی مذکوره خصوصاً
 آنکه استاد مشاورالیه راستوفی و متعهد کلانتری دانسته کارهای کتابخانه را
 باستیفا دبر آوردا و رسانند و آنچه برآورده کنند بهره و ثبت او معتبر دانند و از سخن
 و صوابیده او که در باب ضبط و ربط امور کتابخانه هایون گزیده دعوی و تجاوز
 ننمایند و آنچه از لواز م امور مذکور است مخصوص بدلو شناسند و مشاورالیه نیز باید
 که صورت امامت و چهره دیانت بر لوح خاطر و صفحه ضمیر منیر صفو رو مرتسم
 گردانیده بطريقه راستی درین امر شروع نماید و از سیل و مداهنه جتنسب و محترز بوده
 از جادة صدق و صواب انجراف و اجتناب از جوانب بین جمله بروند و چون این
 حکم هایون بنوش توقع و توقيع اشرف اعلى منقش و شرف و محلی گزیده اعتماد نمایند.

تعریر افی ۲۷ جمادی الاولی سنه ۹۲۸ « (۱)

ددی فرمان لە متن خیزه پرشاه اسماعیل باندی داستاد بهزاد گرانبست دبر بشه خرگند
بیدی، او دها کتر کریستی و یلسن په قول استاد بهزاد پرشاه اسماعیل دونی گران،
چی هغه بی په خپل نیم، اکت نه ایشاؤ (۲) او یا هغه وخت چی شاه اسماعیل په یوه
جگه کمی لە سلطان سلیم عثمانی پاچایخیزه ماتی و کپه، او تبریزد عثمانیانو لاس ته
ورغی شاه اسماعیل هر خهد بخنه ده زرنده ندانود ژوندی ساتلویه فکر کمی و، په تپه
بیاد استاد بهزاد او شاه محمود نیشاپوری خطاط په باب بی امروکمی چی په یوه غار
کمی بی پت کپه (۳)

به (۹۳۰ ۵ ق) کال شاه اسماعیل صفوی پر سواد هغه روزی شاه طهماسب بی پرخای
کمپنوت شاه طهماسب هم دشاھی کتابتون مشرتب استاد بهزاد ته و سپاره

(۱) دقرن ینی بیست مقاله بشپړ دوره لومړی او دو هم توک - ۲۷۲ ،

۲۷۳ ماجو نه

ب : سر آمدان هنر ۹۰، ۱۰ مسخونه

ج : گلستان هنر ۱۳۵ نسخ حاشیه

د : آریانا مجله ۲۷۹ گونه - ۱۷ مخ د ۱۳۸۷ کال دقوس او جدی

نوټه : په پور تنسی فرسان کمی فارسی توری لکھج، ګ، په عربی شکل ج او که
لیکلی سوی دی .

(۲) تاریخ صنایع ایران - د عبدالله فریبار ترجمه - ۱۹۳۳ مخ

(۳) راهنمای صنایع اسلامی ۸۵ مخ سر آمدان هنر د ۶ مخ ۳ حاشیه

او استاد بهزاد شاه طه با سب په وخت کی هم به خپلو هنری اړتکارا تو وختو، او هېر شاګردان بي وروز لچې يوله هغونځينه آقاميرک د سلطان له نزوډي دوستانو خوښه و او هم شیخ زاده خراسانی، میر مصطفی رسلطانیه او مظفر علی دده له نومیالیوشا گردانو خواه، ګنډ کېدل چې مظفر علی بیا وریسته د چهل ستون دمانی دانځور او منځش کاري وظیفه دارسو .

پردي سرپریزه استاد بهزاد دنهمي پېړي د ڈیبا تو هنر مندانو واشاعرانو او عارفانو لکه حضرت مولانا جامی، هاتفي، سلطان علی، سلطان چهد او نور و سره د دوستي را په ساتله او هنکاري بي و رسه درلو دله .

استاد فکري سلجوقي ليکني چي :

« بهزاد د خپل ژوندې پهای کي د خپل خورېي رستم على « دليدو د پاره له تبريزه هرات ته راغني، خوله پلهه رغه ده خورېي ده تراو اټګ يوه مياشت دمېنډه پرسوي، او بهزاد هم ترڅه موږي وروسته ناروغه سو او په همه ځنه کاډ (۹۴۲ هـ) چې رستم على مړو، بهزاد هم په هرات کي وفات او د کوه میختا په له منه کي د خپل خورېي « رستم على » خنګک ته پېخ کړه سو (۱) » د استاد فکري سلجوقي دا خبره د ټاپه احمد قمي په « ګلستان هنر » کي هم راغلی ده چې بهزاد په هرات کي پردي او د کوه میختا په شاوخوا کي « در حضيره پرنېش ونګار مددون شد» (۲) خنګه چې

(۱) خیابان د انجمن جامی له خپرونو خجنه - ۳۴۳ د کابل چابه ۸ مخ د پناځلاني نېړه روی دليکنۍ په حواله سجلې په ۲۷۹ ګډه کي خېړه سوې ده ۲ ګلستان هنر ۳۴۳ مخ د « هنر غړه، تيموريان » د حوالې له مېخنې ۵۰ مخ

ةً غنی احمد بهزاد تر مروینی ښخویں کاله وروسته ژوند کاوه نود استاد فکری سلجوچی خبره
لابنه تائیدیوری او دا اتكل ټېنگیزدی چې بهزاد لکه په هرات کې جي زیدیالی به
هرات کې سړ او پنج هم دی . که خه هم « د ګلستان هنر » محسن
او ناشر احمد سهیلی د هغه کتاب په حاشیه کې لیکلی دی چې بهزاد به تبریز کې سړ
او د شیخ کمال په باځ کې پنج دی او په قربانۍ یې یوه لوحة هم سته چې د بهزاد د مرینی
نېټه په نظم په لیکلی سوی ده ؟

د ګنڌیسي بهنام او دوست ډله کتابدارهم داستاد بهزاد مروینه به تبریز کې بولی (۱)
په هر حال استاد بهزاد که په هرات کې سروی باپه تبریز کې سقط الرأس او دودی
او روزنی خای یې بیا هم هرات دی او په تاریخو کې بهزاد هروی په نامه یادیوری نه
د بهزاد تبریزی په نامه .

بهزاد د لیکوا لو او موږ خینو په نظر کمی :

د محه مود بهزاد د نیو دی د وست او نامتو مورخ خواند میرله « حبیب السیر » خخه
دده په باب یوڅه ستاینه را اقتباس کړه ، او س به د خواند میرله یو بل اثره او
هم به د خینو نورو لیکوا لو او ښو ر خینو لنډ لنډ نظریاب د لته ولاندی کړو :
خواند میرله « نامی » کې لیکلی چې :

« اړجه له مصورو ان کاډل و هنروزان ډاډل جامیع و سرتاب این او را ف سرقه (« وقع « ظهیره ») ایمه
صور و مظہر نوادره نه دا دراهم صافی اعتقاده الک کې میمالکه « جنت و وداد استاد
کمال الدین بهزاد است ۶

(۱) اف: مجله هنر و مردم ۱۹۷۰ گزیده پنج ب: حالات هنروزان ۲ پنج

مشنوی :

ما نی قلم خجسته آثار
نیکو شیم حمیده اطوا و
استاد دنرو رای عالم
دوفن هنر و دی ملسم
سنانی بزمان او فسانه
جان داده بصورت جمادی
و یعنی نه از سرگزار است
با و را گرسنیا بد از من
بنگر صور بدیع اوصاف
افزو د کمال این صحایف
در صور خط و حسن تصویر
زینان ورقی نیافت تحریر
دنبی شایه تکلف و غایله تخلف تا صفحه خوبان گلزار ازیحان خط مشکل آثار
آریش باقته مشا به خطوط که درین مرقع مرقوم است قلم بر صفحه کاغذ نهاده و تامیق
سیهور بصورت نور اشان ماه و پور مصیر گشته پر توعور همچوین مدن بصور برای مثال
صور یکه اینا و دق را مزین دارد نیقتاده هر قدر که غواص قلم گوهر
پاراز بجهه دوات ساحن این اورق رسانیده دریست گرانیها و هر صورت که
محنون خاطرگرا دست مأثر از لوح دل بر صحایف این کتاب نقل نموده
حرر بست روح افزای.

قطعه :

هیگوئی را د که در بحر خوشابی
پرورد اند جمله درین بعتر حاصل است

هچون جمال مشعله افروز دیده هاست . هچون وصال خرسی اند وزهره لست
وچون تعریف لطفا فت آن در رثین و توصیف نفا است آن صور بدایع
آین پایه هر بیما یه و پیشه هربی توشه نیست قلم مشکین رقم با این داده
ربا عیکه در منح جانب استادی گفته شده اختصار می نماید و هی هدایه :
سری قلمت تا بجهان چهره کشاد بر چهره مانی رقم نسخ نهاد
بس طبع که صورت نکو زاد ازو طبع تولی از همه آنها بهزاد (۱)
قاضی احمدچی دبهزاد معاصرو په خپلو رساله «خوشنویسان و نقاشان» کی دادوه
شعره د بهزاد په ستاینه کی راوی :

استاد زبانه حضرت بهزاد است کی داده هنروری به عالم دا داست
کم زاد بسان مانی از مادر دهر البته که بهزاد ازو بهزاد است

نگار ز خالش بجا بک روی بهاست از قلم گیری مانوی
ا گرمانی از او خبرداشتی از او طرح اندازه برد اشتبه
بود صورت سرخ او د لپذیر چو مرغ سیاه شده روح گید (۲)

ظهر الدین با بر پنجه (با برنامه) کی دبهزاد به باب داسی لیکی
«از صور زران بهزاد بود کاره صوری را بسیار ناز که میکرده ، این چهره آرایی ریش را بد

(۱) الف: بیوست مقاله قزوینی ۶۸۰-۷۲۰ مخونه

ب: صور تگران و خوشنویسان هرات در عصر تیموریان ۲۰۰-۲۷۰ مخونه

(۲) صور تگران و خوشنویسان هرات در عصر تیموریان ۱۷۰ مخ

اود ۱۳۱۷ کال د کا بل سالنامه ۹۳۴ مخ

سیکشیده... خبغب اور ابسیار کلان سیکشیده آدم ریشد از راخوب چهره کشای
میکرده» (۱) دعالم آرای عباسی خاوند بهزاد ادبی متناینه کنی:

«در آن حین اوراق زمانه بوجود ایشان از تزهیب و تزیین داشت شعر:

نگارنده نقاش بهزاد دست

صریر سخن راچنین نقشی نسبت «

پیالیکلی:

«استاد بهزاد و استاد سلطان محمد درین فن شریف (نقاشی) طاقدود و نزا کت
قلم شهره آفاق» (۲)

حاجی سیزاعبدالمحیمد خان «دچهره نما» در چهاردهمین چلوونگی به خپل کتاب «پیدا ایشان
خط و خطاطان» کی داستاد بهزاد په باب داسی لیکلی:

«استاد بهزاد یکی از مقام خرقن نهم بوده که دیده روزگار ساندش نمایده و مادرد هر همچون
فرزندی حاوی کمالات و عدیده و هنرها پسندیده تا کنون نپروردیده نقاشی بوده
بدیل و مذهب کاری بی عدیل» (۳)

د «حالات هنروران» په رساله کنی (۴) استاد بهزاد په دی القابوستایلی سوی دی:

«افضل المتأخرین في فن التصوير، قدوة المتقدمين في التهذيب والتحرير، ناد رالعصر
استاد كمال الدين بهزاد»

---

(۱) پابنامه-فارسی ترجمه ۱۱۵ صفحه

(۲) عالم آرای عباسی-۱۲۷-۱۲۸ صفحه (۳) پیدا یش خط و خطاطان-۱۳۷-۱۳۸ صفحه

(۴) دارالله یوازی یوه دیباچه ده چی دبهرام سیزاصفوی کتابدار مولانا دوست محمد په

۹۹۵۲ کال د نوموری شهزاده پریوده مرقع لیکلی و ۰

پېښتو آريانا دائرة المعارف داستاد بهزاد په باره کې داسی ليکمای :
 «دى دلسومي هجرى پېرى سترنقاش او هنرمندو چى كېتىمىتى بى درنسانس په دوزه يېنى
 په هەمچەن پېرى گىچى په اور پاڭكى مىستظرفە صنایع دترقى اوج تەرسىدلە و دە
 په هرات كى دنقاشى صنعت د کەمال پايانى تەدوساواهولكە «ليورناردونجى» او «رافائل بى»
 اعجاب انگىزە آذارى پەيداگار چۈپىمۇل اوخان تە بى جاۋيدان نومو گاتە(۱)
 خىرى پوهانوھم داستاد بەزادەنراوددە پە هنر كى اېتكار ستايىلى دىچى، شەھۋاپى
 دا پوهان دى :

فرانسوی زەنگى گروسمە، آلمانى دكتور كەتل، فرانسوی موسىي و هوارت دپارىمىن دشرقى
 ژۇپە مەرسە كى دفالوسى شەونىكى، موسيوبلوشە دپاريس دەلى كشاپتون كشاپدار
 او فرانسوی موسىي ناوتىن استاد بەزادە داسى سقا بى :
 «كەنخەم كەمال الدەين بەزادە بوبەجىما اوپە يولى وخت كى زۇند كاۋەخوپىاھم
 دەدە مقام دەرنىڭ دنامىتونقا شا نۇ لىكە «ڙانفو كە» او «مەلنەنگ» او نورولە مقام
 خىچە كېتىھ نە دى .

استاد بەزادە چى تقرىيابە ۱۵۲۷ م كال كى مىرىدى پە خەپھىياد كى دەھەنە
 پا چا پە خوار د رەنەستەر كەورتە كەتل اوپىرە ئېپرە مەھربانە و ئىلکە رەۋائىل چى
 پە روم كى ايتا لويا نولە خوا دا حىرام مورد واونەن ئەنجل كېدە بەزادەم پەخەپھى
 وطن كى دوطنۇ الوزرۇتە ورتپروا د دەدسىپ بى پە ورخ د صنعت پېژند ونکو ويراو
 قاڭىز دومنە زىيات چى سارى بى ھېزلىرى لىيدلى شوي دى

د بهزاد قامی تصویر و نهاد «فوکه» د هنر و تصویر و روبه خنگ کی چی په شاپنگلی کی دی او د «کربلاان» د هنر و تصویر و روبه خنگ کی چی په «وینز» کی دی او یاد «رنده اذرو» د هنر مشهوری خطی نسخه په خنگ کی چه دونین امپراتوری په کتابه دون کی ده اینسورل کپد ای سی .

دا چی د فرنگی استادا نود آذار روحی اغیزی سمه کنه دی له خینوچه و خیخه پرم و زیارتی او قیمتی وی خواپه دی سبب دی چی د هنر موضوع او منهوم در کرک زمود د دهان غود پاره آسازه دی او د هنر و نشانه او په انجو زموده احمسا ساتو سره سه او زه و ز رو تهندی دی، کنه وی صنعت کاری له نظره او په تیره بیهاد ترئین او بشکلا له مخنی او درنگو د گیو ن او استعمال او دهینا تورود کار د بشپړ و لی له کبله کټه هسته: نوسرو استاد ازو آذار په خبر او بلکه تر هنر و زیات دی «(۱)

د کترج، کریم تی ویله ن هم لیکلی چی:

«بهزاد (دده شاگردان او معاصران) د زمان اعجوبه او د خپل عصر استاد بولی خوبه له دی جهنه چی په مینا تو جوزولو کمی بې نوی سکت ایجاد کړی بلکه له دی سبب چی د صنعت د هنر د تولوچیه اتو سره بشپړ کړی دی «(۲)

د کیرس، دیه اندهم بهزاد د هنر د عصر له عجائب خیخه ګنی «(۳)

(۱) صورتگران و خوشنویه ان هرات در عصر تیموریان - ۲۰۰ مخ

(۲) تاریخ صنایع ایران - ۱۷۱ مخ

(۳) درآریانا مجله - ۹۷ - ۲۰۰ گنه - ۲۰۰ مخ

د بجهز ای د سبک مهمن خصوصیتتو نه :

لکه کار کیسمنی و دلمن چن ویل و یه زادیوازی له دی جهنه د زمان اعجوبه او د خپل
عمه استاد نه چن په مهنا تو رکی یې سبک کیا یه جاد کپی، بلکه له دی سبیه هم و، چی ده
د خپل وخت منعت د هنگه د قولو جزئیا تو سره د کمال د پای پوری ته سولی
و شپر کپی و، او دده په هری آزارو کی داخو هم خصوصیتونه خر گندشیو ولی
سوی دی :

لی پری: د تصریف په لیکوا و خطو کی بشپردقت او سمو ن.
دو هم: در نگو د چیلوزود د گلهون او قر کیب په وسیله په شگفت انگیزه تو هد اش خاصو
بني، قیافی او خهري دوضع بشوول .

در هم: د تصریف په اشارا تو او حركاتو پوهبدل :

خارم: خیز، گلا، سه ظرو او ریخو او دلمه دورانگو په انځورو لوکی ظرافت او بشګلا.
پنهنهم: راز رازه برو رنگو تر منځ توافق راوستقل لکه سرمه تی شین فیروزه بی، سور،
زیدونی، زید قههه یې اونور چی سره زر او سپین زر هم پکښی کاربدل .
شهرم: د خولی بنی، زی خواوسته گو پرخی خراسانی شهره او بنه ایستقل، چی د هرات
ههی، که زبین د چې بنی د هنرله اغیزو خجنه آزاد کړ، او خپل هیوادنی رنگی یې ور
کړي دی .

اووم: دودانیو او دیوالو، فوشواو گلانو او ده جاسو د تز نیماتو او دراز راز کاره،
د به نا په ترسیم کی خاصی و نگه ریزه کاري انځور ول اونور ...

په دی تو ګه د استاد بهزاد سبک د هنگه یخا ذکر په خصوصیت تو سره د ده په ژوندا او تردد و روسته

دوسره شهرت و سوندچی د هرات دهتری مکتب پرخای «د بهزاده‌ی هنری مکتب»

و باله سو (۱)

د بهزاده‌ی هنری آثار:

۱- ادبهزاده‌ی آثار در اینجا از موزیم کی و خوله بله مرغه دکور نیو شخروا و اعضا شما

۲- د بهزاده زاده از راونه نمایان په موزیم کی و خوله بله مرغه دکور نیو شخروا و اعضا شما

۳- شما تو له که بلده هنری خجده د مولا زاج اسی «سلامان وابسال» و چی د سلطان علن خوشنویس

۴- سوی چی بوله هنری خجده د مولا زاج اسی «سلامان وابسال» و چی د سلطان علن خوشنویس

۵- خیاسته اخ سوی اونفاشی او از خورونه او نه تن میناتورونه او د خلیه او حواشی و زرنگاری

۶- بی د استاد بهزاده په لاس کنهای سوی وو او بیل بشکلی اثر «مرقعات» «پا بهارستان

۷- بهزاده و چی د هرات د سلطان مجلسه ونه بی په راز راز صور تو او میناتورو و (۱) بیل

۸- بشکلی تو گاه ترسیم کرپی و ددی بشکلی از ری خلوبیه سر قعه چی پریوه خواهی د استاد بهزاده

۹- بشکلی او ذنپس ک راو پریله خواهی دهنه و ختن د نومیالیو خطاطا نو د خطاطی او و

۱۰- شنوریستی صنعت او د افغانستان: ادب المظمه په کتابتون بی او هر لولدنه د فرانسوی موسیو

۱۱- فوشه په لاس ورغلی او د یاگر په تو گاه بی د پاریس دلوور Louvre موزیم تهادا کرپی دی.

۱۲- د تیهور د ظفر نامی د کتاب انخور او تذهیب، چی د شرف الدین یزدی

۱۳- په قلم لیکلی سوی او استاد بهزاده له خواهی دهه ازخور او تذهیب سوی د،

۱۴- خبئی سو ر خان وایی چی د ا کتاب همه گه د اکبر نامی کتاب دی

(۱) د هرات د هنری مکتب: ته جو اوده تپره بیاد استاد بهزاده هنری مکتب دشوارت

او په نژدی هی وادو کی دهنه داغیز و په باب دخیر نو اونفصیل د پاریس د ۱۳۷۵ هش

کل: آریانا مجلی ۲۸۰، ۲۸۱، ۲۸۲، ۲۸۳ و کی د بهاغلی ذیره روی لیکنی ته رجوع وسی

چې د بر دزوی ه، ایون پهشاھی کتابتون بی اړه درلودله - داروپا متحصصون
ددی کتاب دار زېټ په باب لیکلی چې د دنیاله ډېرو از پښتنا کوکتا بو خخه
د چې په ۱۴۵۳ م بشپړو سوی دی ۰

۳- دغې پېشت هرات چې د استاد بهزاد ډپرقدراوسټاينې ور اثرګنل سوی دی.
۴- دامیرخسرو ده اوی دخمهه کتاب: ډوقوک چې په ۱۴۹۶ م کی لیکلی سوی
اوداسته بهزاد دلاس سمهیناتوره لري.

۵- دضیوا کئه تصویر پر: بهزادله شهکارو خخه بلل سوی، چې په ۱۵۳۷ م کال یوتن
کاظم ذمن د صنعت ګرانبد بد یعه آزارو یه ترڅ کی صفوی شاه طهماسب ته وراندي کېږي و.
۶- هر قز داریخ تیمور: چې په ۱۴۶۷ م کال بشپړو او تصویرونه بهزاد له ډپر
پخوانیو او مشهورو آزارو خخه دی. د کتاب «درونه ګروسه» د لیکنی له مخنی او سن د
اسیریکا د بوستون په نوزیم کی خوندي دی ۰

۷- د سهلی د بوستان پوهنځه: چې په ۱۴۸۷ م کی لیکلی سوی او دقاھري په نوزیم
کی سته رونه ګروسه په خپل کیاب «د شرق مدنیة وونه» کی لیکلای چې په یا ٿو کی
دخوښی بزهونه ایده له، تیام جلسونه او د یوسمه، جد داخلی جورنیت ترسیم سوی دی
چې هر تصویر بی دوسامی شهکار دی ۰

۸- بهزاد دلاس سمهیناتورونه: دامیناتورونه د امیر خسرو د دیوان په یوه
نسخه کی چې ۱۴۹۶ م کال لیکلی سو، کبیل سوی او د برلن په ملي
کتابتون کی سته دامیناتورونه بهزاد په نگارخانه او هله چې ځینې بهنابی
پنځله د استاد بهزاد دلاس وي ۰

۹- د سلطان حسین سیرزاده تصویر: دا هم د استاد بهزاد ادله شا هکارو خخه ګنلی سوی دی

او لوپريي تمهى دردي چي به هنخه کي ديوه سپری قول ظاهري او باطنی خصوصيات
هڪسيونولی سوي دي، او درونه گروسه په قول داستاد بهزاددي تصویر او دنورو
هخایيو استادانو د تمهی پېرو ترمنځ هغئي تو پېر سته لکه دارو پاداوسینونقا شانو د آثار او
د (ڙان ٺو کاه) یا « فرانسوا کلاوه » دلاسي تمهی پېرو ترمنځ چي لپه کيبي د اتصویر د مار
تین د ڪلڪيون جزو دي .

۰-۱-ندی، بندی شهزاده تمهی پېرو د مارتن په عقیله د میناتور د آق ٿيونلود پېر د روستنی
مشرتمه و پردي چي په ۱۵۰۲ م کال د صفویانو په لاس وزلی سوي دي او وسی دا
میناتور د دو دouet په ڪلڪيون کي خوندی دي .

۱-دمزاد آق ٿيونلو تصویر : -

چي د Koechlin په ڪلڪيون کي سته ۱

۲- خمسه نظامي : - چي په ۱۳۳۷ م کي ليکلی سوي او دلندين په برتش مو زيم
کي خوندی ده .

۳- د بهزاد د چيني تصویرونه : دايوه پېره بنکلي نسخه ده چي په ۱۱۱۰ م کال د هرات
په شارکي د سلطان حسین سيرازد کتابتون د پاره استنساخ سوي ده او وس دلندين برتش
مو زيم په کتابتون کي خوندی ده .

۴- ڀونه بنکلي تابلو: د پرسلى يوه روح خوشالونکي د پېره بنکلي تابلوه چي تراوسه پي
بنکاري ندي ليدلی سوي دي او استاد بهزاد د خپل هيوا د پرسلى روپانه او خوشالونکي
منظره ترسیم کړي ده .

۵- دليلي او مجنون میناتور ونه : د پرسپو رګ په مو زيم کي يوشمير میناتور ونه سته
چي د استاد بهزاد ده پروپيو آثار و خشخه گپل کېږي، او د ليلا او مجنون قصه په د پېره جډا به
توګه ترسیموي .

۶- یوشکلی تصویر: بهزاد په قلم په ۱۹۳۱ م کال په لندن کی دایران دصنا یعو په ندارتون کی اینبو ولی سوی و چی دشیراز په موزیم اوہری. ددی تصویر سره داستاد بهزاد په خپل خط داسی لیکلی سوی دی :

« این رقصی است بدیع مشعر از مضمون افلا ینظرون الی الابل کیف خلقت، که هم شکسته نهاد فقیر نامزاد بهزاد بعداز وصول عمر بذجه هفتادو تجربه توی درین امرافتاد» په دی تصویر کی یواو بش لیده کییری چی سهاربی دیوه بوده اسری په لاس کی دی او غواصی هغه چوک کړی .

۱۷- تیمور نامه: چی د استاد سلطان علی په خط لیکلی سوی او داستاد بهزاد په انځور او نقش شکلی کړه سوی ده. د اتیمو ر نامه دمولانا هاتفي اثرو.

۱۸- خمسه نظامی: چی په ۸۲۶ ه کی لیکلی سوی او قول تصویر ونه بې داستاد بهزاد په قلم دی چې په زلمیتوب کی بې کښلی دی. او د انسخه او سنده دلندن په بریش موزیم کی خوندی ده.

۱۹- د سعدی گلستان: دلندن په هنري ندارتون کی د مصر دملیه کتابتون له خواد گلستان یوه خطی نسخه و لیدله سوھ چی قول تصویر ونه بې د بهزاد په قلم وو، او د مصوری شهکار باله کیید. د تصویر و د کبلو کلونه ۸۹۳-۸۹۲ ه هو.

۲۰- د اوپنا نود جنګ منظره: دا شکلی منظره او ستاد بهزاد په اوپا کلنی کی کښلې ده او د ایران په یوه کتابتون کی سته .

۲۱- د مولانا جاسی تصویر: د مولانا جاسی یو تصویر د استاد بهزاد په قلم د حضرت رضا په کتابتون کی سته، چی د هغه له مسخی بیهاد هند د چهان ګیردد بار مصور « دولت » نومی هغه تصویر نکل کړی دی او په پای کی بې لیکلی دی :

« عامله کمترین خانه زادان دولت جهان ګیرشاھی از عمل استاد بهزاد نهود »

۲۲- خمسه نظامی: یوه بشکلی نسخه و مچی بشاغلی نعمی په کابل کی د سلطان علی په خط

او داستاد بهزاد دلاس: تصویر او و مینا توروسه دهه وخت دیزیره کتابتون
کی لیدله وه (۱)

۲۳ داستانبول په سرای یلدزکی هم داستاد بهزاد دلاس بدیعه آثار سته چی
« ایننا کئی بیگه » ذوی فاضل په استانا نبول کی یوه رساله دبهزاد دآثار و په نامه
په فرانسوی ژبه ور باندی لیکلی ده .

۲۴ بیوی بودی او یوه زلمی تصویره چی دغره په لنهه ئی دسینه پر غاره هنگاری او د
استاد بهزاد لاس ایکه زینه دات تصویر دامريکا دنیو یا وک دکور گیان دنفیس و
آنار په مجموعه کی خوندی دی .

۲۵ بهرام گوره: زینه تورودی چی دبهرام گورده کار په حال کی بشی او داستاد بهزاد
لاسلیکه لاری او دستیتروپولین په موزیم کی دی .

۲۶ دشاه طهماسب د زلمه یوب رسم :

چی شاه طهه، اسب و نی ته ختلی ناست دی دارسم دفرانسی دلوربه موزیم کی دی .

۲۷ او زبک مهد شیبانی تصویر : چی د « العبد بهزاد » لاسلیکه لری .

۲۸ شهارس مینه توره: چی جهانگیر همه بهزاد ته منه و بکری دی

په این چی پخبله بهزاد او باد بهزاد دشاگردانو له کشنلی سوی وی .

۲۹ دحافظ شیرازی د دیوان سرلوحه :

۳۰ دیوه سه جدد جوړت تصویر :

په ۱۳۶۰ م کی چی به پوستون کی سته :

---

(۱) صور تگران و خوشنویسان هرات ۱۳۶۳ م مخ

او داسن نور داستاد بهزاد آذار چی دنپی په مشهورو موزیمهوکی خوندی دی
مأخذونه :

۱- صورتگران و خوشبوسان هرات در عصر تیموریان تالیف مرحوم نعیمی ۰۱ مخ

۲- هزره عهد تیموریان - دبوهاند حبیبی - ۵۲ مخ

۳- آریانام مجله - ۳۳۷۷ د، هش کمال ۲۷۹ گنبد ۳۳۷۸۰ اواز ۲۸۱ گذبی

دشاغای بحمدانور نیر هروی لیکنه ۶۶ گنبد ۷ / مخ

۴- حبیب السیر جز سچ ۳ ۳۹۲ مخ

۵- سرآمد ان هنر - ۹ مخ

۶- تاریخ صنایع ایران - ۱۹۳ مخ

۷- رهنمان صنایع اسلامی - ۵۸ مخ

۸- گلستان هنر - دبوهند حبیبی پهحواله - ۱۳۳ مخ

حالات هنروزان - ۲۹ مخ

۹- زیست بقایه قزین - ۲۶۸، ۲۷۲، ۲۷۳، ۲۷۴ مخونه ۱۱ - بازنامه - پارسی ترجمه - ۱۵ مخ

۱۰- دکا بل سالنامه - ۱۷۵، ۱۷۶ اطال - ۳۳۹ مخ

۱۱- عالم آرای عباسی - ۱۲۷ مخ

۱۲- پیدائیں خط و خطاطان

۱۳- پہنچ و آریانا دائرة المعارف - ۷/ ۸۳۰ مخ

۱۴- تاریخ افغانستان - دپرسیسایکس تالیف - ۱/ ۲۷۳ مخ

۱۶۰۳ - بیهشتی هزوی :

میلاناهشتی دهولاذمید گل هروی ورور، اوددری زنی شاعر و سنه طبع اوشه خوی بی

درلود، اک دامیر عایش رنو ایپی په وختو کی بی په هرات کی ژوند کاوه.

ام، رعایشیر ورته «خانقانی بیهشتی» ویل او دابیتونه دده دی :

در که، ندانه هر بی سروها افتاد است این بلائی است که در گردن ما افتاد است

هه، آگم غیره موسم گله ایشگفتن است ساقی نیار باده چه حاجت بگفتن است

شم امشب قرکه ذهنی ارخ آنده کن قیره کردی سجلس ماراسخن کوتاه کن

ما خذ :

موجا لس النفاس - ۸۰۰، ۸۶، ۵۱ مخونه

۱۶۰۴ بیهشت بابا

دا ندان و نگریز په د وهمه جگره کی دانگریز نود لبکرو سره کندها ر

ته، غلای او دیوی ھیبی له کبه لمه په کنده ار کی گود سوی و وروسته دیوه روحی حالت

دور پی به دلو په سبب مجدوب سوی واو دفتر لاس بی هرچاته او بداره او خده پیسی چی

به په لامور تلی په هنفو به بی خوبی رانیوی او پر کو چینیا نویه یشلی :

د کنده ار امورتہ عقیده درلوله، هغه وخت چی سرسونود کنده ار دیکار پور دروا

وازی لبید بزداوته دده دمزار شنگک ته بیو مسجد و دان سو، او وس هم هلهه په تبره بیا

چه، په نه، ردوی طریقی دپیر و اود دغونه هی خای دی او په جهرد کرونہ په کنی کپی.

ما خذ :

د کنده ار شنا هیر - ۹۶ مخ

١٦٠٤- بهکهاری خان پر ملی:

د لو دی سلطان ابراهیم په وختو کی د «سنند عالی» لقب در لود، او به هند کی دلو دیانو د وخت نو میمالی امیر و ، چی بیا دبا بر په امیر انو کی شامل سو . به (٥٩٣٣ق) کال چی باو خهله درنی لبکه کری دهد سلطان میرزا تر مشرقا به لاندی د «بن شاهو خیل» مقابله ته امیر دولی دی هم دیوه امیر په حیث ورسه و .

مأخذونه :

ملودی پینتائنه ۲۸۹- مخ ۲۱۶- پابنامه

١٦٠٥- بهلو لودی (۱):

سلطان بهلو لودی دملک کالا زوی په خنہ شاهو خیل لودی، دلو دی پینتائنه و شاهانو د کهاله خورا زوییالی او ستر سلطان و دده سورهم شاهو خپله لودی پینتائنه او دملک کالا خپله ترله و چی په (٨١٢هـ) کال چی بهلو لوبی پهنس و اولنگواله ته نزدی و خونه پرو زیر پدله مره سو، خو بهلو لوبی لهنسه ژوندی راویسته سو .

په د غه وخت کی د ملک کالا کور دملقان د بشار په «کمانگران»

نوی سیمه کی و ، او سلطان بهلو ل هلتہ په دغه توکه و زپیده .
ولی چی په (٨٢١هـ) کل چی د سلطان بهلو ل اکا «سلطان شاه اسلام خان» د سر هند حاکم سو ، نونور قول و روئنه و رسنه ولارل، بوازی د سلطان بهلو ل پلار ملک کالا چی د ملقان د «دوروالی» د سیعی حاکم و په ملتان کی پاته سو خو چی دنیاز یو پینتائنه سره په یوه جگه کی و وازه سو، او بی سور بهلو ل په کوچینوالی کی بی بلا ره هم سو .

---

(۱) د سلطان بهلو ل د ژوند دا پینتائنه د محترم محقق استاد پو هاند عبدالشکور رشاد د «لودی پینتائنه» له کتابه را اخیستی سوی دی .

هنه و، چی «اطان شاه اسلام خان دبهلول اکاسمددستی دخپل ورور کهول سرهند ته

وروغوبت، بهلول اودهنه د و نوزورو نه « محمد » او « فیروز »

اخوریی دخپل خواخوی اکاترسیوری لاندی په خورانازلوئیدل.

پهاندرشاد لیکلی چی: «شوخ؛ ذکی او بنو کی بلو(بهلول) که خه هم پرتولوگران و

خودمشرخان» (اسلام خان) زړه ورسه ډوبله، دستر ګونورا او دزړه سربی و « خپل زامن بې

ترده پوري هیشخ نه بال، دده هره شوخي او بی ادبی اخوبه بې دده دار تلونکی عروج

پایلامه ګنله نکل کاچی یوهورڅ شوخ نازولی « بلو » د موچنو سره دا کاپر مسله

(جاں نماز) و خوت مسله او هغه هم بپاډ مشرخان مسنه؟! مینځوا او سا هو ګانو پهلا پردا

ترپال، لته پېرجوړسو چواهه چاتراته او خوک، ورته خبېمبدل! اسلام خان چی

دالته پېرولید دوره خواهی و نیولة، دونی بی و ترتل او وی ویل: « نازولی بلو کمکی

دی که زسا پر ککره پینه کښپرو دی پرو انه لری »

د کورنېرسنی او مینځی چی انتظار بې د روډ پر « بلو » به خان خه ناورین و رژوی دخان

دی خبری ته هیښی پاتی سوی، خان چی ددوی هیښتیا ولیدله، وې فرمایل: « تابسی مه

هیښپریء ز په دغه و راره کی هغه رشی او بشپگنی وینم چی د هغوله امله به یوهورڅ د

خورانامه توپه سی او ز موږ د کهاله ستر ګی به پړی لوری وی »

د اسلام خان د آخره آخرونختله کمکی بلو(بلو خان) سو، ملک بهلول، ملک بهلول

فتح خان اوور پسی د ډهلى تولوا ک « سلطان بهلول سو، چی په نیاو(عدل) تدییر

او رعیت پالنه کی بې نوم یوور، اوله نومیالیو پاچه انو خخه و ګانه سو» بهلول چی زلمی

نو پری بې د آسو په سودا ګری لاس پور کی، له پېښتونخوا خخه به بې آسان هندوستان

ته و روستن او خرخول به بې، په دی اکا رکی بې روپی و ګټلې سودا ګری بې پرمخ

ولاره او ورسه ورسه تجربه هم پیدا کړه خلک پر راغونیسوسه او د کاروان مشر سو.

پهاندرشاد لیکلی چی:

« نکل کا: یو وخت بلونخان (بهلول خان) له پېښتونخوا خخه دراستې د لوپه لاره کی

کی چی د حسین خا بن پشتانه زوی قطب خان (چی بیا د بهلو ل په پاچهی کی لوی امیر سو) او د بهلو خان خپل اکا «ملک فیروز» هم و رسره مله وو «سامانی» ته راغی او پریوه باوله ستانه نه چی «سید انام» یا «سید این انام» نویید پیش سو باوله ستانه ورتنه وویل: «په تاسو کی داسی خوک ستنه چی دده لی پاچهی په دوزرو (۲۰۰۰) چلندا وتنگورانیسی؟» قطب خان او فیروز خان شه ونده وویل خو بلخان خپل اسیانی چی یو زرو شپرسو تندگی پکنی. وی دستانه سید میخی ته کتببیو وله او په خورا ادب بی ورتنه وویل چی: «تردی زیاتی نه لرم» مجنذوب سید اسیانی واخیستله او وی فرمایل: «دده لی پاچهی دی مبارکه وه! دادوه مله به دی هندوخت نوکران وی!»

بلخان دده لی پاچهی په (۱۶۰۰) تندگی رانیوله او د مجنذوب سید راهای خید، پرلاری ملکو و کپرپرو خندل او نا خوالی بی ورتنه و کپلی بلخان خواب و رکا:

دارویی تول عمرنه بسپدابی دلبر وورخو خوری و که د بزر گ ستانه وینا ترسرسه سو خورا ار ز انه سود اسی کری ده او که نه دیوه فقیر سید خدمت می و کاوه دا هم ثواب لری «په دغه هلاچی د بلخان کاروان ده لی ته و رسید، له پهنتونخوا شخه راوستلی آسان په شه تیار کپل او د خپل اکا «اسلام خان» په وسیله بی دده لی د پاچا سلطان مخدشه اه (۸۴۷-۸۳۷ هق) حضور ته و روستل سلطان تول آسان خوش کپل او د پنجاب دیو پیاغی سیمی دیو کال په مالیه بی خیینی را نیوله د سلطان مخدشه په کمزوری پاچهی کی د پری سیمی ددی نه وی چه مالیه تو لولو ته لاخه بلکه په همدغه نامه دی خوک متراگی و رسکا و کپری، خسیلبو خسان او ملکو و بی پاچاهی سنبید و ا خیست او هغی سیمی ته بی د مالیا تودتو لولو د پاره دو نه پشتانه ولپرل مالیه تولوونکی پشتانه هلتنه د پر و خورول سول، په یو چم یه غورونه تری راخلاص کپل او تر بلخانه بی خانوتیه را ورسول، بلخان چی په نکل

خبر سونو خپل اکا «اسلام خان» ته بی وویل: «زو پخپله هنگی سیمی ته حنم، خوهله
چی هر شه و سو پاچابه بیا خنه نه واپی!» اسلام خان چی دبلو خان دا خبره پاچاته
و رسوله، پاچا په خورا خوبی و مبنای اووپی فرمایل: «که ستاو راره هنگی اغیانوته ایدا در کپری او بیرته بی ایل کپری نوزه به هنگه سیمه در -
سته ده ته ورو بختنم او خه چی ولجه او بند بیان په لاس ورسی هنگه دی هم توں ددهوی «
زمی بلو خان ته چی د پاچادا پیغام ورسد، نوملاپی و تې لاه او دیوپی دلی توریالیو پښتو
سره هنگی یاغی سیمی ته منځ و نیو، توں یا غیان بی ایل کپرل د کال مایله بی راغونه کپه
او ده پرول جو او بندیانو سره په جګک مغزی بریالی دهلى ته ستون سو.

اسلام خان چی د نازولی و راهه (بلو) داتوره ولید له له خوبی په کمیسه کمی نه
خانیده سملستی بی خپله نازولی، لور «شمسه» ور کپه او ورا ره «بلو» نې زوم هم سو.
سلطان هد شاه چی د پنځه خلوپښت کلن بلو خان داتوره او بیرانه ولید له سودا کپری بی
پرېښو له هنگه سیمه او خونوری ور پوری سیمی بی دجا ګیر په توګه د «ملک بھلول»
د خطاب به سره ورو بختنلی، په دې دول نود (۸۳۸ هق) کال په پای کی بلو خان «ملک
بھلول» سو، او په پنجاچاب کمی بی خپل جا ګیر و موند.

ملک بھلول خپل سپا هیان د پربشه روزل، کال په کال به بی نیوی سپا هیان نیوی
و تررو زنی و روسته به بی د سلطان هد شاه تر حضور تیرو، سلطان به د ملک بھلول فوځی
تنظیم او روزنه دې مستایله او د نویو سپا هیا نو د خوش دهاره به بی نوری نوی سیمی د
جا ګیر په توګه ور کولی، په دی دول و رورود لا هور دشاو خوا سیمی تویی دده په جا ګیر
کی را خلای.

ملک بھلول چی د اسی ژردو مره لوری درجی ته ورسپد هنگه مجدوب سید خبری بی زړه ته
ولوپدالی، له بی خوا خپل ورڅه ورڅه زیاتیدونکی قوت او له بلی خوا د سلطان هد شاه
کم واکی (چی ده هلی په شل میلی کې امیر انو ورزته د خلوا کمی نفاري و هلی) د هندو -
ستان د پاچه هی خیال ور پیدا کړو او جا ګه دار ملک بھلول د تاج و تخت په فکر کمی سو.

د (۸۸۰ هق) کال پهشا و خواکی دسرهندوا کمن «سلطان شاه اسلام خان» وسی، که
خه هم اسلام خان خپل زامن اوورونه لرل، خوکه چه دقایق اقبال ستوری بی دخیل و داره
او زوم «ملک بهلول» په تندی کی لیده نوملک بهلول بی په خپل نیابت تا گلی و ملک بهلول
هم اکادو صیت سرمسم دسرهند حکومت واکه په لاس کی واخیست، خود بر ژر دخیل
بل اکاملک فیروز او خپل تر بود (داسلام خان زوی قطب خان) دمخالفت
اور قابط سره مخامنخ سو .

ملک فیروز بی ژردخان کراوقطب خان چی خان دسرهند حکومت او جاگیر رشتینی
وارث گانه او د بهلول سوت بی هم پیچلای نسای، نود دهلهی د پacha «سلطان محمدشاه»
دریارته ولاړونیاو (داد) بی وغوبت .

سلطان ته (چی دلود یوانتفاق او دملک بهلول دونه ترقی او واکمنی نه غوشتله)
نوچه پلمه په گوتور غله سمدستی بی په (۸۸۳ هق) کال یوتکه لښکر دملک سکندر
«تحفه» په مشری دملک بهلول خپلو لره سرهند ته ولپره .

له دی خود دهلهی لښکری د ملک سکندر په مشری سرهند ته و خوچبدلې
اوله بلی خوا د سلطان محمدشاه په امر جسرت گکهرد خپل قا م سره
په سرهند را غنی ع، په پښتو مځکه سره سوه، د سرهند دشاو خوا غر و ته
وختن - هنه و چی دملک سکندر تحفه او جسرت گکهر لښکری په سرهند کی سره
يوځای سوې او پښتو ته بی داسی حالونه و رو لپول :

«تاسی خهدو مره ګناه ګپه چی سینی مو توری په یښی دی او تور و غر و ته
ختلی یاست؟ د اکار دکر و نه و، په خبر و دامشکل حلیدای شو ای - »

دې خبر و د پښتو په سپه خلو زرو کی اثر و کا، او دلود یو پښتو سین
د بیری مشر «ملک فیروز» د غلیمانو په خد راو قسمو تپر ووت، خپل زوی
«شاهین خان» او و راره «ملک بهلول» بی له ګکلو او لښکر و سره پېښو ل،
په خپله دشوتنو نور و مېړ و سره ملک سکندر «تحفه» او جسرت گکهر ته ور غنی

خوتر پوښتني او گرو پېوئي د مخدونیوں سو، او ملکرى بې ووژل سول۔
ددهلى او گکھر لېنگىري په شاهين خان او ملک بھلول پسى وو تلي، شاهين
خان ديوې ھلى پېښتو سره د غليم دمغ نيوى دپاره پاته سو، او ملک بھلول
گلهى دغرو شو کو ته و خچزو لې، ددهلى او گکھر لېنگىري پرشا هين خان
پېښى سوې، چنگك وښت دپر تور يالى زلمى او پچله شاهين خان ووژل
سول، او پاته پېستانه بند يان سول، د پېښتو زلميو گکھر سر هندته يوروی
سوې

نکل، کاچى جسرت گکھر ددغى سوېي په مناسبت په سر هند کى در بازو گېر،
او دملک فير و زلودى خىخه بې دھرى گکھرى نوم او نېبان پوښته، په دې لې کى
دشاهين خان سر هم را ورە سو، ملک فيروز ويل: «دانه پېژنم!». غليمانو
ھەنگەر گکھر دملک بھلول گنله او له هرى خوابى دېمېر انى، زۇر تىيا، او
تىنگكار ستايىنى شروع سوې، ملک فيروز چى داستايىنى واور پىلې لېمە بې.
لاندە سول او دجسرت په خواب گىنى بې ويل: «دا گکھر زما د تور يالى زوى
شاهين خان دە! جسرت ورتە و ويل: «ماو يل نەچى په مېر انه به نې سوې نەوي،
فېرۇز پە خور امتانت ورتە و ويل: «ماو يل نەچى په مېر انه به نې سوې نەوي،
پېغۇر بەرا تە پاتەسى، او او س چى بھلول زمرى ژوندى دى دادەيم چى
ددغۇ خىالور و چىلمۇ دتودو ينۋەر بەنە پا تېرىپى» جسرت د پېښتو تېچپلۇ
و رۆستە پېنجاب تە ولار، سر هند بې د دەھلى لېنگىر او ملک سکند ر تحفه
تە پەپنۈد او د پېښتو بندىيان چى ملک فيرۇز هم پېكتىنى و، ددهلى در بار تە
ولېپىل سول.

يو ازى ملک بھلول دغرو پە خو كو كى لالهاندە او خېلى گىز زېد، پەزىز و
لېنگىري بې تار پە تار سوې، نېڭىلا لى او چىنگىيالى ياران بېي ياد دېشىت نۇلە
لاسە د گۈرۈ تورى خاورى خۈرمۇ لې چى گکھر بې بە كەلەمنار و كى نېتىنى وې

او يايپه زندانو کي پراته وو . خوييامن مخپلي مگر تور يالي بهلوول خپل
 همت له لاسه ورنه کر ، مخکني آرام نهور کاوه ، دوري هيسته يي ٻورو
 دارو کر ، خه تو ر يالي مېرونه يي بيا پرخان راغونه کرول ، پر پاچاهي حدود
 و بهيپ ناتارونه جوروول او هفه سيمى به يي تلاکولي . به دغۇ و ختو کي
 يي ملک فيروز اکاهم ددهلى لە زندانه و رو تبتد او قطب خان تر بور يي
 هم د خپل کماله او تپير نوره دابه ورخ و نه سهلاي سواي او ددهلى ذ
 پاچاهي تر در بابي دقام دنگياليو سره تور غزونه او دپاچاهي تو ر ، لوبي
 او تندی غوره کري چكه نومخپلي بهلوول يو ڏاوه او مروج بهلوول سو ، په سر هند
 يي بر يد و کا ، دسر هند پاچاهي حاكم يي ددهلى در بارته په پناه ورلوجبور
 کر ، او دسر هند او شاو خوا تللى واک يي ياموند ، او مخپلي پښتنه بيا پر خپل
 بور سوول . ددهلى در بارچي دسر هند په نيو لو خبر سو ، سمدستي يي د وزير
 الممالک نائب السلطنه حاجي شرقى (چى د سرمع افغان مؤلف حاجي شدنى
 ليکلى) او په حسام خان ملقبو ، ترمشر تابه لاندى ددهلى در نې لېتكري د
 لو ديو پښتنو مخپلو لره دسر هند لورته و خوچولى .
 مدبر ملک بهلوول چى دمخده يي لاددهلى دلېتكري و مقابلى ته ليشى غښتلى
 وي له هغى خوا ديوه ليو مگر تور يالي ، تکره ، منظم او دانتقام له جذبې دك
 لېتكري سره مخ پر ددهلى رار و ان سو . دېنچاب د «سادهورې» يا «شاھپور» او خضر
 آباد دسيمو تر منځ په «کړه» يا «لده» نومى ځای کي لېتكري سره مخاخن سولې
 ګلکچنگ و نښت ، دبهلوول لېتكري و داسي توره و کړه چى غلیما نوبه لاتر
 دېره يادوله ، او پښتنو مخليو دملک سکندرد چنگ د خپلو نا مراد و مخمينو
 پوريو په دوه واخیست ، ددهلى لېتكري و ماتې و ڪسپه او نائب السلطنه
 حسام خان وزير الممالک په تېښته ددهلى ته تر پلل ؛ بر يالي ملک بهلوول تر پانى
 پته پوري تولى سيمى و نيو لې او سوبه وري له ڏيئر و ولجو او بند يا نو سره

سرهند ستون سو، او س نوغنېتلى بھلول هرچاومانه، او دخپل اکارېتى انى خلف سو، او د پانى پت پەمیسو كى بى تقرىي باخپلواك حکومت جور كى، چى يىا د دھلى پاچىمى ورتەخولەچولەنە كىرى سو.

خويياهم بھلول تە ددە تدبیر دالجازە ورنە كىره چى ددھلى ددربار سره مناسبات خىپروساٽى، نوخىكە بى د سلطان محمد شاه حضورتە ولىكىل :

«زە دپاچىا هەنە پخوانى نو كرىم، خود حسام خان وزير پە ژوند زما او ددھلى ددربار تە منىخ دمناسباتو دېنە كېدلۇ ھيلە نەسى كىدلاي - كەپاچا دغە خنە(حسام خان) پەمرگ لە منىخە و باسى او خاي بى «حميد خان» تىسى(۱) و سەيارى نوزە بەدپخواپە شان دپاچا ھر حكم تەغارە پەدم» سلطان محمد شاه چى دغېتلى او تۈرپالى بھلول دىغە خلصانەلىك ولوست نوبى خە تاملە بى ومانە او حسام خان وزيرى (چى دابۇل الفضل پەقول ددە دپاچىي رونق و) ووازە اووزارت بى حميد خان تە وسپارە(۲) او هم بى سەدىستى ملک بھلول تە «دفع خان ملک بھلول» خطاب ورولپۇر، دده مىرىانە او تۈرپى بى دېرە وستايىلە خنگە چى لە بىي خوابە خپىلە دا خطاب معمولى خطاب نە و اولە بلى خوابى دملک بھلول د سرهند بىر حکومت او جاگىر دارى پاچاھى مەھرولىغا و تو د ملک بھلول د را تلو نكۇ ھيلو د پارە بى هم و رېرائىسىت، خىكە چى دى پو ھيلە چى ددھلى لە عياش او كىمزۇرى پاچاخىخە د حسام خان غۇندى باتجرىيە و زىرىپە ژوند دپاچىي دنیولو پەلارە كى سوبەندە و كەۋەھم دېرى وينى بايد بەيدلى واي او دېرى خوارى گاللى سوی واي.

(۱) شو كىت افغان دغە حميد خان ھم لودى گنى .

(۲) د تارىخ داودى مؤلف دغە پېپىنە دەڭىشە دزوى علاء الدین پە وختۇ كى راپىزى مىگەنۇر تارىخخونە داپېپىنە دەڭىشە پە زمانە كى گنى او دغە چاود سلطان محمد شاه او ملک بھلول دروغى سبب بولى .

مدبر ملک بهلول په یوه غشی دوپی نخبنی وویشتلى، یوبی دخپلی لاری شخنه حسام-
خان غوندی سنگرهایسته کرہ اوبل بی دخپل لاس سپی «حميدخان» وزیر کو، او
حقیقتاً د حميدخان وزارت د بهلول د پاچه یه تیبه سوه، او هر لورته دلود بود و رپیل سو،
هره سیمه چی به بی غوشته هغه به بی نیوله، خوک بی سخی ته در بدای
نه سوه، او «فتح خان ملک بهلول» هسی تش په نامه دده هلی ترواک لاندی
او، اود سلطان محمد شاه کمزوری دی حدته ورسپله چی دده خپل امیران پرزرو رسول او
د «میوات» امیرانود «مالوی» پاچا خلجنی سلطان محمود (۸۳۹-۸۷۳ ه) پرده هلی باندی
د برید د پاره راویاله، او سلطان محمود هم چی له خدا یه دا غوشته، د (۸۳۴ ه) کال په
پای کی بی لبکری پرده هلی راو بھولی.

سلطان محمد شاه چی دفتح خان ملک بهلول پر توره او زده ورتوب وی ساد رو دله تو خکه بی
سدستی هنه له سر هنده د مالوی دلبکر و مقابله ته راو غوشت - ملک بهلول هم دخپل
شلو زرو غشتلو جگر نو سره (چی خورلس زده بی یوازی پستانه وو) د هلی ته راغی،
او د خلجنی سلطان محمود شاه مقابله ته بی تیاری و نیولی، او د
ذی خلجنی د میاشتی په لو مپریو ورخو کی ده هلی لبکری د سلطان محمد شاه دزوی تر
مشتابه لاندی ده هلی شخنه جنگ ته ورووتلی، چه ملک بهلول دخپل شل زری توریالی
پوچ سره (چی د پر ما هرغشی وی شتونکی په کی وو) ده هلی دلبکر و په مخ کی
دمخکین (مقدسته الجیش) په توگه روان و .

خلجنی سلطان محمود ترده هلی د باندی ورتنه اروی، او خنگم چی ده هلی پاچا سلطان -
محمد شاه په خپله جنگ ته نه و ورووتلی نود مالوی پاچا سلطان محمود هم خپلی لبکری دخپل
زمتو سلطان غیاث الدین او قدر خان ترمشر تابه لاندی دملک بهلول مقابله ته راوی استلی،

له غرمی خخنه ترما بنام گلک جنگ وسو او دمئرخینویه اتفاق په دخه جنگ کمنی ملک بھلول او دده لبکرو داسی تورو و کپه چی ده هلى دلبکرو پتی خوندی کپه، او دمالوی دلبکر و غرور بی پرسورمات کئی .

په دخه شپه خلجی سلطان محمود ته خبر و رسید چی سلطان احمد شاه گجراتی دمالوی پر پایاخت «ماندو» برید کپه دی نود پروا رخطاو ترهور سو او دستنبد و دپاره بی پلمه غوشتله او به همی وخت کنی ده هلى دین زره اونا پوه پاچا سلطان هد شاه له خوا دروغی پیغام ورته را رسید چی خلجی سلطان محمود ته بی دستنبدلو پلمه جو ره کپه خونگه چی دادر وغی پیغام دملک بھلول په خو بند او سلاندو ، نوع غیر تمن ملک بھلول دپر خواشینی سو ، او چی خلجی سلطان محمود له دهلى شخه لبکری و خوخولی نوملک بھلول د خپل لبکر و سره ترشا برید و کرد خجلی سلطان لبکری بی خورا و خپلی او د بزی و لجی بی خنی و نیولی ، او چې له د بزو و لجو سره دهلى تهرا او گرچد سلطان محمد شاه د بز و ناز اوه او دپر پاچاهی خلاتونه بی و رو بخبل ، خپل زوی بی و باله او د «خان خanan» لقب بی (چې د هفه وخت لسخور او تلو القابو شخه و) ور کسر . بیا نوملک بھلول د «خان خanan» د لقب او دپر و و لجو سره بر يالی سر هند ته ستون سو . په (۸۴۵) هق) کال سلطان محمد شاه «سامانی» ته و لار ، هلتنه بی «خانان خanan» ملک بھلول ته د «لاهور» او «دیپاپور» حکومت (چې د تاریخ فرشته په قول پخوا لاملک بھلول خپله غپر پرا گرخولی وه) ور کپه ، او د جسرت گکھر خپلوله بی و گماره ، محمد شاه دهلى ته خنی و لار ، ملک بھلول په هفه جسرت گکھر پسی چې بی وخت د دخه پاچا په حکم دده (ملک بھلول) خپلول لره راغلی و ، لبکری و یستلی ، جسرت کافر چی دخان خanan ملک بھلول د تو ری او زرو ر تو ب نکلو نه

د پر اروپدلی و و، دروغی پیغام بی و رته و رو استاوه، او په دغه ترخ کې بې د دهلهی در اتلونکی پاچهی مبارکی هم و رکبره، نو خنگه چې ملک بهلوں هم نه غوبته چې دهلهی پر رقیانو سر بیره نور هم دخان دبمنان کړی نوې د جسرت دروغی پیغام و مانه او دغه مبارکی بې د پاچهی هیله بشه ترا پسی تینګه کړه او د لاهو راودی پالیپو ر حکومت ده طاقت لاپسی غبرګه کړ، دشاو خوا پاچهی سیمی بې نوری هم پسی ونیولی او له لاهوره تر پانی پته تقريباً دملک بهلوں خپلواکه پاچهی و و .

په (۸۳۶ هـ) سلطان محمد شاه دخینوامیرانو په لمسوون (چې غوبته بې دی لاپسی کمزوری کړی خان خانان ملک بهلوں ته چې دهلهی د تاج و تخت حقیقی ساتندوی و، یوسخت لیک راولپرہ اووې تراته. د خه تلو دده او محمد شاه پاچا مناسبات سره ورلان کړل او خان خانان ملک بهلوں دهلهی د نیولو د پاره په تیاریو بوخت سو؛ نو د همدغه کال په پای کی خان خانا نسلک بهلوں خپلی لشکری پر دهلهی و روا بهلوانې سلطان محمد شاه کلابندسو، خوسلطان بهلوں په دغه وارد دهلهی د نیولو امکان و نه لید سره هنده ته بې لشکری ولپردوی، او هلتنه بې «DSLطان محمد» یا «سلطان بهلوں» په نامه ځانته خپلواک حکومت تاسیس کړم ګر خطبه او سکه بې دهلهی تربیولوپوری پر خپل نامه نه کړه .

(د) (۸۳۷ هـ) کال په پای کی چې دهلهی پاچا سلطان محمد شاه و میر، نونالا یق زوی علاء الدین بې پر تخت کښې نوست اود «عالیم شاه» لقب بې غوره کړه . د ده بیعت لرټول امر او رغلل خویا زی سلطان محمد «بهلوں» و رته ور نه غنیه . په دغه وخت کی دهلهی د پاچهی نظام که خه هم له پخواخنه لاد سلطان محمد شاه په زمانه کی ګلوده سوی و خو عالم شاه چې پر تخت کښې نوست هغه پاته و اک او انتظام بې هم ترسخ پیل عیش څمار کړه د ملک خمال ورن په ورخ

ورانپه، هرلورته ملوک الطوایفی سوه په هربشار او هرمسيمه کي بيلی بيلی پاچهی جوري سوی، له لا هوره تريانی پته بيا دملتان ترخندو او ناگور حصار او هانسی پوری دشاھو خيلولودي په لام کي و، په (کول) عيسى خان او په «بيانه» داود خان غبرارا گرخولي و، په «مهرولي» کي چي ده هلى سهيلى لمروپيديز پلوره لس ميله ليرى پروت دى احمد خان ميوانى دخپلوا کي بيرغ بورته کپری ئىنبهيل دجمنادسین دخواجه خضرت گودره پوری چي ده هلى تەخورا نزدې دى درياخان لودى ترلاس لاندى و، په «چندوار» کي قطب خان لودى خپلوا اك حاكم و دشاه عالم يوازى خهل جاگير بدایون» او ده هلى بشار او شاه او خواپه لاس کي پاته و، کەنويه هنه وخت کي دامتل و، چي «پاچهی دشاه عالم له ده هلى خخه تر پا لم» (۱)

نوپه داسى وخت کي سلطان بھلول بيا پرده هلى بريدو كاعلا عالدين شاه عالم كلاند سو، خوسسلطان بھلول بيا لبىكى راستونى کپری اوپه لا هور کي بى يوشاهانه جشن جوري کي تولو امير انوس ردارانو ته بى خلاتونه ور كپه، په دى وخت کي وھنە لس زره توريالي پېستانه چي بى له کسپي غره اوروه راغوبىتى وو، هم ورته را ورسپدلى دېرىپى و نازول خلا تونه او جا گير و نه او آسونه و رو بخبيل د دوى په راتىگ د لبىكرو شىپر خلو بېستوزرو ته و رسپد.

كىله سلطان مهد (بھلول) په لا هور کي شاهانه جشن جوري تولو بېستونه بى حكم و کپرچى بى توپى او سپا هي توپه بې بل كارنه کوي د كرهنى او سودا گپری خخه به لاس اخلى يود ووتونو چي ددې حكم لە منلو خخه بى نتە و كپر مسياستا و وئشول سول په دى صورت نوين بېتوله بوه مخه سپا هي توب تەمڭ و نىيواو سلطان محمد (بھلول) فوخى طاقت د پرغىبتلى سو. په دې وخت کي يوه بله بېسته هم و سوه چى د بھلول د پاره نې د پاچهی نيو لو لا زره برا نىستله هسە داوه چى يو وخت د حميد خان

(۱) يالم ده هلى له بشاره پېتىخه كروه ليرى دى .

وزیرپلا ر«فتح خان» «درای پرتتاب» کوت وران کپری و، او دده ماندینه چی بی بندی را
وستنی و مخان ته بی کبپتو لی و، دغه غچ درای پرتتاب په زره کی و، غوبننه بی چی دده
ترزوی بی کسات و کاپای، نو په (۸۰ هق) یا په (۵۸۰۲) کال چی سلطان عالمشاه
د هلی خخه با هری «ماره ری» ته نزدی «برهان آباد» ته ولاړ هلتہ بی دعیسی خان او
قطب خان په سلا پاچاته وویل : که پاچا حمید خان وزیر و وزنی ، یانې ایسته کپری
موردیه خلوپنست یانۍ سیمی په پاچه هی دفتر کی داخلی کرو، دغه لمسون پاچا د حمید خان
وزیر و زله یابند ته چمتو کپر ، خو حمید خان مخینور باری خپل انو په دغه حال
خبر کپر ، او بادخینو په عقیله له بنده و غور خپد، خان بی په پتنه د هلی ته ورساوه خینی
کسان و ای چی په دغه لمسون کی دسلطان مهد (بهلول) ملاس هم و .
په هضورت حمید خان وزیر چی د هلی ته ورسبد پاچه هی کورنی بی په خوارسکاوی له
د هلی خخه وا استله او په خپله بی پرده هلی غیر راو گرخوله ، عیاش شاه عالم په « بدا
یوان » کی ورته کبپتو سو .

حمید خان وزیر که خه هم ده هلی واک و موند خو بیا هم پوه بدہ چی دادر وندبار په
خپل نامه ترمزله نشی رسول ای نو پی خیال در لود چی دسلطان علاء الدین شاه عالم
پرخای بل خوک ده هلی پر تخت کبپنوی ، د جون پور پاچا «سلطان محمود شرقی»
د شاه عالم زوم و، او خلجنی سلطان محمود د مالوی پاچا په «ماندو» کی ناست و، جی له
د هلی خخه خوارا پر لیری و ، شکه نوب جبورا ده هلی د پاچه د پاره د حمید خان
وزیر سترگی سلطان مهد (بهلول) او قیام ته و روا و بشتلی ، د حمید خان په بلند دواړه امیران
(بهلول) او قیام خان) په خوارا پر سره د هلی ته راو خو خپد، قیام خان چی خبر بد سلطان
مهد (بهلول) بیا د لبک رسه د هلی ته خان راو ساوه او قیام خان چی خان د بهلول ساری
ساری نه باله نو بیرته خپل جا ګیرنه ستون مسو .
حمیدوز یرچی بهلول ولیدور ته بی وویل : « ده هلی پاچه دی ستا بار که سی ،
وزارت به دی زه په غاړه وا خلم »

بهلول مخواب و رکوب: «زه سپاهی سری یم به چاچهی خه پوهبرم، ته پاچاسه او زه به دی سپهسالار سرم او که شه نور خدمت راو سپاری هنه ته هم ولایم» حمید خان و رته وویل: «مادا کار دخان دپاره نهدی کری خاص داسلام دینگنی دپاره می داجرات و کن، محکه چی ماباور در لود چی پدغه پاچهی کی بد اسلام حال لایسی و ران سی او زه بپریدم چی نوری بخولی (فعایع) به لا پسی پیشی سی (الملک لمن غلب) روت تایر یالی او غبستلی ندوینم محکه ماته ددی کار دپاره غوره کری» ترده براصرار و روسته ملک بهلول قانع سو، له حمید خان و زیر خخه بی دده لی د بنار کلی واخیستلی او حمید خان ته بی وویل:

«زمی بازی دیبار دوره ساتندوی یم هر حکم چی ته کوی هندورم» او بیدی صورت بی حمید خان له خپلی خواهاده کبر! محکه چی ملک بهلول به دی شه پوهبرم چی که شه هم دی په نامه پاچاو، خویه حقیقت کی ده گه حمید خان دلاس سری و چی دده په توره او تدیری بی وزارت موندلی و؛ مگر خیر ک، مدبر او دوران دیش بهلول دا وضعیت به خور اسره سینه سنه، وخت ته بی کتل چی دادستر گوازی اود سرچنگ ک هم دندبله مسخی له منځه ویاسی خوچی خان رشتیا پاچاو ګنی، نو هنفو، چی دخه سودی دپاره دی بهلول غاره حمید ته کیوه او خه چی بهوزیر وویل پاچا به هنفه کول، او هره ورڅ به پاچا دوزیر سلام تهورتی نکل کاچی یوه و رخ حمید خان و زیر، بهلول پاچا او خوتنه نور دینې نو ملکان مېلسستیا ته ورویل، دور اندیش پاچا دینې نو نلکانو ته وویل چی:

«د حمید خان وزیر درباره چی ورسو، ددی دپاره چی متسا سیره او پرتم د دمله زړه وزړی تاسی به هسی احمقانه وضعیتونه کوی چی و «زیر بی طبیعی و ګنی» پینتنه ملکان چی هم دو زیر دست رخوان ته ورغلل چاموچنی په ملا کی وو هله او چا د حمید خان ترشنگ کشېښنولی، حمید خان وزیر چی سبب ځنی و پوښت ددی وویل: «پېږزوچی غلانه سی» وزیر ددوي پرسی په خلی ورڅ د پرو خندل او دوی ته بی داد و رکوب چی د لته غلان سی کې دلای (خودا په حقیقت کی د هنفی درامی لوړی پر ده و فچی

خیرک بھلول تشن په نامه پا چا جوره کړې وه)
دودی چې وغوره شوہ پښتو ملکانو په خورا تعجب غالبو او کمبلو ته وکتل وزیرته

بې وویل : « لە دغۇخىخە يۈيۈ تو كىز موپتە رايپى کېرى جى خولى گىنى و گىنەوا او
زامنۇ تەبې پەسۇغات كېلىپىو، ھلتە بەمۇ كام داومنى چې سۈپە دو زېر په
در بار كى دېپە درانه يو، حميدخان داھم ددوي سېيختوب و گانه او ورتە ويلى:

« تر دغە به نوربىه شېتەو كر ان در تە در كۆرم »

كىله چې د هندوستان ددو د سرە سم تر دودى و روستە دگلو، عطر او پان
ستر خوان و غورپد خىنۇ عطر و نە و خېبلە، چاگلۇ نە و خورل، چالنده چونە
(چې پەپانو كى لېر لېر په کار يېرى) په خوله کړه، خولي بې وسوی او پر کمبلو
بې تو کړل .

حميدخان و زېر چې داوضعيتونه و ليدل نوربى و نسھلای سو اى داني خېل
سېکاوى و گانه او بھلول تە بې سخ و اروه چې :

« داولى داسى بې باکى كوى؟ »

بھلول په خورا ادب ورتە و ويل چې: « داناپوه گلیوال دى په غرو كى
اوسي، بې لەموژل او خورلوبې نورخە نەزدە، دېبارى خلکو سرە دېرنەدى
او سېدلى »

دى و يناميدخان ڈاده کړ، در بار مات سو، او هر خولو خپلوكور و ته
و لاړل، دېپلمستىيا پەسباپا بھلول دعادي و زخو پەشان د حميدخان و زېر کرە
سلامى تەورغى، نور و خت چې به دى د حميدخان در بار تەدنه و رننوت،
خە پېشانه مشران به و رسە پېښوں گېدل او نور سپرى به بې د باندی درېدل
پەدغەو رخ د بھلول په لسوں د باندی پاتو پېښتو خىنې حاجبان وو هل، او په
زو رې غوبېتل در بار تەنبو زى، دو د سرە پور تە سو، او حميد خان تە ويل
سو ل چې :

«دباندی پاته پینتانه ملک بھلوں ته بدو ردو اینی چې موږ هم لکه بھلوں د چمیدخان و زیرنو کران یو، دی پاخله در بارته ننو و ت او موږ نه پر پور دی «
هغه و، چې و زیر قول پاته پینتانه دنه در بارته و رو بلل، پینتانه چې و ر نتوتل نوبیل بیل د وزیر دنو کرانو شا و و ته یو او دوه و در پدل، په دی وخت کې د بھلوں تر بور قطب خان و رو اندي سو، خنځير بې د حمیدخان بخې ته کېښود، او و رته وي ويل :

«سلامداده چې تامى د خوړخو د پاره گوښه نشيته سئي - څکه چې موږ ستا
مالګه څګلې ده نوستاو ژله ورنه ګنو!»
وزیر چې دانداره ولیدله د سبب پوښته بې و کړه، قطب خان د دې خواپ
سره چې :

«موږ تانه و ژنو، خوڅنګه چې تا پاخله نمکعرامي کړي ده، نو او س موږ هم
په تاو یسانسو کولای »

د حمید خان مغرو رو زیر پېښو ته بې بېږي و رو اچو لې او د دهلي د بشار تر
کلا د باندی په یوه ځای کې تر مړ يني پو ری نظر بندو ساته سو، او بھلوں د دهلي
د پاچه هېشپړو اک و موند - خو په دی شه په هېډچې په یوه ملک کې دو ه پاچهان
نه ځائیږي او دو هم پاچا سلطان علاء الدین عالمشاه و، چې په بدايون کې ناستو،
نو څکه مدبر بھلوں، عالمشاه ته و لیکل :

«زمستاپلار رو زلی یم، زمستا هغه پاچه هی چلوم چې ستاله لاسه و تلى و، څکه
نو ماتر او سه ستانوم له سکې او خطې پې خخه نه دی ایستلی » سلطان علاء الدین
عالمشاه و پته خواب راو لپړه چې :

«زمابلار ته خپل زوي بللي - زه هم تا خپل ستر و رو ربو لم، څکه نو د پاچه هی
کار بار تاته پر پور دم، او زه د بدايون پر جا ګير سکته شوم
هغه و، چې تر پور ته خواب تر و رو رسپدو و رو سته بھلوں (۸۵ هـ ق) کال

دلوپری خور په او و هسمه دشپر دیر شو کالو په عمر دخپلی پاچهی اعلان
و کی او د «سلطان بھلو ل شاه غازی» لقب بی غوره کر، خطبه او سکه بی پر
خپل نامه کر، دملک اصلاحاتو ته بی ملاو تر له، لبکری بی غشتلى کرپی، او د
عدل او انصاف و ری بی در عیتو پر منخ و پرا نیست او د سلطان علاء الدین هفو
امیر انو ته چې د سلطان بھلو ل سره په دھلی کی وو، و ظیفی او تنخاوی د پخو اپه
دھل و تاکلی او پخپله سلطان علاء الدین عالمشاه په «بدایون» کې پخپل عیش
او عشرت بو ختو، خو چې په (۸۰۵ هق) کال همه له په «بدایون» کی مرسو.
سلطان علاء الدین عالمشاه په مړ ینه که دخه هم سلطان بھلو ل د «بدایون» له
خوا پېغمه سو، خو د عالمشاه د زوم سلطان محمود شرقی له خوا چې د «جو نپور»
پاچاو، تر هغه غښتلی فتنه و رته پا خپدله، او سمسستی خبر و رته راو رسید چې
سلطان محمود د دھلی دیر ید د پاره ځان چمتو کوي.

سلطان بھلو ل دارشه و هچې تر خپله و سه پو ری بی له جنگه ځان ژ غوره،
محکه بی نو په خورا کیوه غاره د جو نپور له در باره دنه بر ید (عدم تعرض) د
تر ون هیله و کرپه، خو د جو نپور د مغرو ر پاچا سلطان محمود او د هغه دملکی
زرو نو کله د امنلای سو ای چې دملکی د پلر ګنی پر تخت دی نور خوک ناست
وی، او همدغه سبب و، چې د سلطان بھلو ل دروغی پیغام بی رد کړو.
په (۸۰۶ هق) کال سلطان بھلو ل د خپل پخوانی جا ګیر سر هند او دیپالپور
خوا انهو لار، او د دھلی نیابت بی خپل مشر او نوی زلمی زوی «خواجه بايز ید»
ته و سپا ره.

ځینی و ای چې ده غوبنته د پنجاب له سیمو خخه نور فوځی طاقت د شرقی پاچا
مقابلی ته راولی، او ځینی و ای چې غوبنته بی دسر هند او دیپالپور تر انتظام
و روسته ملتان چې په هغو و ختو کې دیوه ستانه شیخ یوسف تر لاس لاندی و،
و نیسی.

په (۸۶۰ هق) کال هغه و خت چې سلطان بھلول د پنجاب په سیموکی و، د جو-
نور پاچاسلطان محمود تقریباً د دوھلکو تنو فوچ او یونیم زروهاتیانو سره پر
دھلی یرغل و کی عنوی زلمی «بایزید» او خو و رسه پاته امیران پو هپل چې
ددونی در نولینکر و مقابله دخو تنو میپه او پنهو کارنه دی بله چاره نه و
په کلا نتوتل ، بشار کلا بند سو، د جونپور لینکر و شا و خوا و رته و ازو ل ،
د کلا دسانندو یو مشر توب د سلطان بھلول د پښتشی خواشی «بی بی مستو» چې د
اسلام خان کو نده او د سلطان بھلول دا کاماندینه وه پر غاره واخیست- او د دی
د پاره چې غلیم په دی و نه پو هیری چې په کلا کی فوچونه نسته دلو دی کورنی
تولو پښتنو پنهو ته یې دنار ینو کالی و رو اغوستل ، کلاته یې و خېژولې او
پھری یې و رو سپارلی- خله میپه و نه چې په کلا کی وو ، تول یې و گمارل چې
تل به د غلیم پر لینکر و غشی او روی ، په دغوز لمیو کې د خپل و خت نامتو
غضی و یشتونکی د خانجهان لو دی زوم (شاہسکندر شیروانی) هم و ، چې هر
غضی یو و لس مو ته (پنځنه نیم فته) او بد و ، او ترا تو سو و گامو پو ری رسپله،
او د ده پر تولو غشو په زین لیک «سکندر شاه» لیکلی و و .

د دھلی د بشار کلابندی پسی او بد و سوه او بی بی مستو د سلطان بھلول د و
رسپله په تمه تر ډپره و خته پوری کلا و ساتله، خودلو دیو میپه تو در انګ بوغ
و رنغي، نو د انګیالی مېر من او تول کلا و ال د کلا بندی خوار یو ستخ کړل
او په پای کی بی سلاپر دی سوه چې د بشار کلی غلیم ته و رو استوی او خپل ځانو نه
و باسی. نو بی بی مستو د سید شمس الدین په لاس دھلی د بشار کلی دیو پیغام سره
د سلطان محمود مشرقی خور او رتپر امیر در یاخان لو دی ته (چې د شرقی د
لینکر و تول انتظام په ده پوری اړه در لو دله) و رو لپرلې او خنګه چې هغه هم
پښتون و، نو د پیغور په تو ګه یې دا پیغام هم و رسه مل کی چې :
«که دلو دیو د ناموس دنه خوندی کولو پېټه و پې نو کلی در و اخله ! »

و ای هفه و خت چې سیدشمس الدین دن در یاخان در بارته و رغی نودد ه په
غوبنته در یاخان خپل در باریان پاخول، او چې دوی دو ه په دوه سره پاتنه سول
سیدشمس الدین و رته وو یل:

«سلطان محمود (شر قی پاچا) ستاسره خه خپلوی لسری؟»

در یاخان خواب و رکی چی:

«خپل می نهدی، زه بې نوکر یم او دی می پاچادی»

سیدبایا پو بنتنه خینی و کړه:

«سلطان بهلو ل ستاخه کېږی؟»

در یاخان و و یل:

«موږ سره عزیزان یو، ورونه یو، دی هم لو دی دی او زه هم»

سید و رته وو یل:

«نو دده میندی او خویندی ستاخه کېږی؟»

در یاخان خواب و رکی:

«دده موږ می مو راو دده خویندی می خویندی دی»

نو په دی و خت کې سیدشمس الدین کلی له جیهه ر او ایستلی، مخ ته بې و رته

کښپو ولې او و رته و پو یل:

«او س نو ستاخله خوشیده چې د خپلو میندو او خویندو پر د خوندی کوي

که یه؟

پر در یاخان ددې پوښتنی خواب و در بد او په خور اتر هو ره و رخ بې و رته
وو یل:

«که سلطان بهلو ل را رسپدلى و ای، خه خوبه می هروبرو کړي و ای، او س
چې د آګ تنش تو رپاته دی هیڅ تدبیر نسی کېډلاي».

دلته نو هو شنیار سیدو رته و یل:

«سلطان بھلول خور ارسپدلى دى، بئايني زما ترستىدلۇ دېمچە پە كىلاننوتلى
وى».

در ياخان چى داو او روپىله نوقومى پېر زو يىنى بى پەر نو كرى بى و موند
او كلى بى بىر تە سيدته و ركپى، او سيدىي پەخوا را داوه زپە او در ناوى دكلا
خواتە ستون كىع، او پىخىلە در ياخان دستى دسلطان محمۇ دشە قىپاچادر بار
تە و رغى او عرض بى و كىرچى :

« دكلا كلى ماتە را و ۋەسى وې خوماپى لە اخىستۇخە نتە و كە، دا
محكە چى او روپىلە كېپىرى چى بھلول ديوه بى شىمیرە فوڭ سره را رسپدلى دى، نو
كە موپماتىپى و ركپە تۈل مىلک ز موپدى - پاچادى دلتە اوسى او ماتە دى
اجازە راكپى چى مەخە بى و نىسم، او نوم نېبان بى و رك كىرم »

شرقى پاچاهم سەمىستى دسلطان بھلول دەخنيوي حكم و ركپە.
لەبلى خوا سلطان بھلول چى دسە هند او دىپالپور پەسىمۇ كى دەشە قى سلطان
محمود پە بر يەذخىرسو، نو سەمىستى بى دخپلو امیر انو پەسلاپېنتۇخوا تەدھرى
پېنتىنى قىيىاپىنامە يو يو ليك او يوه جرگە و لېيەلە او خېلى مەستى لەر بى
را و بىل .

د سلطان يەلول د ليك مەممۇن «شوكت افغان» دا سى ضبىط كىرى دى:
«لوي خداى پېنتىنۇ تەد هندوستان (پەھلى) پاچەيى و ركپى دە، دەندوستان
دنور و پاچهانو سترگى نەپررو ئېپر، او دانعەت بى پەپېنتىنۇ پېرزا و نەدى،
غوارى پېنتانە لە هندوستانە و رك كپى - هندوستان يوارت او آزاد مىلک
دى، تۈل عزىز ان پەكىنى خائىدلايىسى، كە تاسى دلتە راسى پاچەيى بەتش زما
پەنامە وى، او مىلک بەتۈل چى او سۆزماپە لاس كىدى او يابى پە لەدى نىسيو
سرە و وېشۇ. پەدى و رخۇ كى دەجۇنپور پاچا خورا دېرى لېتكىرى پە دەھلى

رابهولی دی ، د پېښتو خویندی او میندی کلا بندی گالی ، او دا دټولو
پېښتو ننګه ده - هلى را پاڅخه ! د جونپور د پا چا سر ته ورولي !!
ددې حال په ورسپدلو د پېښتو څلمو فوځونه یو په بل پسې له هري خوا
مخ پرده هلى راو خوچېدل چې پېښتني ننګه پرځای کړي او پېښتني خویندی او
میندی له کلابندی شخه وژغوري .

هغه و ، چې سلطان بهول د پېښتو ده پرو زياتو او لو یو لښکر و سره خپل
خان په تلوار ډهلى ته ورساوه او له ډهلى شخه پنځلس کروه ليرى يې په «بېر»
يا «فریلا». کي و اړول؛ ده ډهلى له خوا ددریاخان لو دی لښکري ده ډه
دیرش زرفوځ او دېرشو، یاڅلو پېښتو پیلانو سره چې سلطان محمود شرقی دڅل
يو ستر امير هراتي فتح خان په مشری و رسه کړوي و رو رسپدلي .
سلطان بهول خپلی لښکري پر درو برخو پشلي وي او له درو خواوې د.
دېمن پر لښکر و رو خوځولي، خوراکلک جنګ و نېټ.

و اي چې د اسلام خان زوي قطب خان هسي غشی و پېشتل چې په هغه وخت
کېږي ساري ندرلود، او په دغه جنګ کېږي په یو غشی هغه جنګي پهیل چې
هراتي فتح خان دټول شرقی فوځ په مخ کې پرسپور، هسي له کاره و یو ستر
چې بیا د جنګ سپک (قوت) پکښي پاندنه و، دغې پېښي د شرقی فوځوغرۍ
و تېبتول او په دغه ترڅ کې د قطب خان سترګي پر دریاخان لو دی و لګدې لي
نو و دغې کړه چې:

«په دغسې وخت کې چې ستا خویندی او میندی په کلا کې بندیانی دی
ستا پېښتني غیرت دا خنګه منلاي سی چې دېردو له خوا و جنګپرې او دخېل پت
او ناموس فکر پر پوردي ؟

دریاخان چې دا پېغور و ارو بد و دغې کړه:
« کډشو ک دشاله خوا پرمابریدنه کوي زه بهستون سم »

قطب خان ډاډ ور کیه او لوړه بې و رسه و کړه، دریاخان مخ و ګرزاوه،
 دده په مخ ګرزولی دشرقی لښکرو پښې هم له مسکنکی وختنې، هراتی فتح
 خان (چې پیل بې لادمځه له کاره وتله) دسلطان بهلوں دیووه امیر «راۍ کرن»
 په لاس کښپوټ او خنګه چې پخوا تردې درای کرن و رور «پتهو رای»
 «ددغه فتح خان له لاسه وژل سوی و، نو ده هم فتح خان و واژه، او ککري
 بې سلطان بهلوں ته و روړه، په دغه جګړه کې لو دیوته او وه جنګی پیلان
 هم په لاس ور غل دسلطان محمود دفوڅ دماتی خبر چې د هلي ته و رسپد
 کلا خلکو په خورا خوشالی د کلاساتندو بې مشری «بې بې مستو» ته حال
 ور ور، او هنې ورته ووبل : « تاسی و ګوريء د داخلک چې راستېږي
 په خپلو خیموننو زی که برابر د خپل پاچا در باره څئی؟ دوی چې و کتل هغه
 خلک تول، بر ابر خیمو ته تلل او خپل کالی بې تولول د احال چې
 بې «بې بې مستو» ور ور، نو هنې سمدستی حکم و کې ع چې د بنا دی دلو نه
 دی و دنگول سی؛ سلطان محمود شرقی چې له کلا شخه د بنا دی دلو نه
 وارو پدل در باریان بې و پوښتل چې :

«په کلا کې ولی د بنا دی نغارې دنگولی کېږي؟ »

در باریان لاد تحقیق د پاره پاچې دلی نه، چې لو دی دریاخا په خورا بدنه
 ورڅ ور رسپد، او د هر اتی فتح خان دوژنې او دشراقی نو خو دماتی بد خبر بې
 ور ور. سلطان محمود بله چاره و نه لید له سمدستی بې جونپور ته د کوچ
 نغارې و د نگولې او سلطان بهلوں بر يالي په د هلي و رننوټ، کلا پندو
 پښتو بې خورا تود هر کلې و کشې، او هری خواته د خوشی د ماسې و پېغې دلې، جشنونه
 و نیوں سول اوله پښتونخوا شخه ور غلیو پښتو ته بې درانه درانه انعامونه و پېش، خوکله
 چې بې ملک کالو نومې پښتنانه مشرته خلاتونه کېښپوول هغه و انه خیستل سلطان
 بهلوں چې بې دنتی علت و پوښته دهور ته ووبل چې :

«زهده گه جنگ کی تھی سوی یم، او س که زد گه خلاتونه اخلم پستانه په پیغور را کوی چی کالونخان خپل تپ خرخ کی، خوباداتپ دکام په ننگ کی، احسیتی دی، زهاده پینسوز تپ نه خرخوم او دا پیغور نسم و رای دتمپ بها خستل دناسیالوکار دی ننگیالی بوازی دننگ دپاره مخانونه و ژنی او بس »

په (۸۶ هق) کال سلطان بهلول دخپلول لبکروسره میوات او دو آبی لورته و خوچیده، میواتی احمدخان بی (چی دخضرخانی سلطان علاء الدین عالیشاه په وختوکی دتول میوات خپلوا کواکمن و) مخی ته را ووت او دی سلطان بهلول حکم ته بی غاره کنپینسووله سلطان دده ده گه طاقت (چی تل بی یاغی توب ته پاخاوه) د لیرو لو په غرض ده گو خواو، او وه سیمی دده له واکه و ایستلی او پاته بی ده جا گیر په نامه و رپرینسووله داحمد خان اکا « مبارکخان» بی ده هلی په دربار کی دیر عمل په توگه دخان سره بوت، او د « برن « له لاری « سنبهل » ته پسی ورغیه او د سنبهل واکمن « دریاخان لودی » بی هم اطاعت و مانه او او وه پیلان بی و رو لاندی کرول سلطان بهلول دده او وه سیمی هم دخپلی پاچه په دفتر کنپیستلی او نوری بی ده ته دجا گیر په توگه و رپرینسوو لی بیانو « کول » (او سنی عیلیگر) ته پسی و تپرسو، د کول واکمن « عیسی خان » بی پر خپل حال پرینسوند؛ له کوله خیخه « برهان آباد » ته و لار او د سکیت واکمن مبارک خان لوانی بی هر کلی و کی ع سلطان هم د سکیت بیرته مبارکخان ته و سپاره، بهو گاون تهور غیه او د هنی سیمی واک بی « رای پرتاپ » ته و رکی او له هنده ځایه « راپری » ته و لار، راپری واکمن دحسین خان پستانه زوی قطب خان خان کلابند کی خود سلطان بهلول لبکرده پر ژ رور باندی بری و موندا د خانجهان لودی په زیرمه قطب خان و با خبیه سواو جا گیر بی هم بیرته و رکر مسو.

بیانو سلطان بهلول « اتاوی » ته و خوچیده گه سیمه بی هم و نیوله، او په دی توگه تول « میوات » او دو « آبه » او « سنبهل » ده هلی په پاچه کنپیستلی سوی او د داتولی هنده سیمی وی چی د مبارک شاه (۸۲۷-۸۳۷) په د هلی پوری تپلی وی .

د جونپور پاچاچی و او رپدل چی سلطان بھلول ترا تاوی پوری لاسونه او رده کرہ
اس مدلستی بی خپلی لبکری داتاوای لورتہ و رو خو خولی لبکری پہ اتاواه سره مخامنخ
سوی، لومپی ورخ یوسپک جنگ و سویہ سبایی د راپری حاکم «قطب خان» او د
«بھوگاون» حاکم «رای پرتاپ» منج ته راغل ل او ددو او رپاچه انو ترمنج بی پہ خینو
شرط رو غہ و کرہ او دواری سره مخامنخ لبکری بیر ته خپلوخپلو ٹایوتہ ستی سوی.
خوترخه مودی وروستہ بی بیاد سلطان بھلول اوس سلطان محمود شرقی ترمنج شخچه منج
ته راغلہ او خوجگری بی سرہ و کرہ (چی تفصیل بی «دلودی پہنستانہ» پہ ۸۲۸^{۸۵} ه ق) کال بر سو
مخوکی راغلی دی) خویہ پای کی سلطان محمود شرقی پہ (۸۲۶ ه ق) کال بر سو
او مشرزوی شہزاد بھیکن د سلطان ہند شاہ پہ نامہ د پلار پریخای کبینبوست او هغہ هم
سلطان بھلول سره مخالفت شروع کی ترخو جگرو وروستہ سلطان ہند شاہ هم و وزل
سو او د هغہ پرخای سلطان حسین شرقی کبینبوست او سملستی بی د سلطان بھلول سره
رو غہ و کرہ؛ او د سلطان بھلول اخہبی او اوتربور (قطب خان لودی) بی له بندہ ایله
کی او بہ د پر احترام بی دہ برو خلاتو او آسانو سلہ سلطان بھاول ته ورو پریه .
پہ (۸۲۷ ه ق) کال سلطان بھلول دھہلی چاری قطب خان لودی او خان جہان وزیر تہ
و سپاری او پخیلہ دلوی لبکر سره دملتان دیاغنی حاکم د خپلوا د پنجاب د انتظام د پارہ له
دھلی خخہ و خو خید خویہ لا رہ کی خبر سوجی د سلطان حسین شرقی لبکری منج پر
دھلی راروانی دی، نوچکہ بی د پنجاب کار نیمگری پر پینتو د او بہ خو راتلوا د شرقی
لبکر و مخنیوی لری دھلی ته ستون سو، خو ترا تو ورخو جنگ وروستہ بی
بیاد خینو امیرانو پہ گوا بن تر درو کالو پوری دنه برید ترون د سلطان حسین شرقی سره
وتا رہ .

تدر د رو کالو وروستہ سلطان حسین شرقی بیاد بیو لک سپروا ویوزر پیلانو سره پا خپنڈ «اتاواه»
بی ونیولہ او پہ «بیانہ» کی دد پہ نامہ خط بھو وویله سوہ، لہ بلی خوا سلطان بھلول د خپلوا
لبکر سره وروت پہ «بھتواره» یا (کود کان) کی بی د شرقی فو خومخه ونیولہ

خو د مخه‌تر هفه‌چی جنگ و سید خانجهان لودی په زیار بیار وغه وسوه
نوسلطان‌دهلی بہلول نوسلطان حسین جونپورتهستانه سول ؟

مگر لبو وخت و روسته سلطان حسین بیا ددهلی خواته لبکری راویهولی چی
سلطان بہلول بی په «سنگهره» کی مخه ونیوله ، خو جنگونه سره وسوه
چی پای بیا په روغه تمام سو .

په (۸۷۶ هـ- یا-په ۸۷۷ هـ) کال چی دملتان پاچا سلطان قطب الدین لنکارای
شهره و مر او پرخای بی زوی «سلطان حسین[!] لنکا» پاچاسو، سلطان بہلول دملتان
دپناه و روپی پخوانی پاچا «شیخ یوسف سهر و ردی» مرستی لره دپنجاب و اکمن
تاتارخان لودی و گماره چی د شهزاده مبارک (با ربک شاه) تر مشتر تا به ۱
لاندی پرملتان بریدو کپی خوشزاده ناکامه پنجاب ته ستون سو .

د (۸۸۳ هـ ق) کال دلوی اختر په میاشت سلطان حسین شرقی د «سنبله» تر
نیلو و روسته خو و رادرنی لبکری چی تاریخ فرشته یولک او خلو پیشت زره
سپاراه بلی دی دیو زراو خلور و سو پیلانو سره ددهلی لورور ولپردو لپی
سلطان بہلول که خه هم په دغه وخت کی دکشمیر یانو دسر کوتبلو په نیت
سر هندته تلی و خودفاع ترتیبات او انتظامات بی دبر بشپرو وو، نو دخانجهان
لودی زوی «حسین خان» له «میر تهه» خخه دهنه مقابلي ته و گوماره، او
پچله سلطان بہلول له سر هنده دهله تو لاو.

هغه و، چی سلطان حسین شرقی د خپل درانه لبکر سره د «جمنا» پر غاره
د «جوسا» گودرته نزدی واپول، او سلطان بہلول هم داتلسوزرو پیشتو
مپرو سره ورووت او د سیند پردا بهله ژی بی ور تمو ازو اول او سلطان حسین
ته بی خال و رو لپرمه چی: « دهله تر اتلسوکره پوری ماته را پر برد نوری
هغه سیمی چی تانیولی دی هغه بی ستا د مسلمانانو وینی به نه سره تو بیو و
او تمبا په دهله کی له خپل خوا دتا کلی حاکم په تو گه و گنه »

خوسلطان حسین چی په خپل قوت مغرو ره و ، دسلطان بهلو دا کیره غاره و نه منله .
وانی سلطان بهلو چی له رو غنی نامیند ه سو ، نویوه شپه دبختیار قطب الدین
کاکی زیارت تهولا او هنته درسته شپه لخ سرخدای ته په عجز او نیاز ولاز
و ، او دخپلی سوبی دیار بی لاسونه پورته کړی وو ، خوچی سپیدو ته نثر دې
پريشاني یوور-که گوري یونا آشنا سپی ورته راغیء ، کو تک بی په لاس
ورکی او ورته بی ووبل :

«خه ! هغه ليوان چی دلته راغلی دی له دغه خایه و شره ! «سلطان بهلو
چی داخوب ولید پر خپل بري بی تینګ باو روپیدا کې خداي پاک ته بی دشکر
سجده و کړه خپلو لښکرو ته بی مخه کړه او د خدايی مرستی په توکل دهنو
ليوانو دشر لو په تکل کړ سو .

د جمناتر طغیانی سیندو روپر یو وت او د سلطان حسین په لښکر بی ناخا ہی
یر غل و رو و په ، او د سلطان حسین دلښکر و امیران بی تبنتی ته مجبور
کړه او سلطان حسین بیا رو غنی ته غاره کښښنبو وله ، او له دهلي خڅه بی لښکری
ستې کړلې ، خوسلطان بهلو د خپلو لښکرو سره ترشا برید پرو کړ ، خه
خزانه او جنگی سامان بی په ولجه په لاس و رغلل او خلو یې بت تنہ درانه امیران
بی بندیان ، و نیول ؛ بیانو د پتیالی ، کهپنل ، جالیسر ، شمشابات سکیت ، کول ،
مارهه او جلالی خواته پرمخ و رتپرسو ، او هغه سیمی بی هم و نیول بی ، خپل
خپل حاکمان بی پکښی کښنول ، سلطان حسین مجبور سوچی په «رام پنجهزه»
با « را پېی » یا « پنجهو ارن » کي تر یو په جګړې وروسته دسلطان بهلو سره
روغه و کړی او د « دهنو پامو » سیمه خپل و پش و تاکی . خونثر دې یو کال
وروسته بیا سلطان دهلي خواته لښکری و ایستلی مګر بیا بی هم ماته و کړه
او د « گواهیار » لورته و تبنتبد ، سلطان بهلو د « اتاوی » سیمه و نیوله ، او د هغه
خای او اکمنی بی ابراهیم خان لو اني ته و سپارله ،

یاپی د «کالپی» او «قنج» سیمی هم و نیولی، سلطان حسین «بهار» ته و تبتدی
- تر هنگه و روسته د «جونپور» سیمه هم دسلطان بھلول پهلاس کنبو تله او په
(۸۸۸هـ) کال بی خیل زوی مبارک خان دجونپور تخت کنبناوه او
«بارپکشاہ» خطاب بی و رکیه، او دهلهی ته بر یالی ستون سو، او دخچلو بر یو
جشن بی جو رکیه، په عام دربار کی بی طلاوی او مرغدی و پاشلی، دبر
بخشنونه بی و کره، سپاهیان بی و نازول او دمیحتا جور عیتو پر منخ بی دخزانو
در و از پی خلاصی کړي .

په (۸۸۹هـ) کال سلطان بھلول دمالوی دپاچاهی بر یو ه شمالی سیمه
«پالن پور» بر یدو کیه او تر هنگه و روسته بی دگو الیار لور ته لښکری
و خوکه ولی دگو الیار اجادوه لکه سرې تنگی و رور اندي کړي سلطان هنگه
خینی و منلی او نور بی خهور ته و نه ويبل، اتایوی ته ولاړ، او د «گور کهیور»
دسيمی حکومت بی «معظم خان علیزی» ته و سپاره او دهلهی ته ستون سو. په
پدې وخت کی سلطان بھلول اتیا کلن و، په خان کی بی دضعف نخښی
لیدلی او ملک بی داداری په غرض پر خو برخو و پشه:
جونپور او لم رختیزی سیمی بی خپل زوی بارپکشاہ ته و رکړي ،
بهړ ایچ بی خپل خور بی «کالا پهار» ته کړه مانکپور بی خپل زوی «عالیم خان»
ته؛ کالپی بی خپل امسی «اعظم همایون» ته؛ بدلون بی دخان جها نلودی
زوی «خان جهان» ته ،

او دهلهی او دوا به بی شهزاده نظام ته و رکړه، او دو لیعهدی
دپاره بی همشهرزاده نظام و تاکه، مکه چې دسلطان تر تولو مشرزوی «خواجه
بايز يد» د یوه مری لهلاسه و ژل سوی و .
ملک داداری ترو پشلو و روسته سلطان بھلول دگوالیا رخوانه لښکری
ولپېلپی، دگو الیار راجا و ته ایل سو، او اتیا که تنگی بی دندر په توګه

دسلطان حضور تمور اندي کبرلي، سلطان هم دگواليار حکومت بيرتهده ته
ور پرپنود، او پختپله دهلي خواته و خوچيد، بر لاري ناروغه سو، او
خنگه چي بي ناروغى د مرگوه نو خيل و ليعهد « شهزاده نظام » تهدا دوه
وصيتو نه ولپول :

۱- « سور » له قامه به هيشو ك امير - ياسخان نه مقر رکوي خكه چي دد وي
په سرو کي دپاچهي خيال سته .

۲- « نيازى » قام هيشو ك نه نو کر کوي خكه چي داخلک و فانه لري
هنه و، چي سلطان بھلول د (۸۹۳ هـ) کال د برات پرمیاشت کي داتیا -
کلو په عمر دنثار يخ داؤدي په قول تر خلور خلو پښتو کالو، او دظبات
اکبری په قول ترانه دېشو کالو او اتو میاشتو او اتو ورخو پا چهی و روسته
په « تلاولي » يا « بهداولي » يا « جلالی » نومي شای کي (چي د سگيت په شاو خوا
کي دی) وفات سو، جنازه چي هله تهراوړه سو؛ او د « سيري » په کلا کي
د نصیر الدین چراغ دهلي دهديري ترخنگه شغ کړو سو، او دده دو ختو
يوه شاعر دده دېر یني نېټه داسي ويلی ده :

بهشصد و نو د چهار رفت از عالم خديو ملك ستان وجهان کشا بهلول
به تبغ ملکستان بو دليک دفع اجل بو د معال بشمشير و خنجر مصقول
سلطان بهلول یودينداره، زړه ور، تور يالي، ز غمونکي، په لاس کي خلاص
او کريم النفس پښتون و :

سر بېره پر دې صحتو بي دعلم او ادب سره هم مينه در لو دله، خپل ذرما رته
به ې شاعر ان ور بل او د دوی شعرونه به ې ارو پدل، دې پختپله هم د پېتو
ژې شنه شاعر و، له هنځه یوې فني البدیهه خلور یزی خنگه چي پتی خز اني طبیط
کړي ده موږ ته دده د پښتو شاعري مقام شنه خر ګند پوري .

محمد رسول کلاتوال هوتك په خپل بیاض کي لیکلی دی چې : « په هندوستان درسات په موسم خلیل خان نیازی هسى رباعی انشا کړه او د سلطان بهلول پاچا په منځ کې ټې وویله . خرى او ریختي ژاري له پاسه کو ټېلې ټېغ کا، پیتوون له لاسه ید- هغه لوئی گو هر په خول ستا دا مر جها کاستاز موږ مواسه ! سلطان بهلول چې دار باعی وارو پدله په خواب کې ټې سعد ستی دار باعی وویله . ملک به زرغون کرم په در کړه راسه ګوره او ریختي د دا دله پاسه خول می دعدل په درو روئن دی جهان به زیب موسي زماله لاسه په هغه کتاب کې چې» نیلسن وايت « ده هلى د پاچه انو د سکو په عائب کې لیکللي او په (۱۹۳۷م) کال خپور سوی دی د سلطان بهلول د دو سکو عکسونه راوړ سوی چې دلو سړی سکې پر یوه خوا « سلطان بهلول شاه بحضورت دهلى او پربله خوا ټې «الخایفنه المؤمنین امير خلدت خلافة» لیکلی دی : او د دو همی سکې پر یو مندوکل على الرحمان شاه سلطان بهلول بحضورت دهلى» او پربل خوا ټې «في زمن المؤمنين خلدت خلافة» لیکلی دی . (سلطان بهلول د خویونو، او لادونو، امير انو، حاکمانو، او دده د وخت د مصنفینو په باب د «لودی پښتانه» ۷، ۱ منځ تهتر ۱۲۵ منځه پوری دی وکتل سی) . مأخذونه :

- ۱- لودی پښتانه - دبو هاند عبد الشکور رشاد تأليف چې په ۳۳۶ هش کال د پښتو تولنى له خوا چاپ او خپور سوی دی للهه منځ خڅه تر ۱۲۰ منځ پوری .
- ۲- تاریخ فرشته - ۱/۱۷۳ منځ ۳۲۳۶ منځ . ۳- سیارات افغانی ۸۸۰ منځ .
- ۴- تاریخ خورشید جهان (۷۵- ۲۲۲ منځ) . ۵- مرقع افغان ۱۷، ۳ منځ .
- ۶- طبقات اکبری - ۱/۹۷ منځ . ۷- شوکت افغان - ۳/۶۳ منځ .
- ۸- سماں رحیمی - ۱/۳۳۶ منځ . ۹- سیر المتأخرین - ۱۳۶ منځ .
- ۱۰- خزینه الاصفیا - ۲/۷۵ منځ . ۱۱- پته خزانه - ۵۶ منځ .

۱۶۰۶- بهملوں نیکہ :

دوب دسیمی یور و حانی نیکہ، چی دیر خلک یې مزارته و رخی، دی په ختہ میرزی
سنجھرخپل کا کرو، اود کلاسیف الله په سیمه کی پردپت مرغه باندی سخن دی.

مأخذ:

بزارات - دسیال کا کپ لیکنه - ۰۰ مخ

۱۶۰۷- بھیکن لودی:

دهند دکالپی د حاکم محمودخان لودی ز وی اودسلطان سکندر لودی
له خور انوسیاللوامیر انوچخه و
و ای چی خورا سپېتلی اویوه ستوي سپی و

طبقات اکبری یې د عالم خا ن لودی ز وی گئی اوپلار یې «داتاوی» حاکم بولی.

مأخذونه:

۱- لودی پینئانه ۲۷۲۷ مخ ۲- مرقع افغان.

۱۶۰۸- بھیم :

تر «کملوپاچا وروسته په کابل کی «بھیم» نومی بر همنی پاچاو، چی دالبرونی
په قول یې زیانی سکی په کابلستان کی پید اسوی دی دده پرسکه «شري بھیم دیو ه
SRi Bhim Dea لیکلی سوی دی او د غوایبی او یو پیر آس سپور شکلونه سته.

مأخذ:

افغانستان بعداز اسلام ۹۷ مخ

۱۶۰۹- بەیم پاڭ :

د کاپل د ختىزىپ سىمى د بىرھمنى شاھانسۇر وستى پاچا و چى دغۇزۇيا نوقتوخاتولەمچە يۈۋەپ خوددە پەنامە كۆمە سكە لاس تە نە دە راغلى. وايىچى پە (۱۷ ھق) كال دپلار تۈرمىرىنى پېنچە كالەور وستە مىرىدى.

مأخزونە :

۱- افغانستان بعد از اسلام ۱۰۲ مخ

۲- زىدە التوارىخ (خطى)

۱۶۱۰- بىياض د سواپى:

د پېنچۈزىپ صوفى مشربەشاعرو، او ددو ولسىمى هجرى پېرىپەپاي كىيپى دېپېنپور دىرداڭ دىسىمىپە سواپى نوسي ئاخى كى زوند كاوه .

دەپورە نوم مەدىياض او پەختە جدون پېنپتون، دى پېنچەلە وايى : كەپۈشتە خوکىزما دىنسە كاندى زەپەاصل يەم جدون لەپلار لە جەدە او خېپل نوم داسى يادوى :

مسافر مەدىياض سەرە خەنشتە پەنخاس كەپى خىرخوئى سەرىي در زار شە او بىياض بىي تخلص و، لەكەچى وايى :

د خېپل يارپە سەينە سەپېننە بىياضە ابا خېپل د نامېدانو وطن نە دى خەمودە پەپېنپور كى او سېلەخوپە پاي كى دىكەن تە تلىلى او هلتەپېنپور داسى يادوى : د بىياض قدرىبە هەلە تالە راشى كەاستوگەنە كاندى بىياپە پېنپور كى او بىيا وايى :

تۇرەپىرە كېرە بىياض پە وطن سېپىنە د خېپل يارد جورە ئەخى ئاخى د كەن شە او بىيا دېرىدىسى پە حال كى دوطن يارانوتە داسى سلام ليپى : كەخۇكەپېنپى شودوطن پەشپىيار انو د بىياض دعا سلام دى ور تە وا بىي

داسی بشکاری چی د ھیر عمر خاوند و، چکه چی وايې :

غا بن وتلى تىتە ملا سترگى تا رىگىنى

بىاض بىكلى پسى گرخى سوال دخولي كا

سېمئنە پىرىھ بىاض خو لە غوازى لە يارە

ملامت پرى باندى وايې عالم چکە

معلومىيۇرى چىپە تېر و شاعرانو كى زياتىرە دەھىمە ماشۇ خېل داشعارو

تسرا غىزى لاندى تىلى دى او ھەفە پەرطۇز يې ھېرى غىز لى

و يلى، پە تېرە ييا دەھىمە دەھە تەركىب بند جواب يې خوند و رەدىي چىسى

ەھىمە د خېل يارپە بېلتۈن كى و يلى او لوسرى بىندىي دادى :

نن بەشپە زىمادىيارپە كوم مکان وى جلوه گر بەپە كوم دكان وى

كوم دكان بەپې دخولى ددر و كان وى شرمۇلى يې حسن كوم تر كا ن وى

ھەنخۇ ابە بەپې پاكان كەتاپا كان وى پەدبو بەپې دېمۇخ شوك پېتىگان وى

ولى نە چۈپ لە دې غىمە ز مادلە چى دى و او رېدە دىيار دتلۇ بذ لە

پەھمىدى و زن دىيابىض د تەركىب بند لو سپى بىندى دادى :

نن بەشپە زىمادىيار پە كوم مقام وى لەكەمياشت بەرا بشكارە پە كوم يوبام وى

تماشگىر بەپې دېمۇخ تەخاصل و عام وى هەرسپى بەپې د سرو سترگو غلام وى

دو ازە لاس يې اېيىنى چاتە پەسلام وى خوب خندا للەستو مانى بەپرى حرام وى

ولى نەچۈپ زماز زە لە دېرە غىمە چى لا بېل گرخى جد الله خېل ھەممە

بىاض دشو كنو دەيىعەر صاحب سرىد و، او پە زيا توپىتىو كى يې دەھە نوم

ياد كېرى دى لەكە چى وا يې:

دا من گىر يې پە دنيا ھەم پە قىامت زە بىاض خاصە غلام دەيىاصاحب يەم

یا دا چی :

خوچی نو م دمیاعمر خاف صاحب خوک واخانی هنده لور ته زه بیاض لاس په سلام یم
بل خای و ایم :

شم بیدنه و بینی بیاض تر مرگه بوری چی سریددمیا صاحب دخوکنی شد
شنه چی میاعمر صاحب به (۱۱۹ هق) کال کی مردی نود بیاض ژوند
هم ددو و لسمی هجری پیری په پای کی پیقینی دی، حکم چی به (۱۴۰ هق)
کال بی دمیاعمر صاحب دو راهه میا محمد سعید بازگل ویرنه و یله ده:
په سنه د زرا او دوه سوه د اغم و درخ اتیار او د شبقدور شپا ر سم و
د بیاض د کلام نموئی :

- ۱ -

سحر د اراته آواز و کړه و بلبلو
چی به لوټ ګډه وو، ستاد باغ په ګلو^ل
لوی شې و لی رانه پا خبدې بیا کښینه
دخو ډزره دمه می کېږي په کنټلو
بیا به هیجری زه و نه و ایم تا ته
چی ته بد کښی د خولې په را کو لو
له هو سه په مجلس کی می مخ رون که
په خپل یار پسی به مخی قلندر کېږي
چی «بیاض» غواړی ر خشت دهرو خپلو
پس له دې بد «بیاض» دزره رضا کړم چی دمغ صفت می کاندی په غزل لو

- ۲ -

چی په سپین ر خستاره تورو زه ټفو دام یدی عاشقانی به وو تې سر تې کېږي مدام یو دی
خو له په خو له چې سخا پخنه و دو بیوی بیا راته
بختو ره لمب به لمبه مره، چه جام یو دی
دینو غشی چی تول را با ندی خلاص کا
یار ها له لینده د ورو خو په ارام یو دی
چی دیدن د سپا پسته و، په کور مو می
سترزگی و سخووه چې په بلنه شوا به ګام یو دی

چی می خا و ری کړ خپل ځان ستا په کو خمه کې
په تندای می قدامونه خاص و عام بودی
راشه درشه ده رچا په تشه خوله شی
«بیاض» لاس په سرد پا سه د سلام بودی

چې فلم د بېر شئ د لاسه کمه شی
که ورخ کړه وی هغه به سمه شی
چې د پرخانان شی د پرملکان شی
سمه غرگوره دواړه له، غمه شی

دده نور اشعار د «تپر هبر شاعران» په کتاب کې راغلی دي.

مأخذ:

تپر هبر شاعران- دېناغلی اثر تأليف - د پښتو رچاپ لله ۷۷ مخ خخنه تر ۸۵
مخ پوري

۱۶۱۱- بیاض ګلن (قاضی):

خواجہ سید قاضی بیاض ګلن مشهور په «قاضی بیاض» د پښتو زبی شاعرو، د
ددو ولسمی هجری پښو په پای کې ژوندی او د علی خان شاعر (۱۸۰۱ هق)
معاصر، او د هغه سره بې علمی او ادبی را بطه در لو دله، او په «ینګله» کې
او سبد، او قیر بې د پښتو نستان په چار سده کې دی او اولاده بې پهنو یو قاضی
خیلو کې ژوند کوي.

مأخذ:

۱۶۱۳ - بیانی خراسانی :

دخر اسان دجوین یو خود ژبی شاعرو، چی خپل وخت بی په تجارت تبر-
اوه عمر بی پنخوسو کلو ته رسبدلی و، او دوسپی (آبله) په ناروغی مرسوی
او دایت دده دی :

یک شبی گفتی مرو در خواب بیدارم هنوز .

سپالها شد کین سخن را پاس بیدارم هنوز .

مأخذ:

پښتو آریانا دائرة المعارفه - ۶۴ هـ مخ

۱۶۱۴ - بیاضی بلخی :

یو قلندر مشتر به شاعرو، څکه تو د «بیاضی دیو انه» په نامه مشهور سوی و.
دیو لسمی هجری پېړی په نیمايی کې بی ژوند کاوه - دامطلع ده تممنسوب دی:
أی زشانه زلف زامیل عنبر افشارنی

زلف عنبر افشارنات مایه؛ پزیشانی

مأخذ:

پښتو آریانا دائرة المعارف - د «آثار بلخ» په حواله ۶۳ هـ مخ

۱۶۱۵ - بیبک خراسانی :

دايوه ډېره عارفه بتخدوه، په خراسان کې او رسبدله
شیخ ابوسعید ابوالخیر وایی :
«بیبک ماته راغله او و پویل چی عرض لرم .

ما و پل : وا یه !

دې و پل : خلک دعا کوی چی خدا یه مو دیو کپری پر بین ده چی تا و پېژ نو -

خودا دری کاله کپری چی زه و ایم خدایه! ما یو نفس خان ته پر پوردمچی
خان و پیشو نم، چی زه خوک او دخنه دباره بم؟؟
ماخذ و نه:

۱- پیشتنی مبر منی -! مخ

۲- سخیر ات حسان -لو مری تو کک.

۱۶۱۵ - بیبو بکتو آنی :

میر من بیبو دعلی محمد لور دفر او دسیمی دبکو اد تلخک دکلی نومیالی
میر من وه، چی (۰۰۰ هق) کال په شاو خواکی بی ژوند کاوه او دبیوه
مشهور او لسی نکل پهلوانه تبره سبی ده، چی دانکل دکندهار په عوامو
کی خوارا زیات شهرت لری، او دشی بی وه باندو، کوتوا و حجر و کی
زلمیان او زاره په دپری دلجمی اوری.

پدی نکل کی د بیبو له خولی خینی شعرو نه هم سته چی دستدر و په توگه
بی په نکل کی په خیل خیل خای نکلجه بی خولجه او لور او از بر او لسی وزن
وابی او دکندهار په اصطلاح فی «ناری» بولی.

داناری ددیو اند اشعار و غوندی عروض نهاری بلکه په خیلوا و لسی او
پیشتنی خانته او زانو و یلی کپری.

د نکل لندیز داسی دی چی بیبو بیو میکلی بیغلهه و بیه، لو دخپلی لا کادزوی
«بنا دی» سره بی لندکو چینوالی مخهد بینه مو، او هقدمه هم په بیهین و تل به
دبکو او دلارا م پر دبنتو او شبلو او غر و کی یو لخای مهه گر خپدل، میبری به بی
په ولی، او بو تپی به بی تو لول، بیوه و رخ ددلازم دفره په بیوه کوچنی خنگله
کی په «بنا دی» دزل میتوب لپونتوب او د «بیبو» مینی دونی خلبه و کوچی
بیبو ته بی دخپلی مینی اخلاقان و کی او بید بینکاره بی خولله بینی و خسو بنتله،

دیبیو پرمخ دجیاخولی ماتنی سوی، په زره کی راضی وه؟ خودپیشتوالی
بەت مانع سو، و رته و یو یل چی: « به پیشتوکی دا دستور دی چی اکاخیلەلور
و را راه ته وو کوی نوبە دادەچی تە زنایلا و تە بىر كىلار او بىرى، هەمەن ماتنە در كىرى
نو زە بە بىا ستاسەما و تە ز ما » بنا دى خوا بدى كېرى، وطن پەريودى
اصفهان تە خى بىا بىي پلا رله اصنەوانە راولى بىا هند تە خى، خو هلته هم
دېبیولە مىنى نارامە وى خەسۇدە وورستە بېرتە راخى او دېبیو كلى تە نزدى بىي
مارچىچى مىرى پېبۈچى پەخېرىپۈي نو دلپۇنى مىنى پە شەپەر اخى دېنادى پرمەرى
خان، لېچۈى او داھىم بىرى او دوازه پە دلارام كىشىك پە خەنگىك بىوخىلى پەخېرى
او تە اوسە ددوى قېرونى دلوى سەرك پەغارتە ددلارام، هوتلە نىزدى سە.
پخواچى بە دېرىدىسانۇ قاللى ددوى دەدىپەرەدرا سېدىلى نو داد عنعنى پە توگە
يۇسنت و، چى دقافلى يوه سرى بە ضرور پە لوراواز دېبیواو بنا دى دنكل يوه نازە كولە
او دا يېشەشكۈن بالە. اوس بە دېبیواو بنا دى دنكل دوپى نارى چى دېبیولە خولىپى ويلى
سوی دى دەنۈونى پە توگە رايوو:

ھەنە وخت چى بنا دى دلارام دېتىپۈيە منچ كى لە بىوشخە خولە غۇنۇتەلە او هەنە
دېنېتىنى حىچبە لە امەلە خولە ورنە كىرى، او بىاجى ورخېنى بىل سو، او وطن بىي پەپسۇوو

نويىبۇ خېلە پېتەمانى پە يوه نازە كى دا خەنگىڭى كېرى:

« خەدا يەددىپى پۇقى بە هاخوا، دەل پۇقى پە دا خوا

زما او دېنادى وە سە ناستە سېپىنە خولە بىلە ماغۇبتە، ورسى نە كرم

زما ارمان شوي دېنادى، و رۆستە خواستە لە»

بیبو دخپل مین په بېلتانه کی سو خپله بکوا پر دېت کاروانو، نه تېرېدله، دامن تېرە وە
چى گوندای، پەدى بە راسنى اخوجى کاروانو نه تېرسو، او بىدادى پېكىنى، نە، نودخپل
سو زەزە خېخە داسى آواز را باسى : کاروانو نه دبکوا پر دېت تېرېری کاروانو نه دبکوا پر
دېت تېرېری بىدادى جان مى پېكىنى نسته، پە دانور کاروان مى مىنە، نە ما تېرى»

- ۳ -

بىدادى خان لە اصفهانە را گرچىلى و، او دەدا کاخپله لورور پە نکاح كېرىپ، و بىدادى خان
بېبىو كرە ورخى اولە بېبىو خە چلم غوارى نوپەر بېبۇذا سى تارە كوى :
«كە ورور ورخى بېبىو جانە پە خە ناز او پە نغزو ورخى
دیسو، پا دى دپارە، پەر چلم، ا ور دى، ». بىخىلى

بىخىلى گوتى سېڭى

بېبىچى دېدادى آوازاروپى نولە خوشالىي پە تارە كى داسى جوابور كوى :
«چلم بە كە كە كەم دلونگو، دا زىپە پىزوان بە پاس پەرچلم كېردم، نوبە يوسم دا چلم او
سېنە خولە بە دېدادى و مختە كېنېردم »
ددى نكل بىشىر تفصىل او نورى تارى دەرەحوم مەنگل نورى پە «ملى ھيندا رە» كىتاب كى
راوپە سوى دى .

ماخروف نە :

۱-پېبتىنى سېرىمىنى ۷-مۇخ ۲-پېلتانه شەزىء ۱۱۸/۱ نە ۳-ملى ھيندارە

۱۶۱۶ - بېبۇ بلو خە :
دبلو خستان دكلا ت دبلوپى خان اعظم سېر احمد خان نوسيالى او جنگىالي خوخوروه.
ھە وخت چى سېر احمد خان «دسپى» پە سىمە كى دباروز يوقىلى سەرە تېپنچىلىسى جىڭىرى
ورۇستە ماتە و كەنۋە نوددە خور «بېبۇ» دەتە پېغۇرو ركى او يۈچلە بې دباروز يوقىلى
سەرە جىڭىرى تە ملاوتىر لە لېنىڭىرىپى و روپىست اواد « سېبى » پە نېرى نومىخاي

کی ئى دبار و نزیو ذلیلکر دسلاپ سر دار میرزا خان معروف په بخت بلندخان سره
سختی جگپی و کچپی خوجی سره سوه.

داس دسپرلی سره بی زیانه مینه در لودله او دورخی به تراووسیلو زیانه پر آس مپه تله
او هم شپه مدیره بشخه و ه چی دهه وخت پوشاعر «شیخ فاضل» بی پخپله منظوبه

جنگ نامه کی داسی ستایی :

چو مردان بدیوان نشستن مدام
بکر دش همه مردان خاص و عام
بمزدا نگنی در جهان الشتھا ر
یکی خواهش بود «بیبو» بنام
همه مردمان کرده او را سلام
زنی بو د دانا بسی هو شیار

مائخذ :

هماری جدو جهد په اردو، دعبدالرحمن غورلیکنه ۱۴۰۶- بخ

۱۶۱۷- بی بی ایمهه:

دسلطان بھول لوڈی هو بیاره او سدبره ماندینه او دسلطان سکندر لوڈی سور وو
هفه وخت چی سلطان بھول لوڈی په (۸۹۳ھ) کال کی مرسو، نو دهه
پرخای دسلطان سکندر لوڈی په پاچا کبدلوکی بی بی ایمنی لوی لاس در لوڈ، حکم
چی دسلطان بھول مشرزوی باریک شاهو، چی موربی هم پیشته وہ خودبی بی ایمهه
په تدبیر ددی مپرمی زوی نظام خسان چی وروسته بی دسلطان سکندر خطاب
وموند دپلار پرخای پر تخت کبینپوست.

مائخذ :

تاریخ مرصع- دوهم فصل- بخ ۱۹۷۳م کال دپینبور چاپ.

۱۶۱۸- بی بی تاج:

نوم بی «کرم نسا» د حاجی حیات گل لوز په مختسه مو منند دپینشوری
شاعره وہ دپینبور په شپدر کی او سپدله او په شعر کی بی «تاج» تخلص کا وہ؛

په قادر یه طریقه کې د بغداد د سجاده نشین حضرت مصطفی شاهزاده او د ملوکه
او علم او عرفان مېرمن وه.

ددي نظمهونه په مدح الابرار نومي کتاب کې راغلي دی چې نمونه بې
د «تبزه په شاعران» په کتاب کې هم او ره سوي ده.

مأخذ:

تپره په شاعران - ۲۷۹ سخ

۱۶۱۹ - بې بې فیضن :

دبلو خستان د کلات د مشر لومړي سير محمود خان نوميالي خورده، خو
د سير محمود خان دربار نوازی د پالسي سره یې سخت مخالفت درلود، او د همه ګهه اختلاف
په سبب د سير محمود خان خخه پله سوه او د خپل بل و رورا مير مصطفى خان سره او سپدله
هنه وخت چې مير محمد رحيم خان د سير محمود خان بل و رو رد «کچهي» او «د أجل»
د سيمو د حکومت په نسبت خپل و رورا مير مصطفى خان و واژه نودي تنجيالي مېرمني
د «پنج منه» د سيمى په یوه خنگله کې د سير محمد رحيم خان لاره نيو له او هغه بې د خپل
ورورا مير مصطفى په کسات و واژه او دا په خپله د «کچهي» د سيمى مشره سوله خو
مير محمود خان ورغى او هغه سيمه بې ددي له لالسه ويستله بې بې زينب ته خبىم
ورغى او د خپل ورورا مير محمود خان په خلاف بې بې رغ پورته کې او د سير محمود
تول نائبان بې له «کچهي» خخه وايستل خکه چې د کچهي سيمه د سير مصطفى خان
داولاد جا نئز حق و .

هغه و چې په (۱۸۱۳م) کال کې سير محمود خان په کچهي پې غل و کې بې بې زينب
په مقابلي توان نه درلود د «سبې» تنځخواهه ولاړ ټاواو د «ځجک» د هېډي سردار
مير خان ته بې پناور ورمه سير محمود خان خجک ته پسی ولاړ خو د خجک
دردار په تنپا ربته بې: بې بې زينب ته و نفقه و تاکله سکريې بې زينب بېاهم په

پته د میرمحمد خان له مخالفته لاس وانه خیست له کلاتنه کابل ته راغله
چي د کابل له پاچاخنخه مرسته وو غواری خو دلته بې هم شه لاس ته ورنغله بيرته
کلاتنه ولاړه او د ژوندتر پایه همه له د محمود خان سره او سپدله .

مأخذ :

هماري جدو جهد پهار دو د عبد الرحمن غورليکنه ۷۱ مخ

۵۶۱ بې بې زینب هو تکی :

بې بې زینبه د نومیالی او ستر قائد او ملي زعیم میرویس نیکه پوهه عالمه او سید بره لوزه
دققه علم او اسلامی احکام او د پښتو اودری متداول کتابونه بې د کندھار له مشهور
اونومیالی عالم او د میرویس نیکه د کورنی د خصوصی بشونکی بشونکی او استاد
ملانور ډځخنه زده کړي او روسته بې نیما پېڅله د خیلی کورنی بشمنوته بشونه پر غارا خیستی
وه د پلار ترمپیني وروسته بې د سملکت په مهمو چارو کې هم لویه مشورتی برخه در لولد،
او رو نوبه تل له دی خیخه مشوری اخیستی به تبره بیا هغه وخت چې شاه محمود هو تک
اصفهان ته وولاړ او د هغه و رو رشاه حسین د پاچه هی د چارو اګۍ په لاس کې و نیو لې.
د ټې خز اني مؤلف محمد هو تک لیکی: «هسي رو ایت کا: چې بې بې زینب
دېره هونشیاره او په مهماتو دامو رو عالمه بشجعه ده، او د پادشاه جمیع اشاه حسین
په امورو کې تدبیر کا، او هر کله په راي صایب مشکلات دامورو حل کا،
او پادشاه د زمان بې په خبر و عمل کا، او نصایح بې او ری» دنادر شاه خراسانی
دیر غل په وخت کې د کندھار پهار بې معاصره کې د بې بې زینب د خپل
و رو رسه او ده پر او ده له شباره دفاع کوله او خه وخت چې معاصره ختمه
سوه هم تر تولو د مخه بې بې زینب د یوې ډلی افغانی مشرانو سره نادر شاه ته
و رغله او د هغه سره بې د مtar کې د شرطو په با ب کې خبری و کړي (۱)

سر بپره پر دی بی بی زینب دادنیاتو سره هم مینه در لو دله ، د پستو او دری
پخوانی دیوانو ته بی کتن او په چله بی هم په پستو شعرونه و یل - محمد هو تک
لیکی: «داد رشهو ار دصلف عصنفت بنه بنه شعرونه هم و ایسی ، او دمو
زونانو او شاعر انو قدر کا ، دو اوین دشعر اهر کله لو لی ، او له مضامین
شیرین بی کام شیرین کا ، عمر په عبادت دخداي او تلاوت دقر آن شر یافتپروی
او مخدرا تو دحرم دپادشاه ته درس او کنبل او لو ستل و رشی - نقل کاب چی
د شاه محمود جنت مکان دمر گ حال ، قندھار ته راو و سپد ، نو دپادشاه خاندان
عالیشان قول غمجن سول او مخدرا تو دحرم ساندی او غلبی کا ، بی بی زینب
چی دالعه دورو رو فات و او ز بدله ، پر بره غمجن سوه ، او په تلاوت دقر آن
او لمانځه بی تسبکن و کا ، دنټلی زره - او هسى و یرنه بی په و یر دخپل و رور
مر حوم وو یله ، چی زه بی دله را نقل کوم ، خدای تعالی دی ټول خاندان
عالیشان دپادشاه ظل الله ژوندی ولری او خو بش» هغه مرثیه چی بی بی زینب
دخپل و روشاه محمود پرم پنه و پلې وه داده:

دغ سو چی ورو رتپر له دیناسو ، نا	کندھار واړه په ژرار اسو ، نا
زړه می پله و یر کی مبتلا سو ، نا	چی شاہ محمود له ماجلاسو ، نا

دارو نجهان را ته تور تم دی ، نا	زره دپیتون په تیغ کړم هی ننا
هو تک غمجن په دی ماتم دی ، نا	د پاچه هی تاج مو بر هم دی ، نا
چی شاہ محمود تپر له دنیا سو ، نا	کندھار و اړه په ژر اسو ، نا

* * *

خوانو ، پېړه د توری جنګکو ، نا	نو لار د کا م په نام ونکتو ، نا
دبمن له ده په وینو رنګک و ، نا	په بیدان شیرو ، یا پلنگک و ، نا
افسوس چی مر گ دده خواهیشو ، نا	کندھار و اړه په ژر اسو ، نا

پرمزگه‌دادی تولهه کلی گوژزاری
لبنکرسپاه دی پلی سپورژاری
کند ها رواهه په ژراسو، نا

محموده! که بوازی خورژاری
خپلو انلاخه، پاچادی و رورژاری
پښتو دی تول په او پلاسو، نا

* * *

چی شاه محمود سونن په گور عالمه
را ته دېمن به کا پیغور عالمه
کند هله رواهه په ژراسو، نا

اصفهان پا ته تاج نسکو ر عالمه
دېښتون لمرسو، تیاره تو ر عالمه
چی پاچا ولار پښتون گداسو، نا

* * *

په خاورو خای کا شاه محمود عالیشان
زره بی راسو رسو، کاخو بني دېښنان
کند هار واوهه په ژراسو، نا

لبنکرسو خپور پښتون ولاردی اريان
پا ته سو تخت وتاج دتول اصفهان
وابي پښتون او س بي پاچاسو، نا

* * *

و شلاوه تاچي دېښتونو، پيوند
چی شاه محمود دی کا په قبر کي بند
کند هار واوهه په ژراسو، نا

آسمانه! بیادی خه ستم کا خر گند
دېښن دی بیاز موډ په ولر کاخورستد
په کور موورشو! او غوغاسو، نا

ما ېخذونه:

۱- پته خزانه- دکابل لوړی چاپ - ۱۸۸۰ مخ تر ۱۸۸۱ مخ پوري

۲- هو تکیان- دکابل چاپ -

دینو ا تأليف - ۱۵۲ - مخ

۳- پښتنې سېرمني دکابل چاپ دینو اثر - ۷۰ - مخ

۴- تاریخ افغانه- دسید ظهورا لحسن موسوی اثر - مخ

۱۶۲۱- بی بی ستی :

یوه پر هیز گاره عابده سپر من وه، چی دابو مسلم مرد زی سره بی ژروند کاوه، او ابومسلم دی بی ستی په مرسته په نیشاپور او هرات کی خپل دبر کارونه بشپر کپول.
په ۱۵۸ هکال کی مره سوپی او په هرات کی بشخه ده.

شاهر خمیر زاددی تبر جو پا او ددی قبر ته بی نزدی یوسترجو مات هم و دان کی
ماخذ:

پېښتو آريانا دائرة المعارف - ۳/۵۰۶۵ مخ

۱۶۲۲- بی بی ستی هروی :

یوه ستی او پر هیز گاره سپر من وه، ابومسلم خرا اسانی ته بی دیر بنه نظر در لود، او ددی په همت ابومسلم په هرات او نیشاپور کی مهم کارونه سرته ورسول. دامبر من په لوبری سر کی پنه بشخه ندوه، خکه چی سپه بی ابونصر دبر بی باکلو، خوپه پای کی بی بشی لاری ته بشخه شوه، او دبر معتقدین بی و موندل په (۱۵۸ هق) یا په (۱۵۰ هق) کال په هرات کی سپه سوپی ده او دشاھر خمیر زا په وختو کی ددی عابدی په قبر باندی پنه ودانی ودانه سوه او قبر ته بی نزدی یوشه مسجد جو په کره سو.

دمجمل فصیحی مؤلف لایکی چی:

دابو مسلم له عیار انو خخه یوه هم «بی بی ستی» و مچی توبه بی و کشله او دخپل و خت نو میالی زاهده سوه.

دی په هرات کی ژروند کاوه، او په (۱۵۰ هق- ۸۶۷ م) کال سپه سوه او په «بازار خوش» کی بشخه ده.

ماخذونه:

۱- پېښتی په منی - ۲- دجميل فصيحي - ۱/۲۲۱ مخ

۳- دهات دمزاز اتورساله - ۱۵ مخ

۱۶۴۳ - بی بی ستی کاسی :

یوه عا رفه بشخه و مچی دکو یتپی دکاسیانو په لو یه ه مدیره کی بشخه ده، او او هېر خلک بې مزارته و رخى او زیارت بې شنې شهرت لرى.

ماخذ

مزارات رساله - ۳، مخ دیناغلى سیال کاکپ تالیف

۱۶۴۴ - بی بی شمسو روشنانی :

ذبایزید پیرروپنا ن ماند ينه وه اوھغه وختچى پیرروپنان د هندگور گانى د ولت سره د خپلی خاروی او خپل د خپلوا کى د ساتلود پاره مبارزه پیل کپه دا ننگیالى مېرمن پەقۇلو مبا رزو کى د پیر روپنا ن سرمىلگىر ئاوزيياته استوگنه بې داشنغا راوەتىنى پە غره کى وه.

پلاز بې شيخ حسین نومېدە اواد اودى تېر خىخه و.

د پیرروپنان تىمىرىنى وروسته داباسىندىپر غارەچى دد بې مېرمنى د زامنوا كورود گانى دو لە طرقدارانو تىمىنچى سختى جگپى وسوپى اوپە د خوجىگپوكى ددى ننگیالى مېرمنى درى زامن (شىخ عمر، خيرالدين، نورالدين) ووژل سول نودشمانا و د هنوسروندا اولاسونە پەرى كۈل اوپى بى شمسوتە بې راولى بى بى شمسوھنە درې سەمچ او بشكى كېرى او وېل:

«پە تاسودى رحمتى وى چى ثابت قدم پاتەشى اواد حق پە لارە كى موسرونە ور كۈل» د زامن مېرىنى د بى بى شمسود مبارزى غزم كمزورى نە كې بلکە خە و خە چى جلال الدین روپنانى تېراتە راغى نوبى بى شمسو بى هم دخانە سره راostله او دلتە به تىل دروھ پە غر و نو كى لالهاندە گرخېدە او د هند كورگانى دولت پر ضد بە بې خلک سبارزى تە لە مسول اوپارول، خو چى د (۱۰۰۰ھ) كا ل بەشاوخوا كى دامبارزه اوننگیالى مېرمن پە تىرا كى سەھسە اوپنانى چى هەملەتە پە تىرا كى بشخه دى .

خینو مئر خینو ددى نوم « شمسىه » او خینو هم « شمسى » لىكلىدى .

ماخذونە :

- ۱- روپنا نيان د مغلو تارىكىان د عبدالا كبر اكىر لىكىنە - د. پېپۇر چاپ
- ۲- باپرىدروپنان - دېناغلى خادم تا ليف
- ۳- دزىرىي جىدىدە ۱۳۵۱ د ش كال دوري دوهىمە نېتىھ
- ۴- كابل مېجلە ۱۳۵۳ د كال ووبى مىاشت - گند ۹ مە مە

١٦٣٥ - بى بى صاحبە :

د كامران لور او د اصفهان دفاتح هوتكى شاه محمود ماندىنە او ملکە و د (۱۰۱۷ ق) كال درجب دېياشتى پەنھەمە دسەشنىپە ورخىزە ده او قىر بى د كاپل دشەداى صالحين دجانباز دزىارت پەشىڭ كى دى چى يوغىنۋەھم ورباندى سته او د قرآن كريم پە آيتوبىا يېستە سوی لوحةھم لرى .

ماخذ :

پېپتو آريانادائە المعارفە ۰۶۶/۳ مە

١٦٣٦ - بى بى صاحبە بى ياخە :

دنوبىالي پېپتون حافظ رحمت خان روھىلە نىڭىيالى او نوبىالي خورو، وروپىي لاژوندى و، چى گۈنە سوھ پېنځە زامن بى د روول چى پېنځە سرە د حافظ رحمت خان سرە د انگريرانو شجاع لدولە پە جىگە كى ملگرى وو . پە دغە جىگە كى حافظ رحمت خان شەيدىسو نود يپروھلىيە پېپتانە ھەم شەيد ان سوی خۇدا پېنځە دورو نەزۇندى كور تە راغلە اوھەنە وخت چى خەپلى كۆنەي سور « بى بى صاحبى » د'ويلىدلى ، وې پېپتىل : « خنگە راغلاست ؟ ستابىسى ماما د خېلۇنا زولۇ زامنۇ سره پە جىگە كى شەيد سو اوتاسى چى دھە سره پە جىگە كى ملگرى واسەت خنگە ژوندى راوگە خىدە لاست ؟ او روغ رەست زىماخى تەۋلار ياست ؟ لېزىسى لە بىخى لىرىسى كە تاسى نە شەرمىرىز ئەزەشىرىم او خۇزە ژوندى يەم نور نە غوايم

جي ستاسي مخونه ووينم . هجه وچي دغى ننگيالي پېښتني ميرمنى بيا دژوند ترپا يه د خپلو زامنومخونه وونه ليدل، خيل تول جا گيرلى خوش كى او د هنده «بريلى» نومى سىيمى كى بى يوشكلى اوغا ليشانه مسجد جور كى چى هجه مسجد. اوس هم «دبها رىپو» پە مجلە كى سىدا او «دىرى بى صاحبى» مسجدىپى يولى.

ماخذوند:

۱- افغان- پەاردوژ يه دخان غازى ليكته ۲- كابىن مجلە ۱۳۵ ۷- گئە

۱۶۴۷- بى بى گلمه :

د پېښتوژ بى شاعره وە او د دوسلمى هجرى پىپى دەشاوخوا كى د پېښور پە سىمۇ كى او سېدلى پە دىننى علومو كى بى مطالعه درلودله او بىھ پوهە مېرىمن وە . ددى لە او پە دەستاجات خەخەدایيتونە دى:

بى بى گله خبردارە

لە كل نەھى تو بە كارە

پە ايمان شکر گذازە

پاخھۇخت دى: دىسا

ماخذ:

فرەنگ زيان وادىيات پېښتو- ۸۸ مخ

۱۶۴۸- بى بى گلمه شەنخەرىم :

د پېښتوژ بى شاعره وە او يومنا جا ت بى قاضى عبدالحليم اثرد فويە شريعت كتاب د بوىزى نسخى پە پاي كى ليدلى دى .

ماخذ:

ا پەرەپشا اعرىن- ۶۱ مخ

۱۶۲۹- بی بی گنجانی :

بی بی گنجانی دلوچستان دخان میر محراب خان ماینه دیره زیوره بشخه او میر محراب سره په خو جنگونو کی مله وه . جنرل ولشا نزچی له کابل بشخه دستی دلپه لار کی بلوچستان ته ورسیدی په کلات بی په حمله و کرله میر محراب خان کلابندسو بشخی او کوچنیان دپتی دروازی له لاری یوه خوندی مخای ته ولیبل مکری بی گنجانی له بشخو او کوچنیانو سره نه ولاړه اوله میر محراب خان سره په کلا کی پا ته مسوله میر محراب خان چې د انگریزانو جنگ ته واوووت د ایرج ته وختله اوله هغه مخایه بشخه بی میر محراب خان خار میر محراب خان چې د انگریزانو له لاسه شهید سو :

نو دا په خپله ددو و جګر نو سره بی له داره له حصاهه و وتله، خو انگریزانو چې محراب خان مرو لید جګری بس کړه، او بی بی گنجانی خپل شهید میره حصاهه راوور، او په خپلو لاسو بی بشخ کې .

مأخذ :

هماري جدو جهد پهاردو، دغور ليکنه ۱۹ منځ

۱۶۳۰- بی بی مبارکه :

دلک سليمانشاه یوسفزی لور، او د ملک شاه منصورخور، او د غلهير الدین باپر تاند ينه وه .

ظهير الدین باپر دالغ بیگ کورگانی و راره په (۱۸۹۱ هـ) کال کی کابل و نیو او د دې خبئی په نسبت بی خان دیو سفزو دوست باله . خو بی بی مبارکه کی ته د ګورگانی حکمران د کو ر بشخود شنډ په دارو و رکړه او له اولاد بشخه بی و اچوله .

دامېرمن داکبر تر زمانې ژوندی وه او د همايون میرزا مور بی حال کښلی دی او و ایښی چې دایوه با تدییره او مهر بانه بشخه وه . د بی بی مبارکه کورنې د باپر سره زیاتي مرستي و کړې او د باپر د دوی په مرسته په لو دیانو

بری و موند، خود همایون مور و ای چی دغه بیشنه هر بی بی مبارکی دیره .
درنه لگیدلی وه (۱)
ماخونه :

۱- دیناغلی محمد ابراهیم عطایی یادداشت

۲- دپننتو تاریخ - مرحوم قاضی طعطا الله خان تالیف - ۱۹۲۷ مخ .

۱۶۳۱- بی بی مستو لودی :

سلطان بھلوں لودی مرنی خوابی او اسلام خان چی سلطان بھلوں
اکاو، کونه وه .

په (۸۶۰ هق) کال چی سلطان بھلوں په پنجاب کی و، او په هله کی بی
یوازی یوزلمی زوی « بایزید » پاتندو، او دده نیابت بی کاوه، او په هفده
وخت کی دجو نپور پاچا سلطان محمود تقریبادو و نکو جگربو و یو نیم -
زر جنگی پیلانو سره پر دھلی یر غل و کیء، زلمی « بایزید »، او خwoo رسه
پاتو امیر انو بلہ چارہ و نه لیلہ دھلی دشار په کلانتو تل، بنار کلابندسو
او د جو نپور لبکری شاو خوا پر کلار او گر خبدلی .

په دغسی وخت کی دکلا دسانندو یو نشر توب همدی ننگیالی پېښتني
« بی بی مستو » سلطان بھلوں پېښتنی خوابی پر غاره و اخیست، او ددی
دپاره چی غلیم په ددی و نه پو هیزی چی په کلا کی فو خونه نسته دلودی
کو رنی تولو پېښتنو بئخوته بی دنارینه و، کالی و رواغوستن،
کلانته بی و رو خبڑ ولی او بھری بی و رو سپارلی - خه بیز و نه چی په کلا کی
و و، تول بی و گمارل چی تل به دغیم پر لبکر و غشی او روی؛ په دغۇزلەمیو

(۱) مرحوم قاضی طعطا الله خان لیکی چی : بی بی مبارکه دخان ملکشا منصور
لوروه .

کی دخپل و خت نامتو غشی و پشتو نکی دخان جهان لودی زوم «شامسکندر شیر انى» هم و، چى دده غشی يوو لس موتە (ه نيم فتىه) او بده و و، تر اتو سوو گامو پوري رسپدل او ددھ پر تولو غشويه زر ين خط «سنگندر شاه» ليكلى و، کلابندى پسى او بده بى بى مستود مير نى سلطان بهلول د و ر رسپد لو په تمە تې د يې و خته پورى کلاخوندى كره خود بهلول دراتگ يغ رانسى دا او تول کلا وال د کلابندى خوار يو ستخ كپى، پاي ته بى سلاپردى سوھ چى بىار غليم تە و سپارى او خانونه و با سى، نو تور يالى مشرى «بى بى مستو» چى دلوديو فو خو او ملاتر دو رسپدلو شخخه ناميئن سوه نو بى دسيدشمس الدین په لاس ددهلى دبىار کلى لەدى پيغام سرمچى: «كه دلوديو ناموس د نه خوندى کولو پېت و پىء، نو کلى و اخلە!» او دسلطان محمود شرقى خوار او رتير امير در ياخان لودى تە (چى دشراقى لېتكرو تول انتظام په ده پوري اړه لرله) و رو لېرلې و اېي چى سيدشمس الدین تر کلا و رووت، ددر ياخان لودى در بارتە و روستل سو، در ياخان ددهلى داستا زى په غو بنته خپل در بارهان و پا خول چى دوى دوه سره پاته سول، سيد شمس الدین ورته وویل: «سلطان محمود شرقى پاچا ستاسره خەچلوي لرى؟» «در ياخان خواب و رکه:

«خپل مى نه دى زه بى نو كر يم او دى مى پاچادى»

سیدو رتە و ويل :

«سلطان بهلول ستاخه كپرى؟ در ياخان و ويل :

«مويسر هع زيان يو، ورونې يو، دى هم لسو دى دى او زه هم»

سیدو رتە و ويل :

«نو دده ميندى او خوندى ستاخه كپرى؟»

در ياخان خواب و رکى :

«ددھ موږ مى مور، او دده خوندى مى خوندى دى»

بیانو سید شمس الدین کلی له جیبه را او ایستالی، مخ ته بی ورته کنپیپیو ولی اوورته ویل :

— « او س نوستاخپله خوب شده چی دخپلو میندو او خو بندو پر ده خوندی کوی که يه؟ »

پر در یاخان ددی پوبتني خواب و درید او په خورا تر هوره و رخ بی ورته و ویل :

— « که سلطان بھلول را رسیدلی وای خه خوبه می هرو مرکپی وای، او س چی داگک تش تور پاتهدی هیش تدبیر نمسی کپدلای »

خوکلی بی وانه خیستلی او سلطان محمود شرقی ته بی و ویل چی: « بھلول دیوه بی شمپره فوچ سره را رسیدلی، پاچا دی دلته او سی او ما ته دی اجازه را کری چی مخی ته بی و رو و زم »

هغه و، چی سلطان محمود شرقی هم اجازه و رکره، او ربتیا هم له هغی خوا سلطان بھلول دیپتنو ده برو جنگیالیو زلمیانو سره ده هلی خواته و رغیه د سلطان محمود شرقی لبکر بی مات کی، د سلطان محمود دلبنکر دماتی خبر چی ده لی ته و رسید دکلائلکو په ده بی خوشالی دکلانگیالی ساتندو بی « بی بی مستو» ته حال و رو و ز، او « بی بی مستو» ورته و ویل:

« تاسی و گوری، چی د سلطان محمود شرقی دلبنکر خلک په خپلو خیمو ننو زی او که د خپل پاچادر بار ته و رخی؟ »

دوى چی و کتل و بی لیدل چی دستانه سوی لبکر خلک برابر خپلو خیمو ته .. ننو زی او خپل کالی را غونه دی، نو « بی بی مستو » دستی حکم و کیه چی دی بنادی ده لونه دی و دنگوی .

سلطان محمود شرقی و ارخطاسو بله چاره بی و نه لیدله سمدستی دجو نبور

خواته و کوچیدا او سلطان بھلول بر یالی په ڈھلی و رننووت، او «بی بی مستو»
په خپل پہتنی عزم کی بر یالی سوہ
مأخذونه:

۱- لودی پہتانا نہ دپو هاند عبدالشکور رشا د لیکنہ

لہ ۷۷۶ مخ شخھه تر ۸۰ مخ پوری

۲- سرقع افغان ۷۷۸ مخ ۳- تاریخ د او دی ۶۱ مخ.

۱۶۳۳- بی بی میر گوھر ۵

دلوي احمدشاه بابا بلو خه ماندينه او دقلات دخان مير محبت
خان بلو خور وه.

په (۱۶۳) هق) کمال چي لوی احمدشاه با باد بلو خستان د کلات خوا تسه ولار،
مستنگ بی و نیو او د کلات سیمی ته پرمخ و رغی، نسود کلات خان حاجی
رحیم خان بایی د کلام الله سره احمدشاه با با ته شفیع راو استاوه، احمدشاه با با
هم دھنے شفاعت و مانه او د کلات خانی بی میر محبت خان ته پر پنبو وله،
او بیر ته کندھار ته راغی، نوموی خان هم خپلیه یو مخور چی «بی بی
میر گوھر» نومېدله د آخون محمد حیات په و سیلہ غزنی ته د احمدشاه با با حضور
تسه ولپر له چی احمدشاه با با هغه په نکاح کړه او په دې توګه د احمد شاه با با
و د کلات د بلو خان سود وستی لا پسی تینگه سوہ.

مأخذ:

دنو ای معار ک تعليقات ۷۷۳ مخ

۱۶۳۳- بی بی نوره ھروی:

میر من بی بی نور دھرات یو وہ عابدہ او صا لسھه پئخه وه، چسی ژوند
یسی په تقسوی او ز هسد کی تبر کړی و، او د دی میر منی لیه بیو
کلاز و شخھه یو داو، چی وا یی دھرات د ملان پل دی میر منی تیار کړی دی

ددي قبر دهرات دشمعان په محله کي دعراو وره ته نژ دې پروت دنۍ،
عوام بې زيارت ته ورځي
ماخنو نه :

۱- پښتنې مېړ منی- ۱ مخ ۲- دهرات دمز ار اتو رساله- ۷۶»

۱۶۳۴ - بیت نیکه :

چې شیخ یقني او شیخ بڼن هم بللي سوي دی د پښتنو د پروطا یفو
يو ستر او نوميالي نیکه تېرسوی دی چې د پښتا نه شراء د لوړۍ
تو که په ۵۰ مخ کي ددي لوی نیکه يه باب داسي ليکلی سوي دی چې:
«د پښتنو د علم الانساب پوهانو او هغه مور خينو چې اسمآلر جال بې ليکلی دی،
شیخ یقني د پښتنو د پروطا یفه دی، او اې چې دایقني دغه غښت
او سپن ورو رو پڅله د پښتنو ملي عنعنات هم ددي تصدیق کوي (۱)
اما په مور خينو کي لوړۍ ددي ملي عنې تصدیق ابو الفضل د ګو ر ګانې
پاچا ۱۱ کيږي د عصر مورخ کړي، چې د پښتنو دغه درې پلازمشهور دی (۲) مګر ددی
نيکه نوم مور خينو مختلف را پړي، ځنۍ بې «بیت» او ځنۍ بې «یقني» او ځنۍ بې
«بڼن» ليکي.

نعمت الله هروي او خانجهان خان لودي هم په مخزن افعاني کي دشیخ بتینې
او لاد او ددي قوم مشاهير او او لیاء مفصله را پړي.

خنګه چې آئين اکبری په (۱۰۰۶هـ) او مخزن په (۱۰۱۸هـ) کي ليکلی شوی
دی نود او یلاي سو، چې د پښتنو ملي عنعنات او درجالو د تاریخ لوړۍ ليکو نکي

(۱) د اخیره چې بیت نیکه او غر غښت او سپن سره ورو نه دی زياته خبر نه
غواړي.

۲- آئين اکبری - ۲ د ۱۹۱ مخ

هم دوی دی. نعمت الله پهدي سلسلو کي مجمع الانساب او اخباري احمد دی
كتابو ته هم حوالهور کوي، چي تر ده دمحه ليکل شوي، او دېښتو د انسابو ذکر
ې کپي دی، په دغه کي اخوند درو یزه ننگر هاري همچ دی تر(۱۰۸۸ھ)
پوري ژوندی و (۱) ده هم د پښتو انساب را وړي دی (۲) د غو
ټولو موږ خينو دشیخ بیتهنی ذکر مفصلًا پاصلمناً کپي دی.

مګر ترد غو تولو یو، پخوانی او زور اثر چي دشیخ بیتهنی ذکر او اشعار
پکښي راغلي دی دسلیمان ماکو دبار که خان دز وی «تذكرة الاولیاء»
ده، چي پسله (۶۱۲ھ) ليکل شوي ده. ددي کتاب ب هغه یو خوپا نې چي سته
دشیخ بیتهنی ذکر داسی کوي:

«نقل هسي کاندي يارانو چي په روزگار دشیخ بیتهنی کي د ده وروجی
سر بن نوسید، او پرشیخ بیتهنی هم خوراگر انو؛ سر بن نه درلو دز امن، او
هر کله به ېپي ويل خپل و رورته؛ بیتهنی خپل زوي اسماعيل و رکاوه
اولوي سودر بن په کاله، خدای مهر بسان د اسماعيل په برکت سر بن ته نصیب
کړه، دو مره زامن چي او ستر و سپرسو ګنهون د هغه؛ د اسماعيل مرقد

و افع دی دکسي پر غره چي زه هلتہ تللى و م(۳)»

لهدي روایته بشه بشکار بيري چي په پخوانو پښتو کي د شیخ بیتهنی کرامات
مشهوروه، او ددي کتاب ليکونکي لکه چي پخپله و اي دکسي غرمته(۴)
تللى او د دغه اسماعيل زيارت ې کپي دی .

۱- تذكرة علماء هند ۹۵

(۱) تذكرة الابرار والاشرار، او پښتو مخزن.

(۲) دسلیمان ماکو پښتو تذكرة الاولیاء

(۳) پښتانه دسلیمان هر ته دکسي غر هم و ابي.

دسلیمان ماکودغه روایت نعمت‌الله کتی مته په مخزن کی تائید کوي او داسی لیکی: «نقل است سپنی برادر کلان بتني مغلس بود ، واز هیچ چيز دستگاهی نداشت، باو جو دآن از سعادت فر زندهم سحرو مبود ، روزی سپنی بخانه برادر خود که شیخ بتنه باشد آمده عرض کرد که ای برادر! دعای تو در باب جمیع خلاائق مستجاب الدعوات است، در باب من توجه نمی فرمائی، که در طلب فرزند و فراخی معاش کوشش بسیار دارم ، حضرت شیخ بیت فرمود که یک پسر مرد ببر و پرورش نما، که بقدم او همدهم اسباط، مال و منال و مواشی که لوار زم دولت است بیسرآید، آخر الامر شیخ پسر خود اسماعیل را برا در خود سربنی داد، و سربنی برادر زاده خود را بخانه آورده پرورش می نمود، از بر کت قدم او دولت واولاد چندان بظهو رآمد که تاقیام قیامت کم نخواهد شد. چون اسماعیل بن رشد رسید از ریاضات شاقه بمراتب ولايت رسید، و این شیخ اسماعیل که مقبره و گنبد ایشان بر کوه سلیمان واقع است همان شیخ اسماعیل سپنی پسر حضرت بیت است....(۱)»

په دې ډول دسلیمان ماکوقول که خه هم تر نعمت‌الله خلو رو سوه کاله دم خه دی ، مگر یو دبله سره پوره ربط اون شردیوالي لري ، او دابنکاره کوي چي ترا زم هجری کاله هم دشیخ بیمهنی لوئیکه په باب کی پیښتو یعنون کلک او مستندر و ایات در لوده چي له هغو شخه په دغو دو و کتابو کي لیو پانه دی. متأسفانه دشیخ بیته نیکه نورا حوال موږ ته نه دی پانه ، او نه دده دژ و ند و ن وخت مئ رخینو تصریح کړی دی، فقط ځنی له دغو سورخینو شخه دا هم لیکی، چي دی دغور د پاچه انو معا صرو ، او دغور له مشهوري کورنی شخه شاه حسین نومی دده په کور کی و (۲)...

(۱) مخزن افغانی - قلمی - دنعمت‌الله هروی .

(۲) مجمع الانساب، تاریخ سلطانی حیات افغانی، خو رو شید جهان

په‌دی حساب‌نو که بیت نیکه له یوه سره د لو مر یو غوري مشر انو معاصر -
وی نودده دژ وند وخت مو بله (۳۰۰..۳۷۷هـ) پوري تخمين کولای
سو سليمان ما کو په خپله تذكرة الولایا کي دبیت نیکه له خولي یو شعرهم را
نقل کری دی چی دپنیتو ژی دادب په تاریخ خورا مهم گمیل سوی دی.
سلیمان ما کودده دشعر داسی یادوونه کوی:

«نقل کاندی چی شیخ بیتني سپین بیری سو، نوده به هر کله خبتن ستایه، اورب ته
به بی په در خاست کاوه چی زما په کهول او دسر بن او غرغبت په کهول کی
برکت کنپرده، با دار قبول کرده درخواست او په که سوه خمکه دپنیتو خواهد وی
په که لول، نقل کاومسی چی حضرت شیخ بیتني به چیره برد اسندری لولولی اود کسی
غره کی به گرزیده شپی» -
اویانو دبیت نیکه هفعه شعر داسی را اوی:

ستا په مینه په هر خا یه
تو له برو و په خاری کی
زمود کی دی دپکشی پلنی
لو یه خدا یه! لو یه خدا یه!
و ور کورگی دی و ور بور جل دی
بل د چا په مله تله نه یو
د مسرو و ده لسه تبا ده
لو یه خدا یه! لو یه خدا یه!

لسویه خدا یه لو یه خدا یه
غرو لا ر دی د ر ناوی کی
دلسته دی د غر و لمنی
داو گری دپر کری خدا یه!
دلته لبر زمو د او ربل دی
مینه ستا کی مو ب میشته یو
هسکه او مسحکه نغشتنه ستاده
دا پانه ستا ده خدا یه!

که دبیت نیکه دغه لور شعر دار یا یانود ز اوه کتاب ریکویدا Rigvida

سره مقایله کپهی کپهی نودا به بشکاره سی چی داش عرد فکراو مضمون له مخنی
لرغونیو آربائی افکار و ته خویرهور ته دی دریکویدا ای سو مناجات داسی دی:

«لوی خدای دژوندون و آکمن دی مالک‌الملک‌دی «دی پنااغلی کورنی و گپو تدور کوی
خدایه مویستامره بی یو، بی او لاده بی شیگنی مویه و زنی (۱) »

ماخذ:

پشتانه شعر-لوبری توگ لهه مخ شخه تر.ه مخ پوری

۱۶۴۵- بیخود هروی :

خواجه عبدالحید . بیخود دری ژبی شاعرو، اود دشاهزاده کامران
سدوزی او وزیر یار مخدان الکوزی په خوتوکی په هرات کی او سبد «دیف
الملوک» کیسه بی به نظم کړی ده . دده دیوان چی زرو بیتوته رسپری بنا غلی
فکری سلجوقی راغونه کړی خولاچاپ سوی نه دی.

د هرات دیچقی په کلی کی مزاو دیچقی خنګ ته بنخ دی .

داغزد دده دی:

طیبب در دمن جانانه خواهد شد؟ نخواهد شد

بزلفش پنجه من شانه خواهد شد؟ نخواهد شد

بدام زلف مشکینش یکی خال سیه د بدم

نصیبم چیدن این دانه خواهد شد؟ نخواهد شد

نگشتم آشنايش سالها در خاک کوی او

رقیبشن همچوین بیگانه خواهد شد؟ نخواهد شد

دل من سخت پرخونست از جور رقیب آیا

خلاصم زین سگ دیوانه خواهد شد؟ نخواهد شد

نیندیشم زمرگ امادرین فکرم که بعد از من

گل من کوزه سیخانه خواهد شد نخواهد بیخود

(۱) ریگو ید باب- فصل- ۷، فقری

نموده تویه بیخودا ز میمینای هشیاری

ز پیمان بسر پیمانه خواهد شد؟ نخواهد شد

مأخذ

یادی از رفتگان - تأثیف مولانا خسته - ۱۵۶ مخ

۱۶۳۶ - بیخودی بلخی :

دلخ له دری ژ بو شاعرانو خخه و او د(۹۰۵ ق) پهشاو خواکی بی په بلخ کی

ژو ند کاوه، دایت دده دی:

گر آبر وی ترا نشدی ما هنو غلام ایام هرگز شنها ذی هلال نام

مأخذنو نو:

۱۶۳۷ - کراحتاب خطی - تاریخ افغانستان در عصر گورگانی هند ۹۲۲ مخ

۱۶۳۷ - بیخودی فراهی :

فراهی ملا محمد یوسف یوناقص الخلقه سری و، چی بیوه سترگه یوغو ی او بیوه
سیو مه بی نه در لود هدده له بدی قواری او دکریهی منظیری خخه به خلکو
کرله کوله، خود پر خواه اشعار بی و یل او دجذب حالت بی در لود . دایت دده دی:

نخورند در گلستان گل و لاله آب بیتو بگلوی شیشه می نزو دشراب بیتو

مأخذ:

پښتو آریانداد ائرة المعارف - ۶۹/۲ مخ

۱۶۳۸ - بیدار ذیکه:

دخپل و ختر و حانی سپی و، دکوینتی دلور لائی دسمی پهشاو خواکی بشخ دی
عوم خاکتک بی زیارت ته و رجی او عقیدت و رسنه چرگند وی.

مأخذ:

مزار ات-ه مخ دیناغلی سیال کاکړ لیکنه .

۱۶۳۹ - بیتل اشناختی :

د پښتو ژبی نو میالی شاعر او د پېښور د اشننغر د سیمی داوتمانز و د کلی او سپدونکی و. دی پخپله د خپل کلی د شاعرانو شمپرداسی سبی :
شه حاجت د چې بیان و کرم دواړو دوه خلوې بیت ز ماد کلی چې او تمان دی او د اشننغر د سیمی مشهور سیند «جیندی» داسی پادوی :
تمام رخت د خوشدلی را خنده ډوبشو چې ګکشوی و م د مینی په جیندی بیا په بل بیت کې و ابی :
او س به خله مانه صبرو آرام غواړي؟ چې می یوو رمال متابع د عشق جیندی بیا او د خپل عصر د شاعرانو نومونه داسی را اوږي :

هرچی دی ز ما دعصر هفه دادی
چی هریو پکنی خوش خویه سخنان دی
هم سعید، له سیان اکبر سره عیان دی
صا حبزاده، محمدی، علی خان گوره
مقبول شوی په دا باب کنیه دی هرچاته
محمدی ترحمیدز یات و یینم کم نه دی
چی ممتاز ز ماد عصر همدا دی
شنگه چی په (۱۱۱۸ق) کال دحمید با داشعر بازار تودو، او همد غه زمانه
دشمنکنو دمیان عمر صاحب دزوی و هنوخکه دیبل ژوندد (۱۱۱۸ق) کال په
شاوخوا کسی یقینی دی . او هم دیبل دیوه بل بیت خخه خرگند پیری چی دده دشعر
عروج د «تیمور شاه» په زمانه یعنی دولسمی هجری پیپی کسی و لکه چی و ایهی :
په دو ران د تیمور شاه کسی کچ دور ان شه بی گناهه بی تقصیره کرم جانان دوب
و دده دیوبل شعر شخه معلوم پیری چی دده عمر سپین بی رنوب ته ر سپدلی و دی و ایهی :
سپینی دیری خوار خسته ترخار و خس کرم خپلی مپنی خاکستر لکه قفس کرم
بل مخای و ایهی :

دستم رستم دخم په ملک ملک کرم
مهرو بینی سپینه بیهوره کم هله که کرم
اوله یوم بیته بی داسی اتکل کبری چن دیبل عمر تسلو کالو پوزی رسکانی و ،
لکه چی وا یسی :

صدساله طالع دحسن طمعدار و   مرورله دره هراولار حام لار
د بیدل دشاعری په بابه کنی بناغلی همیش خلیل دیبل ددیوان په سرینه کنی چن
د (۱۹۵۷م) کالب په اکتوبر په پیپور کنی چلپ سوی دی داسی لیکلی :
«ددیوان بیدل په انکشاف ، د پېښتو ادب په تاریخ کنی یقیناً د یونوی ناز کنه یان
شاعر اضایفه و شوه ، د چا کلام چن د پېښتو ادب دلمتنی دو سعت او پلنواالی موجب
سو .

بیدل د پېښتو شاعری په دنیا کنی دیواو چت او جگ مقام خاوند دی ، چن د پېښتو
په نگینه شاعری کنی نمایان چیتیت لزی او د خپل شاعرانه قابلیت په ز و ر بی د شعر
په هار کنی لعلونه او ملغیری و پیپلی ، او د تخیل پرو ازته بی عقل گوته په خوله
دی .

بیدل د خپلی رنگینی او سوز و گدازنه کنی شاعری له کبله د پېښتو ادب مخصوص
مقام حاصل کرو ، او د پېښتو شاعری بی د داسی . سحسنونه کنی کرم چی دادب د پېښتو
مقبولیت او حسن معیار گنلی شی - دوی په پېښتو ادب کنی د شاعرانه فن هنره نزاکتونه
لطافونه او بیلار یکنی و اچولی ، چن که پېښتو ادب کنی د لطفیفی ، بار یکنی او رنگینی
شاعری خه لبود بکنمی محسوس پیدو بیدل هنره تقریباً پوره کرو .

خینو پېښتو لیکوال او شاعرانو حمید بابا او کله کله کاظم خان شیدا د پېښتو «بیدل»
په نامه یاد کرنی دی او د اخکنه چن د دغه دو او پېښتو شاعرانه اندازه ، تخیل
او ناز کنخیالی دفارسی د «بیدل» سره برابری خوری ، ولی د اتروا سه هیچنانه معلوم به
نهو ، چن پېښتو ادب خپله لمن کنی خپل «بیدل» هملزی چن ، د زمانی د اقلاباتو
او ناساز گارحالاتویه وجه ز مونو له نظره پهت و .

بیدل په خپل سبك کي دلو ر مقام خاو نددي ، خيال پرو ری سره د استعار اتو او تخيل یوبی پایابه او بی ساحله سمندر دی چې کلام کي د فصاحت او بلاغت ساري نه لري .

د افکار او له مسخه د بیدل شاعری عشقیه او بزمی ده ، ولی کلمه **کله** مذهبی ، اخلاقی او اجتماعی ر نگ اخلي .

د اسی سعلو سپری چې بیدل ، حمید بابا ، کاظم خان شیدا ، علی خان او کامگار خان د یوه مکتبه هم فکره شاعران دی او شاید هم دخه وجه ده چې د دخه دو ازو شعراو په طرز تحریر او سبك کي د خيال پرو ری سره سره مبالغه او اغراق هم موجوددي او دادبی تلاز ماتود اشتعمال سره د تشبیه هاتو ، استعار اتو ، او مکاحاتل پویې هم د شاعری حسن او پنایست یو په دو ه کپری دی .

بیدل په خپل یوشعر کي حمید بابا او علی خان خپل هم عصریا د کپری دی او د دخه در یو او شعر او د دیوانو د مطالعی نه پس معلوم پوی چې اکشونو کی نه صرف دوی د شعر په یوه میځکه طبع آزمائی کړ پده بلکه د دوی د توار دنه دا اندازه په مشکله لګی چې ګنی دادرر یو د ماغونو اختراع ، لکه حمید چې و ایې :

خط په منځ د صهم راغني که سپور نې شووه په هاله کې
د اې غاښ په خوله کې زیب کا که ژاله شووه په هاله کې - ترپایه .....
بیدل و ایې :

خط په منځ په خوش نمط که که ما هز یب کا په هاله کې
غابن ژلی او ری که دار دی چې زینت که په لاله کې
علی خان و ایې :

خط په منځ د صهم راغني که میانه ګیره شو هاله کې
که سنبيل دی او س تو کېږي په اطراف د لاله کې
یا په دې غولو کنی چې :

حمید و امی:

و آسمان ته به دشعر زینی کپر دی
که حمید د غم له سره ز نگون و کیش

بیدل و امی:

چی خور و زی خور په زو ر په غبر کی پربوت
بیدل مکه سر دغم له ز نگون و کیش

او نور داسی تو او ر دنه

د بیدل د اشعار و دیوان په دوه سوه او دری شپته مخوکی د (۱۹۵۷م)
کمال داکتوبیر په میاشت د «شاهین برقی پریش پشاور» په مطبعه کی دیناغلی
همیش خلیل په تد وین او ترتیب چاپ او خپو رسوی دی، چی دوه زره،
خلور سوه او پنځه ویشت بیتونه لری، او د کلام نمونې پېدادی:

چی می ولیده د ترکی خوله لا له
خه ناخا په وا و پنتم په کشا له

داله بخه پې چاپیر لیکه د خطشوه
که چاپیره له سپود می و یشم هاله

چی نظر پې د آهو ستر ګوپری و شو
ترختن په تپته لار شه غزاله

چی پې درو رتد غابون نمودار شو
غمزده په هیبت و یلی شو هزاره

چې پې و او رپدو جادو ستاد غمزه
په لپر زه په زلزله شوه بنگاله

دعصت رستم چی لاف و که تا و پشت
مکه تل در پسی کړه آهو ناله

که دی خطدی خوش نمطراته نیولی

پکشی بشکلی دتاغم په قباله
چری نه وی چی له مانه دی دل تور که
بانه ! و شره رقیب سپی رز اله
په سلکودز نکدن شومه دلبه
خخوره اته دشوندو پیاله
چی دی مینی را ته درست جهان در یاب کرو
کښپناستی نشم دصیر په جا له
که یدل له لپوتوبه و خلاص شوی
بیا دی که ، مجنون په غم شیدا و اله

۴

دا په مخ بی دخطلیکه دو تا راغله
که کعبی لره مشکینه قبار اغله
زه دیار خطد بلله کبره خلاص کروم
بلاو خوره هرچی وا بی بلار اغله
دخندا پوښته چی تا کره له غمازه
با زه مالره له سوخته ژرا راغله
کل خزان که تاریه تاریخکه بلبله !
د خیگر به و ینو سره په غوغغار اغله
سر و مال بد په هند زمان قربان کرم
که مسی یوخله په ناز محبوبیار اغله
دو صمال کلای د روی و روی لاره
چی دی تو په دهجران په صدا راغله

دم په دم چی سنلوی توره د لپچو
دازما په مرگ له کومه فتوا راغله
تللی صبرمی دزره په بیرته راغئه
چی می ترکه په خندا کی زیبار اغله
تاقچی لاس ددلاسی و رته په سرگه
مسا فر له دسفرشه هوا را غله
دابی لیاو هبادشاهی دېکلیبو و او رو
مبتلان فرقه تری بیابی نوارا غله
که خیگرمی دستم په توره غوش و
دکرم له بنه طبیبدو را غله
بیابی ماتپی په لېتکر کوه دغم گوه
لاس په غاره له پیدله چی زیبار اغله

۳

چی کوی راته خبری په تندي بیا
غوشوی سی دزره ولی پیوندی بیا
خیال دخال دباز دناز بی پیدانه کا
دتونس دخیال می مات شو پینیوندی بیا
دو صنال پیاله می لاس ده جرتوي کوه
قبلوم دیار دغم مستمندی بیا
عقل نقل له بیاوه که آرام رم لا ر
له اغيار سره چی يا رشه سوگندی بیا
دهوس طوطی می گشت کاوه په گلو
ناگهان جانان په زلفو که بندي بیا

خوک به بیا سوبی نجات له دی سماته

چی فاتل شهده جهان په لاس و ندی بیا

کوم تقصیر دی له ماشوي نه پوهېرم
 چی غماز ستایی په مینه ما غندی بیا
 دوصال صوبه یاغی و ه چی فوجونه
 د هجران و روپسی لاره گرندي بیا
 دابې خطدی په سپین مخ باندی حیران يم
 که حبش دی خی کعنى له دهندي بیا
 دا په ز لفومخ دجان بندشه که پښي دی
 له مصحفه جا رسنستلى تور هندی بیا
 چی ويلى بی وينا لویه دزو روه
 خلقه ما ته دبیدل شو په تندی بیا

- ۴ -

چی خود را يه راته و ابي بسکه چپ
 خده له کړي را ته ترو په تندی خبر ی
 د او يل دی هيچ اثر را باندی نکه
 په حکمت به می له جانونه جار باسې
 په قصومی تسلی نشي د خود ز په
 که بی خسان سره پارسيالي بسکه چپ
 دا ثرو ينا دی به زده په په په هیبرم

بی هو د سر په وينا بی بسکه چپ

په افسون سی ستاد هجر بهی نشبی

چی له ما نه مبتلا بی بسکه چپ

خه تقرير راته د صبر کړي نا دانه!

که ملا بی خوجولا بی بسکه چپ

نصيحت دی خانله و ساته ناصحه

جو فروش ګندم نمایی بسکه چپ

- ۳۰۲ -

ما گه او ریدی خویوو بی دی بس و ه
خه په هره گپه ی و ای بسکه چپ
مغ په مغ راته جان وویل بیدله .
خوشیه ورگک شه خه خه و ای بسکه چپ

- ۹ -

چی سی ترگه زیبا پنکلای وطنی ده
غوره چون ورتہ ز مافروتنی ده
چی آهو بی شه آهد آهو ستر گو
غز الله بی شرمولی ختنی ده
چی مسکن بی به با گرام له خرام و ینو
پا بوسی له بی راغلی یمنی ده

شر منده تری هزاره ، صدبر گک ، گلاب شی
چی تختنه بی د مغ صافه سمنی ده

چی بی خان حلقة پگوش شمیرم له سینی
محکه زیا ته می له هر چا تمنی ده

به کوم زور و خوزم زه د غم له گتھی
چی دلپر راپاندی ایسپی صد منی ده

لولپه سی شه صورت او رسی په زله دی
راته پیشه د غماز و تر بگنی ده

په واله به د وصال نشی خه و به
چی تکوه می د زره محکه تو سنی ده
مهر و یان د جهان و ایه سرنگون شنوه
چی جامه ز ما د ترکی سو سنی ده

= ۳۰۴ =

زه بيدل به خنگه مست و ريا ندي نه يم
چي مسي ترکه ز يبا پنگلپ رنسى ده

ماخذ :

د «ديوان بيدل» سر يزه، او: ديوان نور بخونه.

۱۶۴۰- بيدل بلخى :

ددري ژبي شاعرو، په شمع انجمن کي بي دايوبيت را وړه مسوی دې:
مي برد هر کس به پيش يار از جان تحفه اي ماته يستان بيدله شرمساري بي بریم
نور حالات يې لاس ته رانغله.

ماخذ

شمع انجمن - ۸۶ ميخ

۱۶۴۱- بيدله هروي :

سيermen بيدله د خواجه عبده الله ديوانه ما فدينه وه، په هرات کي او سيدله
او په دري ژبه بي شعر وايه بدایت ددې دې (۱)

روم به باغ وزنگكس دوديده وام کنم که تانظاره آن سرو خوش خرام کشم

دادي سيره خواجه عبد الله د هرات د مشهور خواجه حکيم زوي و چې به (۱۲۶۸هـ ق)
کال سيردي، نود دي سيرمني ژوند هم ددي نېتې به شاو خوا کي اتكل کي داهي سې.

ماخذ ونه :

۱- په نېتې سيرمن - ۳۱ ميخ ۲- مشاهير النساء - ۳۰۷ ميخ

۳- تذكرة الخواتين - اردو

(۱) خوکه د اشعر سيرمن بي بي «بيده لې ته چې د شيخ عبد الله خوروه متنه بوی

شمع انجمن ۸۶ ميخ (خيرات جسان-ج ۱)

٣٠٣

۱۶۴۳ - بیدلی لذت هر وی :

مولانا بیدلی لذت ده رات دخیابان په کوشه کی او سید ، په دری ژبه بی شعر
وایه او تل به دمی خانی په گوبت کی ناست ودا مطلع دده دی :
چشم پر خون و خیال خال آن دلبر در او مجمری پر آتش است و پاره غم بر درا
ماخذ :

مجالس النغائس - ۱۵۷ سجع

۱۶۴۴ - بیدلی هر وی :

بی بین بیدلی حزین په هرت کی ا وسیدله او دشیخ عبدالله دیوانه خور او دذری زی
شاعره وه ، دا بیت ددی دی :
روم به باغ و ز نر گس دودیده وام کنم
که تانظاره آن سر و خوش خرام کنم (۱)
ماخذونه :

۱- شمع انجمن ۸۶ سجع ۲- مجالس النغائس ۳۰۳ سجع

۷۰۳ سجع

۱۶۴۵ - بیدلی افغان :

مولوی غلام جیلانی بیدل په خته افغان دهندپه « پیلی بیت » کی او سید او دذری
زی شاعر و دطیقات الشعرا بولف دی « جموعه خوبی های انسانی » بلی دی او لیکی جی :
اگرچه نومشق است فاما مزاق گفتگویش پهلو برتبه بخن استاد ادان سی زندگانی عاصی
اتحاد د لی و روابط کلی دارد
ماخذونه :

۱- تین تزکری- دطبقات الشعرا په حواله ۸۷ سجع ۲- هندپه ثار یخ او بدنیت کی

د افغانانویرخه - قلمی - ۱۱۸ سجع

(۱) د مشاهیر النسوان دایت « بیدلله هیروی » دخواجه عبدالله دیوانه ماندینی تمثیلی بیوی

دسيف على بيگ زوي به دری و اسطی دتر کمانانونو میالي مشر شکری یگچ بهار لوته ر سپروي دده نیکه یار بیگچ دشاه اسماعیل صفوی په و ختوکی له عراقه بدخشنان ته راغلی و، اوله هفه خایه دکندو ز امیر خسرو شاه ته و رغیه، او پچله بیرام خان په بدختشان - یا- په بلخ کی ز په بدلی، او دپلار تبریزینی و روسته بی په بلخ کن دعلم ز ده کپره و کپره او په شپارس کلنی کی دهند دتیموری پاچا. «همایون» په خدمت شامل او و زلسو، او دخچل اهلیت او لیاقت په سبب دپاچاده مصاحبته او امارت ستصب ته و رسپل.

چی همایون په خپل ژوند کی دده په نامه کپوی و او «سایمه سلطان بیگم»
نو مېدله په نکاح کړو .

خه مواده و روسته ده اسانو په نفوته او چغولی دا کبر پا چا نیت ځینې
و ګرځیده او ده هم دامارت سامان لکه بېرخ او نخاره او نور پاچاته و رو اېړول
خوڅه منوده و روسته بېرته اکبر پاچا و رو غوبت او د (۹۶۸ق) کال
دېحرم په میاشت دا کبر پاچا در بارته و رغښه او په پېر عزت بې هر کلني و سو
بیانو بېرام خان اجازه و غوبتله چې دشريفو اماکنوز بارت و کړي ، اکبر
پاچا هم اجازه و رکپه ، خوهغه وخت چې د ګجرات دېتن پنا رته و رو سېد
د هغه خای یو پېښتون مېټر «بېرام کشخان لواني» د خپل د پلار دو ژلو او خون په
قصاص د همغه کال د درېمی خور په خور لسمه د جمعی په ورخ پر بېرام
خان پر خل و کۍ او په خنځير بې ووازه ، لوړۍ دی دشیخ حسام په هدېږه
کې (چې د هغه شای له نومیالیو مشایخو خڅخه و) پنج کړه سو ، او بیا د جھسین قلی
خان خانجهان په زیار دده مړی په (۹۸۵ق) کال مشهدته یو و په سو ، او هله
ې پنج کې ، او قاسم ارسلان مشهدی دده دو ژلو نېټه د اسی به نظم کپوی ده :
بېرام بطوف اکعبه چون بست احرام
در راه شد از شهاد تش کار تمام

درواقعه هاتفی بې تار یخش

گفتا که «شهیاد شد محمد بېرام»

بېرام خان د دری ژې د شعر سره هم زیاته مېنه د رو دله او په خپله بې هم شعر
وايه ، او هم بې داستاد انو په اشعار و کې پر خای ګونې و هلى او د خل بې کا
و چې هغه بې د «دخلیه» په نامه را راغو نهول .
و اې هغه وخت چې بېرام خان په کنده هار کې و ، نو همایون دا خیلور یز .
ورته و لېړوله :

ای آنکه ائیس خاطر سحز و نی
چون طبع لطیف خو یشتن موز و نی

بی یاد تو من نیم زمانی هر گز
اما تو بیاد من محزون چونی

بیرام خان په جواب کی و رته و لیکل :

ای آنکه بذات سایه بیچونی
از هرچهتر او صفت کنم افزونی

چون سیدانی که بیتو چون می گذرد
چون می پرسی که در فر اقم چونی

و ای چی یوه شپه همایون پاچاد بیرام خان سره خبری کو ای، دی بیرام خان ستارگی
لو پتی سوی، همایون و رته و ویل: «تاته و ایم».

بیرام خان سنتبه سو، و بولیل : «زمایاچا! حاضر یم - خوارو پدلی می
دی چی دپاچهانو په ملازمت کی باید ستارگی و ساتلی سی، او دررو یشانو
په خدمت کی زره، او دپو هانو په حضور کی ژبه - نو خنگه چی سنتاسی سره
داداری سره صفتونه ستبه نو په دی کی می فکر کاوه چی کوم یو و ساتم»
دپاچاد الطیفه خوبه سوه او دی بی وستایه .

دده داشعار و یو بشیر دیوان پاته دی، او سر بپره پر هغه دفضل او کمال
او صلاح او تقوی او همت او کرم خاوندو، قوی زره بی در لود او تیمروی
کورنی تنه بی دیادولو ور خدمتونه کبری و و
ما خذونه :

۱۶۴۶- بیور بیل:

دکندهار پهپدار کی نویسالی یو نانی طبیب او حکیم و.

په پښتو ژ به یې لیکنی هم کولې چې د کندهار په پښتو مجله او نورو خپرونو
کی چاپ سوی دی.

د (۱۳۵۰ هش) کال پهشاو خوا کی مهر دی.

مأخذ:

فر هنگ زبان و ادبیات پښتو ۵۸ مخ

۱۶۴۷- بیور نگت پشاوری:

مرزا محمد امین بیگ بیور نگت دری ژ بی شاعر اصلاد پیښورو، خو پهلا هو رکی او سپد فاضل سپری او دېنه خیال او فکر خاوندو. په طریقت کی یې د خواجه باقی بالله لاس نیوی کړی، او په شعر کی یې «بیور نگت» تخلص کواه.

په (۱۲۳ هق) کال په لاہور کی دسالنۍ په نار و غنی سپرسو، او خیر الله فداد ده شاگرد او ملکری یې د سپرینی نېټه داسی ويلى وه: «باقی بالله شد بیور نگت در یزم بقا دسفینه خو شګو دمۇ لف په نظر په شعر کی یې بنه سلیمه دو لو دله، او تر «سیان آفرین» چې دلاهور یانو استاد بالله کېډه او بشتی و.

د «مردم دیده» د تذکرې مؤلف لیکی چې: «مر د فاضل و حکیم و شاعر بود او د «صبح گلشن» مؤلف بیا لیکی چې: «بغوش طبعی و بدله سنجه و مضمون آفرینی از معاصر ان گوی سبقت می روود. در ابتداء بمنصبدار ان شاهی انسلاک داشت، آخر الامر لوای ملازمت نواب عبدالصمدخان صوبه دار کابل بر افر اشت، و قصاید غرا در مدحش کاشت و از جو ایز و افره تمتع و افی بر داشت» د اشعار و یو دیوان یې هم در لود چې خلور و زرو بیتونه رسپله،

دا بیتونه دد، دی:

دماغ دلد هی نیست آستین مرا

دیگر به گریه بیاور دل حزین مر

* * *

بر خویش رفته رفته بس آرزو قناد

آخر کمند رتبه او در گلو فتا د

* * *

رفتم از خویش سوی یار سلا می گفتم

قادص گریه روان بود پیا می گفتم

* * *

بس ادام بچشم او سزن دم

ای خسته چه درد ماغ داری

* * *

قطره قطره می بار دابر تاچه می خواهد

ساقی اندکی دریاب کین هوا چه می خواهد

* * *

نشه حسن بعشاق چه بیرنگی کرد

حال تریا کی ولب میکش و خط بنگی کرد

مأخذونه:

۱- سفینه خوشگو ۵۰ مخ ۲- تذکره شعر اپجواب ۹۱ مخ

۳- تذکره مردم دیدم ۱۵۲ مخ ۴- صبح گلشن ۷۳ مخ

۱۶۴۸- بیقهیله بدهشی:

یو بی قیده و آز ادمیش به شاعرو، په دری ژبه بی شعرو ایه او په (۹۰۰ ق) کال

کی مپوی دی دا بیت ده و یلی :
شو خیکه دلم شیقته یک نگه اوست
صدناز و کرشمہ بدوقشم سیه اوست
ما خذ :

پینتوآریا نا دائرة المعارف ۹۷/۳۵ مخ

۱۶۴۹- بی قیدی بلخی :

ددري ژبی غزل و یونکی شاعرو، او په (۹۰۰ هـ) کال کی مپدی .
مأخذ :

تاریخ نظم و نثر در ایران - ۱/۶۷۲ مخ

۱۶۵۰- بیکر نیکه :

په خته کا کرپینتون او د احمد شاه بابا د وختیو یونو سیالی مشراو په کا کرپستان کی د «جوگی»
د کهاله لو مپری سپی و او د اولسی مشرپه توگه ئی حکمرانی کوله، چی ترمپینی
ورو سیه بی په اولس، کی، بشه، نوم پریبنی دی
وائی چی احمد شاه بابا د کا کپودملی همکاری په جایزه کی د کا کرپستان دو اکوالی
یی گرنیکه سپارلی وی، د اخبره دروب گویتمرپه لو مپری توک که هم تائید سوی ده
مأخذ :

پینتو او پینتانه په سهیلی پینتو نخواهی د پروفیسر سیال کا کرتالیف ۱/۱۷۶ مخ شوی ده .

۱۶۵۱- بیکس (د سوا بی) :

عبد الغفران دگل زمان زوی د پینتو زبی له معاصرو شاعرانو خخه و په (۱۹۲۲ م)
کال دردان دسوای سیمی په ډاگی کی زیپدملی او تر (۱۹۷۰ م) کال فروسته مپردي.
په عصری مدرسونکی یې زده کپه کپی و ه، په پینتو زبی یې هم شعر وايد او هم یې
نشر لیکه، یوه بدلله لری چی سربی دادی :

« چې بى شوق دتوري خورو، دادقوم هنە سالاردى »

مأخذ :

فرهنج زبان و ادبیات پښتو- ۶ مخ

۱۶۵۳ - بیکسی سجاوندی غز نوی :

مولانا یکس دلوگرد سجاوندو، او خنگه چې بې په غزنی کې ژوند کاوه په «غزنوي» هم معروف دی- لوپري په کابل کې د محمد حکیم مرزا سره او سپداو بیاچ ته وولار اوله حجه هندوستان ته ولار خمه موده هله او سپد، او د حدې شوختیني کتابونه بې لکه مشکوكة المصایح، او شمایل النبی پرمیر مرتضی شریفی و لوستل او چې سپن بېری سو نود خپل وطن خواته راهی سو خوله بدہ مرغه په (۹۷۳ ه ق) کال پرلاړی په پیښور رکی مرسود، خپل وخت نومیالی شاعرو او په اشعار و کې بې «بیکسی» تخلص کاو هاو د شعر راز راز په لولونو کې لاس در لود دایتونه دده دی:

در دیرو کعبه جزیت موائل نبوده ام هرجا که بوده ام ز توغافل نبوده ام

فلکر ارسم به مری نه در دروان سا بوده که در وران فلک تابوده بې مهر و فابوده

دیکسی غزنوي دا بدله د فخری امیری له «ردیف الاشعار» خخه را القباس سوی ده: تاچو ګل خیمه بدشت آن ګل رعنای زده است جانم از کشورتن خیمه به صحراء زده است عجبي نیست که دیوانه و سودا ز ده است گر بز لف تولدلم دست تمنا زده است دامن شاهد ګل بهر چه شدنخون آلد مگرش خار تمنای تودر پا ز ده است هرنسیه که ګد رکر دازان حلقة زلف دم زمشکین ختن و عنبر سار ازده است نیست در انجمان چې رخ برین مشعل مهر آه من شبله برین طارم خ را زده است

کوهکن ازمشده هر دانه اشکی که فشاندا
خار حسرت شده سراز دل خاراز ده است
سنه که بداد همین برقدح مازده است
« بیکسی » داده نلک ساغر عشت همه را
ماخذونه :

- ۱- شمع انجمن - ۸۲ - مخ - ۲ - تذکره علمای هند - ۳۷ - مخ
۲- پیشتو آریانا دائرة المعارف - ۹۲/۰ - مخ
۳- تاریخ نظم و نشر دایران - ۱/۳۵۷ - مخ

۱۶۵۳ - بیکسی هروی :

دآزادی طبیعی خاوند شاعرو، دستتر له بشاره ده رهات بشارت راغلی و او د لته منشته سو
دا بیت دده دی :
نگاهداراز هوای گرم گلبرگ تر خود را سریزای گل عرق بشناس قدر جو هر خود را
ماخذ :

- پیشتو آریانا دائرة المعارف - ۹۲/۰ - مخ

۱۶۵۴ - بیکت محمد :

دیوولسمی هجری پیری په وروستیو کلو نوکی دپیشتو ژی شاده یوشعر په یوه جونگ
کی چی په (۱۱۴۲ هق) کال کی لیکل سوی راغلی دی او هغه دادی :
چی خبری بی تر هر خه وی ناد ری
له عاشق سره بی نیازوی په خلوت کی
دجمال خوبی بی زیاتی دی بی حد
د وا په لبی شکر ینی تر نباتو
سره باز خوبی لکه گل وی دگلا بو
توري زلفی بی په مخ باندی خوری کپری
دو ازو و رو خو بی لیندی بانوی غشی
تل پر ز پ نو گوزا ز و نه کا جابری

تەدزىر و نوازار مە اخلمە مەجبۇنى!

خلقىدىيوخە و رڭىمى سىسەرى

پورى و و رىيېپە خولە كى كېرە مەجبۇنى!

د ر مۇز خبىرى كلە و ي ئاھىرى

د گۈسان كېرى دى ماتنەپە نظر كېرە

خە عجب پەتىسپاھى يې بەھادرى

د دىدىن اجرىبە دركە «بىگ مەھە»!

تە چىھىسى د هجران غۇمنە ئغۇرى

مأخذ:

ادىبىستورى - ۱۸- مخ

١٦٥٥ - بىگەنە محمد لەغەمانى:

دەوست مەذۇرى دېپېتۈزىي اولىسى شاعۇرۇ، او دلغىان پەر كىزشىتى كى او سېد. دىنىي كىيىسى او خىالى حكايىتونه يې پراو لسى او زانوپە پېنتو نظم كول او ھەم يې د حضرت مەجد(ص) وفات نامە پەپېتۈن نظم كېرى وە چى او سەھەپە مەذھىبى حلقو شەھەرت لرى.

دى (۱۲۶۳ھـ) كال پەشاعۇ خواكى پەپاخە عمر مېرىدى - دايىتونه دەددى:

دا ۋەندۇن بەھەوى تر كلە راشى سەت پەنيكى كاڭەنى

تە پە روى د پېغۇبرى! بىگەنە مەدویبىنى خدا يە!

حکایت وايم لە سرە غورپى كىنېپەرىدى مۇمنانو

مأخذ:

فرەنگىزبان وادىبىيات پېنتو - ۶- مخ

۱۶۵۶- بیگی هروی :

دایر درو یش علی دبلغ دحا کم ماندینه وه، په هرات کی بی ډبر عزت او حشمت
در لود، دخپل وخت دشاعرانوسه بې شی سرستی کولې او په خپله بې هم په دری ژیه شعرو ایه
دا خلور یزه ددې ده :

آبی که فلک بلب چکاندما را سرگشته بعزو بر دو اندمارا
ای کاش بمنزلی رساند مارا کز هستی خود باز رهاندما را
وا بی چی کله بله بې شراب چنبل، خوبیا بی تویه و کړه یوه ورڅ ددیع الزمان
په یوه مجلس کی ناسته وه، ساقی نور و ته دشرا بو جامونه وو بشل خوشنگه چی
دې پېرنی تویه کړی وه نوساقی دې ته جام و رنه کړ، هفه و، چې دفی البد یهه
داییت و واایه :

من اگر تویه زمی کرده ام ای سرو سهی تو خود این تویه نکر دی که مرامی ندهی
مأخذونه :

تذكرة الغواتين

۲- پښتشې پېرنی - ۳۲ مخ

۱۶۵۷- بی نشان پېښوری :

ددی ژی شاعرو، او دده اشعار د پېښوری میر عزت الله له خولي خخه ارويدلی
سوی او داییونه دده دی :

دلبریا که که کفشه کفت خانه دل است
منز لګه خیال تو و برانه دل است
این زلف تابنا ک که صد حلقة میزند
برهم مده بده باد که کاشانه دل است
از جال بی نشان غریب ای صباب گو
با یار دلناوا ز که جانانه دل است
مأخذونه :

۱- پېښتو آریانا دائرة المعارف - ۰۵/۳ مخ

تذکره آفتاب عالمتات

۱۶۵۸- بینوای بدخشی :

شاه خلیل الله دخلسته ابراهیم بدخشانی زوی دری ژبی نوبیالی شاعر او د
سیراوسلوک خاوند و .

په طریقت کی بی دخپل رو حانی او عالم پلارچی هغه هم شاعر او عالم سپری و سیرا
لاس نیوی کپی و ، او په اشعار و کی بی «بینوا» تخلص کاو مدادیتونه دده دی:
من آ بشدم سراب دیدم خودرا دریا گشتم حباب دیدم خودرا
آ گاه شدم تمام دیدم غفلت بیدارشدم بخواب دیدم خودرا

عارف بود آنکه خویش را کرد فنا
اثبات نمود ذات حق را بینا
صوفی است کسی که خویش را کرد ثبوت
در یافت بخود جمنه صفات و اسماء

در صورت قطرمسز بسر در یائیم تو ذره مبین مهر جان آرا ئیم
گویند که کنه ذات او نتوان یافت ما یافته ایم اینکه کنه ش مائیم

زاده که در این سر اجه مأو ادارد
اندیشه ز گفتگوی فردا دارد
گوشادبزی که زاهدو فاسق از وست هر جا آبیست رو بدر یا دارد
و ای چی دهجری قمری ددو و لسمی پهی لمشاعرانو خخه و ، او دده داشعار و
زیاته برخه خلور یزی دی چی په هفوکی بی هم زیاتره تصوفی مطالب بیان کری دی.
مأخذونه :

۱- ریاض العارفین - ۲- پنتو آر یانادائرۃ المعارف - ۳- مخ ۶۰۵

پا یخو ۴

د «ب» در دیف په دی پا یخو - کی د «الف» در دیف هنمه نوبیالی را ور و چی ددی
کتاب په لوپری، دو هم او دریم توک کی د «الف» له ر دیفه پاته سوی دی -
داددی د پاره که چیری دا کتاب دو هم پلارچا پدھ دا نوبونه به په هغه
ردیف کی پر خپل خپل و او بیل سی :

۱۶۵۹- آ- ۳۵

آ

دېپېتوژ بى شاعر و ، چى خو شعرونه بى د مياحسيب گل كاكساخيل
(چى په ۱۳۰۵ هق کى مردى)
پەياسكى راغلى دى-خنگەمچى ددى جونگ زياترەشاعرانوددو و لسىمەجري
پېپە اوایلوکى ژوند كاوهنوداسى اتكىل كاومىسى چى آدمدى ھەمدەغۇ
و ختوکى دېپېتونستان پەسيموکى ژوندى و ، او شهرت بى درلود .
ماخذ :

فرهنگ زبان و ادبیات پېپېتو- ۱ مخ دېباڭلى زلمى ھيوا دەمل تأليف -

۱۶۶۰- آ- ۳۵

دېپېتوژ بى صوفى شاعرو ، او دىيۇو لسىمەجري پېپە شاوخواكى بى ژوند
كاوه - دده د شعر نمونه دكاسى عبدالغنى پە جونگ كى (چى په ۱۱۲۲
ھق) كالكى ليكلى سوي راغلى دى - او يوبىت بى دادى :
دا يىان فقير آدم و يلى پر خلاصە سلوڭك كى له نظير
ماخذ :

فرهنگ وزبان و ادبیات پېپېتو- ۱ مخ دېباڭلى زلمى ھيوا دەمل ليكىنە

۱۰۶۱- آ- ۳۵

دېپېتو او لسى شاعرو ، چى دكندەھار پە رىيگستان كى او سېد ، مذھبى ،
عشقى او حماسى اشعار بى ھەملى آھەنگونو ويل ، او شعرونه بى پە عواموکى
شهرت درلوددى پە (۱۳۰۲ ھق) كالكى مردى او دايىتونە ددهدى :

الفواىيى بل نستەب لويە الله ت وايى توبە كاپە خوارە بىنە

ث وايى ثابت كە خېل زەلە گناھ

ماخذ :

فرهنگ وزيان وادبيات پېپېتو- ۱ مخ

۱۶۶۲-آدین :

د پېشتوژبی شاعر تېرسوی دی او د دو ولسمى هجرى پېرى په او ايلوکى بېز و ند کاوه او (۱۱۴۰ هق) کال په شاخواکى بې شهرت درلود .
دده دا يو شعر د عبد الغنى كاسى په پېنتو جونگ کىسته ، چې و ايچى :
له روغه خلقه کناره زه سرو رگر خم

پېزىز مىمینه ده ديارزه پېرى او تر گر خم
چې بې دز په يقين و رخى طبیب له ماسره دى

او نور به شەلەدبل طبیب پرد رگر خم
ھەندە طبیب تەپه زاري كەم مچى دار و مى و كا

كە نه وى گاندە به تر داحالو بتىر گر خم
د عشق لە حالە چى خبر نه وى خبر بې مە كېرە

داد گىنە ھېر گوبەلۇ زەخورم چى خبر گر خم ،
زە چى بە تاپسى مىمین شوم بىنگ و نام مى يېنۋە

شەپه او و رخ ستارىپە طلب لىل و نهار گر خم
بر عاشقا نو تل و اىيە شى تھەمت

او زە « آدین » د تەھمتو نو پەندەپە سر گر خم

سأخذ :

ادىي ستورى ۱/۱ مخ

۱۶۶۳-آزى :

د پېشتوژبى شاعردى چى د عبد الغنى كاسى په پېنتو جو بىنگ کى بې يو شعر راغلى دى او د بىناغلى رفيع پە انهكلى بى شى چەتر (۱۱۴۲) ھېرى قمىزى کال د سخە ژوند کاوه شەرىپى دادى :
چى و دوست و تەرىپتىنى عشق رىبارنه وى
ھەندە رسمىنە مىمینە شىكە خى پە كارنه وى

- ۳۱۸ -

دغه خندا به بې مقصودته رسوی چیرى ؟
چى پەزىرا بې دوازه سرى سترگى خبارنه وي
هغه ژوندى پە معنى سەر بالەشى
چى پە گول كى بى دذكر دندو كارنه وي
چى دحق مىينه بې بەزىزه رو زى نەشوه
دى پە مثال دچهارپادچا پە كارنه وي
او چى ستابه در بار و نمانخه، هغه و نمانخه شو
داڭناهونه بې هر گز دچا پە شما رنه وي
« آزاده » مىت پە شريعت كىره ياره
دسولامىئە چى روزى شى هغه خوارنه وي

مأخذ

ادبى ستورى ۱/۱۶ بىخ
۱۶۶۴- آزاد خان خۆككى:

د خوشحال خۆك زوى او دد وي دكۈرنى د نوروغۇپە خېرىد پشتىو
زىيى شاعر و دىدەشىعر مەتفرقى توقى لىيلىرى سویدى چى يوهدا لاندى توتنە بې دخپل و رور
اشرف خان هجرى پە وېرنە كى (چى پ ۱۰۶۹ ھق كال مىرىدى او يەلى دە)
د هجرت بې زرسلى شېرى و
اشرف خان چى فوت شو ياره

« غم اندوھ » دده تارىخ دى

كە حساب كىرى و بې شمارە

مأخذ :

۱۶۹۵- آزاد خان ساپی:

مو لوی آزادخان ده جب الدین زوی په ختیه ساپی په (۱۳۵ هش) ش کال د کاپیسا
دنگاب په لنه اخیل کلی کی ز پر یدلی او دېښتو ژبی شاعرو، متداو له علوم ېی
ده ګنډی سیمی له پو هانو شخه سولوسته، او پراو اسی او ژانو ېی شعرو نه
و یل، او ګله ګله پر کلاسیک طرز غزلي او خلور ېزی و یلې:
دده داشعار و یوه کو چنی سجمو عه رانځونه سوی ده، او نور اشعار ېی دخلکو
په خولو کې دی.

مولوی آزاد په (۱۳۶ هش) کال کې مړ دی - دایست دده دی:

آزادی د آزاد خان ده په کلام کې

دي په سوال شرمېږي دېر له خپل شرفه

مأخذ:

فر هنګ زبان و ادبیات پښتو- ۱/۲ مخ.

۱۶۹۶- آزاد ګوها تی:

دېښتو ژبی شاعرو، او دلری پېښتو نخوا اې «کو هات» کې او سبد، دی په خپله
خپل خا د اسی ښی: بېلتون په ما یاندی خه شندی خه بخري کړي یاره
چې د «کو هات» درود یو اوس له ما کېږي جذا دېلتانه ظالم له لاسه ولوي نه ژړم به
دڅپل وطن ګل او ګازار او سله ما کېږي جدا

دده اشعار په «جشن نور و زی» کې راغلی او خنګه چې ددې کتاب زیاتره
شاعران د «نور و ز» شاعر دعصر دی نوله دې «کبله آزاد» هم د نور و ز دعصر
او دده دادبې مكتب شاگرد ګنډ کېدای سی.

آزاد دڅپل شعرو نه په هندي را ګونو سه و یلی، خو یا بی هم د
پېښتو پېښۍ ورسه سائلی او په خپلو اشعار و کې ېی دنور و ژبولغات
او تبر ګېړو نه دېر کم را وړی دی.

۲۰ تیر

داده دده دکلام نمو نه :

بئه پري پو هپر م چي هر يار او س لەما كپيري جدا
های ارمان هغه دلدار او س لەما كپيري جدا
او س در نگ ساعت لە عز بىز انو نە جدابه شىمە
ولى نەز اوم مو را او پلا را او س لەما كپيري جدا
پېلسون پە ما باندى خەشەنرى خەنخىرى كپرى يار
چى دكوهابه در او ديوار او س لەما كپيري جدا
دىپەنانە ئالىم لە لاسە ولى نە زاوم بە
دھىپل وطن گل او گلز ار او س لەما كپيري جدا
نن مىكە ناست يىمە پە خىىگ فراق ژرا كومە
چى رشك گل پري رخسار او س لەما كپيري جدا
لە تاجدا بەشى «آزاده» دا «حيدر» او «سەرور»
های ارمان گل نگار او س لەما كپيري جدا
دوى نورى بىللى يې د «ادبى ستوري» پە كتاب كى را غلى دى.

مأخذ :

ادبى ستوري - ۱۵۵ / ۱ مخ

۱۶۶۷- آزاد گل (میما) :

پە خىئە كاكاخىل د خپل وخت بئه عالىم او هم د پېشتو زېي شاعرو .
پلا رېي مطھر گل نومىد ، او دى پە (۱۹۰۱ م) كال د كاكا صاحب

د ریارت په کا جي خیل کي ز یو پد لی او په (۱۹۵۰م کال کي مردی،
دینی علوم یې دهند په دیو بندرسه کي او د طب علم یې په د هلی
کي زده کړي وو، او چې بېرته خپل تابو یې تدراغي نو د مردان په
سیمه کي یې دیوه روغتون پنسټ کښېبود، او د هغه ترڅنګه یې
یوه مجله «افغان» په نامه خپروله.

په پښتو اوازیدو کي په لیکونکي و، په شعروکي یې اولسي او
اجتماعي مضماین ډېر وو، دا بیت دده دي:
دا کارونه د فدرت دی آزاد ګله

راز دخداي د هجرت دی هويدا

مأخذ:

فرهنگ زبان و ادبیات پښتو ۱/۲ مخ.

۱۶۶۸- آصف خان چندو لی:

د پښتوزې اولسي شاعرو، او د پښتو نښان په چندول کي او سید، او په
اشعار و کمي یې مذهبی او عشقی مضماین راویل او په اولسي او زانو یې ویل.

د (۱۳۲۰ ش) کال په شاوخواړه، او د اسره کي دده دي:

چی ځمکه شی لینده آسمان یې ژی و یشتو نکي خدای شی -

پیغمبر یه نیسي ډال و رته

مأخذ:

فرهنگ زبان و ادبیات پښتو ۱/۳ مخ.

۱۶۶۹-آفتاب پری پیشوری:

یوه هنرمند شاعره وه چی (۱۳۰۰ هق) کمال په شاوه خواهکی بی د پیشور په سیمو کی ژوند کاوه، او دهندي دموسيتي پر مقاموسي غزلی و یلي، او خو غزلی بی په « بهار گلشن » نومي کتاب کی چاپ سوي او هم بی دشعر نموده د « ادبی ستوري » پددو هم توکت کی رانغلی ده. دایت د دی دی: په بهشي آخر « آفتاب پری » لهدغه غمهته

ستابه مثال خو که پنهانهن کن سرگر داتی د ت

مأخذ:

فر هنگز زبان و ادبیات پیشو - ۱/۵ مخ.

۱۶۷۰-آنخون ختک:

د پیشوژ بی او لسی شاعرو، او پر او اسی وزن بی شعرو نه و یل، دده یو خه اشعار د « گلزار پیشو » په کتاب کی چاپ سوی د دده ژوند د دیر لسمی هجری پیپری په پای او د خور لسمی هجری پیپری په سر کی ا تکل کبدای سی دا بیت دده دی:

حال دی اینهی په جبیش نوم دی خور په روی زمین
زمایر میحی الدین د « آنخون » دخولی گفتار دی

مأخذ:

فر هنگز زبان و ادبیات پیشو - ۱/۶ مخ.

۱۶۷۱-آیتی هروی

د خپل و خت ددری ژ بی نومیالی شاعرو، په شرات کی او سیده، لو مرنی بی په اشعار و کی « نرگسی » نخلص کاوه او بیا خپل تخلص په « آیتی » و اراوه، او د دعاصرینو پوری تپه لبی دهچی هر و خت به بی دیوچا

په شعر کی یو بار یک مضمون و سو ندهنگه بی دستی په نظم کاوه خو په هر
جو رت دی دخپل وخت له زبردستو غزل و یونکو خخه گهنه سوی دی او
دده داشعارو دیوان سته او په تر کی ژبه بی هم شعرو ایده.
مأخذ:

تاریخ نظم و نثر در ایران ۱/۳۳۰-۳۴۰ مخ دسید نفیسی تأییف

۱۶۷۳-۱ با:

الف

دا با خیلو پښتو مشرنیکه و، چې پشه زامن بی در لودل:
شاه بیگ، شحالی، شرغا، خاسی او اسماعیل.
او بیاد دی بندو زانو په نامه په پښتو کی خاتمه خاتمه خپلو نهسته.
مأخذ نه:

حوالی-تو از یخ حافظ رحمت خانی-پهاردو، ۶۶۰ مخ.

۱۶۷۳-۱ با: بکر کنده هاری:

د با یزید رو بان د تیز یک له مشرانو خخه و، به کنده ها رکی
ز بیو بدلی او ود یو ولسه هجری پهپه ی پسه شا و خوا کی بی روند
کاوه: په دین او شرقی علو مو کی بیشه مطلع در لودله. در و بانیانو
دلی، ز و حانی او تصوفی تحریک بیگری سو، او یو کتاب بی «مزآه العارفین»
په نامه نظم کړه. تصوفی اشعار بیو پل، او په تصوف کی دو حدة الوجود د
پانو له دلی خخه ګیل کېږي. دایت ده دی:
خیربهان بی کپور پروانه دی احداد د خدای و ته به جنه کړه
مأخذ:

فر هنگ، زبان و ادبیات پښتو ۱/۷ مخ.

۱۶۷۴- ابراهیم:

د پېښتو ژبی شاعرو، پا دری هیوز د ده یوه بدله د خپل
کتاب «کلید افغانی» د «چمن بی نظیر» په (۳۸۹) مخ کی د «براهیم» په نامه ته
اخیستی ده نو خکه دی ددې کتاب د «ب» په ردیف کی د «براهیم» نامه تر
رجوع وسی او هلتہ د ی هغه غزل و لوستل می.

مأخذ:

کلید افغانی - چمن بی نظیر - د کابل چاپ - ۳۸۹ - مخ.

۱۶۷۵- بر اهیم خمیل:

د پېښتو ژبی او لسی شاعر به خته خلیل مومندو د پېښتو نستان په «ستر اني»
سیمه کنی یې ژوند کاوه سداو لسی آهنگونو سره سم بی شعرو نه و یل،
او د حافظ عظیم گذها پوری (چې په ۱۳۶ هق) کال سپدی له پیرانو خنځه ګنلي سوی دی

مأخذ:

فر هنگ زبان و ادبیات پېښتو - ۱/۸ - مخ.

۱۶۷۶- بر اهیم شاه کالو خانی:

د پېښتو ژبی حماسه و یونکی او داستان جور و نکنی شاعرو، د پېښتو نستان
د کالو خان په سیمه کی او سپد.

د ده حماسی شعرو نه زیاتره د افغان او انگریز د جگړو د قصوبه باب کی دی.

د «یوترا بان» قصه هم دده ده. تر (۱۲۸۰ هق) کال پوزی ژوندی و.

د ابیت دده دی:

کوئی شعر په دې تقصیه بی بشکاره ذوم شو د ابراهیم شاه د کالو خان قوت معلوم شو

مأخذ:

فر هنگ زبان و ادبیات پېښتو - ۱/۹ - مخ.

۱۶۷۷-ا-ابر هیم متی زی :

د پېتۈرۈز بى غۇزل و يو نكى شاڭعرو، او د يوو لىسى هجرى
پېزى پەشاۋ خواكى دېئىنۈر پەلتۈركى او سېد. پەطريقەت كى دچىشىيە طريقي پېرو و
دايىت دده دى:

ابراهيم ھىكە داشناپە كوى داخل شە چى يې عشق شە پە دالار رەنمۇن و رەورو

ماخذ:

فرەنگ زبان و ادبیات پېتىو- ۱/۸ مخ

۱۶۷۸-ا-بن یەمین شەنوازى :

دا سىر حبىب الله خان (۱۳۱۹-۱۳۳۵ق) دو خنود پېتۈرۈز بى شا
عرو، دشىنوار و پەلۋى أپاپىن كى او سېد، او پەكلاسىك طرز بى شعرو ندو يىل
، او پە شاعرى كى در حمان بابا پېرو و.

ماخذ:

فرەنگ زبان و ادبیات پېتىو- ۱/۹ مخ

۱۶۷۹-ا-بو احمد بىمەتى :

دېپل و ختنومىيالى محدث او اصلى نوم يې محمد دا برا هىم زوى او دجناح
نمسى او كىيت يې ابو احمد بىستى و.

بە (۱۳۴۶ق) كاڭ دېغداد لەلارى حج اوتە تللى- حەشۈنە يې لە اسحق، بن
ابراهيم القاضى البستى او صاحب احمد بن آدم خىخە زىدە كېرى و و.

ماخذ:

دەسيستان خىنى پەغوانى مشاھىر- ۱ مخ دېباڭلى زەرى لىكتە

- ٤٢٦ -

١٦٨٠- ابو بکر جامی :

دمولان عبدالرحمن جامی هروی له نژاده دینو معنوی او صوری کمالات و خیتن
په تپه بی پیاپه به خط لیکلوكی لوی لاس در لود هنگه و ختچی بی له خراسانه
کردستان ته مهاجرت و کیه هلتہ بی په «سیلمیه» مدرسه کی خای و نیو، پر
شاگردان پر اتول سول او خصوصاً نستعلیق په خط کی بی دپری استفاده خیینی
و کپری، او هلتہ بی دخط بینی بشکلی تو قمی پر بینو ولبی دی په (١٠٧٧ هـ) کی مرسو.

مأخذ :

خط و خطاطان ١٢٣ مخ دابوالقاسم رفیعی شهرآبادی تالیف

١٦٨١- ابو بکر محمد بلخی :

دعلی زوی، دطখان نمسی، دعبدالله کروسی
و دجیاش کوسی دخپل و ختله نمود ثانو شخه و، او په ابو عبد الله بلخی بیکندی
هم لیکلی سوی دی خه موده په شام او مصر کی او سپد، او زیاته لیکنی بی په
کوفه او بصره او بغداد کی کپری دی .

د (٢٧٨ هـ) کال در جب په میاشت کی مپدی .

مأخذ :

لختنامه ب ٣٨ مخ دمعجم البلد ان په حواله

١٦٨٢- ابو بکر (میما)

میا ابو بکر دیرسی هجری پېپی له پو هانو او روحا نیونو شخه و، د
پېښتو نستان په «گوجرو گزمه» او سپد، او په (١٣٠٩ هـ) کال کی مردی-
دی په پېښتو ژ به لیکنی هم لری .

مأخذ :

فرهنج زبان و ادبیات پېښتو ٩١ / مخ

۱۶۸۳ - ابوالحسن هراتی :

دېښتوز بی لیکلواں قاضی خیر الله پېښوری ایکمی چې ملا ابوالحسن هراتی
«کلیله و دمنه» په پېښتو را پولی وه .

مأخذ:

فرهنگ زبان و ادبیات پېښتو ۱/۰ مخ

۱۶۸۴ - ابو عبد الله محمد بلخی :

دفضل زوی او د عباس بلخی نسی د خپل و ختله نومیالیو صوفیانو او مشایخو
شخه و په (۲-۳) هجری پېړیو کمی او سبد .

له بلخه شخه وايستل سو، سمرقدتہ پولار، او په (۹۳۵ هـ ق) کال سر. دی .

مأخذونه:

۱- الاعلام زر کلی ۷/۲۲۱ مخ

۲- لغتname بـ ۲۳۸ »

۱۶۸۵ - ابوعلی حسن بلخی :

د شجاع زوی او درجابلخی نسی د خپل و ختله نومیالی و، او په (۲۴۴ هـ ق) کال په
نهه خلویبنت کلنی کمی سپدی .

مأخذونه:

۱- د ده خدا لغتname بـ ۲۳۸ مخ

۲- معجم البلدان

۱۶۸۶ - ابوعلیشاہ (سید) :

سید ابوعلیشاہ دسید امیرالدین رُوی دېښتو له خور ژ بو شاعرانو شخه و، دی په
کال دېښور د شبقدر په اسلام آباد کی ز یوبدلی دی. دینی علوم بې

په «کتوزی» کي لوستي او خه دوده هم په «پنهانالي» به تدریس او تأليف، بونخته و پوهه
ادی د پرتتأليفات لري چي مشهوره بي دا دی:

۱- جنگنامه حسین

۲- مناقب غوث الاعظم، (رح)

۳- وفات نامه

۴- قصه جابر انصاري.

۵- کليله و دمنه.

۶- ليلي و مجنون.

۷- نصیر بربري.

۸- قصه قهقهه.

۹- قصه شمشاد.

۱۰- قصه مرغابي.

۱۱- بختيار.

۱۲- سير حاتم.

۱۳- آدم و درخاني.

۱۴- قصه دل افروز.

۱۵- جنگنامه محمد حنife.

۱۶- جنگنامه شير على.

۱۷- جنگنامه کلان.

۱۸- ديوان سيد.

۱۹- در معفل

۲۰- مناجاتونه.

دد په دیوان کبی بدالی او اشعار دینستویر او لسی او نز انواعم سنته
دی په (١٩٣٠ م) کال کمی سرسو، او داییت دده دی:
که بکار زده دی په چمن هشی دیخ گل په نار، فسون رورا خی و ز لک بلبل
ماخذ:

فرهنگ زبان و ادبیات پیشوای ۱۰ مخ

١٦٨٧- ابو علمی شقيق بلخی:

دابراهیم زوی او دعلی از دی بلخی نمسی په دو همه هجری پهپی کی دخراسان
له لویونوسیالیو صوفیانو او عارفانو خیه و .
دمیریانی کال بیهی (١٩٣ هق) او دوقیات خاوند (٥٣ هق) لیکلی دی.
ماخذونه:

١-العلام-ذر کلی-٢٢٩/٣ مخ

٢-طبقات الصوفیه

لغتname-ب- ٢٣٨

١٦٨٨- ابو علمی عبدالله بلخی:

دی محمد بلخی زوی مشهور په «بلخی» په در بیمه هجری پهپی کی بلخ له نومیالیو
میحد ثانو خیه و .

ماخذونه

١-العلام-ذر کلی-٢٢٦/٣ مخ

٢-تذكرة الحفاظ- لغتname-ب- ٢٣٣/٢

١٦٨٩- ابو الفتح الیشی غز توی:

دسلطان محمود غزنوی دو خنونومیائی شاعرو، په دری ز به بی خوابه شعرو نه
و یل، دده ز یات اشعار دعرفان او توحید په بات کمی و و د (٥٨٣ هق) کال

د کوچنی اختنیه میاشت سه دی . لکه چی بیو شاعر دده دمپینی نپنه داسی په نظم
کپهی ده :

شیخ عالیقدر مجدد الدین ابوالفتح آنکه بود
مقتدای اهل فضل و سرا اهل کلام
چار صد بانی چواز تاریخ احمد در گذشت
درمه شوال رحلت کرد تادا ر السلام

مأخذ

مفتاح التواریخ - ۳۸۳ مسخ

۱۶۹۰- ابو القاسم عبد الله بالمخی :

د احمد ز ولی او د محمود د کعبی بلعی نمسی د در پیغمبر هجری پیغمبر په پای او
دخله رسی هجری پیغمبر په سرگئی له معتزله امامانوشخه و .

مأخذونه :

۱- الاعلام- دزر کلی - ۱۸۹/۲- مسخ

۲- تاریخ بغداد - ۳۸۳/۹- مسخ

۳- ده خد الغثیامه- ب- ۲۳۸- مسخ

۱۶۹۱- ا تکریم مولانا- یا- ا رکم مولانا :

د تیرداد او رکتو او سبدو نکی دخبل و خت له نومیالیو غاز یانواو مجاهدینوشخنه
و، چی په شیخ المشائیخ مولانا تکریم- یا- مولانا ار کپهی شهرت در لود، او دساد د
باباجی صاحب مشر خلیفه او ماذونو، مزاری په دشلسالی و زیرستان ددور د قبیلی
په سیمه کمی دی .

مولانا تکریم په ۱۸۷۸ م کمال دینواو دتل په منځ لاره کمی دېرنګیانو پېښکر برغل
و کمی او انگریزی پوچ ته بیزیات تاو ان و رساوه، او خوننگیالی غاز یان هم
شهیدان سول . بیاپه ۱۸۸۹ م کمال بی ددو و سو و وزیر، سیدو او دوړو

غاز يانوسرهه دهال په اته سيلی و اتن په سپری نوسي گلی کي برانگريزانو حمله و چکره ،
په کيمپ رنوتل لاس په لاس چکره و سوه او دانگر يزانو او وه شپته تنه جگرن
بي ووژل .

په دی توگه نومالانا تکر . يار کړله هغونومياليو مجا هديبو خڅه و، چې دژوند
ز يا ته بېرڅه يې په غزاګا نوکي تېرسوي و، زواو په پای کي هم شهید سو .
مأخذ :

پښتوانه - دوتيوك ۲۱۳ - مخ د کابل چاپ .

۱۶۹۳ - حسن :

د پښتوز بى عالم شاعر مېنځلي هميشه خليل ليکي چې :
«دحالاتويې هيچ پته نه لګي صرف هم دغه د غزل يې په لاس را غلى - داسي
معلومېږي چې «احسن» یو عالم سپری او. یوم قلدشاعرېه حیثیت پښتو ادب کي دېکاره
مقام خاوندو، ودا شاعر و اسلوب يې دخپل و خت دپښتنی روایا تو په بنياددي »
دادوی بدلي ددهدي :

..... ۰۰۰۰۰ کرم
خپل قسمت ديار دمیني انفعال کرم
د تصویر په شان بې ساه در ته داريم
دبوسي زکوو و باسه در ته سوال کرم
چه مې يار له غمازناست و ليد په ستر ګو
د ما هي په طوري بې په تیغه حللا کرم
ښار دزره مې کړه تالا سپا د تر کو
بې تتعصیره بیگناه بې زه تالا کرم

- ۳۳۲ -

چه دهد کبر کابیه تل مدهم نمکوره
و بمحکه غم دیار دحسن دی زوال کفره
چی معدو مه شوه عده دو صالح محکه
تسله دی خوب رخاطر خوبه فال کرم
انه واپی چی در از پرده پوشی کفره
زه «احسن» بی محکه بندله قیل و قال کرم

- ۴ -

چی پنهان رانه داستان کلی رخسار دی
له ز وندونه می نور مرگ و ته تلوار دی
په امیدستادر اتلو گلستان گل شه
د سست بسته در ته و لاپسو چنا ردی
چی شیهرت می ستادسینی خدای نصیب کفره
او س په بیار ته جار و تل ر اته د پر عاردي
چه په خوله دی ر قیبانو ئی تل زور و ی
عاشق محکه د منصور غوندی سنگسار دی

یوخل تا دسره لبانومی را کری
لاتراو سمه په سر کی داخمار دی
چی دستاله و صبله زهیم محررو مشوی
قول صورت می دی تبعن زهی بیمار دی
که رسن دز لفهور کپی خوار «احسن» ته
په محیط در یاب د عشق کی گرفتا ردی
مأخذ :

۱۶۹۳-۱-حمد تراهی :

دېپنتو زبی شاعرو او په (۱۲۹۳ھ) کالدلری پېښتونخوا په «تراهی» نوبی
خای کی او سپداو په همدی خای کی بی په یوه جومات کی امامت کاو مدی تکیوته
دی په خپله داسی اشاره کوي:

خبردار پری خاص و عام دی	تراهی و، کی می مقام دی
خپل مولی له عبادت کرم	په مسجد کې کی امامت کرم
دوه سوہ نور کړه برا بر	سننه دری نسوی یوزر
په قدرت د پاک سعجان وه	خلو رمه د شبان وه
وراندی تالره دمه ده	توقف کړه ای احمد!

ده په همدی کال او همدی خای کی دوی پېښتو رسالی چې یوه «خوابنامه» او بله
«فالنامه» نوبیری دېپنتو په لنه متنوی په نظم کړی او په یوه وقایه کی خبری سوی
دی چې نمونی بی دا دی:

له خوابنا می خخه:

راشه غورو و نیسه مائته	پس له حمده له صلوته
نور بی خداي ته التجاشی	چې باعث په بنده راشی
له مولی خنی عطا شته	هر انسان لره خطاشته
و رسه خصم فالنامه زه	بلقصه بشکوم خوابنامه زه
اپه فارسی ده قدر گرانه	چې پېښتوه شی اسانه

له فالنامی خخه:

وا یمتا وته نیکنا مه	پس له دار نګه کلامه
فالنا بی وته حاجت دی	اویس می دار نګه فکرت دی
اپه زما و رو را مینه	نقل دی له نصر الدینه
په ترتیب سره اسا ن	د هویلی دی دا شان

ولولی ای بر خورد اره
امر و کاد دی شانه
په یوحرف باندې یې پریورده
گو تی لاندی کړه نظره
نظرو کړه لا ندی غلی

فاتحه دی له یوه وا ره
بیسائل ته دی ای جانه
چې دنبې لاس ګو ته کېږدہ
پس لسه هغه مقرره
چې کوم حرف دی لاندی بلکلی
له پای خڅه :

بیا هر چاته می سلام دی
په هر چا په خاص و عام
چې کتاب ترې نه شی زیات
په نامه د محمد

پس له دې می اختتام دی
د اسلام علی الد و ام
مختصر می کړه ایا ت
مسمه می یم په « احمد »

مأخذ :

ادبی ستوري ۱۱/۱ مخ

۱۶۹۴-احمد تیراهی:

گل احمد مشهور په احمد تیراهی د عبدالکریم زوی په خته
خلیل دیښتو ڙینی بنه شاعرو ، په (۱۲۴۲ھ ق) کال بد پیښور د
سیمو په « سپینه ډهیری » کی زپر ٻدلی دی - دینی علوم یې لوستی وو ،
او تر هغه و روسته یې تدریس کاوه او په تأثیفو بوخت وو . بیا په « تیراهی »
سیمه کی میشته سو ، او هملته یې امامت درلو د . ددهژوند تر (۱۳۰۱ھ ق)
پوری یقینی دی .

احمد په خفیف بخر منشوی کی ډېر اثار لری چې مشهوره یې دا دی :
۱-قصص الانبياء

۱- قصه شهر اده رت و پدمن.

۲- قصه طوطى مينا.

۳- ذخیرة القراء.

۴- هدایت المؤمنین.

۵- فالنامه و خوابنامه.

۶- قصه جمجمه

دایتو نه دده دی :

تیراهی کی سکونت کرم

هم پیشہ دامت کرم

یم په اصل کی خلیل

و ایم تاته اوں دلیل

سفیدہ هیری کی می بنه جددی

خاص بندہ دپا کاحددی

فرزند یم د عبد لکریم

کہ ایمان می شی سلیم

مأخذ:

فرهنگ زبان و ادبیات پښتو-۱/۱۷۰ مخ

۱۶۹۵- احمد جان عھا عھی :

د پښتو زبی اولسی شاعر، په خته الیشنگی ځاځی و، اودخاځیویه «پټله» کی او سېدشونه
ی پرملي آهنگوړ غول .

په (۱۲۷۰ هش) کال کی ز پېډلی اوپه (۱۳۳۰ هق) کال کی مردی.

داییت دده دی:

نور و بنوی پر رانه ایستی هد و زی دی
د هلک توری سترگی توری بی و رو خی دی

مأخذ:

فرهنگ زبان و ادبیات پیشتو ۱۷ مخ

۱۹۹۶-۱-احمد (ملا) الینگاری:

ددینی علومو طالب او دپنتو اژبی او لسی شاعرو، پلار بی محمد حسین
نومپداو دلغمان دالینگار په شاهی کی او سپد.

په (۱۳۰۱ هق) کال ز پرېدلی اویه (۱۳۸۵ هق) کال کی مردی. شعرو نه بی
بر او لسی و زنوو یل-داییت دده دی:

ما نن و لیده هغه د لبر شین خال بی ایبی دزنی پرس

مأخذ:

فرهنگ زبان و ادبیات پیشتو ۱۶ مخ

۱۹۹۷-۱-حمد جان (ملک):

ملک احمد جان د ملامحمد زوی او درا ز الدین لمسی په خته سابی دخپل
وخت او خپلی سیمی مخو رسپی و، او د لغمان دمر کنپه احمد زیوکی
او سپد په پیشتو ز به بی شعرو نه و لیل، غزلی او قصیدی لری - اشعار بی د
هیواد په مطبوعاتو په متفرق دول خپاره سوی - او دی په (۱۳۲۷ هش) کال کی مردی
داییت دده دی:

احمد جانه دیوانه دی خلق بولی که په عقل افلاطون شی یا بهملوں

مأخذ:

فرهنگ زبان و ادبیات پیشتو ۱۷ مخ

۱۶۹۸- حمد جی :

دی محمد شاه گل زوی د پینتو نشانی کونکی و، یوی کتاب بی د «مفید المبتدین» په نامه به (۱۳۲۵ هق) کال د صرفی قواعد و په باب کی لیکلی و.

مأخذ:

فرهنگ زبان و ادبیات پینتو-۱/۱۸ مخ

۱۶۹۹- حمد خان :

د احمد شاه بابا دو ختود پینتوز بی شاعر تپرسوی دی (۱۱۶۰-۱۱۸۶ هق) دده خطی اشعار لیدلی سوی دی او دایت دده دی :

احمد خانه هرسپه هله پوشی چی د عمر تار بی پری شی په مقراب

مأخذ:

فرهنگ زبان و ادبیات پینتو-۱/۱۹ مخ

۱۷۰۰- حمد او دزی :

دیوو لسمی هجری پیری له نومیالیو صو فیانو او میشا یخو خخه و، او د «شیخ احمد او دزی» په نامه یادیده د پینتو ره سیمو کی او سبد او په تصوف کی د نقشبند ب طریق پی پیرو و، سر پرہ پر تصوف بی په پینتوز به شعرو نه هم و یل، او یو کتاب بی د «الشارع و الاحکام» په نامه په پینتو نظم کری و .
په (۱۱۱۸ هق) کال مرسو، او د داؤ دزی په محله کی شغ دی .

مأخذ:

فرهنگ زبان و ادبیات پینتو-۱/۱۵ مخ

۱۷۰۱- حمد (شیخ) لو دی :

شیخ احمد لو دی د شیخ سعید لو دی زوی داوسی هجری پیری له نومیالیو پوهانو او سورخانو خخه و .

دهه (۶۸۶ هـ) کال کی یوگنور کتاب د «اعلام اللوذعی فی اخبار اللودی» د ملتان لود یانو پېپتوپاچهانو د کھاله په باب لیکلی و، چی کامران خان د سدو خان زوی چی په شارصفا کی او سید، پخپل کتاب «کلید کامرانی» کی هنھه ته حواله ور کړي ده، او د پته خزانی مولف ډډه توکی یاد هغودو او و کتابو یادونه کړي ده، او د شیخ حمید او شیخ رضی لودی دژ و ند حالات یې له همه ګتابو خخه را اخیستی دی.

مأخذ:

پته خزانه - د کابل لوړۍ چاپ ۶۷ مخ

۱-۱۷۰۴-حمد غوری:

د پېپتو ژبی د ستر نامتو لر غونی شاعر « بشکارند وی » د پلا رنوم و، چی دغور په « فیروز کوه » کی یې د هنھه ځای د ګوتواں حیثیت در لود، او په پته خزانه کی یې یادونه را غلې ده .

مأخذ:

پته خزانه - د کابل لوړۍ چاپ ۶۷ مخ

۱-۱۷۰۳-حمد ګنډه هاری:

د خپل وخت عالم او د پېپتو ژبی فاضل شاعر، او په شعر کی د پرمحمد کا کړ دادې مکتب پېرو و. تر (۱۲۰۱ هـ) کال پوري یې ژو ند یقینی دی - ده د شاعر و یوه دیوان در لود، او دوه، نور اثره یې د « حقیقت الاسلام او « علم و عمل » په نامه هم لیدلی سوی دی .

مأخذ:

فرهنگ زبان و ادبیات پېپتو-۱ / مخ

۱-۱۷۰۴-حمد ګل ئەکمپوری:

په پېپتو نستان کی او سبد د نویسمی عیسوی پېړی په شاوخوا کی یې ژو ند کاوه

داغفانانو او انگریزانو ترمنځ (۱۸۵۷ع) کال د جګري قصه بې په نظم کړي وه
چی دار مستتر ختیج پوهاند هغه په خپل کتاب «د پښتو خوا د شعرها رو بهار کي
ر او رې ده چې دائني د پای بيتو نه دی»
بهاء لپور کي فرنگي یوی ورڅ د توره و کډلاف

داملك د پیښنا و ردی رب و رکړي دی انصاف

چراته دی په ایرو کسی کمه شوک پیښشی پړی صراف

ویل د احمد ګل خلق په بیعه لکه در که

علاوه بر دې بې په یوه چارنیته کي د امير دوست محمد خان او د سیکانو جګړه هم نظم کړي
ده چې هغه هم دار مستر په خپل کتاب کي راوردې چې لوړۍ بیت بې دادی:
چاوې چې دوست محمد غازی سنبل شه په کابل کي
خیزی د لبک رو باډا شاه په قندھار زو ګایي

مأخذ:

د پښتو خوا د شعر هار و بهار - د کابل چاپ ۱۲، ۱۳، ۱۴ مخونه

۱۷۰۵- ۱- احمد ګل سلیمان خا ناخيل :

د غازی امان الله خان په وختوکي چې د پښتو زې دهاره په (۱۳۰۱ هـ) کال
د کابل دار ګک په «شمالي برج» کي یوه علمي او تحقیقی ټولنه جوړ مسوه او «مرکه
د پښتو» و بلله سوه ا بشاغلي د هغه مركې غږي و، چې د پښتو زې د کتابو د لیکلو
دموادو او لغاتو در اغونه ده لويه لاره کي بې زيار ايستلى دی، او په هغه مركه
کي بې د سليمان خيلو د لهجې نهایندګي کوله.

مأخذ:

یوازنې پښتو - د کابل چاپ

۱۷۰۶- ۱- احمد نور آن هګر :

(۱۳۰۵هـ) کال په شا خوا کي بې پر او لسي او زانو پښتو شعرو نه و پل،
او د لغمان په مرکز کي او سېد.

داییتودده دی :

له لویه خدایه گخنی خپل ایمان خوارمه
زه احمد نور آهنگر په ژرا از ارمه
هغه ملک چی مالید لی سواری دی پکی
له بی وفاو نی دنیا نه لارمه

مسأخذ

فرهنگ زبان و ادبیات پښتو ۲۳ / مخ

۱۴۰۷- احمدی عبید الله :

دلوي عالم او عارف ميا محمد عمر خمکني زوي و ، چې پښتو ژبه
بي شعرو نه وي، په غزل کي بي « غريب او په قصصو کي بي « احمدی »
تخلص کاو مـپه (۱۱۵۰ هـ) کال زپـرـپـلـی او دـمـتـداـوـ لو عـلـوـمـوـتـرـلـوـسـتـلـوـ روـسـتـه
بي در و حانيت خواهه مجـهـ وـارـوـلـهـ ، او دـادـبـ او بلـاغـتـ پـرـ فـنـونـسـرـبـرـهـ بيـ پـهـ
تصوفـکـیـ هـمـ لـورـ مقـامـ وـ مـونـدـ ، دـدـهـ آـثـارـ مشـهـورـ دـیـ :

۱- هشت بهشت . ۲- شمايل نبوی ۳- قصه جهاندار . ۴- ديوان

ددـهـزـ وـ نـدـترـ (۱۲۳۳ هـ) پـوريـ يـقـنـيـ دـیـ اوـ دـايـتـ دـدـهـ دـیـ :
ترـقيـامـتـهـ بـهـ پـهـ خـودـ پـسـ لـهـ دـیـ نـشـيـ چـېـ غـرـيـبـ دـیـ پـهـ دـيدـ دـخـپـلـ نـگـارـ مـسـتـ

مسأخذ :

فرهنگ زبان و ادبیات پښتو ۲۳ / مخ

۱۴۰۸- خـتـرـ محمدـ شـيـنـ وـارـيـ

د پـښـتوـ زـبـيـ شـاـ عـرـ وـ ، اوـ پـهـ موـسـيـقـيـ کـيـ بيـ لـاسـ درـلـودـ دـ پـلـارـ نـومـ بيـ
شـيرـ زـادـهـ اوـ پـهـ خـتـهـ مـياـ خـبـلـ شـينـوـ رـيـ وـ . پـهـ (۱۹۰۸) کـالـ پـهـ
« لـواـرـگـيـ » کـيـ زـپـرـپـلـيـ اوـ پـهـ (۱۹۳۷) کـالـ پـهـ لـواـرـگـيـ کـيـ سـړـاوـ هـمـهـلـتـهـ پـېـخـ دـيـ
اخـترـمـحـمـدـ توـکـيـ اوـ بدـيـهـهـ وـ يـونـکـيـ سـړـيـ هـمـ وـ ، اوـ دـدـهـزـ يـاتـ شـعـرـوـ نـهـ دـپـښـتوـ پـرـ
اـولـسـيـ اوـ زـاـنـوـسـمـ وـوـ . پـهـ شـعـرـوـ کـيـ بيـ هـمـ تـصـوـفـيـ هـمـ عـشـقـيـ اوـ فـکـاهـيـ مـوـضـوـعـاتـ يـيـانـوـلـ

داییتو نه دده دی :

په بازار کی دوصال می دهستی پنگه تالاشو
په او ره کلی ماشومه په پسر کی په خندا شوه
د هجران داو ر پوښته دی له خپلو شوند و و کره
په سوال چی دوصال دی سره لمبه مخ کی پیداشو

ماخذ :

فرهنگ زبان و ادبیات پښتو ۲۶ مخ

۱۷۰۹-۱. ختر (ملا)

ملا اختر ددولسمی هجری پېړی، په شاو خوا کی په کندهارکی او سپد،
او د خپل و خت د پښتو لیکوال و، او د پښتو په تاریخ کی بې مطالعه
در لودله او د پښتو د تاریخ په نامه بې یو کتاب تأليف کړی و، چې ازګریزیستره
بیلوپې د «تاریخ ملا اختر» په نامه یادوی. «د یوسفزی افغان» د کتاب مولف هم د
«تاریخ ملا اختر» نوم د پښتو په تاریخی کتابو کی یاد کړی دی .

ماخذ :

فرهنگ زبان و ادبیات پښتو ۲۷ مخ

۱۷۱۰-۱. اختو سمنځر خیل

اختر محمد مشهور په «اختو» د کاکرو په سمنځر خپل تمربکسی نومیالی
مبارزو، چې د یر غلګرو پرنګسیا څو سره بې مبارزی کړی وې، چې
د هغه ځای خلکو په کاکرو غارو کی پنه ستایلی دی چې وابی :

پرو خلن ګرځی مليشي
پر کلات اختو بندی

اختونه لوی اپسرا نورې
ستا یو سردی ګا ربې کې

له پو به غبرگ بابوگان و پی
دو او همز غن مره گیا ن دی
پردو ب لاری پ نخر و خی

يو اختو بل شبرا لي
يو اختو بل شبرا لي
پر کابل اختو بندی
مأخذ :

پښتو او پښتانه - دسيال کاکړ، د کوتۍ چاپ - ۱/۹۰۳ مخ

۱۷۱۱- اخلاص خان:

دادم خان او در خانی دنکل له شهر و خخه دی ، چې مسعود بن عبدالله په هغه نکل کې داخلاص خان دخولي ناري راوړي دی ده دلسمی هجری پېږي په شاو خوا کې ژوند کاوه - دا بیتونه دده دی :

دغه نورستوري سی کوږي
دقطب ستوري سی نه کوږي

له خایه در خو هسى رنګ بشایسته ده

د جنت حوره به خر نګه بشایسته وي

مأخذ :

فر هنګ زبان و ادبیات پښتو - ۱/۲۷ مخ

۱۷۱۲- اخوند ګبیر:

حافظ عبد الكبير مشهور په اخوند ګبیر د پښتو ژبې شاعر او دقر آن حافظ و ، چې دلوی احمدشاه بابا (۱۱۶۰ - ۱۱۸۶ هـ) په ختو کې ژوند کاوه ، او خپل یو کتاب یې چې «معجزات» نومېدہ د احمد شاه باباد پاچه په اړو م کال شروع کړی و ، او پخپله و ایې :

په شروع ددې کتاب شوم
په کښو د رنایا ب شو م
«سو غن» سی ترې اظهار کړه
سن د هجړ چې سی شمار کړه

چی ز رسال او شپیر شپیره و

د او و تللى نور په تله و

احمدشاه بادشاه پشتون و

او و م کال بی په رفتون و

داخوند کبیر دژ و ند نور حالت لاسته رانگله، خود دی آثار و نو مونه

بی پاتنه دی

ا- معجزات: دا کتاب په لنډو بحر کی مشنوی دی او د کوم عربی اثر ترجمه

ده - تقریباً یوز را او پنځه سوه بیتو نه لری او د اسی شروع کېږي . :

اچی خدای واحد احد بی

لم يلد و لم يولد بی

هر چه کړی هغه به وشی

بی دستاله کړ و خه نهشی

چی خه نه وی تی پیدا کړی

بیاای هسی رنګ پناکړی

گو یا هیڅ نه و، پیدادی

پیدا شوی په دینا

لکه وړاندی چی عدم و

بی صورت او نه بی دم و

که بنده کوم کار کوينه

که سا کن یا چیر ته خینه

که او قول وی اکه افعال وی

قوت ستا د ذو الجلال وی

قوت ته و رکوی خدا يه

ته ها دی بي رهنما نه

دا قوت واره له تا دی

چی او سره و ايم زمادی

-دفع الفقر: دایو، مبنظو، هنر جمهور، چشیده شروع بی پهدي، بیهوده کهندی:

کل ثنا خدای لره بنایی

چا و یالپی یا یپی وا یپی

هسی خدای چی دی خالق دی

د همه مخلوق رازق دی

هم قابض دی هم باسط دی

هم رحمان رحیم، مقسطدی

هم غنی سپری دی خوار کا

خوار فقیر دی دنیا دار کا

بیادر و د چی تل حیات دی

په سر ورد کا ئنات دی

۳ - دار المجلالس :

۴ - سیف ادارا منظر لمجلالس :

داخوند کبیر یوشمپر منا جا تونه د فوائد الشریعت دهغی چاپی نسخی

پر حاشیو باندی چاپ شوی دی چی په (۱۳۰۲ هـ) کمال په دهلى کی لیتوگراف

شوی ده.

ماخذ :

۱۷۱۳ - اخوند هصری

د پینتو ژ بی شاعر و ، خود ژ و ند نو ر معلو مات بی په لاسر انگله ، یو ازی
 بی یوه بدله د عبد الغنی کاسی په پیشو جو نگ چکی ز او ره سوی ده
 بناغلی رفیع دده ژ و ند تر ۱۳۲ هق کال د مخنه امکل کپنی دی . دده بدله
 داده .

که مخامن شوم له خپله یاره سره
 دادنیابه او اوه کرم له رو ز گاره سره
 هغه پر تامین و تاته گوری
 دا بیهوده خبری نه کرپی له رو ز گاره سره
 که عالمان په جهان نه او ای بدای
 و داعامیان بهو ز گله شوی له کفاره سره
 پستگان و سوہ دخرا غ په النبو
 او دبور او ملخ خه دی له انگاره سره
 چی اهار را شتی پسر لی به نه توی
 او بنا یسته بلله زیب کاله گلزار سره
 هغه تو تیان چی په بانو نو او اسی
 او س بی له یانه الو اته کاله چغاره سره
 او هغه زرو نه چی دحق په لاره خو یشو
 په هر زمان به بی جنگر یز وی له کفاره سره
 او هغه زرو نه چی دحق په لاره و مره
 بنا یسته جنت و رته و ر کرم له دیدار سره
 غاز یان غزا کوی دحق په لاره
 او داد مبنکو بار به یوسی له داده اوه همراه

دنیا هندو دهندو انو رپز که
وی دهندو انو دپره مینه له ز ناره سره
«اخوند مصری» په تادر من نور به په خه به خبری
ستا لپونی مینه خواهی له دیداره سره
ما خذ:

ادبی ستوری - ۱۲ / ۱ مسخ.

۱۷۱۴ - اخوند میایاد

دپهنتنو ژبی پخونی شاعر دی چی د میرزا حنان کنده هاری شاعر له
یوه بیته مو پیز انده او د «د افغانستان نومیا لی» دلو سپی تو که
په ۲۵ مسخ مونوم ر او پی و، خوشنگه چی د کلام نمونه بی لاسته راغلی
نه وه، او او س د بناغلی جیب الله رفیع په زیاره دهه خوبد لی دعبد الغنی
کاسی او ملاجناسته خان کاسی په پهنتو جونگو نوکی موندلی سوی نوچکه مود
اخوند میا داد کلام د نومونی په توکه یوه بدله ر او اختسله - نوری بدلي
بی «دادبی ستوری» د کتابه لیسم او یو و لسم مسخ کیسته، خود د بشپرد بیوان
شر که بی لامعلوم نهدی. هغه بدله بی داده:
که دی د حق مینه رو زی شی له دو امه سره
لکه الف چی و صلت بیامو نده له لامه سره
که دی او دس د محبت په میو و شی چبری
د حقیقت نمونه به ادا کری له امامه سره
که دی دار شتینی مینه په زیو په پو زی چیری
دابی و فاننگه به پاتی شی له نامه سره
په خه حکمت دی د دنیا سرا یونه روغ کړه خدشو
او س د ګورخونه بی په پر بو ته له بامه سره

ته خوراغلى مسافري يي دمقصود به طلب
 دغفلت خوب دى اختيار كپرى له آر امه سره
 دسكند ردائىنى دور (خو) هم تبر شه
 هسى دجم خبرى پاتى شوي له جا ماه سره
 په ناليدلى لار بەخچى زېرمە يې ولى نە كپرى
 په آخرت به پېنېمىانى كپرى له هر گامە سره
 تر چندىن تېرە سفیدى بى ستادى مخ لىدە شى
 او س دى دگور چىنجى هو س كاھر اندازه سره
 «اخوند مياداده» آخر تگ دى له نىعىگپى د نيا
 دمسافر خە دلبىتىگى دەلە مقامە سره (۱)
 مأخذونە :

۱- ادبى ستوري - ۹/۱ مخ
 دىئاغلى رفيع تأليف .

۲- دېپېنتو ادب تاریخ - ۶۰۶ مخ

۱۷۱۵- د سلاخان اتها نخیل :

پرو فيسر سيا كا كپر ليكى چى : «دىننگك توتە، دغىرت نخبىه او دېپېنتو-
 الي سميول خازى ارسلخان ھەنە نومىالى كا كپر مبارزدى چى پەخپۇر ئۇندانه

(۱) دا خوند مىيا داد د دې بىدىلى خىننى يىتونە پە دېرسىر تغىيرىپېيتا نە شعرا پە
 لو مېرى تو كە كى دمىا عبدالكريم پە نامە راو رە مسوى دى - خوشەنگە چى مىا عبدالكريم
 ددىيار لىسمى هەجري پېپىش شاعر دى ، او دابدله دىملابنا يىستە خان پە جو نىڭ كى پە
 ۱۳۲ ھەكال خطاطلى شوي دە، نو خەنکە داخوند مياداد كەلە كېپى .

کی بې پې نگ ته و چه نده کړي د سهيلی پښتو نخود بوری د تار بختی ناوی دغه ملي شخصيت تل له پر نگ سره په ماوزه اخته، او د انګلستان و استعمار چیانو ته بې همیشه په سپکه ستر ګه کتلى دي.

ددغه انقلابي پښتون له کار ناموشخه یوه تاریخی کیسه داوه، چې شه و خت د «کیسفورډ» بدلي له کوتۍ خخه د کاکړ سтан و تل چو تیا لی ته وسوه نو ده د پښتن دیو ه ترین و رور فیض محمد خان غازی کسات د پر نگیانو د هم دغه ستر ملکي منصبدار خخه، چې په تل چو تیا لی کی بې په خپر د پولتیکل وظيفه اجر اکوله، د مینی او وینی د تروون په اساس و اخیست، ارسلخان دبوری په سنجھاوی وی کی ترخان پنډ او چاغ پر نگی هغه و خت په پښتشی ایمان پخپله توروه وواهه چې دی پخپل کور کی له غسله فارغه او په سینګاراخته و خوار سلاخان گیسفورډ راچې کی بالاخره د کاکړ و دغه ملي فرزند پخپله مبارزه چاره د اسی سوری سومبری کی چې په نتيجه کی هغه مردار او دی غازی و ګرځید، بیانو غازی ارسلان په پای کی د پر نگیانو له خو اپه سنجھاوی په دارسو، خو تر مر ګه پوري په خپلو کړو پښېمانه نسو. د دغه ملي شخصيت په باب یوه فولکلوری غاره دخلکوپر ژ به، چې دلتنه وړاندی کېږي:

ارسلان گیسپورت مردار کیء
نوم بې لوړ ترس داران کیء
او س په بوری کی دیو ه سپټر چمن نوم «ارسلخان» پار کث «ګرځبدلی دی»
ما خذ :

پښتو او پښتانه - د کوتۍ چاپ - ۱/۲۶ مخ

۱۷۱۶ - ازمهير خان مendo خيل:

د اختر محمد زوي د بوب له نوسیا لیو مجا هد ینو خخه و، چې د غازی اسان الله خان په وختو کې. بې د افغانستان د خپلوا اکی

- ۳۳۹ -

په بارزو کي دېر نگيانو په ضد مړني برخه اخيستي وه دی د «وله اکرم» په کلی کي او سپد، او په ډوب لپوي کور کي جمادارو، خو په (۱۹۱۹ م) کال دنور و پښتو زلميانو په ملګري دېر نگيانو سره په مړانه چنګد، او په پاي کي د «کوندر» په سيمه کي ميشتمه سو، خو چي بالاخر دېر نگيانوله لاسه شهيد کړه و سو.

وانۍ چي په نگيانو د از میر خان غازی سر پري کيء او انګلستان ته ټيولپړه، خوبل رو ايت دادی چي دده سري په دشومرانه دسره سره بېخ کيء.

ماخذ:

پښتو او پښتانه - دسيال کاکړ ليکنه - ۱/۵۰۵ په سخ.

۱۷۱۷- اسحاق:

پښتو ژبي قصه و یو نکي شاعرو، د همدي پېړي په سرکي
پي دېشتونستان په سيمو کي ژوند کاوه. یوه قصه یې د «شهرزاد جهانګير او
شهرزاد ګلرو» په نامه په پښتو نظم کړي ده، او متفرقی غزلی هم لري
دایت دده دي:-

لاتراوسه زه اسحاق روغ شوي نه یم

خدای دی نه سېځي په او ره بېخت خوک

ماخذ:

فرهنگزبان و ادبیات پښتو - ۱/۳۱ په سخ.

۱۷۱۸- سلم شاه:

د پښتو ژبي شاعرو، او د پښتو په شاوخوا کي او سپد.
دملك نوروز شاعر همعصره او د هغه دادې په مكتب شاگردو.
دده خلور شعره په «جشن نوروزی» کتاب کي راغلی او په اشعارو

کی بی دنور و ژبو اغیزه لیدله کېرى، او هم بی دابياتو په او زانو کی لبو
دېرە بى و زىل لیده کېرىدەي دکلام يوه نمونه ده اونور شعرونه بی په
«ادبى ستوري» نومى كتاب کى راۋرمىسى دى :

رقم دى پەزىپەستا دەپىنى سودا
بر تر دى له هەر چاھىن ستادى ليلا
مەكىن بىر يىدىن معطر بدن خوش لقا
مەفتۇن پەدار نىڭ يەمگۈگۈن مەجبۇ با
نەكىر دەم عمل خود شدم رو سىاه
پەمەخ مى رۇ ان او بىنكى خى پەزرا
ندا رەم بىجز او دىگەر دادخواه
پەمەخ دسرو رەرسىحەر «اسلم شاھ»
قىسىم دى صىنم بىر تو ام مېتىلا
قىسىم دى بىر هەم دى ستاپەمەخ نور خوبان
پېرى رو، سەمن بۇ، سېنبلەمۇي جانان
مەجنۇن پەزىرە خون، باز نىن ستالە عىشە
پە غەفتە تما مى گەذشت آە عمر بى
لە شرمە د خېلىو گىتا ھون خاو نەدە
بروي نېي عفو گەدان گا ھەم
أيمان پەامان پاكى سېحان غۇارى تاتە

مۇاخىز :

ادبى ستوري ۱- ۱۹۷۱ مەخ

۱۹۷۱- ۱۹۷۲ سەماعىيل:

دەخپۇل وخت لە عالمانى او د پېپتو ژېلى لە مؤلۇقات خە و، د قىراتىت
او تجويد پە علم کى بى پورە معلومات د رلۇدل او يو كتاب بى د
«معرفة القرآن» پەئۇراو نظم تأليف كېرى و، او د محمد بن جز رى شافعى مۇقىمە
ھەم ترجمە كېرى و - دابىت دە دى :

د امغارج و عربی و راوی جز ری
په پښتو می کړه بیان چې طالب تهشی اسان
مأخذ :

فر هنگ زبان و ادبیات پښتو - ۱/ ۳۲ مخ

۱۷۳۰- اسوتا با باجی :

نوم بې حمید الله مشهور په « اسوتا با باجی » دشرف شاه زوی او قطب شاه نمسی، په خته مامو زی پښتون دخپل وخت له نومیالیو زبرگا نو او شیعخا نو خڅه و، چې د ژوند زیاته برخه بې په وعظا و تبلیغ او اصطلاح کې تپره سوې وه، او په (۱۳۰۳) کال د « اسوتا » په سیمه کې مسراو بېخ دی ځکه نو هغه ځای « اسوتا شریف بولی او دی په « اسوتا با باجی » مشهور سوی دی، او د ده او لاده « پاچا ګانو » په نامه یادپری اسوتا با باجی دسوات دشیخ محمد شعیب مرید و.

مأخذ :

حوashi - تو ار بېخ حافظ رحمت خانی - پهاردو، ۶۲۳ مخ .

۱۷۳۱- سیم ګل :

د پښتو ژبی امى شاعرو، پلا رې محبت نومېدا و د پکتیا د منګل د سیمی په « لزه » کې او سبد - شعر و نه بې پر او لسى او زانوسه ویل او زیاتره شعرونه بې شفائي و - په (۱۳۲۲ هش) کال کې مړ او دایت ددهدی شین مترګۍ سړی نرودی کیتوبه کې
چور پوی غوندی و وښه بې خوره غره کې

مأخذ :

فر هنگ زبان و ادبیات پښتو - ۱/ ۳۵ مخ .

۱۷۴۳-۱-اصغر (ملا) :

ملا اصغر د گدای زوی او داخوند درویزه ننگرهاری و رو ر، داخوند
درویزه پرسپک بی نیم عروضی پښتو شعرو ایه چی د بخزن په ځینو خطی
نسخو کی بی نمونې سته - یو بیت بی دادی :
و او ری یارانو نبی ناست په جماعت و
جبرا ئیل و، پرې راغلی له به خدا یه پرې رحمت و
مأخذ :

فر هنگ زبان و ادبیات پښتو ۱/۳۷ مخ.

۱۷۴۳-۲-اعظم خان پنیزون :

پروفسر سیال کا کړ لیکی چی : « د کاکړ و په سنځر خیلی نومیالی پښتون
دی چی په (۱۸۹۲) عیسوی کال کې بی د نور و پښتو شاه ز لمیا نو په ملتیا
د پشنین دایکلز یو په تاریخي جنګ کې بروخه در لاده ده پې جنګ کې چی
تفصیل بی د کوتی او پښنین په ګز یټیو کې خوندی سوی پښتو د جنرل
انګلینه پوجونو ته ماته و رکه، اعظم خان او د هغه ملګر و بری و موند. او س
مباز اعظم خان پنیزون حق لری، چې د ملی شخصیاتو په کتار کې و دریوی.
مأخذ :

پښتو او پښنانه - د کوتی چاپ ۱/۳۲۱ مخ.

۱۷۴۴-۱-اعظم لغمانی :

د شاه محمود سدو زی دو ختو د پښتو ژبني کو چې شاعرو.
نهه میاشتی دلغمان دالینګار په بئور او ه کې او سپداو دری میاشتی سرو سیمو ته
تني - په خته اکا خیل و.

پر او لسی او زانوایی بنه شعرو نه جورول، دده شعرو نه تراویه دعو امو

پهخولو کی جاري دی ، په شعرو و کی بی عشقی ، مذهبی او تاریخی مضامین
بیانول - داییتو نه دده دی :

در ته تیر می مشکلات کړه غوړ پرې و نیسیء عالمه
د شاعر کور می میرات کړو مانیولی دی محکمہ
غوت و رمپزد می دده مات کړ خلاص به نشی له اعظمه
ته تک دنگلابی بی چیری تنبتی اې لعینه .

مأخذ :

فر هنګ زبان و ادبیات پښتو ۳۷ / ۱ مخ .

۱۷۴۵-۱ فضل :

د پښتو زی نومور کی شاعرو چې د باغلی خپروونکی همیش خلیل په
زیار بی د کلام نمونه مووند لې سوی ده او باغلی همیش خلیل داسی ليکي:
«د پښتو ادب دافنکار د حمید با با او عبد القادر خان خټک د زمانی و په مجموعی حیثیت د
افضل شاعری دنوادر و خالی نده او خصوصاً په فنی لحاظ افضل دهير زیار
او محنت نه کار اخیستی دی» پغچله هم د غده دعوه لري او واي:
نزاکت و که صنعت که تلازم و «دقیر» افضل «په شعر چندان راغی دافضل کلام
دهغه در دمند، ناقراه او سوی زړه آئينه ده، چې د هغه دزړه داغونه او میني
سری لمبی پکښی په حقیقی شکل پشکاري - تاسوئی هم و ګوري:

هسي داغ په خاطرنه لرم ديار زه

چې هر دم خینې توی نه کرم لاله زار زه

فراغت زماله ملکه نه بیرون دی

د سیما ب په دو د همیشیم ناقرار زه

د شفابهی بهڅه راوري طبیبه!

چې د در د دپاسه در دويم پر پرهار زه

لاله گل د نو بها ر شگفتنه نه و
بې موسمه تویه خه دخزان راغى
دیار خیال دی لکه نوح سلامت اوسي
کە دستر گوپە کشتى مى طوفان راغى «
د کلام نورى نمونى :

-۹-

مېنى تاراباندى و کپرو اثر و رو و رو
چى بې و ويستم لە خوابى لە خورورو رو
دم پەدم بې ستاد عشق جنۇن ز ياتپىرى
ليونى د يواندۇش شوم ابترو رو و رو
ننگ ناموس و ماتە خەنباشى بې ناصحە!
لە ماپاتى شە دعقل دقترو رو و رو
وارمىتا د مېنى او ردى چى رالكى
مدام سولشى پەس كرو تو خەگىرۇ رو و رو
د غمزى پەتىغ دى و وۇزم دلبىرە
او سەمى و کاپە دز زەنە خنجرۇ رو و رو
سل مەترى سەل افسونە بې خەجل كەرە
چى كوى راتە خېرى دلبىرۇ رو و رو
د نار و فريبا دا فضلە ! حاجت نشته
و رد كپە نوم ديار پەشام و سحرۇ رو و رو

-۱۰-

ھسى داغ پە خاطرنە لرم ديار زە
چى هر دم خەينى توي نە كۆم لالە زار زە

ندسى ز په گنه ز په نه دى په گوگل کى
داسانلى لرم اور دگل رخسار زه
په هرشان ديار په مرسته پسى و رکشه
که هر خه دخور خاطروم په هروار زه

چي فلکى گئيني تعليم دخونريزى کا
له هغو خونخوار و ستر گويم بيمار زه
په شرف د يارد جور هر گز نده شوم
د گردون په آپتونوپرو ادار زه
هريوخارجي بي دغم ز زه کي نهال کرم
شگفتنه خنی د گلو کرم خر وار زه
فراغت زماله ملکه نه بیرون دی
ديسيما ب په دو د هميшиش يم ناقرا ر زه
دشغابه هي به خه راوري طبيبه!
چي ددر د پاسه در دورم په پرهار زه
دشدت گنجي مي ماته در قيب کوه
محكم قفل په آستان يم دنگار زه
هسي گردد يار په کوي کي شوم «أفضل له»
چي هيش شان بي دامن نه پرېزدم غبار زه
دافضل دوي نوري بدلى هم «دور کي خزانى»
په دو يم تو ڪک کي راوا پرسوي دي.

ماند:

۱۷۳۶- افضل خان (افضل الدو له):

افضل الدو له افضل خان دهنده پښتو نوباليو نوابانو خخه و پلاري فاضل خان او نيگه بي احمد خان نومبه پهخته مندن و .

ددو ولسمى هجري پيرى پهشاو خواکى بي په هندوستان کي ژوند کاوه .
پوخ اديب «شاعراو مفسرو» په پښتو زبي بي شعر وايد، او دقرآن کريم تفسير بي له دري
شخه په پښتو آړولی و داييت دده ده:

افضل خان بنده رب رحمن رحيم دي امتی د محمد يم دامي شان
ما خذ

فرهنگ زبان و ادبیات پښتو- ۱۳۹۳ مخ

۱۷۳۷- اکبر :

د پښتو زبي شاعراو دز مينداو ری اکبر پرته بل اکبر او دملک نو روز معاصره او
دده له اشعار و داسي بشکاري چې دملک نور وز دادبي سبک او مكتب پير او شاگرد ده
دده دوي بدلي په «جشن نور و زی» نومي کتاب کي راغلی دی چې دلته دده دشعر دنموني
په توګه وړاندی کېږي :

-۱-

ز لفی دی جال سینه دی باغ	د پرمجال- مخ دی خراج
سياه دی خال - لکه دز اغ	بدن دی گل سیب دی ذقن
په سر دی شال-لب دی قیماع	دهن کوثر دندان دی در
شومه پایمال - په زړه می داغ	آېرو کمان بانه خد نګ
بدمى دی حال سه کره دماغ	قدې شمشاد - گردن بلور
درته کړي سوال- غواړي فراغ	«اکبر» غلام د دستګیر

-۴-

پروت په فراق ای دلدارستا
که ته واخلي خبرمی

پروت په فراق هميشه ژ ارم غم دی په ماشه ابنا رستا

که ته واخلي خبرمی

جدائی دی بی یاره هیشو کنکری لکه چی زی یم نا قراوستا

که ته واخلي خبرمی

شکل دی د زلفو زه پکی بندشوم یم نا علاجه گر (?) ستا

که ته واخلي خبرمی

مات می په زیوه کی تیغ دمژگانو هم راته و ایچ نه یم یارستا

که ته واخلي خبرمی

« اکبره » قدر په چاک کی نشته تول بیو فاشه گلزار استا

که ته واخلي خبرمی

ما خذ

ادبي ستوري ۱۶۲ / ۱ مخ

۱۷۳۸- ۱- گبر ۵ ین خان:

د پښتونستان د مرود « دلکنی » د کلني د پښتو ز بی شاعرو، چی د (۱۳۰۰) په شاو

خوا کی بی ژوند کاوه، په ختيه مرود تو. شعرو نه بی پراو لسی اوز انوسه و یل،

دده ځنۍ اشعار « د ګلزار پښتو » په کتاب کی چاپ سوی دی. دایيته دده دی:

را را مجبوبی تا دلبوجام ګل در قیبانوله ماو یری په ارمان

ما خذ:

فرهنگ زبان و ادبیات پښتو - ۱-۳۸۳ مخ

۱۷۴۹-اکبر شاه :

ملا اکبر شاه دیرلسی هجری پیغمبری دپای په شاو خوا کی دیوسفزو دسیمی په
«کوندی» محله کی او سپد، او د پیشتو ژنی حمامه و بونکی شاعر و شعرو نه بی
پراولسی او زانو سمو بل او تر(۱۲۸ هق) کال پوری ژوندی و.
ده آدم او در خانی قصه هم په نظم کری ده، او هم دده یوه حمامی بدله د «قتل
کپ» ترعنوان لاندی مشهور ختیخ پوهاند دارمستن په خپل کتاب « د پیشتون
خواه او شعر «هار وبهار » کی رویی ده چی هغه داده:

راغلی غازیان د پیرنگی په دغه گپ باندی

او ری قتل گپ باندی

راغلی غازیان غزاله و اړلوریه لور عالمه

گله بی کپ به سور عالمه

دا شادو مخی خدای ور کری دی په کور عالمه

آخلي به تری خور عالمه

توره نه وي ودزی و کپ په لوړ باندی

اوری قتل گپ باندی

توره نه وي داو لیاو کرامت و رسه

ه بریتی قوت و رسه

مولانا به حوری ولد و کپی هرجنت و رسه

مرگ شهادت و رسه

مولیان سره شوغ گک بی خور شوپه کنې باندی

اوری قتل کپ با ندی

مولیان په شور امدت شي آی دسوات صاحبہ

او بنی می خاخمی برسات صاحبہ

په عاجزانو باندی شوي دی پسات صاحبه
 شه بنېږي ميرات صاحبه
 لکه بلسلی چې يېريگى په لګړ باندی
 اوږي قتل ګړباندی
 لکه لګړ هسي په دوي باندی شوري کولي
 دوي به تري سورې کولي
 لهو يېرى تنګ شوچي غاز يانوپيرى داري کولي
 بيل بيل به کاري کولي
 خلق پرا ته دبرنداو په دغه خور باندی
 او رې قتل ګړباندی
 ډېرېه صفت کوم به خپله په لسان دولي
 پور ته شه نشان دو لى
 حوري صفت کوي په زiske په آسمان دو لى
 ملې شه سجان دو لى
 نه حصار پېرى مومنان په دی شوپير باندی
 اوږي قتل ګړباندی
 نه حصار پېرى مومنان ترينه خطر نه کوي
 توبي پېرى اثرنه کوي
 ځان پېرى غازى کړي چې خوک دين دېغمېرنکووي
 بددي چې باور نکوي
 زه اکبر شاه ملا ورخمه په ملاتر باندی
 اوږي قتل ګړباندی

ماخذ :

۱۷۴۰-۱-اکرم :

دشاغلی همیش خلیل په قول داشرفخان هجری له (۱۰۳۸ هق) خنخه تر (۱۱۰۶ هق) ددو رشاعردی. دی لیکی چی: «داسی معلومبری لکه چی هجری او اکرم دواړو به کله کله په یوهمن که غزلی لیکلې، او هم دغه و جه ده چې داکرم دروستو دو هغزلو نه په ردیف او قافیه ده ہجری په دیوان کی غزلی موندی شی۔ مثلاً:

ده ہجری دیو غزل مطلع ده:

راز می هله هویدا داعشق مذکور که

چی می خوبن دلرگی سر لکه منصور که

د یوبل غزل په مقطع کی وایی:

هجری دې بردي شاعران په زمانه کي

ما خو ستاشعر په واپو کي منظو رکه

داکرم غزلی د شاعری یو خاص صنف اری چې هغه بی نقطه شاعری بللي شی

ولی با وجود دغه صنفه داکرم غزلی دعام فهمه او چتی دی... ددې په

مقابله کي اگرچه ده ہجری غزلی بی نقطه نه دی ولی عام فهمه او روانی ضرور دی.»

داکرم د کلام نمونې:

(۱)

مکړه مکړه کامه درومه دلداره

کامکړه دار کووله کر د ګاره

ما سر مدله او ره مدلره واله م

ماهه! ورو کوم کلام همه له داره

سرو مال و دل ماو ایه و ماو ر کپه
 لاهم کله له ماصلح کپه طاره
 ماوه ماوه مهه و ر که لکه مهه
 مسک دهم طرو که سهل له مداره
 هر آدم که دله مهه مهه سور که
 اسم و ر ک و دع عالموله کطاره
 دوه گوهه دهم واصل کره له احمره
 هم دو صل کپه له مهه مهه ماره
 دلمه دمه صدو لک کار ملا کا
 «اکرم» کم آگاه ددهله اسراره

مکپه مکپه دار داله مهه دور کپه
 داو الدل دماهم کله مسرو ر کپه
 کله کله دا بحسود مهرو اکپه
 دعا گوماھه واله ده سحور کپه
 دگل ملک لرها ره دروبه له کوره
 صدو لک و اله عدم هاله صدو ر کپه
 له و دوده ده ره رگوره هم الهم و
 دل ئی او س دمه اله و صله همہ سور کپه
 د مادل دا ورد مهرو ایه و سه
 او س له مهه هم و اله کله معمور کپه
 صدو لک کسنه مداح کسرد ماه مو رده
 کله بور ملا له ماه سمه لور کپه

ماه که رو ملاله مهره کا اکریه ! گوره گوره له هوسه ماہ حوز کړه
دا کرم دوې نوری بدالی هم په «ور که خزانه» کې سته.

مأخذ:

ور که خزانه د پیپور چاپ - ۱۳/۲ مخ

۱۷۴۹-۱۷۵۰ : گرم

د پښتوژ بې او لسی شاعرو، چې شعرو نه بې د موسیقی پر مقامونو سوم و یل. د ده ځینې
غزلی په «بهار ګلشن» کې چاپ سوی دی دایت دده دی:
سر دو همه شراب خبنده نور له بدو توبه دواهلا سونه په تند محمد اکرم ایبنی دی

مأخذ:

فرهنگ زبان و ادبیات پښتو / ۳۶ مخ

۱۷۴۹-۱۷۵۰ : خونزاده اکرم

ملامحمد اکرم سنهور په «اکرم اخونزاده» د پښتوژ بې عرو، او (۱۳۰۰ هـ)
کال په شاو خواکی بې ژوند کاوه.
حضرت محمد (ص) نور نامه بې د غزل او قیصید بې په قالبو کې په نظم کړي ده.
معلومیږي چې په دینی علویو کې بې په مطالعه د رو دله.
داده نور نامه د مذہبی تدریس په حلقو ټکی په «نور نامه ملا اکرم» شهرت لري دایت
ده دی:

بیچاره اکرم بیننه له تاغواری

دفعونامه په تابنایی هم ستاده

مأخذ:

فرهنگ زبان و ادبیات پښتو / ۳۶ مخ

- ۳۶۳ -

۱۷۴۳- اکرم نیازی:

ملامحمد اکرم نیازی دپښتوز بی شاعرو، او د لغمان دالینگار په «وت» کلی کی او سپد،
داده زوندد (۱۳۰۵ هـ ق) کال په شاوه خواکی اټکل کېدای سی.
دی عوامي شاعرو، او په دیني علومو کی بې مطالعه در لودله.
dalinegar دسيمي جغرافي اوضاع بې په پښتو نظم کړي وه دا يات دده دی:
حساب درته کوم شيم دڅوکلونو مونه
چې دروغ پکي رانشي ربتيما وايمه حالونه

مأخذ:

فرهنگ زبان و ادبیات پښتو ۱/۳۷ مخ

۱۷۴۴- التفات خان:

د احمد شاه با او د هغه زوی تیمور شاه دو ختوله توپیالیو شخه، چې د احمد شاه
با پا په زمانه کی بې د «خواجه سرابی» رتبه در لودله، او د تیمور شاه په جنځو کې
ددولتی خزینې خزانه داروتا کل سو، او د اتا کل بې په (۱۸۶۵ هـ ق) کال کې و.

مأخذ:

سراج التواریخ ۱/۳۷ مخ

۱۷۴۵- الکو نیکه:

د پښتو د یو مشهور رتبرا لکوزو لوړی نیکه و، چې د اټبر ترا و سه دده په نامه
یاد پری دالکو د پل رنوم سلیمان (زیر ک) او د نیکه نوم بې عیسی اوور نیکه بې رجو، چې
رجیا دا ادل یا ابدال زوی و، او د ابدال ژوندد (۱۳۰۵ هـ) په شاوه خواکی اټکول سوی دی.
ابdal بیاد ترین زوی او ترین بیا د شرخبون زوی او شرخبون بیاد سرین زوی و.

- ۳۶۳ -

دالکویوو روپویل اویل و رو ربار کو، چی دپوپلزو تبرهپل او دبار کزو

تیربارکنه منسوب دی .

مأخذو نه :

ا-حیات افغانی- ۹۲ مخ

۲ - پر نواي معارک باندي د پوهاند حميبي تعليقات - ۷۹۴ مخ

۱۷۳۶- الله ۱۵۱ (شیخ)

شیخ اللهداد په ختمه سوزی داشنفر او سیدونکی دخپل وخت نومیالی عارف و ،

پلار او نیکه بی هم د سوزیو مرشدان تیرسوی و .

د پهی خزانی په مؤلف محمد هوتك د «او لیای افغان» د کتاب په حواله لیکی چې :

«شیخ اللهداد لوی ولی واولوری بی بی نیکبخته چې په حقیقت کی هم نیکبخته غارفه بشخمه وہ»

مأخذ :

پته خزانه - د کابل لوړۍ چاپ - ۱۸۱ مخ

۱۷۳۷- الله ۱۵۰ (الیسه خپل) :

د مین زوی د کوتی دهند و باغ د کمپو غی د سیمی دکش نومی کلی

او سیدونکی په خته الیسه خپل کا کړ د پوښ په مليشه کی مبارز پښتون و ،

چې د پرنګ په سله بې پخپله پر نگیان وژل، لکه هنځه وخت چې ملی مبارز ینو

کلاخان او قایم خان دا پوری پر شا بریدو کی عنو الله یار چې د پرنګ په سنگر کی

ناست و ، د پرنگیانو دو هډګرو الان بې د هغوي په ور کړ مسوو، وسله و وژل،

دی په طبیعی مرګ مرسو، او د کمپو غی په شیری ګش کی خاو رونه و سپارل سو.

مأخذ :

پښتو او پښتانه د سیمال کا کړ د کوتی چاپ - ۱۹۶ مخ

۱۷۳۸- الله و بوردي :

دغاري امان الله خان په و ختو کي دهخني پښتو تولني غوري و، چي امان الله خان دارگ په شمالي بر ج کي دېښتو دخدمت دپاره د «مر که دېښتو» په نامه په (۱۳۰۱ هش) کال کي جوړه کړي وه، او والله ويردي دو رددګ دتپر دنماينده په تو ګه پکښي کار کاوه.

ماخذ:

يوازيني پښتو د کابل چاپ و روستي پانه.

۱۷۳۹- الولاء :

د پښتو زبي حماسه و یونکي شاعرو، د بلوخستان په پښين کي او سبد، او پراولسي و زنوبي شعرونه ويل - دافغان او انگريزد جګرو دېښي بي هم په نظم کړي دي، او پخله بي هم دېښتو په ملي مبارزو کي برخه اخيستي وه. تر (۱۸۹۳ ع) کال پوري دده ژوند یتېښي دي - داييت دده دي: خازيان تمام سوه، کفار راغلي په ملکو باندی

په خم پند و پاندي، وهسي وطن

ماخذ:

فرهنگ زبان و ادبیات پښتو - ۱/۲۸۸ مخ.

۱۷۴۰- الهداد (هیما) :

دېښتو ژبي له پخوا نيو صوفيانو شاعر انوشخه و، دده ژوند ديو و لسمی هجری پېږي په شاوخوا کي اتكل کبدای سی - دده غزالی په متفرق ډول داخوند مياداد په ديوان کي راغلي دي - داييت دده دي: پېلتون غصب و، حکم درب و په نائي کېښې وه میا الهداد

ماخذ:

فرهنگ زبان و ادبیات پښتو - ۱/۲۹۹ مخ.

۱۷۴۹- الله يارخان نواب :

دنومیالی حافظ رحمت خان پریش زوی دهنده هنگیالیو او فرنگیالیو
او پوهانو پښتو خخه و .
په(۱۵۷هـ) کال کی زبیدلی او په(۱۲۸هـ) کال مردی .
نواب الله يارخان په پښتو، دری او هندی ژبوشه لیکوال و ، او په پښتو
به بی شعرهم وايه .

ده دهندي ، دري او پښتو لغاتو یو فرنگ د «عجايب اللغات» په نامه
تألیف کړي و ، دایبیت دده د کتاب په پاڼي کې دده لهخوا لیکلی سوي دي :
ماچې خیال د تاریخ و کله هجر ته چې حساب شو
هم بې دامصرع تاریخ ده ، چې اتمام د اکتاب شو
مأخذ :

فرهنگ زبان و ادبیات پښتو ۱/۱۵۵ مخ.

۱۷۴۴- لیاس (مولانا) :

مولانامحمدالیاس دخور لسمی هجري پېړی په سر کې د پیښور له مفسرې نو
څخه و ، چې د «مخزن التفاسیر» په نامه بې پر قرآن کریم یو تفسیر
لیکلی و ، او هم بې په ژبه شعروایه داییتونه دده دي :
ای زما خپله خیگره
ای زما دزړگې سره
نصیحت در ته کاوه شی
ستاد پاره ده بهتره
مأخذ :

فرهنگ زبان و ادبیات پښتو ۱/۱۵۵ مخ.

۱۷۴۳-۱۵۱۰ م.د.ین (شیخ) :

شیخ امام الدین خلیل غوریا خیل دخچل وقت نومیالی عارف او عالم او
د نومیالی ستر عارف شیخ متی له او لادی خخه و .
پلار بی شیخ بکیر نومیده او مشهور په «بالا پیر» و «مور بی» «تاج بی بی»
دلک درو یز لو روه چی په خلیلو کی ستانه کورنی بلله کیده .
شیخ امام الدین د(۱۰۲۰ هـ) کال دمجرمی دمیاشتی په سر کی د دوشنبی
په ماشام په بدنه کی وزیر پد، او د (۱۰۶۰ هـ) کال دمجرمی په ۲۲ دچهار -
شنبی په شپه په پیښور کی مړ او شیخ کړه سو .

دهیو کتاب د «تاریخ افغانی» په نامه د افغانانو د تاریخی پیښو په باب کی لیکلای و بل
کتاب بی د اولیا افغان په نامه «کبلی و، چې د پتی خزانې مؤلف محمد هو تک په
خچل کتاب کی دخچل پلار له خو لې له هغه کتابه روایت کړی دی، او لیکی چې:
«هسی وايی کاتب الحروف محمد: چې زما پلار روایت کا، چې شیخ
امام الدین خلیل غوریا خیل، پخچل کتاب «او لیا افغان» هسی کبلی دی ....» (۱)

ماند:

پته خزانه د کابل لوړۍ چاپ - ۱۸۱، ۲۱۲ مخونه

(۱) د انو میالی که خه هم «د افغانستان نومیالی» د در پیم تو ک په (۳۷۲)
مخ کی واوړره سوی دی خوشنگه دیوہ کتاب نوم «او لیا افغان»
هله یاد سوی نه و، او هم د پتی خزانې حواله بی نه در لو دله، نو دله بیا
واوړره سو .

۱۷۴۴- امان ترین :

ملا محمد امان دگل محمد زوی او د ملا یعقوب لمسی په خمه
ترین دکندهار د پنجوا بی دا ولسوالی د پاشمول د کلی او سید و نکی
د پښتو ژبی شاعر او خطاطو، په (۱۲۱۶ هـ) کال کی بی د «شرح الیاس»
یوه نسخه خطاطی کړی وه . په دینې علومو کې پنه مطالعه در لودله، او
متفرقی غزلی بی لیدلی سوی دی دایت دده دی:
چې په دردو په غم و سره الوددی
ته پرو که یونظر خوار دی امان

مأخذ:

فرهنگ زبان و ادبیات پښتو - ۱/۵۳۰ مخ.

۱۷۴۵- امان ګجراتی :

د پښتو ژبی قصه و یو نکی نظامو، چې د «افغانستان نو میالی» ددریم توک
په (۱۲۸۱) مخ کې راوړه سوی دی، خو هلته د ده دشعر نونه نسته، او هم بې
یوازی د «افسانه غم آلو د» قصه چې لهاردو خیخه بې ترجمه کړی یاده سوې ده ،
حال دا چې دی نوری منظومی قصې هم لري چې نو مونه بې دا دی؟
۱- گل و صنوبر -
۲- شهر اده بهرام ګور -
۳- گل اندام .

او دایت بې دنظم نمو نده :

لوی بې ته لوی دی قدرت دی غنی خدا یه بسندې شه پکی و یلي شی بې خایه

مأخذ:

فرهنگ زبان و ادبیات پښتو ۱/۵۳۰ مخ.

۱۷۴۶-اما می هروی :

قاضی جلال الدین محمود امامی دخراسان قاضی القضا او د خپل و خت
نومیالی زاهد او متقی و، او ملوک کرت و رته په درنوستر گوکتل -
دمثال په تو گه کله چی په ملک معز الدین حسین کرت ده ته خط لیکه
نو دخط په پای کی به بی لیکل :
«بنده مخلص دولتخواه حسین کرت»
دی په (۷۸۲ هـ) کال کی هر او په گاز رگاه کی سنج دی .
مأخذونه :

۱-حبيب السیر - ۳/۸۷ مخ .

۲-رجال حبيب السير - ۵۷

۱۷۴۷-امیر اصلاحان جوانشیر :

د تیمور شاه درانی دو ختو له نومیالیو مامور ینو خخه و، په (۱۱۸۶ هـ)
کال چی تیمو رشاه په پنیور کی و، او ده ګه ځای دزمیندا رانو مشرفيض الله خان
خلیل د اسد الله خان مومند په همکاری د تیمو رشاه دو ژلو تو طنه جو ره کړه او د
شېږي پر بالا حصاري رغله و کېء، نودا امير اصلاحان جوانشیر که خه هم د دیوانی
مال د اتلاف په جرم د تیمو رشاه له خوابندی و، بیاهم پر خپل سره بندیخانې
راووت او د فیض الله خان او د هغه د ملګرو سره په سخته مړانه و جنگید او چې
تیمو رشاه دده مړانه ولیدله نو و روسته تر هغه چې هغه شخړه پای ته و رسیدله،
امیر اصلاحان بې له بنده خلاص کېء، په غبرو کې بې و نیو، او هغه د دیوانی
مال تاو ان بې هم و رو باخښه، او لانو رخلعت بې هم و رکېء .

مأخذ :

سراج التواریخ - ۱/۳۸ مخ .

۱۷۴۸-امیر خان ننگر هاری :

د پېتۇز بى نومىالى شا عرو، دده پلارا و نىكە گان په جلال آباد
اولاپوره کى او سېدل چى او سى يېم عزىزان د لسته
سته خوپلار يې داحمىداش بابا په وختوکى دېپىشور د اشنغر سىمې تە ولار
او «پە شىر پاۋ» نومى كلى كى مىشته سو، او تر (۱۲۶۱ ق) پورىژوندى
و، دشعر ديوان يې درلود، او پە ختە علىزى او پە علیز و كى حسن خېل
مومندو، او داغزل يې دكلاام نمو نەدە:
ستادز لفو خيال مى تلونى لە سرانه دى
خومى ساھ پسى لە غەمە بدر نە دى
لکە وى لذت د استاد لعلوبو

دالذت لادشر بت د كۈثرىنىدە
لکە ستا بىش دى شىكلى بىداشوى
لابنایست هسى دشمس و قمر نەدە
شپايىست كە پە جەھان كى ئاپىر ياد بېرى
پە بنایست كى يولە تاپراپر نە دى
ناصىح ئىكە كە تر وې تر خې خېرى
چى يې خېبلى ستادشۇ نەوشىركەن نە دى
لەپخواز مانخىر لە هەنە و اخلە
چى يې تورى خاورى خو لابشى نە دى
خوگۇر يوان پەدو اۋە لاسەپارە نە كا
لاھىرى دىيار لە غەمە بىرئەندى

مین یارچی پکبئی نه و ینی په ستر گو
په «امیر» باندی و دان هشتگر نه دی
مأخذ :

تیر هیر شاعران ۹۷- مخ دعبدالحليم اثر افغانی اثر دپښتو و چاپ .

۱۷۴۹- امیر خان هجری :

دپښتو ژبې پغوانی شاعر دی او (۱۰۸۰ ه ق) او (۱۱۵۰ ه ق)
کلو تر منځ دده ژوند اټکل سوی دی خود ژوند حالاتو تفصیل بې
لاسته ندی راغلی، یوازی دده له څینو اشعارو خڅه خرگندپیری چی دی
بوي خانی کورنی ته منسوب دی لکه چی وايی :
کنه خیلی کایارد زلفو و رپه غاره

کابه تر که پري «امیر» خپله خانی
هجری داشعارو دوه دیوانه لری چی په هفوکی ځای په ځای د «شهباز» دمر ینی
په باب یادونی کلوی، لکه چی وايی :
چی دنار په خوب او ده پري «شهباز» پروت دی
دلحده بې ښین ځکه دلو نګ ولا ر - یادا چی :
ددنیالذت بې و اوه په ما تر پیخ کړ
چی «شهباز» شیر ین دهان شیر ین گفتار لار

خوبناغلی همیش خلیل لیکی چی : « په یقین سره نشی و یلی کېدی چی دا
شهباز خوک دی، ولی د قیاس نه معلومېری چی شهباز په ضرور شوک
د شاعر دو ینی په رشته کې او یاخوک نور دې دوست وی »
د امیر خان هجری د دیوا نو په باب هم بنا غلی همیش زیاتوی چی :
« امیر خان هجری په حیثیت ذيو پر گوشاعر مونيو ته د خپل کلام

دوهه خصیخ قلمی دیوانه پرینې دی (۱) چې د شاعرد قادر
الکاسی نه علاوه دهنه په علمی قابلیت هم دلالت کوي ۔ دهجري طرز لکه
د محینو نومورلرغونو پښتنو شعراء عشقی او روان دی، شیرینی او
تأثر هم لري، د پوخ اعقل فکرخاوندي په زبه په عبور لري و ینایې هم
صفنا او شسته ده... د خپلی ساده و یناپه تنه بوده کي دبلاغت او صنائعو
دلغلو و په پیلو هم پوهېږي ... «
او س دهجري د کلام نمونه ولیعه :

-- ۹ --

گل په لپره ژړ او خاندی شبنم ته
يا زی و په بشوده داوشکویه باران مخ
چې زماز زړه آهونه ورنې رسی
محکه هسی رنګ کبو دشه د آسمان مخ

-- ۴ --

که تو لی دخوبه یانو پړی تو لپرو
زه دخان په سوه رضايم اکه شمع
چې می و لوه مخ د غم په دېرو او بشکو
دمجلس د عشق رنایم لکه شمع
چې میشته شو پکښی خیال دسر و چشمانو
زمازره شو ځکه ګنج در مر جانو
د عقیق لړون به ډک نهه، د وینو
که بې نه وې په زړه خیال دسر و لبانو

- ۳۷۳ -

- ۴ -

لکه دی چی ارغوانی زمادیار رنگ

هسی کله دی دگلو دگلزا رونگ

لکه خال چی شین زمادیار دمغ دی

هسی نه لری سبزه دمر غز ار رنگ

لکه دی زمادیار چی توری زلفی

هسی نه دی دسنبل دشبتار رنگ

یار زماچی تور کا کل پدمخ خواره کا

شی خجل و رته دمیکو دبازار رنگ

چی په بونین زمادیار دزلفو راشی

له هیته تغییر و خوری د عطا رونگ

ماها له پوبته زماد تغییر رنگه

که په مخای لیدلی چاوی دیمار رنگ

تسله بلبل په گل دیارد مخ کا

چی ونه وینی هیچر ته در خسار رنگ

چی بی تیغ پری دسر و ستر گو نهم کشنو که

په سرو و بنو بی لرمون که دانار رنگ

- ۵ -

په شنوار آهو کی مدام تازه تر گرخم

ماموندلی دی سپر لی په د اخزان کی

په ژراز را زماداهسی خاندی

لکه گل چی سحر خورشی په بار ان کی

دایی خیال ماپه گوشہ دستر گورا او وست

که آهو و حشی رادر و می په دامان کی

دھر بو تھی دگل زرو اری خا ریوم

چی بی عکس دمغ و ینم په بوستان کی

چی بی خیال دکیو رو خو و رپه زره شی

زور ند سر لکه غنچه کرم په گر یوان کی

مأخذ :

ور که خزانه - دباغلی همیش خلیل تأییف - ۲/۶۶ مخ .

۱۷۵۰- امیر خلیل هراتی :

د هرات نومیا لی خطاط و ، لو مری د ستر خو شنو یس محمود بن اسحاق

سره ا و سپدا و له هغه خخه یسی د خط زد ه کسپه و کسپه ه

او په لیرو خوت کی لوی استادسو ، او شهرت بی و موند ، او هغه و خت

چی اول شاه طهمها سپ صفوی خراسان ته راغلی امیر خلیل بی دیرو نازاوه او دیر

خلعتونه بی ور کوهه تر هغه و روسته هند وستان ته و لاراد گو گانیانو

شاهانه دربارته بی لار و موندله - دشاد عباس په خوت (۱۰۳۸-۹۹) کی

له هنده اصفهان ته ولار ، او دهغه پاچا در بارتنه بی لار پیدا کرمه ، هغه پاچا هم

لو ره مرتبه ور کوهه ، او فرمان بی ور کی چی دسلطنتی کتابتون دپاره

خینی تو تھی ا و مر قعات و لیکی په دې تو گه بی ژوند تبر اوه ، خو چی دده او

مشهور خطاط «میر عmad» تر منیج د شه خط په باب کی مناقشه پیښه سوه او هر

یوه بد دخیل خط دینه والی دعوه کوله ، ددې مناقشی خبره شاه عبا س ته

و رسپدله او شاه عباس تردودی تر منیج دهغه و خت دپر نومیالی خطاطانه

ملامحمد حسین او علی رضای عباسی میان ځگپی او قافنیان و تاکل هغه و

چی هغۇ دوا رو ددوی خطوطه ترزوئى كتنى و ووستە د امير خليل خط تە
ترجیح ورکړه . خەموو روستە امير خليل دهند دپاچهانو پەغۇ بىننە لە شاه -
عباس خیخە اجازە و اخیستله او هندوستان تەولار ، او چى حیدرآباد دکن تە
و رسپد ناروغى و رېپېنه سوھ او پە (۱۰۳۵ هـ ق) کال مېر ، او پە حیدرآباد
دکن کى بىنخ کړه سو .

مأخذ :

خط و خطان - ۵۲ مخ .
دابو لقايس رفيعي آبادي تاليف د تهران چاپ

۱۷۵۹- امير شاه گويىقى :

امير شاه معروف پەھەعلى دخپل وخت عالم او دپېنتو ئىشاعر و . دپېنتو نستان
پە گو يىتە كى او سپد، او د «سنه خيلو» پە جماعت كى بىي امامت كاوە، بىا هندوستان
تەولار، لوپى چەنگەنە كى او سپداو پە (۱۲۷۸ هـ ق) کال دگو الياز ریاست تە و
کو چېد، او پە يوانانى طب بوخت و .

دە پەعر بىزبەهم شعروايىه، او يوه مىيىە قصىيدە بىي بىنخەشپېتە يىتە دخپل پېرسىدا
مېر پە ستائىنە كى پەعر بىي و يلى دە چى خوبىتو نە بى د «تیر هير شاعران» پە -
(۱۶۵، ۱۶۶) مخو كى راو بە سوی دى او خنگە چى داقصىيدە بىي بە (۱۲۷۸ هـ) كى
و يلى دەنودده ژوندەم پە دخە کال كى يقىنى دى .

نبى شماپل بى هم پە پېنتو زبە نظم كرى دى او دادو يىتە دە دى :

امير شاه زهير دى ۋازى صبح و شام و تاتە ۋازى

۱۷۶۰- امير (ملا) :

دشامشجاع الملک دو ختو د پېنتو زبە شاعر و، دپېنتو نخوا مردان د ضلع دسو اىي
د تھىچىل د کلاپتە پەكلى كى او سپد .

ده په خپلو اشعارو کي په کابل کي ده امشجاع دېر تخت کښينا ستلو او بیاله .
تخته در لودیدلو پیښي يادوي، مخکه نوثر (۱۲۰ هـ) کال پوري دده ژو نديقيني
دي . ده په پښتو زبه کي «دمتيم انصاري» قصه په نظم کړي ده او په قصه
نظم کولو کي د «فياض مندر» پير و بنکاري رد «قوم» قصه بي هم په نظم کړي ده او
د افغان او انگريز دلومړي جګري پښني بي هم به نظم ليکلې دې دا بیتونه دده دی
آشناستا په سڀنه خو له مختګه جوړ پيري چې ته اخلي له اميره رخصتو نه

ستا د لطف خوانچه غواړي راکړه لاس د خداي د پاره

ماخذ:

نبر هېر شاعر ان ۱۶۳- مخ

ستایا ری شوه له اميره هسى پاتې لکه پاتې شه کابل له شجاع و له
ای اميره د رنجیت پليت د لاسه رنگینه وطن خراب د پښور شه
زه امير خومیرا فغان د کلابېتېم نه په اصل ترك، تاجک یادلا زاك
ددنه نور اشعار په «تير هېر شاعر ان» کي سته .

ماخذ:

تير هېر شاعر ان ۱۷۷- مخ

۱۷۵۳ - اميري هروي:

امير جلال الدین یوسف د بایسنفر میر زادر ربار له خوشنو یسانو اشعار انو خخه و
چې په اشعارو کي بي «امير» تخلص کاوه .

ماخذ

تاریخ نظم و نهر در ایران - ۱۳۸۲/۴ مخ

- ۳۷۷ -

۱۷۵۴-امین:

عبدالجلیل امین د مذ هبی موضو عا تو شاعر و ، نو خکه بی په شبریعی او مذهبی سوچو عاتو کی سنه معلومات در لودل ، ده یو اخلاقی او مذهبی اثر په (۱۳۳۰ ه ق) کمال کی په نظم کپری دا ده ده دی :
لس و رئی اته سیاستی دوه کلونه په حساب دعبدالجلیل امین شوی ای اخونه
ما خذ :

فرهنگ زبان و ادبیات پښتو - ۱/۸۰ مخ

۱۷۵۵-امین الله راجایی:

د پښتو زبی اولسی شاعر و ، او په شعرو نو کی بی زیاتر دینی موضوعات بیان نول
دنما نجده خیینی برخی بی په پښتو ترجمه کپری او دده معماوی شهر تلری .
امین الله آهنگری کوله او په (۱۲۷۳ ه ق) کمال دلغمان په راجایی کی زین پدلی
او په (۱۳۳۵ ه ش) « کمال کی مردی دا سرو کی دده د دی
هردم کوم بیان ، وايمه سر د قرآن
و اوري یار انور اته جوره تر جمه شوه

ربته هیله شوه زما

ما خذ :

فرهنگ زبان و ادبیات پښتو - ۱/۸۰ مخ

۱۷۵۶-انار:

د پښتو زبی شاعر تبرسوي او دده یوشعر ديلان بشايسته خان په پښتو جوړونک کي ر او په
سوی د دی .

دباغلی رفیع په اتكل بی دو دولسمی هجری پېړی په سرا کی ژو ند کاوه .

دده هنگه یوازینی شعر چی دملا بنا استه خان په پښتو جونگ کی را غلی دادی:

ولی هو مره در تدو ایمچو می بارشه	سرمی سل خله تر تا دلبره ز ارشه
باری یو خله په مهر زا کنار شه	په درست عمر کی په قار راخخه گرخې
په بدل زما، دلدار خاطر آزار شه	بره هنگه چی ستا خاطر بری آزار بیری
دغه فعل د غماز دی غماز خوارشه	چن په نیان ددو و بینو جدابی که
پردغه شپه چی اوده نشی بیدارشه	د وصال شپه شب قدر ده ، «اناره»

مانخد :

ادبی ستوری - ۱/۵۰ مخ

۱۷۵۷- ازار گل لغه‌مانی :

د پښتو ز بی او لسی شاعر و دلغمان په سیمو کی او سپداو پراولسی آهنگو بی سم په پښتو شعروونه جوروں دده شعروونه په عوامو کی شهرت لری، او د (۱۳۷۸ هش) کال په شاوخواکی برمدی.

مانخد :

فرهنگ زبان و ادبیات پښتو - ۱/۸۰ مخ

۱۷۵۸- انحر گل :

د پښتو یو خودیز بی شاعر تپرسوی دی او د (۱۴۲۶ هش) کال په شاوخواکی د پښبور په سیمه کن او سپند په (۱۸۷۷ ام) کال بی د «ترانه محفل» په ئامه یوه خوده گیسه له اردو او فارسی خخه په پښتونظم را یو لی ده نظم بی او بد مشنوی دی او زیاتره لغات بی سوچه پښتو دی او مخای مخای بی هم پښتو یه لی پکبندی را بی دی . په دی گیسه کی د سلطان محمود غزیوی عدالت او د بخوует او پاک ک نفسي بیان سوی او ددو و پاکومینانو د کامیابی بینی کیسه ده او ترحد او ثناو روسته خپل مخائنه د گیسی د لیکلو داسی اسر کوی :

لام کرہ پوری په کیسه باندی تلوار کړه	سامغان پرې د محفل قول خبردار کړه
درنګ کساعت له به مارغان باغ کړی ساتی	شپه تپریږی لټو سا عنت دی پکنی پاتنی

یخ نسیم به د سبا او س جاری کپوی
مر و ر گل په گلشن کی پخولاکیوی
سروه کچ گردن د باغ منع کی ولاوه
د بلبل دنه را تلو په زره لتاوه
صنو بر خواره کپه لاس د پردی خوشاله
همسری له دی چنار راغلی خواله
شمشاڈ چوب په لاس ولانه مینع کی د باغ
د بلبل تو له ته کله پر پو دی زاغ
سبزه رنگ توتاپه غاره کپه خپل طوق
محی خدمت له به گلش ته په د پرسو
ته هم واخله قلم و کپه تحریر
حاضران کپه د مجلس پوی په تقریر
بنا غلی حبیب الله رفعی په خپل کتاب «ادبی ستوری» کی لیکی
چی: «ده په دی کیسه کی خپله برخه په د پرسو ایتوب او استادی سره ترسه کپری او دا
کیسه پی په داسی مهارت سره لیکلی ده چی د پینتوستروسترو کیسه لیکونکو استادانو
له کیسو سره اندهول کبدایشی، په دی کیسه کی د «روشن بانو» او «نیک اختر»
د پا کی مینی پیښی لیکلی شوی دی.
انغول یو خای د «نیک اختر» په بیتون کی د «روشن بانو» ژرا په د پرسو زره
و پونکی دول تصویر وی او داهمه همه وخت دی چی د سلطان محبو د غزنیوی
له خوا نیک اختر د غلام په تور نیوی شوی او د مرگ حکم پری شوی دی
«دانه بی همدابرخه دانغول د کلام د غونه په توگه را ورو؛
بانوغو کپه وی ز مخالفه خدا دی په تیز تیغ می د هجران شوزره دو مخایه
د جانان دجدایی طاقت می نشته شه خویا و رو و می په ده عقباته پیاوه

عزرائیل راو لپیره زماترسایه
چی تسکین د لگیرضمیرشی دینکرایه
زمانی روی کپه در بته هیشمه و ایده
ا پ فلکه ! خه تقصیر زما و بشایه
ما کوم کارکپی له تانه و، بی خایه
خله غواصم دا درسی له رهنمایه
دبانو دخولی اشعار په بشهشان ستایه

روح منلی صدقه می ددلبر دی
القصاصی ددلبر په حضور و اخلى
دفلک چی زرمتل هgne بی و کپل
ما غر بی می تسا سره خه بد و کپری
نرناعه دی او رد هجران راچاپر کپر
بی گناه دی ظلم و کپر په ما باندی
«انغره گله » له چشمانته نم و چ کپه

مأخذ :

ادبی ستوری ۹۸/۱ مخ

۱۷۵۹- انعام خطاط:

ددو ولسمی هجری پیپی دپای له خطاطانو او دپیتو ژنی له ناظمانو خخه و ، ده
دپیتود کتابو خونسخی په خمل بشه خططیکلی دی چی دده دنظامونو توئی هم پکنیسته .

په (۱۷۶ هق) کمال بی در حمان بابادیوان یوه نسخه خطاطی کپری وه

چی په پای کمی بی دایت لیکلی و :

په دستخط د «انعام » خوار و حیران شکرشکرچی تمام شو دادیوان

مأخذ :

فرهنگ زبان و ادبیات پیتو- ۱/۰۹ مخ

۱۷۶۰- انگو خان بامیزی :

دیمورو شاه درانی دو ختوله نومیالیو شخه و، چی په (۱۱۸۶ ه ق) کمال بی د
تیمور شاه په امر داحمد شاه بابادو ختوو زیر شاهو لی خان چی دیمورو شاه ۱۱۸۶ و
شهزاده سلیمان او خپل زوم بی داحمد شاه باترمیرینی و روسته بر تخت کشنبنولی
و، داسلام خان په ملکری و واژه مدرساج التواریخ مؤلف ایکی : «شهزاده (تیمور)

چون از تخت نشینی برادر کوچک خود سلیمان که بواسطه و زیر شاه ولی خان
شده ازو آزرده خاطر بود در منزل سیاه آب واقع غربی یکوا « اذانگو خان بامیزئی »
دایم امور بقتل شاه و لیخان کرده او با تفاق و همدستی اسلام خان و برآبادو
فرزند و دو تن خواهرزاده گان ارجمندش بقتل رسانیده . ۱
مأخذ :

سراج التواریخ - ۱/۳۵ مخ

۱۷۶۱- اندر خول خیل :

پروفسور سیال کاکپ لیکی چی : « اندر درانیودخول خیلودباپوز یو په تبر کی
مبارز شخصیت تبر سوی دی سده دخول خیلو په د هنه کی یی پر تگیان و ژلی دی
او بالآخره پغیله داستعمار چیانوله خوا په دارسو »

مأخذ :

په بتاو په بتانه - ۱/۳۸۹ مخ

۱۷۶۲- انور شاه (سیده) :

سید انور شاه، دیپنتو ژی شاعر او په خته سید ژه دده نیکه گان لکه فخر عالم بابا،
میر عقیل، او نور په روحانیت او پیری مشهورو و، او په تبرا کی او سپدل .
سید انور شاه د (۱۴۷ هق)، کال په شاوه خوا کی په « کلاپه » کی ز پریدلی و،
چی و روسته عالم، پرهیز گار او دسلوک واقف سری سو - په خلک بی مریدان
سول او په « میاصاحب » بی شهرت و موند، مریدان بی « میامریدان » او نسی لې
« میانمسی » بل کېنل، دده ژوند تر (۱۴۰۷ هق) کال پوری یقینی دی سباغلی
همیش خلیل لیکی :

« قبیر علی خان چی دیپنتو په مقدمه یوش راء کی خرگند حیثیت لری، دمیدانور شاه
عقید، تمند او مریدو، بلکه دمیدانور شاه د تعلیمات او پوری د مرهز یات اثرشونی و -

چی خپل آخر ی ڙوندي په قول دهنه سرهيو څای تېرکپي و «تر مهيني و روسته
کلايه» مخامنخ د «مستوري توی» هاخواته «ليپي» نومي څای کي بنخ کړه سو،
او بشه ګنبده پرو لاړه ده.

د دشعرديوان هم در لود، او د باغلي هميش په روایت يو مکمل ديوان بي
دسيد قاسم «ابراهيم زى» سره په هنگو تحصيل کي سته.
د کلام نمونه:

باده راشه دشپرين يا رله وطنه
عرض و کړمه احوال یارله دیدنه
نوراني محبوب دمختنگ ګلابي دی
ارغان له شفائق زيات له سو سنه
چي صفت تعریف د ګل او د بلبل کل
نسټرين، سنبل، نسرین و هله سو سنه
فرهاد خه چاري په ځان باندي وي کپوي
خبرنه و، له دی هسى دود شيونه
امتياز بي و، هر چا و ته معلوم شى
ګل پسرشى چي جداشى له چمنه
عاشقانو په باب دا کار عنایت دی
زه به ولی ملامت کرم له کوه کنه
انور ستاپه تیغ شهید دی که باور کپوي
خوش خرم دی که بنخ شوي بي کفنه
نور اشعار بي په «ورکه خزانه» کي سته.
ماخذ:

۱۷۶۳- او رکنر رو بنازی :

در و بشانیانو ده لی له و روستیو پیروانو خخه و ، چی په پینتو ژ به عرفانی منظومی لری
دده ژ و ندتر (۱۱۷۵ ه ق) کال پوری یقینی دی. «دو رکی خزانی» مؤلف بنا غلی همیش -
خلیل دخپل کتاب په لومپی توک کی دده دنظم نمونه او پری ده . دایت دده دی:
رامدد با یزید مسکین کپه په تقوی کی می مکین کپه

د عقبی د معاش فکرهم دده په رهبری کرم

مأخذ :

فرهنگ زبان و ادبیات پینتو ۱/۰۶ مخ

۱۷۶۴- اول خان رعمری :

د پینتو ژی غزل و یونکی شاعراو تر (۱۲۰۰ ه ق) کال و روسته دچار سدی په
«رخچ» کی او سبب په شعرو نو کی یې بر غزل سر بیره قصی هم په نظم کولی ، چی یوه له
هغوشخه «دنیمبو» لاقصه و ه، چی دده له ادبی یادگار و شخه گیله کبیری، دابست دده دی
دهو بیمارو کمینی دتن جامده اول خان د کمینه و و، خدمتگاریم
مأخذ :

فرهنگ زبان و ادبیات پینتو ۱/۰۶ مخ

۱۷۶۵- اول گل ننگر هاری :

د تاگل زوی، د پینتو ژی او لسی شاعر، د ننگرهار په شیرشاھی کی او سبد، پروننسی
او زانو یې شعرو ایه ، او دده شعرو نه زیاتره د خلکو په خولوکی و ه، په
خلوپنست کلنی مپدی- او دایت دده دی :

اول گل نیالگی د گلو دی کرلی   له خزانه دی الله کپه په امان
مأخذ :

فرهنگ زبان و ادبیات پینتو ۱/۰۶ مخ

۱۷۶۶- او می گت و ازی :

دېښتوژې شاعره وه، پهخته احمد زی او د کټو ازدکو چنيا نو په سیمه کي اوسيده، پراولسی اوزانواو آهنگو کي شعرونه ويـلـ دایـتـ دـیـ
خـلـلـ لـورـلـیـ چـیـ وـارـ بـهـ اـخـلـیـ کـهـ وـارـ بـیـ وـاـخـیـسـتـ اوـرـ بـهـ بـیـ مـرـسـیـ
مـأـخـذـ :

فرهنج زبان و ادبیات پښتو ۱/۶۱ مخ

۱۷۶۷- ایاز لغه‌ی :

ایازد پښتوژې اولسی شاعرو، په شعرو کي بـیـ «لنـدـیـ» تـخلـصـ کـاـوـهـ . پـهـ (۱۳۰۶)
هـ شـ (کـالـ دـپـکـتـیـاـ پـیرـ کـیـ باـکـ کـیـ زـبـرـدـلـیـ، اوـپـهـ (۱۳۸۹ هـشـ) کـالـ هـمـهـلـهـ مـرـدـیـ.
پـراـلـسـیـ اوـزاـنـوـبـیـ شـعـرـوـ نـهـ وـیـلـ اوـ اـجـمـعـمـیـ اـنـقـادـیـ مـضـامـینـ بـیـ پـکـشـیـ رـاـوـلـ
داـ بـیـتـ دـدـهـ دـیـ :

چـیـرـتـهـ نـشـتـهـ پـهـ دـنـیـاـ کـیـ وـفـادـارـنـ وـ بـهـ نـهـ کـسـیـ پـهـ رـشـتـیـادـ مـبـنـیـ يـارـنـ

مـأـخـذـ :

فرهنج زبان و ادبیات پښتو ۱/۶۱ مخ

۱۷۶۸- یوب خان :

ددیـرسـمـیـ هـجـرـیـ پـپـرـیـ پـهـ سـرـکـیـ ژـونـدـ، اوـدـپـشـتوـ ژـبـیـ مـبارـزـ لـیـکـوـالـ وـ یـوـکـتابـ بـیـ
دـپـشـتـنـوـ اوـانـگـرـیـزاـ نـوـدـجـگـرـوـدـ شـواـهـدـوـ پـهـ نـامـهـ لـیـکـلـیـ وـ.
دـیـ دـپـشـتـونـسـتـانـ پـهـ «پـکـلـیـ» پـهـ سـیـمـهـ «زـبـرـدـلـیـ اوـلـهـ زـلـمـیـتـوـبـهـ بـیـ دـمـلـیـ مـسـئـلوـسـرـهـ عـلـاـقـهـ
درـلـوـدـلـهـ اوـدـمـلـیـ مـبـارـزـوـیـهـ سـلـسـلـهـ کـیـ لـهـ پـکـلـیـ خـخـهـ بـاـجـوـرـیـهـ اوـلـهـ بـاـجـوـرـهـ کـابـلـ
تهـ رـاغـیـ اوـهـمـلـتـهـ پـهـ کـابـلـ کـیـ مـرـسـوـ، اوـدـپـوـ سـتـیـنـ دـوـزـانـوـ پـهـ مـحلـهـ کـیـ بشـعـ دـیـ .
مـأـخـذـ :

فرهنج زبان و ادبیات پښتو ۱/۶۲ مخ

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library